תלמוד בבלי · ראשונים · חידושי רמב״ן · סדר נזיקין

חידושי רמב"ן על שבועות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רמב"ן על שבועות

רבנו משה ב"ר נחמן [הרמב"ן]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רמבן-על-שבועות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 5
דף ב: 8
דף ג. 8
דף ג: 9
דף ד. 10
דף ה. 12
דף ה: 13
דף ו. 16
דף ו: 16
דף ז. 17
דף ז: 18
דף ח. 19
דף ח: 21
דף ט. 21
דף ט: 22
דף י: 23
דף יא. 23
דף יא: 24
דף יב. 28
דף יב: 29
דף יג. 30
דף יג: 30
דף יד. 30
דף יד: 31
דף טו. 33
דף טו: 34
דף טז. 34
דף טז: 36
דף יז. 38
דף יז: 40
דף יח. 42
דף יח: 44
דף יט. 46
דף יט: 47
דף כ. 48
דף כ: 51
דף כב. 55
דף כב: 58
דף כג. 59
דף כג: 60
דף כד. 62
דף כה. 65
דף כה: 67
דף כו. 67
דף כו: 68
דף כז. 70
דף כז: 70
דף כח. 71
דף כט. 73
דף כט: 76
דף ל. 77
דף ל: 78
דף לא: 79
דף לב. 80
דף לב: 81
דף לג. 82
דף לג: 82
דף לד. 86
דף לד: 87
דף לה. 87
דף לה: 88
דף לו. 88

דף לו: 89
דף לז. 91
דף לז: 96
דף לח. 98
דף לח: 99
דף לט. 101
דף לט: 101
דף מ. 105
דף מ: 109
דף מא. 109
דף מא: 112
דף מב. 118
דף מב: 120
דף מג. 131
דף מג: 134
דף מד. 135
דף מד: 136
דף מה. 137
דף מה: 139
דף מו: 145
דף מז. 147
דף מז: 150
דף מח. 151
דף מט: 153

דף ב.

מתני' **שבועות שתים שהן ארבע**. פי' שבועת בטוי ומפרש לה לקמן בפרק שבועות בתרא שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי והיינו דמוקמינן לה בגמ' כר' עקיבא דסבירא ליה הכי ולא אוקימנא כר' ישמעאל ומאי ארבע אזרוק ולא אזרוק משום דהכי מפרש לה לקמן בפרק שלישי.

[וקשיא לן,] אי מתני' רבי עקיבא ליתני שתים שהם שש אכלתי ולא אכלתי אזרוק ולא אזרוק שהרי כשם שריבה הכתוב לאלו כך ריבה לאלו כדאיתא בפרק שלישי. איכא למימר כיון דמרבי' מקרא דברים שאין בהם הרעה והטבה אינהו נמי אבות נינהו ובכלל שתים הן שבכולן קדמה שבועה למעשה ואיסורו משום בל יחל אבל אכלתי ולא אכלתי הן כעין תולדותיהן וחלופיהן שהרי אינן דומות לאותן שפירט הכתוב בשתים שבאלו קדמה שבועה למעשה ואסורו משום בל יחל ובאלו קדם מעשה לשבועה ואסורו משום לא תשקרו הילכך אינן בכלל השתים ומיקרו תולדות וכן פרש"י ז"ל. ואע"ג דגבי ידיעות הטומאה כל דלא כתי' בהדיא קרי תולדות התם לא אתו אלא מאבות באם אינו ענין והיינו נמי דמוקי לה כר' עקיבא ולא כר' ישמעאל ומאי ארבע אזרוק ולא אזרוק שאלו בכלל שתים הן, ועכשו אין אנו צריכין לומר הטעם שאמרנו מתחלה שהפרק שלפנינו פירושו של זה הוא.

ולי נראה שאין ענין משנתנו שתים שהן ארבע אבות ותולדות אלא לענין המשנה שתי שמות שהן ארבע דברים בין שהן כולן אבות בין שיש בהן תולדות וגבי שבועות לאו והן שתים שהן ארבע וגבי יציאות השבת הכנסה והוצאה שתי שמות ובהן ארבע מלאכות של עני ושל בעל הבית, ושמעתת' דיקן בגמרין ובמס' שבת דוק ותשכח.

והאי דקתני שבועת ביטוי מקמי ידיעות הטומא' ואע"ג דאקדים קרא לידיעות הטומאה משום דעקר מכלתין שבועות הוא הילכך תנא שבועות דחשיבא ונפישין מיליהו ובת' הכי תנא ידיעות ואיידי דזוטרן מילה פסיק ושרי להו, אי נמי כיון דשבועת העדות אקדמה רחמנא שם שבועה אחת היא ואקדמה נמי תנא ומיהו לא מצי למתני שבועת העדנת דהא תנא ממכות סליק ושבועת העדות לא דמי לה.

ידיעות הטומאה שתים שהן ארבע. לקמן בפ' שני מקשי' בגמ' שתים שהן שש או שמונה הויין ומפרקי' ארבעי קמייתא דליתנהו בכל התורה כולה קא חשיב בתרייתא דאיתנהו בכל התורה לא קא חשיב.

ואיכא למידק, כיון דאוקימנא למתני' כר' דאמר ידיעתבית רבו שמה ידיעה קמייתא נמי איתנהו בכל התורה דהא אמר ר' יוחנן בפרק כלל גדול תינוק שנשבה לבין הגוים וגר

שנתגייר לבין הגוים פטור ולא מיחייב אלא הכיר ולבסוף שכח ור' לא פטר הכא אלא תינוק שנשבה לבין הגוים איכא למימר סבירא ליה לרבי יוחנן מתני' ר' היא ונסיב לה אליבא דתנאי בין בידיעות בין בשבועות וידיעות גמורה בעי הכא וסתמא כרבנן אי נמי רבי יוחנן דאמר כמונבז ורבי עקיבא פליג עליה התם ור' דאמר בעלמא כרבי עקיבא הילכך ידיעת בית רבו גופה ליתא בכל התורה.

ויש לפרש בידיעת בית רבו דר' פי' אחר שנסתלק הקושיא מעיקרא כדבעינן למיכתב בגמ' בדוכתא אי נמי סבירא ליה לרבי יוחנן מתני' ידיעות בתרייתא חשיב משום דמתיין ליה לידי קרבן כלישנא בתרא דמפרקי' התם בפרק ידיעות הטומאה.

ואי קשיא לך להההוא טעמא בשבועות וביציאות נמי ליתני ידיעות וליתני הכי ידיעות יציאות השבת וידיעות השבועות דהא איתנהו בכל התורה כלה לאו קושיא היא דידיעה בתרייתא כיון דלא מצי לאיתויי קרבן בלא ידיעה לא צריכא ליה למתני והא דקתני לה גבי טומאה משום דאי אפשר דהיכי ליתני הטמאות טמאות שתים הוא דהויין טומאה דקדש ודמקדש ומשום הכי תנא ידיעות על כרחיה.

אי נמי איכא למימר דכיון דבכל התורה כולה לא בעי' ידיעה בתחלה ובסוף קרי ליה ידיעות ומיהו כי פריט לה ואמר שתים שהן ארבע לא חשיב במנינא אלא ידיעות בתרייתא משום דמתיאן לידי קרבן אבל ידיעות קמייתא לא חשיב בפרטא ובמנינא ומיהו כל עצמן אינו קרוי ידיעות אלא משום דבעי' ידיעה בתחלה וזה הטעם נכון לכשתמצא לומר ר' בעי הכא ידיעה בתחילה יותר מבכל התורה כולה כדבעינן למכתב לקמן (ה,א).

יציאות השבת שתים שהן ארבע. איכא דקשיא ליה היכי מני להו בתרתי הא הוצאה דעני והוצאה דבעל הבית חדא היא דכל שם הוצאה חד הוא וכדאמרי' בפ' ידיעות הטומאה גבי טמאות שום טומאה אחת היא ואע"ג דאסיקנא התם תרתי נינהו משום טומאה דקדש וטומאה דמקדש אבל שם הוצאה ודאי אחת היא וניחא ליה להכי מנו להו רבנן בתרתי משום דמתרי קראי נפקא לן חד בפ' המוציא מדכתיב ויכלא העם מהביא נמנעו מלהוציא מביתם למחנה לויה שהוא רשות הרבים והיינו דבעל הבית וחד להוצאה דעני דמפקי' לה במסכת עירובין מדכתיב אל יצא איש ממקומו קרי ביה אל יוציא.

וא"ת קראי גופייהו למה לי איצטריך סד"א הוצאה חדוש הוא דחדית בה רחמנא שברשות היחיד יכול לישא משא גדול ואם הוציא גרוגרת אחת לרשות הרבים חייב ולא מצינו בשאר אבות מלאכות שיהו חלוקות בין רשות הרבים לרשות היחיד וכיון דחדוש

הוא אי לא הוה כתיב אלא חד קרא הוה אמינא ההוא להוצאה דעני מפני שהוא עומד בחוץ וכשמשך חפץ והוציאו למקומו הרי זו מלאכה אי נמי אפכא דמחדוש לא גמרי' הילכך צריכי תרי קראי וכיון דמתרי קראי אתו מני להו בתרתי ומיהו כיון דמלאכה אחת היא ושם אחד לא תני להו גבי אבות מלאכה בתרתי.

תדע דחדוש הוא, דהא לא גמרינן לה ממשכן והא ודאי הוצאה היה שם ונגמר מינה דקרויה מלאכה כדגמרינן מהתם לשלשים ושמונה אבות מלאכות אלא ודאי כיון שאין המלאכה מעצמה אסורה שהרי ברשות היחיד מותרת לא גמרינן ממשכן דלא מקריא מלאכה.

ואיכא למידק, כיון דחדוש הוא וממקדש ליכא למיגמ' לימא ללאו יצאת אזהרה שמענו עונש מנין ואיכא למימר כיון דהות במקדש ואשכחן דקפיד עלה רחמנא ואזהר עלה בלאו ממילא איגלי לן דמלאכה מיקריא ועונש גמרינן ממשכן כיון דרחמנא אקריה מלאכה וקפיד עלה.

ויש מי שאומר, הא דאיצטריכי תרי קראי להוצאה לאו חד לעני וחד לבעל הבית דודאי שם הוצאה אחת היא ואי הוו צריכי תרי קראי הוה מני להו באבות מלאכות בתרתי אלא משום דאי מאל יוציא הוה אמינא ללאו בעלמא יצתה ואין בה חיוב מיתת ב"ד כתב רחמנא ויכלא ואי כתב רחמנא ויכלא הוה אמינא הני מילי משא כענין שנאמר בקבלה ואל תוציאו משא מבתיכם ביום השבת כתב רחמנא אל יוציא איש ממקומו.

וא"ת א"כ למה מנו אותן חכמים בשתים מכל מקום תרתי מילי נינהו ולא דמי להא דקס"ד למימר שם טומאה אחת היא דהתם בין נגע בקדש בין נגע במקדש בהעלמת טומאה ובידיעתם אין אתה מודיעו אלא שהוא טמא הילכך ידיעת טומאה היא בין בזה בין בזה ואחת היא ואינן מונין אותה שתים אבל הכא מ"מ תרי מילי נינהו וזה הטעם בתירוץ המשנה יותר נכון מן הראשון וכן נראה דלא כתיבי תרי קראי להוצאה אלא מאן דאמר אל יוציא סבר תחומין לאו דאורייתא ולא גמר מויכלא משום דסבירא ליה דלאו בשבת כתב אלא בחול ומשו' דשלימא מלאכה ולא גמר העברה העברה מיום הכפורים כדאיתא בפרק הזורק ומאן דסבר תחומין דאורייתא גמר העברה העברה דאי לא תימא הכי למאן דאמר תחומין דאורייתא ואל יצא דוקא מנא ליה הוצאה דעני או דבעל הבית דהא לית ליה אלא חד קרא אי נמי מנא ליה חיוב מיתת ב"ד בהוצאה דלאו משא אלא ודאי פלוגתא [ר"ל – לשון חילוק] דתנאי היא ומתני' דקתני תרי משום דתרי גווני הוצאה נינהו כדפרישית.

ובירושלמי (א,א) עני ועשיר אחד הם ומנו אותן חכמים שתים הכנסה והוצאה אחת היא

ומנו חכמים שתים פי' אעפ"י שעני ועשיר אחד הם שהכל קרוי הוצאה מנו אותן חכמים שתים שמשונה זו מזו וכן הכנסה והוצאה עוד כתבתיה במקומה במס' שבת (ב,א).

דף ב:

גמ': **מכדי תנא ממכות קא סליק מאי שנא דקתני שבועות**. הרב ר' יהוסף הלוי ז"ל הקשה הא קי"ל (ב"ק קב,א) אין סדר למשנה ומנא ליה דממכות סליק ופריק כולה נזיקין חדא מסכתא היא ולאו אתלתא בבי בלחוד איתמר אלא אכוליה סדר נזיקין.
והאי תירוצא אתיא אליבא דרב יוסף (שם ע"א), אבל רב הונא לא סבירא ליה כוליה נזיקין חדא מסכתא היא ועוד דמשמע דאבבי בלחוד איתמר דאינהו חדא מסכתא נינהו בודאי וכן תלתא בבי דבמסכת כלים אבל סדרי אחריני לאו כחדא מסכתא נינהו דאי הכי הוה לן למימר חדא סידרא כחדא מסכתא דמי.
ופירוק אחר אמר,דכי אמרי אין סדר למשנה ה"מ לענין אקדומי ואחורי אבל לענין מיסמך יש סדר דאי נמי שבועות מקמי מכות מכל מקום סמיכי אהדדי והאי נמי לא נהיר דאי ידעי' מסמך מסכתי ידעינן נמי אקדומינהו ואחורינהו דאי מכות סמוך לשבועות או לעבודה זרה או לסנהדרין על כרחין מכו' מקמי שבועות הוא ואין הסדר בשתים אלו יותר מן השאר.
ועיקר התשובה בקושיא זו, משום דודאי כ"ע ידעי דשבועות בסדר נזיקין נשנית ולפיכך הקשו מכדי מאי אית לך למימר דתנא ממכות סליק דדמי לשבועות טפי מכוליה סדר נזיקין דליכא בנזקין מאי דדמי ליה כלל אלא מכות דתרויהו חיובי לאוי תנו ואית בהו מכות מכל מקום מאי שנא דתני שבועות כלומר דיני השבועות דהיינו שבועות בטוי בהעלמה לקרבן בשלמא מזיד איכא מכות אלא שבועות שתים שהן ארבע מי דמי למכות וכיוצא בה במסכת נזיר מכדי תנא בסדר נשים קאי וזו ראיה לדברי הכל.

דף ג.

אי רבי ישמעאל קשיא שבועות. איכא למידק וידיעות הטומאה מי ניחא והא רבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כלל כדאמרי' לקמן בפירקין ולרבי ישמעאל דאמר אין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף בר קרבן הוא וא"כ ידיעות נמי קשיא איכא למימר אי רבי ישמעאל קתני לה ידיעות דבסוף קחשיב דמתיין ליה לידי קרבן ולא ידיעות דבתחלה דהא לא בעי ר' ישמעאל ידיעה בתחלה.
וא"ת סיפא דמתני' דקתני את שיש בה ידיעה בתחלה כו' דאלמ' בעינן ידיעה בתחלה

ההיא לאו ר' ישמעאל ואע"ג דאקשי' לקמן ותו כל שיש בה ידיעה בתחלה ואי למלקות כו' דאלמא סיפא פירושא דרישא הוא התם שאני דאי ס"ד רישא למלקות לא הוה מפרש מיד קרבן דמאן דכר שמיה אבל אי כולה מתני' לקרבן איפשר דרישא ר' ישמעאל וסיפא לאו ר' ישמעאל אבל שבועות וידיעות דמשום אהדדי תנאיהו כי להדדי חד תנא תני להו דאע"ג דאמינ' לעיל שאינו קרוי ידיעות אלא משום שאף בתחלה צריך ידיעה השתא לא קס"ד הכי אי נמי קס"ד דרבי ישמעאל נמי בעי ידיעה בתחלה ולא קמה לן אכתי מאי דמסקינן לקמן דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה.

דף ג:

הא דאקשי' **והא דומיא דמראות נגעים קתני**. היינו טעמא דלא אמר והא דומיא דיציאות שבת קתני משום דההיא גופה ממראות נגעים קא אתיא כדכתב הרב הלוי ז"ל ומיהו בדין הוא דליקשי והא בדדמיין להו קתני ולר' ישמעאל ידיעות כולהו לחיובא ואי ר' עקיבא שבועות כולהו לחיובי אלא איידי דקא מקשי הכי לקמן נקט הך קושיא דקילא הוא ושויא לתרווייהו.

אבל מלקות חיובי מיחייב. ואיכא דקשיא ליה ואי למלקות מאי שתים שהן ארבע ארבע הוא דהוין דהאי אזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר ובהאי אזהרתיה מלא יחל ואמאי שוינהו תנא להני אבות ולהנך תולדות כולהו אבות נינהו. ואיכא למימר כיון דגבי קרבן כתיבי הנך דלהבא לא תשבעו בשמי לשקר דכתיב גבי מלקות נמי להבא מוקי לה ולהכי שוינהו אבות הרב אב ב"ד ז"ל. ואינו מחוור דא"כ תולדות מנין. [וי"ל דלהנך] דלשעבר קרי אבות משום דבפירוש ריבה אותן הכתוב למלקות דכתיב לא ינקה ה' אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין וכיון דבהנך מפרש בהו מלקות שוינהו אבות ולקמן אקשי ליה מידיעות הטומאה קושיא דעדיפא מהנך ואפקיה מהך סברא לגמרי. ולפי דעתי שאין זו קושיא שכבר פי' שאין ענין משנה זו אלא לשתי שמות שהן ד' ולא לאבות ותולדות.

ה"ג בנוסחי: **א"ה קשיא הך** דאלו הן הלוקין (מכות יג,ב) דקאמרי' לרבי ישמעאל כו' וכך פירושא דההיא פירוקא דהתם קשיא ליה דעל כרחין עיקר הוא דהא לעשות כתיב וכיון דטעמיה דר"י מההוא קרא דוהפלה על כרחין שינויה דשנין שינויא הוא דהכי דייק קרא. וגדולה מזו שם בפרק ואלו הן הגולין דמקשי' והא אמרת אע"ג דגמיר מצוה קא עביד וההוא תירוצא אזל ליה בשילהי שמעתא קמייתא ואפ"ה מקשי מיניה משום דדאיק קרא.

ואע"ג דלא מפרקינן הכא בשמעתין הך קושיא משום דלא חש לה דסמיך אההוא

אוקמתא אחריתי דאוקמא רבא לדרבי ישמעאל בדאתרו ביה למלקות ובלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד פליגי והכי נמי אמרי' לקמן בסמוך להכי אוקימנא כר' ישמעאל.
ואשכחן כה"ג בתלמודא דמקשי תרתי תלת קושיי ולא חייש לפרוקי אלא בתרייתא וחדא מיניהו בשמעתא קמייתא דגיטין ורש"י ז"ל מעבר עליה. קולמוס ואפשר כן, שאין לו עקר בספרים.

דף ד.

ה"ג רש"י ז"ל: **ת"ל ונעלם והוא ידע ונעלם**. וא"ת והא בכל התורה נמי כתיב ידיעה בסוף ותו דהא לר' צריך כדאמרינן והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות ומאי שנא לרבנן דלא צריכי להו אנן הכי קאמרינן ודאי ידיעה בסוף אע"ג דלא צריכא ארחיה דקרא לפרושה אלא ונעלם בתרא למה לי על כרחין כך תדרוש בהן ונעלם לאחר שידע וידיעה בסוף לא כתבה הכא והיינו דקאמר בפ' ידיעות מדחייב על העלם מקדש לא מייתר ליה קרא לידיעה בתחילה אלמא לר' עקיבא ידיעה מיתורא דונעלם אתי, זה נר' מפירש"י.
והשיבו עליו, דידיעה בסוף מצריך צריכידהא דרשי ליה במסכת כריתות למפריש קרבן ואח"כ נודע לו שצריך להפריש קרבן אחר.
ויש שפירשו דה"ק, תדי ונעלם בהדי הדדי היכי איפשר האי העלמה אריכתא היא אלא שדי והוא ידע ביניהו ודרוש הכי ת"ל ונעלם והוא ידע הרי ידיעה בסוף והוא ידע ונעלם הרי ידיעה בתחלה ואי קשיא לך כיון דתרי ונעלם מצריך צריכי חד לגופיה וחד למדרש על העלם טומאה הוא חייב ואינו חייב על העלם מקדש למה לי למעקר והוא ידע מדוכתיה נימא קראי כפשטייהו לאו מילתא היא דלמדרש על העלם טומאה הוא חייב ולא על מקדש לר' עקיבא לא צריך קרא יתירה דממילא משתמע מיניה ונעלם והוא טמא, וכן לפי' רש"י ז"ל.
ולשתי הלשונות הללו קשיא לי הא דאמרי בשילהי ידיעות הטומאה (יט,ב – <עיי"ש שהיה לו גירסא אחרת>) כאן עשו ולא בכל התורה הכא הוא דלא כתיב ידיעה כההיא דבעינן ידיעה דשניא מהעלמה כו' ואי והוא ידע שדינן מקמי ונעלם ידיעה גמורה תיבעי.
ור"ח ז"ל גריס: ת"ל ונעלם ונעלם שני פעמים והכי תניא בסיפרא וכך פירושה מדכתב רחמנא ריבוי העלמות משמע השתא נעלם אבל מעיקרא ידיעה אית בה ואי לא כתב רחמנא ונעלם אלא חד לא הוה משמע אלא ידיעת בית רבו וכדר' א"נ אפי' ידיעת בית רבו נמי לא משתמע ליה מיניה וכדר' ישמעאל השתא דכתיבי תרי ונעלם משמע השתא נעלם אבל לא קודם לכך וידיעה בסוף מיכתב כתיבא והא דקתני והוא ידע הרי כאן שתי

ידיעות אסוקי מילתא הוא לרבי וה"ה לר"ע כך פירש ר"ת ז"ל.
ובירושלמי (א,ב) מצינו מנין לידיעה בתחלה ובסוף והעלם בנתים ת"ל ונעלם ונעלם שני פעמים מכלל שבאת לו ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בנתים פירוש מדכתי' תרי ונעלם ש"מ דידיעה היתה לו מתחלה וידיעה בסוף מכתב כתיבא עד כדון לרבי עקיבא כרבי ישמעאל דרבי ישמעאל אמר ונעלם ממנו מכלל שידע והוא ידע הרי כאן שתי ידיעות הא רבי ישמעאל כר' דר' ישמעאל אפי' כרבי עקיבא אתיא היא ידיעה והעלם בטומאת מקדש ידיעה והעלם בטומאת הקדש פי' עד כדון כר' עקיבא דפטר על העלם מקדש מייתר ליה חד ונעלם לידיעה בתחלה כדפרש"י כר' ישמעאל דלא מייתר ליה קרא לידיעה בתחלה מה נימא ומהדר דר' ישמעאל דריש ונעלם מכלל שידע ובעינן נימא ר' ישמעאל דאמר כר' דדריש לקרא הכי ומתרץ דאפי' תימא ר' ישמעאל בהא כר' עקיבא סבירא ליה דמיתר ליה קרא דידיעה מתחילה והעלם מקדש וקדש מסברא נפקא ליה דהיינו בהעלם טומאה ע"כ. ואית דבעי מימר נשמעינה מן הדא והוא ידע ואשם והלא כבר נאמר והוא טמא ואשם אלא אם אינו ענין לידיעה בתחלה תנהו ענין לידיעה בסוף פי' והוא טמא ואשם משמע שידע הטומאה ונעלם ממנו עכשיו שהוא טמא ואשם וכי הדר כתיב והוא ידע ואשם לא שידע מתחלה ועכשו נעלם ממנו דהא כבר כתיבה ידיעה בתחלה אלא לידיעה בסוף אתא ע"כ ר' בון בעי אם לא נודע לו בסוף היך הוא מביא קרבן אלא אם אינו ענין לידיעה בסוף תנהו ענין לידיעה בתחלה התיבון והא כתיב או הודע אליו חטאתו והביא מעתה אם אינו ענין לידיעה בסוף תנהו ענין לידיעה בתחלה פתר לה במחוייבי חטאות ודאין שעבר עליהם יום הכפורים שמביאין לאחר יה"כ וחייבי אשמות תלוין מנין ת"ל או הודע אליו חטאתו והביא אף לאחר יה"כ וכך פירושו דר' בון בעי אמאי צריך תרי ונעלם א"נ והוא טמא ואשם והוא ידע ואשם בלאו הכי נמי מוהוא ידע נפקא דאם אינו ענין לבסוף תנהו ענין לבתחלה ואקשו ליה א"כ בכל התורה כולה ליקשי לך דלא בעינן ידיעה בתחלה ואע"ג דכתיב בה ידיעה בסוף אלא מאי אית לך למימר דאתא לאשמועינן דאם עבר עליהן יה"כ חייבין להביא אף לאחר ה"נ גבי ידיעות הטומאה לא תקשי לך דלדרשא אתא.
ולפ"ז הפי' הירושלמי מפורש כמו שכתבנו ויש לפרש דר' בון הוא דפתר לה במחוייבי חטאות ודאין כו' ולומר שכיון שכבר כתוב גבי חטאת קבועה או הודע אליו לומר שאין יה"כ פוטר לא הי צריך לכתוב כן בעולה ויורד אלא אם אינו ענין בסוף תנהו ענין בתחלה ומ"מ למדנו ממנו שגירס' הברייתא השנויה בגמ' דילן ופירושה כדברי ר"ת ז"ל.

דף ה.

אלא אמר רבא קסבר ר' ידיעת בית רבו שמה ידיעה. לאו למימרא דמסתמא בשיש לו ידיעת בית רבו עסקינן דהא אפשר לומר דקרא אפי' לתינוק שנשבה לבין הגוים קאמר ולאו מלשון ונעלם לחוד קאמר דהא תורה לית בה ידיעה דדמי לידיעת בית רבו ועוד דהא בכל התורה כתיב ונעלם ולא בעינן בה אפי' ידיעת בית רבו אלא קרא קא דריש דהאי ונעלם ממנו אוהוא טמא ואשם קאי כלומר שנעלם ממנו שהוא טמא ושהוא טמא על אכילת קדש הא יודע הוא שיש טומאה זו בעולם שלמד בבית רבו שהשרץ מטמא והטמא אסור ליכנס למקדש ולאכול קדש ואע"פ שלא ידע מעולם שנטמא הוא דלא בעי ר' ידיעה אחריתי.

ואי קשיא אי לא בעי ר' אלא ידיעת בית רבו היכי נסיב לה קרא ת"ל ונעלם כדפרישית והא היכא נמי דלא כתיב הכי בעי רבי ידיעת בי רבו דאמר בפ' כלל גדול תינוק שנשבה לבין הגוים וגר שנתגייר בין הגוים ועשה מלאכה בשבת פטור ואע"ג דגבי שבת לא כתיב כה"ג.

איכא למימר הכא בעינן ידיעת בית רבו שידע שזה השרץ שנגע בו מטמא ושהטמא אסור ליכנס למקדש והיינו דנסיב לה ר' קרא ת"ל ונעלם כו' אבל התם לא בעינן אלא שידע עיקר שבת כלומר שהקב"ה צוה שלא לעשות מלאכה בשבת ואף על פי שלא ידע מעולם שזו המלאכה אסורה וכסבור הוא שזו מותרת או כל המלאכות מותרות חוץ מאחת מהן כיון שהוא יודע שיש מלאכה אסורה בשבת חייב אבל כשאינו יודע שיש שום מלאכה אסורה ולא הכיר עיקר שבת מעולם אין זו קרויה שגגה וגבי שאר מצות שגגה בעינן ועוד דההיא פלוגתא נמי דמונבז ורבי עקיבא היא ודילמא ר' מחייב גבי שבת בלא ידיעת בית רבו כלל.

ורבינו ש"י ז"ל מפרש ידיעת בית רבו כגון שהוא יודע שנגע בשרץ ולמד בבית רבו שהנוגע בשרץ טמא אבל לא התבונן לשו' אל לבו [ש]טמא בנגיע' זו שנגע לשרץ והא ודאי גבי שבת לא בעינן כולי האי והא הכא נפקא לן מונעלם ממנו והוא טמא.

אבל יש לדקדק אי הכי היכי בעינן מי איכא דלית ליה ידיעת בית רבו הא איכא מאן דלא ידע שנגע בשרץ בשלמא להוא פירושא דידן קסבר דליכא מאן דלא ידע שהשרץ טמא אלא מי שלא למדו חזקה שכל ישראל למדו שהשרצים מטמאין אע"פ שיש שלא למדו הלכותיהן אלא לדברי רבינו שלמה ז"ל קשיא.

ורבינו תם פי' ידיעת בית רבו שידע שהשרץ מטמא אבל לא למדו שאסור ליכנס למקדש וקרא ה"ק ונעלם ממנו יודע שהוא טמא כלומר שהוא סבור שמותר ליכנס למקדש ואינו

יודע כל דיני הטומאה והיינו ידיעה אי נמי ונעלם ממנו הוהוא טמא היינו שנעלמה ממנו עיקר טומאתו שאינו יודע שהוא טמא כלל ומכלל דעד השתא ידע מקצת הטומאה ולא קשיא ונעלמה מעיני כל חי דהא איכא דידע מקצת התורה וכן בסוטה ידע דנסתרה שהיא מקצת ידיעה שרגלים לדבר שהרי קנא לה ונסתרה והפי' הראשון יותר נכון וברור. **מ"ש הכא דקתני שתים שהן ד'** וכולה שמעתא כבר פירשנו לה בדוכתה (שבת ב,ב) בס"ד.

דף ה:

תנן התם מראות נגעים שתים שהן ארבע. בהרת עזה כשלג שניה לה כסיד ההיכל שאת כצומר לבן שניה לה כקרום ביצה. מתני' הכי איתא בריש מסכת נגעים שאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים השאת כצמר לבן שניה לה כקרום ביצה והכא מילתא דרבנן נקט לה ולא חש לדר' מאיר וטובא איכא בתלמוד כי האי גוונא דמחסרי רבנן מלישנא דמתני' למיתני לישנא קלילא וחדא מיניהו בפ' העור והרוטב [אולי כוונתו לחולין קכ"ט ע"ב במתני', עיי"ש].

והא דתנן הכא והתם שנים שהן ארבעה. נראה לי שכל אחד מארבע מראות אלו מתחלקת למראות אחרות והן רבות אלא שהן שוות במראות הלובן לאלו לא עזות מהן ולא כהות מהן אלא שמראיהן משונין והיינו דתנן התם אלו מראות נגעים שכל הנגעים תלויים בהם רבי דוסא בן הורכינס אומר מראות נגעים שלשים וששה כו'.

אמר ר' חנינא מאן תנא מראות נגעים שנים שהן ארבע. רבינו שלמה ז"ל לא גריס שנים שהן ארבע דכ"ע הכי אית להו כדאמרי' לקמן מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהן ארבע ואמר ר' עקיבא ואם לאו מה יאמרו אלא הכי גרסינן סתם מאן תנא ויש לדחוק ולומר דאמתני' דהכא דייקינן דהכא מדקתני לה דומיא דשבועות ויציאות שבת אלמא שנים (ותולדה) אבות [ותולדה] לזו ותולדה לזו) דומיא דשבועות ויציאות שבת ואע"ג דאייתינן מתני' דהתם משום דהכא מיסתם לה סתומי ורמיז לה והתם בדוכתה מפרש לה וזה הטעם נכון כדי שלא לשבש הנוסחאות.

דאי רבי עקיבא כיון דאמר מראות נגעים זו למעלה מזו אם כן טהרת סיד ההיכל מלצרף. פרש"י כיון דאמר בסדר מעלתן נשנו השלג והצמר והסיד והקרום ואמר לקמן שבסדר משנתן הן מצטרפין ואין מצטרפין לגבוה ממנו שתי מעלות כו' והא דאמרינן לקמן טפלה רבי לה רחמנא לשאת אע"ג דמנחת' מיניה טובא משום דרבי לה רחמנא בפי' הוא ולא אמר ר' עקיבא עלה זו למעלה מזו. וא"ת לימא דלבהרת נמי רבי מדשדייה

רחמנא לספחת בין שאת לבהרת כדאמרי' לקמן אליבא דרבנן ליכא למימר הכי דא"כ זו למעלה מזו דאמר רבי עקיבא היכא אבות ותולדות הוא דאיכא ואין כאן צירוף אלא לגבוה ממנו שתי מעלות, זהו תורף פרש"י ז"ל, ומפורש בפירושיו.

ואינו מחוור לי, משום דלא שמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר זו למעלה מזו בצרוף אלא במראות כדאמרי' לקמן משל דרבי עקיבא למה הדבר דומה לארבע כוסות של חלב כו' שכולן מראיהן לובן ומשמע דלאו בצרוף איירי ומנא לן דרבי עקיבא בצרוף קאמר דילמא צרופי מצטרף לגבוה שתי מעלות ואע"פ שהוא פי' משל דרבי עקיבא סדר צירופו אינו במשמע ועוד למה לא יצטרף סיד לשאת אע"ג דלאו תולדה דידיה הוא כשם ששני האבות מצטרפין לדבריו כדתניא בסיפרא ואי משום דקתני שנייה לבהרת ההיא לומר שממנה נתרבה משום דרבי לה רחמנא טפילה דאי משאת חד תולדה איתרבאי ולא שתי תולדות.

ופירוש השמועה כך הוא, דרבי עקיבא ורבנן במראות ננעים קא מפלגי דרבי עקיבא אמר כולן מראה לובן אחד הם שכולן דומין בגוון שלהם זה לזה כגון שכולן דומין ללובן הצמר הלבן אלא שזה דומה לצמר הלבן וזה דומה לגלימא דעמרא שהוא מאותו הלובן אלא שהוא למטה ממנו וזה דומה לשתיקי דעמרא שהוא למטה וכן הרביעית וכולן מראה אחד וזו למעלה מזו. ורבנן סברי בהרת אין למעלה הימנה והוא משונה במראה לובן שלה מן השאת כגון שאתה אומר בדרך משל שבהרת דומה לחלב והשאת דומה למים והסיד למטה מן השאת שאין לובן שלה עז כמו השאת אבל היא דומה בגוון לובן שלה לבהרת שהיא כמראה החלב שנפל בו טפת דם על דרך משל שנמצא לובן שלה דומה לבהרת ולא לגוון השאת ומפני כך היא תולדה לבהרת ולא לשאת אע"פ שהיא למטה ממנה והקרום דומה למים שנתערב בהם מעט יין נמצא שהם ממראה לובן השאת.

ויש לנו ראיה בזה ממה שאמרו כגון מלכא ואלקפטא ורופילא וריש גלותא ואקשינן זה למעלה מזה הוא נמצאת למד שאלקפטא (יותר שוה) [שוה יותר למלכא] מרופילא ואפ"ה אמרי' משל דרבנן כגון מלכא ורופילא ואלקפטא וריש גלותא אלמא הסיד למטה מן השאת כמו שרופילא למטה מאלקפטא והיא ממראה הבהרת ולא ממרא' השאת וכן האלקפטא הוא ממונ' על דבר בפני עצמו חוץ מן הדבר שהמל' ממונ' עליו אע"פ שאפשר שהוא תחת יד המלך וכן שתיקיה דעמרא למטה הם מסידנא חדתא דכיתנא אבל אינן מאותו מראה לובן ואלו היה ממראה אותו לובן ושוה לו לא הוצרכו למשלים הללו.

ובירושלמי (א,א) מקשו ויהא זה למעלה מזה אם אומר אתה כן נמצאת אומר הכהה טמא וכהה מן הכהה טמא והתורה אמרה הנה כהה הנגע כהה טמא וכהה מן הכהה

טהור ותייה בי דמר רבי חנינא לשני מלכים לשני אפרכים מלכו של זה גדול ממלכו של זה ואפרכו של זה גדול מאפרכו של זה ואין אפרכו של זה גדול ממלכו של זה פי' אלא שוה הא למדנו דלרבנן דאמרי אין זה למעלה מזה לא נקרא הקרום כהה מן הכהה ואע"פ שהוא כיהה מכולן מפני שאורו מלובן (אחד) [אחר] לבהרת ולסיד. ויש אומרים שהסיד והשאת שוין לרבנן ואפשר זה במעלה אבל לא במראה ומיהו קשיא עליה משל דרב אדא כדפרישית זהו עיקר השמועה.

ועכשיו אפרש מה שאמרו מאן תנא דלא כרבי עקיבא. כלומר מאן תנא דאיכא שתי אבות ותולדה לכל א' מהם דלא כר"ע דאי רבי עקיבא כיון דאמר מראות נגעים זו למעלה מזו כגוון אחד של לובן אם כן שיש לכל אחת מהן תולדה וסיד ההיכל אינו תולדה לשאת של מעלה ממנו טהרת אותו מלצרף להם ולהיותו בכלל דבהדי מאן ליצטרף ליצרפיה בהדי בהרת שאתה מרבה אותו ממנו איכא שאת דודאי עדיף מיניה כמראה לובן כיון שהוא אב וכיון שהשאת לובן מן הסיד וגוון אחד הן אי אפשר שיצטרף הסיד עם הבהרת כלומר שיהא תולדה שלו שהרי השאת למעלה ממנו ולמטה מן הבהרת והוא אב בפני עצמו ליצטרף בהדי שאת לאו תולדה דידיה הוא כלומר הא את הוא דאמרת דלאו תולדה דידיה הוא ואי בהדי שאת מצטרף ולא בהדי בהרת והוא למטה משניהם למה נקרא תולדה דבהרת אלא תולדה של שאת שהרי מראה אחד הן.

אלא על כרחיך לרבי עקיבא כך נשנו בהרת עזה ושאת דיהה ממנה שניות לשאת סיד ההיכל וקרום ביצה וכל שלמעלה ממראה בוהק נתרבה לשאת מלספחת ומתני' דהתם דקתני שנים שהן ארבעה כלומר שיש תולדה לזו ותולדה לזו דומיא דשבועות ויציאות השבת דלא כר' עקיבא.

ואקשינן אי הכי קרום ביצה נמי כלומר אמאי לא מקשת לי' מקרום ביצה.

ומפרקינן ביצה לא קשיא לי דכיון דתולדה רבי לה רחמנא לשאת וזו למטה ממנה מצטרפת בהדיה אע"ג דמנחתא מיניה טובא שהרי אין שם אב מפסיק ביניהם שיצטרף לו אבל סיד ההיכל אי אפשר לצרף בהדי בהרת מלהיות תולדה שלו כיון שהוא למטה מן השאת והוא מאותו מראה לובן שלו על כרחך תולדה דשאת הוא הילכך אי אפשר שיהא תולדה לבהרת (ו)אליבא דרבי עקיבא.

הא דאמרינן בברייתא **לומר שמצטרפין זה עם זה**. משום דשנים שהן ארבע משמע שדין התולדות להצטרף עם האבות שהן יוצאות מהן ואם שתיהם בנות אב אחד שתיהן מצטרפות לו וללמד על צירוף התולדות הוצרכו לשנות כן אבל על האבות אינו במשמע הזה.

ובירושלמי (א,א) ומנין שמצטרפים זה עם זה אמ"ר מונא מנו חכמים אותן שנים ומנו אותן ארבע מה שנים מצטרפים זה עם זה אף ארבעה מצטרפין זה עם זה כו'.

דף ו.

הא דאמרי' **לומר לך כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים. לאו דוקא כהן שאם ישראל הבקי עומד על גביו אפי' כהן שוטה רואה אותם דהכי תניא בספרא ואומר לו אמור טמא והוא אומר אמור טהור והוא אומר אבל מעצמו בלא בקי בשמותיה' אינו רואה את הנגעים ומקצת הנסחאות כתוב בהן כל מי שאינו בקי ואין כתוב בהן כהן ובירושלמי לומר שאם אין אתה בקי בהן ובשמותיהן כו'**. לומר לך כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים. לאו דוקא כהן שאם ישראל הבקי עומד על גביו אפי' כהן שוטה רואה אותם דהכי תניא בספרא ואומר לו אמור טמא והוא אומר אמור טהור והוא אומר אבל מעצמו בלא בקי בשמותיה' אינו רואה את הנגעים ומקצת הנסחאות כתוב בהן כל מי שאינו בקי ואין כתוב בהן כהן ובירושלמי לומר שאם אין אתה בקי בהן ובשמותיהן כו'.

דף ו:

הא דאמרי' (**אין**) **והתניא ר' נתן אומר לא אמ"ר עקיבא של סיד דיהה ממנה אלא שאת דיהה ממנה**. קשיא לי, והא מתני' מיהא קתני בהדיא ר"ע אומר של סיד דיהה ממנה וכיון שכן מאן תנא מראות נגעים רבי עקיבא אליבא דתנא דידן ולאו אליבא דר' נתן ולא קשיא דר' עקיבא דמתני' לאו דוקא קאמר ולאפלוגי אדר' ישמעאל אתא דתנן בריש מס' נגעים הפתוך שבשלג כיין המזוג בשלג הפתוך שבסיד כדם המזוג בחלב דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של בהרת עזה ושל סיד דיהה ממנה כלומר אינה מראה לובן אחר אלא דיהה ממנה פי' דיהה הרבה שהרי היא דיהה מי הדיהה אלא דלא נחית תנא דמתני' אליבא דר' עקיבא לדקדוקן ולמתני כרוכלא אלא שאמר שמראה לובן אחד הם ור' נתן קפיד עלה כדי שלא תטעה ותני של שאת דיהה ושל סיד דיהה מן הדיהה.

ומכל מקום קשיא לי דהכא אמ"ר עקיבא כיין המזוג במים ורבי חנינא אמר לעיל במשל דר' עקיבא כוסות של חלב בטפות דם אלמא כולם כדם המזוג בחלב הם ושמא נאמר שלא הקפיד ר' עקיבא אלא לומר שהפתוך שבשלג ושבסיד מראה אחד הם ולאפוקי מדר' ישמעאל דאמר בהרת ותולדתה שני גוונין הן בפיתוך שבהן אב לובן שלו עז ואודם

שבו דיהה ותולדתה לובן שלה דיהה ואודם שלה עז וקאמ' לה שניהם גוון אחד הם ולא קפיד בין מים לחלב תדע דהא בחלוק אין לובן שבהן לא במים ולא בחלב ולא כדברי רבי שלמה ז"ל שאמר דיין המזוג במים לאפוקי טפות דם בחלב שאודם שלהן נכרת במקום אחד דאם כן קשיא מתני' לרבי חנינא אלא כולהו במזוג מיירו שאין האדום במקום אחד אלא פתוך הוא בכולן וטפות שנתערבו ונמזגו קתני.

דף ז.

אימא תרומה נמי דכתיב בכל קדש לא תגע ואמרינן לרבות את התרומה. פי' קדש היינו קדש בכל לרבות את התרומה ואיתקוש מקדש ותרומה לקדש דאפקה נמי לתרומה בלשון כל קדש לומר שדינן שוה.

וקשה לי, הך קושיא אליבא דמאן אי אליבא דר' יוחנן הא אמ' בפרק אלו הן הלוקין כוליה קרא בתרומה כתי' ולנגיעה אבל קדש לא כתי' הכא כלל וטמא שנגע בקדש לדידיה אינו לוקה וכיון שכן לא איתקש מקדש לקדש אלא לתרומה ולא אשכחן בה קרבן בטומאה ואי לריש לקיש הא אמ' קדש היינו קדש וכל לרבות קדש לפני זריקת דמו וקדש איתקש למקדש ולא תרומה ובודאי דהא דאמרינן הכא לרבות תרומה ברייתא תניא בפרק הערל וקשיא לן כמאן אתיא ואיכא למימר כריש לקיש דתניא כוותיה במסכת מכות ואע"ג דאיהו מפיק בכל לרבות לפני זריקת דם קסבר בכל ריבוייא הוא דמרבה כל קדש וכל דמיקרי קדש ותרומה נמי קדש איקרי.

הא דאמרי'**ג' טמאות הללו האמורות בשלמים למה.** ואמרי' תנהו ענין למקדש ולא אמרי' תנהו ענין לתרומה משום דאע"ג דאנן טמאות דייקין מכל מקום כרת כתי' בקראי הילכך מרבינן מינייהו מקדש דאיכא כרת לאפוקי תרומה דעון מיתה.

והא דאמרי' דאוקי' **גמר טומאתו טומאתו.** איכא למידק עלה, אי גמר טומאתו טומאתו קדש נמי ליגמר מיניה דגבי קדש נמי כתיב וטומאתו עליו ודר' למה לי ותו קשיא אי גמר טומאתו טומאתו תרומה נמי דכתיב ביה לכל טומאתו והאי ג"ש עדיפא למיגמ' לכל טומאתו מלכל טומאתו משום דדמי לה טפי וא"ת דחד טומאתו גמירי ולא תרי טומאתו טומאתו ומשום הכי איצטריך ג"ש דרבי דבהמה טמאה מבהמה טמאה ואייתר ג"ש דטומאתו למגמר מקדש מהכא הא לא מצית אמרה אליב' דרב"י דאמר במסכת מכות משום ברדלא אתיא טומאתו דכתי' גבי קדש מההוא דכתי' גבי מקדש דמשמע מינה דגמרינן תרי טומאתו טומאתו וליגמר האי דקדש מהאי דכתיב גבי קרבן עולה ויורד ואפי' תימא אתיא אליבא דריש לקיש דלא גמר האי גזירה שוה קשיא גבי תרומה

לגמר טומאתו טומאתו ואי משום דלא גמירי אלא חד ומוקים ליה להאי דמקדש נימא איפכא ולגמר האי דכתי' גבי תרומה ומאי ראית (מאי).
איכא למימר ההוא דמקדש מופנה ולג"ש אתא דאי ס"ד דתרומה נמי לג"ש למה לי גמרא דבהמה בהמה דהא גבי קדש נמי טומאתו כתיב אלא ש"מ דחד גמרינן ובחייבי כריתות דכי גמרינן ג"ש לחייבי כריתות גמרי' דומיא דג"ש אחריתי דאגמרן רחמנא וליכא למימר תרומה גמרי' דאכילה כמותו דגבי ג"ש קולא וחומרא מדמינן ולא אכילה וזה טעם נכון בין לריש לקיש בין לרבי יוחנן.
והוי יודע שאי אפשר לנו לומר דגמירי הלכה מהיקשא דמקדש לעולה ויורד שאין כן בכל מקום בתלמוד שכל הגזירות שוות סתם נמסרו לו למשה מסיני כגון טומאתו טומאתו סתם וכיוצא בה דאי לא תימא הכי לא הוו מקשו בגמ' ולגמר מהתם משום דוכתא ובכמה דוכתי מקשו הכי בגמ' ועל כרחין יש לנו לומר דסתם גמירי ורבנן הוא דמוקמי להההיא ג"ש למאי דמתחזי להו טפי וכשתדקדק בזה תמצא שבכל הוא כן, וכן פרש"י ז"ל במסכת קידושין (יז,א).

דף ז:

האי ע"ז היכי דמי אי במזיד בר קטלא הוא ואי בשוגג בר קרבן הוא. איכא למידק, וכי מוקמינן ליה גבי טומאת מקדש וקדשיו מי לא מוקמת ליה בשוגג ולא אתידע ליה הכא נמי פשיט' בשוגג ולא אתידע ליה בסוף ואיפשר דאגב דבעינן אי במזיד בר קטלא הוא בעינן נמי שוגג.
והא דאמרי' **אי במזיד**. לאו דוקא (או) [אי], אלא ה"ק במזיד בר קטלא הוא וקשיא ומפשעיה' בשוגג בר קרבן הוא וקשיא לכל חטאתם לא צריך לאשמועי' להנך דאתו לכל חטאת דכולהו אתו לכלל חטאת דהא לא בעינן ידיעה בתחלה וכן נמי אי מוקמי' ליה בשפיכו' דמים ליכא למידרש הכי דהא לא אתי שפיכות דמים לכלל חטאת לעולם אלא קרא לאפוקי מצורע ויולדת אתא והכי מדריש לכל חטאתם ולכל טומאותם ואיצטריך דאי נמי מוקמי' לקרא בטומאת ע"ז וג"ע אף שאר עברות דטומאה כגון טומאה וקדשיו בכלל.
ועוד אפשר לומר, דאיצטריך לכל חטאתם לאשמועינן דמכפר בטומאת מקדש וקדשיו לשיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף דהא כולהו איתנהו בכלל אלא שאין זה נכון דכיון דאיכא שפיכו' דמים דלא אתי לכלל חטאת ליכא למדרש ביה הראוי לחטאת עד דאתי לכלל חטאת אלא לאפוקי מצורע ויולדת איצטריך וכדפרישית.

ואי קשיא, שעיר החיצון על מה מכפר כיון שהפנימי מכפר על שאין בה ידיעה בטומאת ע"ז חיצון על מה מכפר שהרי לר' יהודה הוקשו ועל מה שהפנימי מכפר חיצון מכפר הא נמי כדאמרנא דפנימי מכפר אף ע"ז והוא הדין לטומאת מקדש וקדשיו כשאין בה ידיעה בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף, נמצאת אומר על שזה מכפר זה מכפר אעפ"י שזה מכפר כפרות אחרות.

דף ח.

אמר מר מצינו שחלק הכתוב כו', **מאי חלק**. איכא דקשיא ליה וליקשי אימא שפיכות דמים ומאי חלק דגלי בשוגג ומפרק האי חלק להחמיר הוא וכיון דמפרקינן הכי גבי ע"ז לא איצטריך תו לאהדורה אי נמי כיון דאוקימנא בהנך דלאו בני גלות נינהו אפי' איתידע ליה לאו חלק הוא אי נמי חלק בקרבן קאמרי' מה מצינו שחלק הכתו' בענין קרבן מכלל כל הטמאות אף כאן חלק מכללו בכפרת קרבן זה אבל חלק דשפיכות דמים שלא חלק בקרבנו לאו חלק הוא.

ואימא יולדת. פי' הרב הלוי ז"ל כיון דשלמי ימי טוהר שלה ביום הכפורים שתהא פטורה מלהביא קרבן יולדת וזה אינו מחוור שתהא פטורה לעולם שאין שעיר הנעשה בפנים לעולם מכפר על חייבי חטאות ואשמות ודאין אלא שיתלה לה קאמרי' כלומר כשם שקרבנה מכשיר לאכול בקדשים וליכנס למקדש כך שעיר זה יהא תולה לה עד שתביא קרבנה, ותאכל בקדשים ותהא מותרת ליכנס למקדש עד מחרתו של יום הכפורים שתביא קרבן ובודאי דהא נמי מחטאתם דומיא דפשעיהם נפקא אלא אריש דדינא פירכא מיקמי דנסיים דרשא מנא ליה לתנא הכי ורש"י ז"ל כתב כן שאם עבר עליה יום הכפורים אוכלת בקדשים בלא קרבן, ואינו מחוור.

ויש מפרש יולדת דלא איתידע לה כגון שלא ידעה אם רוח הפילה אם נפל הפילה וכן הא דאקשי' ואימא מצורע ספק מצורע קאמר כגון שכשהחליטו הכהן לא ידע דנגע גמור הוא כדאמרי' במס' נזיר (נט,ב <ע"ש בפי' המפרש>) ויכשיר שעיר זה לאכול בקדשים (בקרבן) עד שיודע לו ודאו ויהא מביא קרבן ונכון הוא.

ה"ג רש"י ז"ל: **ואימא מצורע**. ולא גריס דמייתי צפרים שאין זה חלק להקל שאין הצפרים קרבין ומקודם הקרבן הם באים שבעה ימים אלא ה"ג אימא מצורע וחלק דידיה לא איצטריך לפרושיה דהא פריש גבי יולדת ומאן דגריס ליה אמר דאיצטרי' למימר הכי משום דקרבן היורד דבמצורע כבש הוא ושתי תורין ועשרון סלת ולוג שמן נמצא שהיורד שלו בקרבן גדול שבטומאת מקדש לפיכך הוצרך לומר דמייתי צפרים ואע"ג דלא קרבן

הוא מכל מקום כעין קרבן הוא וזה אינו נכון אלא מפני שכתוב כן בכל הנסחאות וי"ל נמי צפרים היינו תורים ובני יונה דהכי קרו להו במסכת נזיר ופרקי' אמר קרא לכל חטאתם ולא לכל טומאותם ואפר למאן דאמר חוטא הוא הא כפר ליה נגעיה והוה לה מכשיר ולא מכפר.

וכתב הרב הלוי ז"ל וכיון דקאמר רחמנא בשעיר הנעשה בפנים וכפר על הקדש מכלל דהאי חטא מידי דצריך כפרה הוא ומצורע לא צריך כפרה וזה אינו נכון דאי הכי למה לי למימר לכל חטאתם ולא לכל טומאותם נימא כפרה כתיב בה ועוד דגבי מצורע כתיב וכפר הכהן על המטהר לפני ה' אלא משום לכל חטאתם קאמרי' והאי לאו חוטא הוא אע"ג דכתי' ביה כפרה.

ה"ג בעיקר נסחי: **טומאה שבקדש מאי ניהי יש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף האי בר קרבן הוא**. והכי פי': טומאה שבקדש שיש לך להביא בכאן שיכפר שעיר הנעשה בפנים מאי ניהי שיש בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף דהנהו אתו לכלל חטאת וקרינא בהו חטאתם וקרינא בהו נמי אחת בשנה דיש ידיעה בתחלה וידיעה בסוף ושיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף תרוייהו חייבי חטאות נינהו ובתרוייהו תולה עד שיביא קרבן הילכך כפרה אחת קרינא בהו אבל אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף ודאי שעיר הנעשה בחוץ מכפר ולא שעיר הנעשה בפנים מכפר דהא כתיב ביה חטאתם וכתיב ביה נמי אחת בשנה כפרה אחת מכפר ואינו מכפר שתי כפרות ואלו שתי כפרות הן שזה מחייבי חטאות וזה אינו מחייבי חטאו' ובזה תולה ובזה צרי' לכפר חטאם כפרה גמור' הילכך אין אתה יכול להביא אין בה ידיעה בתחלה ויש בה ידיעה בסוף עם אלו ומה יש לך לרבות יש בה ידיעה בתחלה ויש לך ידיעה בסוף שיתלה האי בר קרבן הוא וכיון שמעתה צריך להביא קרבנו היאך יתלה לו א"כ אתה פוטרו מחיוב קרבנו וקי"ל חייבי חטאות ודאין שעבר עליהם יום הכפורים חייבין ואוקימנא כגון דאתידע ליה בין השמשות.

ורש"י ז"ל לא גריס טומאה שבקדש אלא מאי ניהי ופירש דהכי קאמר מאי ניהי טמאות דאמעוט מחטאתם דומיא דפשעיהם והכל עולה כאחד אלא שלא ידעתי טעמו בגרסא שהרי איפשר לפרש כן טומאה שבקדש מאי ניהי דאימעיט מהכא יש בה ידיעה בתחלה ובסוף ואין ראוי למחוק הגירסא מפני שהיא כתובה כן בכל הנוסחאות.

דף ח:

ונכפר פנימי אדידיה ואמאי דעביד חיצון ולמאי נ"מ להגין עליו בינו ובינו. פי' ה"ה דה"ל למימ' נ"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה כלומר דאע"ג דפנימי מכפר על הכל אתי חיצון לכפוריה לטומאה שאירעה בין זה לזה אלא מש"ה לא אמר כן לפי שכיון ששעיר החיצון לא בא אלא לכפר כפרה אחת הוא עיקר זו הכפרה ולא הקדימה תורה שיכפר שעיר הפנימי אף את זו אלא להגין עליו בינו ובינו וכשתאמר לטומאה שאירעה בין זה לזה הראשון הוא עיקר כפרה זו והשני לתוספת וכן תמצא בכל השמועה אותו שאינו מכפר אלא כפרה אחת הוא העיקר באותה כפרה והשני שמכפר שתיהן הוא טפל בה.
ואיכא דבעי הכא לפרושי אי ס"ד הכי אמר רחמנא הביאו שעיר החיצון לטומאה שאירעה בין זה לזה אמאי לא מכפר חיצון אכל מאי דמכפר פנימי דהיכי יהב רחמנא כפרה לטומאה שאירעה בין זה לזה כשאין בה ידיעה בתחלה ולא יהב כפרה לשיש בה ידיעה בתחלה ואין בה ידיעה בסוף ומש"ה עדיפא לן למימ' דפנימי לא מכפר כפרה גמורה אדחיצון אלא למיתלא ליה ולהגין עליו בינו ובינו ובתר הכי אקשי' ונכפר חיצון אדידיה ומאי דעביד פנימי ונ"מ לטומאה שאירעה בין זה לזה.
וליכא למימר א"כ אמאי אמר רחמנא דפנימי לא מכפר על הכל כמו החיצון דכיון דביה"כ זה יש לשניהם כפרה ליכא למשאל תו טעם אחר בדבר שכל שעה שהוסיף הכתו' לכפול בקרבנות הוסיף בכפרה אבל האיך איפשר שיהא הפנימי מכפר על הכל וחיצון מכפר על טומאה שאירעה בין זה לזה במקצת כפרה הפנימי ומקצתה אין לה כפרה [והו"ל למימר שיכפר על הכל] ביוה"כ זה או על הכל ביה"כ הבא ור"ש ז"ל גריס נ"מ להיכא דלא עבר חיצון ופירושו כגון שנטרפה שעה.

דף ט.

הואיל וזה בא בזמן קבוע. משמע דלית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל הא דאמרינן לקמן אלה תעשו במועדיכם הוקשו כל המועדות זה לזה דאי אית ליה ממילא ידעינן דלא מכפר אלא אטומאת מקדש וקדשיו והטעם משום דאנן השתא כרבי יהודה קאמרי' ור' יהודה לית ליה הוקשו דאי הוקשו אין הקש למחצה וכל דבריהם הוקשו ור' יהודה לא סבר דכפרתן שוה אלא מה שזה מכפר אין זה מכפר.
והא דאקשינן **איכא למיפרך מה ליה"כ שכן כפרתן שוה**. קשיא ליה לרב הלוי ז"ל, וא"נ יליף לה מיה"כ התינח לענין שאינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו על חטא שאינו מכיר בה אלא השם מהיכא יליף לה ופריק כיון דדחייה להאי ג"ש מעיקרא אישתכח

דאפי' על עיקר הכפרה שתהא על טומאת מקדש וקדשיו לית בה ראיה וממילא אדחי ליה מחטא שאינו מכיר בו אלא השם ואין אנו צריכין לכך דאמאי ליכפר יכפר על שיש בה בתחלה ואין בה בסוף שעיר הנעשה בפנים מכפר וכתוב ביה אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה יכפר על שאין בה ידיעה בתחלה ויש בה בסוף הא שעיר הנעשה בחוץ מכפר ואמר קרא אחת בשנה כפרה זו לא תהא אלא אחת בשנה דאיתקוש חיצון לפנימי כך מפרש בגמ' בהדיא.

וכי תימא הא גמרינן מראש חדש ולא פרכינן התם כפרה בהדיא כתיב. פי' דכתי' חטאת לה' וקרא יתירא וכל חטא שאינו מכיר בו אלא השם בכלל הילכך איכא למגמר מיה"כ וכל דכן הוא יוה"כ שאינו מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו אע"פ שכפרתו מרובה כ"ש בר"ח שאין כפרתו מרובה אבל הכא כולה מילתא לא גמרי' דאע"ג דכתיב לכפר עליכם כיון דלאו קרא יתירה הוא אמינא יכפר על חייבי עשה ולא תעשה ולא על כריתות.

ואוקימ' מדכתיב שעיר ושעיר גמרי' איתקוש שעירי רגלים לראשי חדשים וא"ת הא ראשי חדשים גופיה מיה"כ גמר ואין למדין למד מלמד כבר פירשתי דבשעירי ראשי חדשים כל חטא שאינו מכיר בו אלא השם במשמע וה"נ גמרי' מיניה לשעירי רגלים ואינהו גופייהו גמרי מיוה"כ ומראשי חדשים גופיה דלאו למד הוא אלא גלוי מילתא הוא כדפרישי' ואע"ג דגבי עצרת לא כתיב ושעיר גמרי' ליה מר"ח כמה זה בא בזמן קבוע כו' וא"ת שכן תדיר שני הרגלים יוכיחו וכיון דעיקר היקישא מר"ח הוא משאר הרגלים לא מיקרי למד מלמד דעיקר גמרא מר"ח גמרי' ושאר הרגלים גלוי מילתא בעלמא הוא דלא אפרוך מה לראש חדש שכן תדיר הילכך גמרינן משעיר.

דף ט:

ואיתקוש שעירי ראשי חדשים לשעירי רגלים. פי' מה ראשי חדשים מכפרים על טומאת מקדש וקדשיו על שאין בה ידיעה כלל אף שעירי רגלים מכפרין על טומאת מקדשיו וקדשיו על שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף ומקצת נוסחי דכתיב בהו מה שעירי ר"ח אינן מכפרים אלא על שאין בה ידיעה אף שעירי רגלים אינן מכפרי' אלא על שאין בה ידיעה כלל. משבשן דאנן עיקר כפרה צריכינן למיגמר.

ורש"י ז"ל כתב, שעירי ראשי חדשים למדין ומלמד שכל הלמדין בכל המדות חוזרין ומלמדין בהן חוץ מן הלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש ודאי הכי הוא דהאי דבר הלמד בבנין אב וחוזר ומלמד בהיקש דהכי מפורש בפ' איזהו מקומן (זבחים נא,א).

ונכפר ראש חדש אדידיה ואמאי דעביד ציץ. ונפקא מינה היכא דנשבר הציץ. פי' לר' שמעון קאמרינן, דאמר בין עודהו על מצחו בין אין עודהו על מצחו מרצה ולרוחא דמילתא אקשי ולרבנן נפקא מינה להיכא דאין עודהו על מצחו דלא מכפר ציץ ומכפר ראש חדש וכשהציץ על מצחו הוא מכפר וראש חדש אין כפרתו צריכה אלא לשלו שהיא העיקר בו כמו שפירשתי למעלה וכן הא דאמרינן ונכפר ציץ אדידיה ואמאי דעביד ראש חדש ונפקא מינה לטומאה שאירעה בין זה לזה דראש חדש לא מכפר ואתי ציץ ומכפר הכי נמי קאמרי' הואיל וראש חודש הוא עיקר הכפרה בשלו מה יכפר הציץ טומאה שאירעה בין זה לזה וכי לא אירעה טומאה לא מכפר אלא לדידיה.

הא דאמרינן הכא **כדאמ"ר חנינא שעיר ושעיר כו**'. אי קשיא עצרת מאי איכא למימר אפשר דלאו דוקא אלא מואלה תעשו לה' במועדיכם סמוך ולקמן בדוכתה דייק טפי מהכא ומפרש לה ויש כיוצא בה בתלמוד ואפשר דבמה מצינו גמר וכדר' חנינא וכדכתיבנא לעיל.

דף י:

מותר הקטרת מה היו עושים בה מפרישין ממנה שכר האומנין. פי' מן הקטרת ואיכא נוסחי דלית בהו ממנה אלא מפרישין שכר האומנין ופי' שמפרישין מעות האומנין ומחללין כל הקטרת עליהם.

וביר' במסכת שקלים (ד,ג)אקשינן ולא נמצא הקדש מתחלל על ההקדש דקא ס"ד דממעות הלשכה היו מביאי' אותם מעות האומנין ומפרקינן רבי שמעון בר ביסנא אמר מביא מעות מן החולין ומביא קטרת ומחללה עליהן ונותן אותה לאומנין בשכרן ואותן מעות מה יעשה בהן ינתנו לבית גרמו ולבית אבטינס שהיו בקיאין במעשה הקטרת ובמעשה לחם הפנים פי' לוין הגזברין מעות מן החולין ומחללין הקטרת עליהן ופורעין בה שכר בית גרמו וכיון שלוו לצורך מעשה לחם הפנים פורטין אותן מן השקלים והאי דנותנים אותה לאומנין בשכרן ואין מוכרין אותה לאחר ויחזרו ויקחו מתרומת הלשכה משום דצניעא להו מילתא טפי וכדפריש רש"י ז"ל.

דף יא.

וכי תימא כל קדוש' דמים נמי מיפסל פסלי בטבול יום. פי' והא דבעי' מכתשת משום דכל זמן שלא ניתנה במכתשת אינה ראויה להקרבה ומחוסר' מלאכה היא אבל שאר קדושת דמים הכי נמי דמיפסלא בטבול יום.

וא"ת אלא מעתה תפסל במחוסר כפורים ולא קתני אלא בטבול יום אין הכי נמי וטבול יום ומחוסר כפורים כהדדי נינהו ותנא חד הוא והוא הדין לחבריה ויגיד עליו רעו.
והא דתנן **קדשו בכלי הוכשרו לפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה**. כי קת' טבול יום ומחוסר כפורים אשארא אבל קטרת בלא כלי אחר אלא מכתשת נפסלין בטבול יום ובמחוסר כפורים ולא בלינה הואיל וצורתה כל השנה ומיהו נתנה בכלי אחר נפסלת בלינה גזירה משום שאר קדשים כדפריש רש"י ז"ל ובמכתשת ליכא למנזר שאין מכתשת אלא לקטרת.
ויש לפרש מאי נתנה בכלי דקת' היינו מכתשת ומעיקרא קס"ד דכלי (אחד) [אחר] הוא ואקשינן אלא מעתה תפסל בלינה דהא תנן כל הקדשים משנתן בכלי נפסלין בלינה וכיון שכן קטרת נמי מיפסל בלינה ומפרקינן קטרת לא מפסיל בלינה לעולם משום דצורתה כל השנה וכי קת' לינה אשארא קתני, ולא מחוור.
ומגיהי ספרים לא גרסי טבול יום, ומעברי עליה קולמוס משום דבלא כלי אחר נפסל כדתנן לעיל נתנה במכתשת נפסלת בטבול יום וטעות הוא בידם דאי בטבול יום ולא במחוסר כפורים קשיא אי קדושת הנוף תפסל במחוסר כפורים וכי אקשינן לינה ומפרקינן לה ליקשי מחוסר כפורים וליכא לפרוקה אלא ש"מ כדכתיבנא.

דף יא:

הא דאמרינן רבי שמעון אומר פרה מטמאה טומאת אוכלין. ואמר ריש לקיש פרה נפדת על גב מערכתה פרש"י משום דלב ב"ד מתנה עליה ולא דייק דהא לית ליה לרבי שמעון לב ב"ד מתנה עליהם כדגמר רבי יוחנן גמריה וכדתנן כולן באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו ולא אמרינן לב ב"ד מתנה עליהם וטעמיה דרבי שמעון מפורש בגמרא דקסבר קדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה ופרה קדשי בדק הבית היא והכי מפורש בפרק אין מעמידין דקסבר רבי שמעון פרה קדשי בדק הבית היא הילכך נפדת היא על גב מערכתה ולא כמו שפרש"י ז"ל בכאן ולא כמ"ש בב"ק שהיתה לו שעת הכושר בעודה מפרכסת אלא לאחר שמתה לגמרי נפדת ועוד דאי איתנהו להני טעמי אמאי אמרי' אומר היה ר' שמעון ורבנן אמאי פליגי עליה ואמאי לית להו לרבנן פדיון בעודה מפרכסת א"נ משום דלב ב"ד מתנה עליה ועוד יש מפרשין דאין העמדה והערכה בנשחטה כהלכתה והיינו דאקשינן למתה או נשחטה תפדה הא בעיא העמדה והערכה ומאי קושיא אנשחטה תפדה בעודה מפרכסת אלא ש"מ שאין העמדה והערכה בנשחטה כהלכתה וכי אמרי' בחולין שחט בה שנים או רוב שנים היא כחיה לכל דבריה ונפדת

כבר פי' רבינו חננאל ז"ל דההיא מתני' לא תניא אלא דדיקי לה רבנן ממתני' דהעור והרוטב דתנן השוחט לנכרי מטמאה טומאת אוכלין ואינה מטמאה טומאת נבלות עד שתמות או עד שיסיר את ראשה והתם הויא כחיה משום דשחיטתה אינה מתירתה אבל לישראל ששחיטתה מהנה לה שוב אין לה פדיה ויפה כיונו ומיהו קשיא לן היכי אמר רבי שמעון הואיל והיתה לה דמשמע אבל השתא אין לה שעת הכושר ואיכא למימר דרבי שמעון לאחר הזאה קאי וה"ק השתא נמי מטמאה הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם הזאה דקדשי בדק הבית היא ונפדת על גב מערכתה עד שעת הזייה והקשו אחרים והלא שמעינן ליה לר"ש כל העומד לזרוק כזרוק דאמי ואם כן קודם הזייה נמי כלאחר הזייה היא ולא קשיא לי דכיון דעומדת לפדות אינה עומדת להזות ופרה עומדת ליפדו' היא שאם מצא אחרת נאה הימינה מצוה לפדותה והכי מפור' בפ' המנחות והנסכים.

ואיכא דמותיב אשמעתין למה לי שעת הכושר נימא משום דחיבת הקדש מכשירה ומשוי לה אוכלא כדאמרי' גבי עצים ולבונה בפרק השוחט וכ"ת שאני פרה דקדשי בדק הבית היא ואין בה חיבת הקדש והא אמרי' בפ' המנחות והנסכים לרבי שמעון נותר ופרה אמאי מטמאין עפרא בעלמא הוא דכל העומד לשרוף כשרוף דאמי ואמרי' חיבת הקדש מכשירתן ה"נ (לימא) ליה שעת הכושר תיפוק לי' משום דחיבת הקדש מכשירתן ואיכ' למימר מהני בה תיבת הקדש דלא נימא בה כל העומד לשרוף כשרוף דמי ולא הוי עפרא בעלמא אבל כיון דמכל מקום אסורין בהנאה וכתיב מכל האוכל אשר יאכל אוכל שאתה רשאי להאכילו לאחרים קרוי אוכל שאינו רשאי להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל לא מהני חיבת הקדש לעשות האסור כמותר ולפיכך צריך שעת הכושר תו מקשו עלה ואכתי למה לי שעת הכושר תיפוק לי' משום דסופה לטמא טומאה חמורה ואמרי' במס' נידה בפ' בא סימן תנא דבי רבי ישמעאל על כל זרע זרוע אשר יזרע מה זרע שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר יצא נבלת עוף טהור שסופה לטמא טומאה חמורה שאינו צריך הכשר ופרישו לה שאינו צריך הכשר שרץ ולא הכשר מים והכא למה לי שעת הכושר ולא קשיא דאוכל שראוי להאכילו לאחרים קרוי מים וכיון שסופו לטמא טומאה חמורה מטמא טומאת אוכלין בלא הכשר שרץ אבל פרה שאינה ראויה להאכילה לאחרים שהרי אסורה בהנאה לא מטמאה טומאת אוכלין אלא משום שעת הכושר אבל שעת הכושר משוי לה אוכל הראוי שכל העומד לפדות כפדוי וכיון שכן שוב אינה צריכה הכשר הואיל וסופה לטמא טומאה חמורה ומטמאה דגרסי' הכא וה"ג במס' זבחים פרק טבול יום ת"ר פרה ופרים ושעיר המשתלח השורפן מטמא בגדים והן עצמן אינן

מטמאין בגדים אבל מטמאין אוכלין ומשקין דברי ר"מ וחכ"א שעיר המשתלח אינו מטמא כו' מפני שהוא חי ואקשי' עלה בשלמא ר"מ כדתנא רבי ישמעאל על כל זרע זרוע כו' אלא לרבנן אי סבירא להו דתנא דבי רבי ישמעאל אפילו שעיר המשתלח כו' אי לא סביר' להו אפי' פרה ופרה נמי ומפרקינן אמרינן במערבא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר והכי פירושא כשאמר רבי ישמעאל צריכין הכשר ואין צריכין היינו הכשר טומאה שאינן צריכין הכשר טומאה ממקום אחר אבל הכשר מעצמן שיהו אוכלין צריך ושעיר המשתלח אינו אוכל אבל פרה ופרים אוכל הם ואין צריכין הכשר טומאה ממקום אחר וכן פרה לרבי שמעון הואיל והיתה לה שעת הכושר אוכל היא ושוב אינה צריכה הכשר טומאה ממקום אחר תדע דעלה דההיא איתניא ההיא דרבי שמעון בתוספתא הכי רבי שמעון אומר פרה מטמאה טומאת אוכלין ומשקין הואיל והיתה לה שעת הכושר פרים אינם מטמאין אוכלין ומשקין הואיל ולא היה להם שעת הכושר פי' משום דרבי שמעון הוא דסבר אוכל שאינו ראוי להאכילו לאחרים אינו אוכל הילכך צריך הוא לשעת הכושר כדכתבנו וכל זה תשובה לדברי רש"י ז"ל שפי' מטמאה לאחרים אם נגע בה שרץ וראי' לדבר זה שהרי בנבלת העוף בעינן שיהא ראוי לאכילה וכל שאינו ראוי אינו מטמא טומאת אוכלין אע"פ שסופו לטמא טומאה חמורה כדאמרי' במסכת נידה נבלת עוף טהור שנפלה לגת חשב עליה להעלותו לנכרי טמא לכלב טהור ובמס' כריתות פרק דם שחיטה תניא דנבלת עוף טהור צריך מחשבה ואינו צריך הכשר ומפרש דאינו צריך הכשר משום דסופו לטמא טומאה חמורה אלמא צריך מחשבה והכי מוכח בפ"א במסכת טהרות כך שמעתי ואדרבה ההיא קשיא לי דהכי גרסינן התם מחשבה למה לה לטומאה קלה היא גופה טמאה היא איכא למימר כגון דאיכא פחות מכזית נבלה וצרפיה כו'. אבל ר"ת ז"ל פי' דלא מיקריא סופה לטמא טומאה חמורה הואיל ואינה מטמאה אלא העוסקים בה ולא דמיא לנבלת העוף שסופה לטמא כל האדם וההיא סוגיא דבפ' טבול יום כולה אומר הרב ז"ל דהכי פירושה בשלמא לר"מ סבר דסופן לטמא טומאה חמורה ואית ליה דתנא דבי רבי ישמעאל אבל רבנן אית להו להני הא דתניא דבי רבי ישמעאל כלומר דסופן לטמא טומאה חמורה קרו להו אפי' שעיר המשתלח נמי (אית) להו הכא תנא דבי ר"י כלומר דלא מיקריא סופה לטמא טומאה הואיל ולא מטמאה אלא העוסקין בה אפילו פרה ופרים נמי אמרי במערבא צריכין הכשר טומאה ממקום אחר כלומר הא דאמרי רבנן פרה ופרים נמי מטמאין אוכלין ומשקין דוקא כשנגע בהן שרץ אבל לא בלא נגיעת שרץ שאין סופן לטמא טומאה חמורה ושעיר המשתלח נמי אין סופו לטמא טומאה חמורה הילכך אינו מטמא אוכלין ומשקין ואפי' בקבלת טומאה

ממקום אחר דלאו בר קבולי טומאה הוא מפני שהוא חי וכולה סוגיא מסיק לה לפי פי' זה אלא שאין פירושו מחוור ונכון ולפי דבריו מטמאה גרסינן הכא ובהכשר שרץ קאמרי ולדידי אין משמע הסוגיא אלא לומר דרבנן לית להו תנא דבי ר"י ופרה ופרים בהכשר טומאה דהיינו הכשר מים ושרץ מטמו אוכלין ומשקין ושעיר המשתלח אינו ראוי להכשר טומאה ופשוטה היא.

וי"מ פרה מטמאה טומאת אוכלין. שאם נגע בה שרץ נטמאת ונפסלה מדין פרה דאע"ג דעפרא בעלמא הוא הואיל והיתה לה שעת הכושר אוכל היא ומהני בה נגיעת שרץ לטמויה ולמפסלה מדין פרה ואלו לא היתה לה שעת הכושר לא היתה מקבלת טומאה ולא נפסלת ואע"ג דקפיד קרא בעוסקין בה שיהיו טהורין גזירת הכתוב ולאו משום טומאת הפרה דהא אפי' עסקו בקנה או בכל פשוטי כלי עץ קפיד רחמנא וזה אינו ויש לפרש אם נפסלה קאמר שמטמאה טומאת אוכלין או אפי' נפסלה בטומאה זו ויצתה מתורת פרה נשארה בו טומאת אוכלין והשתא ליכא למידק הא דסופה לטמא טומאה חמורה וההיא דאמרינן במנחות נותר ופרה אמאי מטמאין דכל העומד לישרוף נינהו משום דאין לה שום פדיון ואיסורי הנאה היא אבל לאו עומדת לשרוף למצותה היא שכבר נפסלה בטומאה זו.ורש"י ז"ל כתב בפ' אותו ואת בנו ואי קשיא למה לה קבלת טומאה היא גופה מטמאה אדם ובגדים פרכי' האי גוונא בכריתות בפרק דם שחיטה ומפרקי' כגון שחפוהו בפחות מכביצה בצק אי משוית ליה אוכל מצטרף בהדי בצק ומקבלו הבצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמאה שאר אוכלין ואם לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית בה שיעורא וכי נגעי בה אוכלין אחריני טהורים הן שאינן נוגעין בנבלה אלא בבצק זה לשון הרב ומשמע דלא קשיא אלא משום דסופה לטמא טומאה חמורה ומעתה מטמאה טומאת אוכלין ומשקין דאל"ה מאי קושיא אע"פ שמטמאה העוסקין בה אינה מטמאה אוכלין ומשקין אלא משום דסופה לטמא טומאה חמורה קשיא ליה כדכתבנו ולפיכך מוקים לה להצטרף פחות מכביצה בצק ולומר שהבצק מקבל טומאה אע"פ שהוא פחות מכביצה ולדעת הרב ז"ל שמפרש בכל מקום דכל שהוא אוכלין לקבל טומאה בעינן כביצה לטמא אחרים.

ואיכא דקשיא ליה והיכי מצטרף בשר פרה בהדי בצק נימא שבע לה טומאה כדאמרי' בהקומץ רבה גבי עשרון שחלקו לשנים ונטמא אחד מהם והניחו בביצה וחזר טבול יום ונגע בטמא מהו מי אמרינן שבע לה טומאה הכא נמי נימא שבע לה טומאה ולא קשיא דהתם כשנגע טבול יום באותו חלק טמא וכי קאמרינן אנן בנגע בכביצה קאמרינן ועוד י"ל דהתם אין הכלי מצרפן אבל הכא שנוגעין זה בזה כל א' מהן הם חשובין ועוד דהא

מיפסיל ההוא בשר של פרה ואינו שבע טומאה מיהו ההיא סוגייא דבפרק טבול יום לא ניחא לפרש"י ז"ל. והפי' שכתבתי למעלה הוא הנכון בשמועה זו וכך שמעתיה בשם רבותינו הצרפתים ז"ל וכתובה בתוספותם בארוכה.

איתיביה מהו שיקרבו זה בזה. וקשה ואמאי לימא לב ב"ד מתנה עליהן פרש"י שיקרבו זה בזה וקשה לי ולימא ליה שעירין שאינן קריבין בזמנן לא שכיחי כדאמרינן לעיל שאני אבודין דלא שכיחי ואיכא למימר נהי דלא מתנו ב"ד במלתא דלא שכיחא לפדותן תמימים ולהוציאן לחולין אבל שיקרבו מתנין ולהכי שמעינן מיהא דלא סבירא לן כלל לב ב"ד מתנה אי נמי הוא הדין דמצי לתרוצי הכי אלא משום דגמריה דר' יוחנן דלר' שמעון לית ליה ומקשה גופיה אורחא הוא לאותובי טובא ואע"ג דמצי לפרוקיה כולהו בחד פירוקא.

דף יב.

(**הא**) [**הכי**] **גרסי' בכולהו נוסחי ואלא חכמים דאמרו ליה ממאי דר' יהודה היא והכי קאמר ליה בשלמא לדידי דאמינא לב ב"ד מתנה עליהן אמטו הכי קרבי**. והכי פירושא: ודאי דהאי אמרו לו קושיא היא דמקשו ליה לר' שמעון מי לא מודת בזו שאנו שונין שיקרבו זה בזה ואמר להן הן אמרו כיון שאתה מודה שאין כפרתן שוה האיך יקרבו לדבריך שאין לך לב ב"ד מתנה ממאי דהכי אהדרו ליה חבריה לר' שמעון דילמא רבי מאיר היא וה"ק ומיהו לא ניחא למימר (דלבדי) [דלדברי] אמרו לו אינן קרבין אלא קריבין הן ותשובה היא שהשיבו עליו מהלכה זו.

ורב יהוסף הלוי ז"ל לא גריס אלא ממאי דר' יהודה היא דילמא ר' מאיר היא ופירש ממאי דר' יהודה היא וסבירא ליה דאינן קרבין זה בזה משום דלב ב"ד מתנה עליהן ונפדין תמימים וזה אינו דבר נכון שלפי זה אין לנו ראיה מדברי ר' יהודה אלא שלא יקרבו זה בזה אבל נפדין תמימין אין לנו ושמא ירעו ועוד דילמא לית ליה לר' יהודה לב ב"ד מתנה וימותו כדתניא לעיל בפר ובשעיר יום הכפורים כדברי ר' יהודה וכן הא דאותבינן לעיל לימא לב ב"ד מתנה עליהן פי' הרב הלוי שיפדו תמימין.

ואמאי לקרב איהו גופיה עולה נדבה. משמע דנתוק רעיה דרבנן הוא מדקאמרי' לקרב איהו גופיה עולה ואי רעיה מדאוריתא הא בעי רעיה והכי נמי בפרק אלו דברים דאמרינן התם אמר רב הונא אשם שנתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולה אלמא לא בעי' עקירה אי הכי אפי' כי לא נתק נמי גזרה לאחר כפרה אטו לפני כפרה.

ואיכא למיפרך מההיא דגרסי' בזבחים (ה,ב) אמר רב הונא אשם שנתק לרעיה כו'

ואמרינן נתק אין לא נתק לא מאי טעמא דכתיב הוא בהויתו תהא ופרש"י ז"ל דקודם נתוק אסור דבהוית אשם יהא ופסול לעולה אלא שאפשר שגם זו מן הסוגיות המתחלפות בסוג' המסכתות במו אותה שבתחלת פרק כל הגט דמוקי לברייתא כדי לזרזן במצות ובפרק אין בין המודר מתרץ לה משום דשה לבית אבות לאו דאורייתא ורבות מהן בתלמוד.

אבל ר"ת ז"ל לא גריס התם נתק אין לא נתק לא, אלא הכי גרסי' מאי טעמא דכתיב הוא כו' מאי טעמא דנפיק מתורת אשם משום דכתיב הוא בהויתו תהא כלומר בהוי' אשם תהא בעוד שהו' בהוי' אשם וכיון שנתכפרו בעליו באחר לאו בהוי' אשם הוא הילכך קרב עולה דלא בעינן עקירה וכי תימא קודם נתוק נמי משום גזירה דלאחר כפרה אטו לפני כפרה כי ההיא דבפרק אלו דברים ואי קשיא לך והא קי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה והילכתא גמירי לה וקשיא אשמעתין ואההיא דבפרק אלו דברים ואההיא דזבחים לפי פירוש ר"ת ז"ל ואומר ר"ת ז"ל דהכי גמירי הילכתא כל שבחטאת מתה באשם עולה ורעיה גופה מדרבנן משום גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ולאפוקי שאינה מתה קאמרי' רועה.

ואיכא למידק, אי הכי לפי פי' רבינו תם ז"ל למה לי דכתב רחמנא הוא בהויתו תהא לאשתרויי אשם שמתו בעליה ושנתכפרו באחרת הא הילכתא גמירי לה ואיכא למימר דאי לאו קרא הוה אמינא בעי עקירה קמ"ל ואי מקרא הוה אמינא כל שלא נתעקר בהוית אשם הוא קמ"ל גמרא כלומר פירושא דקרא ודאמרי' במסכת תמורה בפרק אלו קדשים הוא קרב ואין תמורתו קרבה הילכתא גמירי לה פירושו שאין תמורתו קרבה לשם אשם אבל לשם עולה קרבה וכן אתה צריך לפרש על דרך זו אותה הלכה שבמסכת נזיר בפרק מי שאמ' תניין, ואין לי להאריך.

דף יב:

קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהן. פרש"י ז"ל דאליבא דר' שמעון קאמר כלומר שאם מתחלה עולה חובה לסוף עולה נדבה ואין צריך רעיה והכי קאמר סכין השוחטן סתם מושכתן לקרבן שהופרשו מתחלה לכך ואפר אין זו אותו קרבן עצמו כגון עולת תמיד לעולת קיץ ולא היא דלאו אליבא דר' שמעון קאמר דגרסי' בזבחים פ"ק אמר ר' זירא שאני קרבנות צבור דלב ב"ד מתנה עליהם כדשמואל דאמר שמואל קרבנות צבור סכין מושכתן למה שהן.

לפיכך נראה דברי ר"ח ז"ל שפי' סכין מושכתן למה שהן עכשו כלומר שאין הקדש

התמידין מושכן להיות תמידין ולא הוקבעו לכך אלא הסכין הוא שמושכן וקובען למה שהן שעד שעת שחיטה יכולין לשנותן ולפדותן אם לא הוצרכו דלב ב"ד מתנה עליהם כדאמר רבי יוחנן לעיל (י,ב).

דף יג.

ורמי סתם ספרא אסתם ספרא כו'. קשיא לי דילמא לעולם בשב משאר עבירות אלא שעדיין הוא נכשל בזו וקמ"ל דאשאר עברות מכפר אעפ"י שלא כבדו יום הכפורים כדינו ואיכא למימר דסלקא דעתין דאביי דיום הכפורים מכל מקום קאמר אפי' על עבירה זו ורבא סביר' ליה חוץ מזו ומהדר לתרוצינהו תרוייהו כר' כלומר אליבא דחד תנא ונסיב לה כרבי יהודה סתימתאה דסיפרא ולא פליג ר' יהודה עליה דר' כלל אי נמי סבר אביי למימר דאי יום הכפורי' אינו מכפר אלא על השבין זה שאינו מודה בו אינו מכפר עליו כחטאת ואשם שהאומר אין חטאת מכפר אינו מכפר לו ואף עפ"י ששב מ דיעתו באותה עבירה.

דף יג:

ה"ג: **תנא חומר בשעיר כו' שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים עד שתחשך**. ופירוקא אחרינא הוא כדאמרי' בעלמא במתניתא תנא כו' והכי קאמר אינך צריך לאוקמא בשחנקתו או שמת בלילה ואכל סמוך לשקיעת החמה אלא כגון שאכל בו ביום ומת בו ביום שאין יום הכפורים מכפר עד שתחשך. ובירושלמי (א,ו) משמע הכי דאמוראי איפלגו בה דגרסי' התם ר' זירא אמר כל שהוא (עי') [פי'] כל שעה מכפר רבי חנינא אמר בסוף מה ביניהון מת מיד כלומר בו ביום על דעתיה דר' זעירא כפר מיד ועל דעתיה דרבי חנינא לא כפר אמר ר' זירא מתניתא מסייעא ליה לרבי חנינא חומר בשעיר שאין כן ביום הכפורים כו' שהשעיר מכפר מיד ויום הכפורים משתחשך.
ורש"י ז"ל כתב דתניא חומר בשעיר כו' לא גרסי' לה ובודאי דתניא טעותא הוא אבל אנן לא מחקינן כולה ברייתא והכי גרסי' וכדפרישי', וכן כתו' בנוסחאות ישנות, וכן כתוב בפירוש רבינו חננאל ז"ל.

דף יד.

ההוא מומאת עדת בני ישראל נפקא. תמיהא לי ונימא אי מומאת עדת בני ישראל אמינא לכתחלה לא ואם הביא כשר כדאמרינן בסמוך גבי אשר לו [וי"ל דאשר לו לא משמע]

משמע עכובא אבל מומאת עדת יקח ודאי משמע עכובא דכיון דכתיב יקח בצווי ודאי עכובא הוא דכולה פרשתא לעכובא דחקה כתיב בה אי נמי כי אמרינן יכול לא יביא ואם הביא כשר משל אחיו הכהנים קאמר משום דכולן קרויין ביתו והוה אמינא הואיל וכלן מתכפרין בו וקרויין ביתו אם הביא כשר (ושלא) [ושלו] קרינא ביה בדיעבד להכי אצטריך קרא אחרינא אבל בשעיר של עם ואמר מדעם להוי תו לא אצטריך קרא אחרינא דודאי אם הביא משל כהנים פסול דהא לאו דעם הוא.

הא דאמרינן **כולן קרויין ביתו**. לאו דאינון ביתו ממש אלא תרי ביתו כתיבי חד ביתו ממש דהיינו אשתו כדתנן אף אשה אחרת מתקינין לו ואידך לרבויי כל דאינון בכלל ביתו דהיינו אחיו הכהנים דאיקרו ביתו ומיהו אף ע"ג דמיקרו הכי כיון דאינו בא משלהם אינו במשמע אלא מריבוי ביתו תניין ומיניה מרבינן להו והיינו דתנן בוידוי ראשון אני וביתי ובוידוי שני אני וביתי ובני אהרן וכדתנא דר' ישמעאל מוטב שיבא זכאי ואליבא דרבי יהודה תנן והלכתא כוותיה, כן נ"ל.

מתני': **נטמא וידע ונעלמה ממנו טומאה** מתני' רבי הוא דמחיי' על העלם טומאה ועל (טומאת) [העלם] מקדש דאי רבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחילה קדאמרינן הכא בגמרא ואי רבי עקיבא לא מחייב על העלם מקדש אלא על כרחין רבי היא והכי קתני נטמא וידע כלומר ידע ששרץ מטמא ושאסור ליכנס למקדש אלא שהיתה עלומה ממנו נגיעת טומאה כלומר שלא ידע מתחלה שנגע לטומאה וזכור לקדש נעלמ' ממנו קדש כלומר נעלם ממנו אכילת קדש שלא ידע בשעת אכילה שזה קדש וזכור לטומאה כלומר יודע הוא שנגע בה ואפש' דמתני' ידיעה גמורה קאמר ואע"ג דלא צריך ידיעה גמורה לר' אנן מיהא סתם תנן לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו ולא אתא רבי לאשמועינן בהאי מתני' דעתיה בידיעת בית רבו ובריית תנא לה כדאיתא בפ"ק, וזה עיקר.

דף יד:

גמרא: **נעלמו ממנו הלכות טומאה מהו**. פרש"י ז"ל דהכי קא מיבעיא ליה אי מיקריא ידיעה אי לא וקאמרינן היכי דמי אילימא דלא ידע אי שרץ מטמא אי צפרדע וסבור שאין השרץ מטמא האי זיל קרי ביה רב הוא והויא ידיעה כיון דידע דנגע בשרץ ואי קשיא לרבי (מאיר) דאמר ידיעת בית רבו שמה ידיעה למה לי ידיעת בית רבו אפי' תינוק שנשבה לבין הגוים נמי דזיל קרי בי רב הוא שהרי מפורש בתורה שהשרץ מטמא ושהטמא אסור ליכנס למקדש.

איכא למימר לא דמי דאלו מאן דלא ידע דאיכא שם טומאה בתורה לא הויא ידיעה ולא

אזיל למקרי בי רב שהרי הוא סבור שלא הוזכר מעולם טומאה בתורה אבל זה שהוא יודע דאיכא שם טומא' בעצם ויודע הוא שהזהירה עליה תורה אע"פ שהוא סבור שהצפרדע תטמא ולא הצב ידיעה מיקריא דאזיל לבי רב וגמר לה וכל שאינו צריך הוראת חכם כידיעה דמיא.

ויש שמפרש דהא דאמרינן דלא ידע אי שרץ מטמא לא שסבור בודאי שאין הצב מטמא אלא הדבר ספק אצלו אם הצב מטמא או הצפרדע וכיון שהוא יודע שהוזכרה טומאה בתורת והוא אינו ברור לו אם השרץ או הצפרדע ילך ויקרא בבית רבו וכמאן דידע דמי אבל אם הוא סבור בודאי שאין הצב מטמא אינה ידיעה דלא אלזי לבי רב מאן דלא גמיר כלל והיינו דאמרינן בפרק אמרו לא יצא שרץ מטמא וצפרדע אינו מטמא ששתויי יין מורין בהן כו' עד דשני התם דזיל קרי לי רב הוא וידיעה היא ולא כדברי מי שפירש זיל קרי בי רב הוא כלומר צריך הוא לקרות בתורה ומחוסר ידיעת בית רבו הוא ודברי הבאי הם.

ואוקימנא דנגע בכעדשה ולא ידע אי מטמא מאי כיון דידע אי שרץ מטמא ושזהו שרץ ידיעה היא או כיון דלא ידע אי מטמא בהכי העלמה היא פי' לאו דוקא אלא לאו ידיעה היא ופטור.

ור"ח ז"ל כתב ונעלם קרינא ביה וחייב או לא ונר' דאהעלמה הוא מפרש בעיא דרב פפא כגון שידע בשעת נגיעה ונעלמו ממנו הלכות טומאה אי מיקרי העלמה או לא והיינו דאמרינן אי לימא דלא ידע אי שרץ מטמא אי צפרדע מטמא זיל קרי בי רב הוא ולא מיקריא העלמה ומיהו ידיעה נמי לא מקריא ואפילו לרבי דסגי ליה בידיעת בית רבו ולהאי פירושא האי דבעי ידיעה היא לאו דוקא אלא לאו העלמה היא ומיהו אי בהאי פירושא לא דמיא לבעיא דרבי ירמיה ובגמרא משמע דדמיאן להדדי.

הא ד**בעי רבי ירמיה בן בבל שעלה לארץ ישראל מהו**. לענין ידיעה בתחלה בעי לה והא דמתמהינן עלה אי אליבא דרבי עקיבא כו'. יש מפרשים דהכי קאמר אליבא דרבי עקיבא לא מיחייב על העלם מקדש כלל עד שיהא זכור לו ומכירו דידיעה גמורה בעי במקדש ושיכנס לו בהעלם טומאה ועוד נאמרו בה לשונות אחרים וכולן אינן עולין כלל.

ולי נראה דהכי פירושא, דבן בבל זה יודע היה שיש מקדש בירוש' וכשעלה משם לכאן נאסרו עליו מחמת ידיעת ספיקו כל בתי ירושלים מליכנס בהן בטומאה ובית המקדש בכללן לאחר זמן נעלמה ממנו ידיעה זו דאמ' מותר אני ליכנס בבית זה שאין זה בית המקדש או ששכח לגמרי ענין המקדש מפני שלא היה רגיל בו במקומו ונכנס שם בטומאה מי אמרינן כיון דמתחלה היה יודע שאסור ועכשיו בהעלמה זו סבור שהוא

מותר ומשום הכי נכנס שם ולבסוף ידע לגמרי חייב (ודילמא) [או דילמא] כיון שלא ידע במקומו מעולם לאו ידיעה היא דאפי' (בידיעה) [כידיעה] דלקמן לא הויא התם מכיר בטומאה מעולם הכא לא הכיר במקומו מעולם.

ולפום הכי מקשינן, אי אליבא דרבי עקיבא ובזכור לטומאה הא לא מיחייב על העלם מקדש שאלו ביודע הטומאה ונעלמה ממנו ונכנס לבית זה אי בידיע' ספיקו נכנס לשם מחמת העלמת טומאה ודאי חייב דטומאה פריש ולא ממקדש ואי [גם] בהעלמת מקדש שבסוף שכח לגמרי. ונכנס שם ודאי העלם מקדש הוא והוה ליה העלם זה וזה בידו ומאי ספיקיה דרבי ירמיה בידיעה והעלמה זו.

ואוקימנא אליבא דרבי (מאיר) כיון דלא ידע למקום מקדש העלמה היא משום דלא דמיא לידיעת בית רבו דהתם יודע שהשרץ מטמא ואם ידע שנגע בו ידע שנטמא ואפי' אינו מכיר חתיכה זו של שרץ הא מכיר שרצים אחרים הרבה אבל הכא אע"ג דאיכא מקדש בעולם כיון שהוא באותו הבית וסבור שאין זה בית המקדש הרי אין לו מקדש בעולם וכיון שהוא מדעתו נכנס שם ויודע שהוא טמא ואינו יודע מקדש אין זו ידיעה.

ומדקא מיבעיא גבי מקדש ולאו גבי קדש וכגון דלא ידע שזה בשר קדש הוא משמע דהתם חייב ואפילו לא היה היכר בשום קדש בעולם שאין בשר קדש ידוע מחמת עצמו כדי שיהא לזה חסרון ידיעה בשלא ידע שזה בשר קדש ואפשר דחדא מיניהו נקט דשכיחא ליה שהוא עצמו רבי ירמיה בן בבל שעלה לארץ ישראל הוא.

ורש"י ז"ל פירשו לפי פירושו בידיעת בית רבו ואינו מחוור לי דהא פשיטא דלא דמי לידיעת רבו דידיה דהתם יודע שזה שרץ ושנגע בשרץ ושהשרץ מטמא אבל הכא ידע (שנגע ולא שנגע) [שנכנס ולא שנכנס] במקדש.

ולפי מה שפירש רבינו תם ז"ל בידיעת בית רבו שלמדו שהשרץ מטמא אבל לא למדו שהטמא אסור ליכנס למקדש אפשר לפרושי דהכי קא מיבעיא ליה מי אמרינן התם ידע עיקר מקדש ומקומו ואע"פ שאינו יודע שטמא אסור ליכנס למקדש [הוי] ידיעה כיון שהוא יודע שזה הבית קדוש יותר משאר בתים אבל הכא דלא ידע מקומו וסבור שזה בית הדיוט הוא ואינו יודע שהוא קדוש כלל לא שמה ידיעה, מ"מ אין פי' זה נכון.

דף טו.

וכן תעשו לדורות. ואי קשיא הא דתנן אין מושיבין סנהדראות לשבטים ואין דנין כהן גדול אלא בב"ד של שבעים ואחד וגמרינן ממשה נימא מה התם מלך ונביא וסנהדרין כדאמרינן הכא גבי תוספת מקדש ולאו מילתא היא דהתם לא כתיב וכן תעשו אלא

משום דחזינא למשה דעביד הכי ומשה במקום סנהדרין שבעים וחד קאי הוא דבעינן סנהדרי גדולה אבל נביא ומלך לא בעי שאין הדיינין מסורין לנביאים אבל הכא כתיב וכן תעשו וקרא יתירה הוא ולגמרי משמע.

מי איכא חשיבות' קמי שמיא. [והא] דכתיב את הכבש האחד ודרשינן ביה המיוחד שבעדר - גזירת הכתוב הוא, וכן הא דכתיב מבחר נדריכם ודרשו כשתדור לא תדור אלא מן המובחר משום שלא יהיו מצות בזויות עליו אבל לא משתבח קרא בקרבן שור של פטם יותר משאר הקרבנות כדי שיכתב כאן גדולות שהרי נאמר במנחה עשירית האיפה ריח ניחוח כמה שנאמר בעולת הפר הגדול.

דף טו:

שתי הלחם בשחיטת (**קדשים**) **הוא** (**די**) [**דמקדש**]. ואפי' למאן דאמר תנור מקדש אי אפשר דאי אפי להו מאתמול איפסילו להו בלינה ואי אפשר למפניינהו אלא ביום טוב.

דף טז.

איכא למידק הכא, והא שמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא דתנן במסכת ידים וכשבא רבי יוסי בן דורמסקית אצל ר' אליעזר אמר לו מה חידוש בבית המדרש אמר לו נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית בכה רבי אליעזר ואמר סוד ה' ליריאיו ובריתו להודיעם צא ואמור להם אל תחושו למנינכם מקובל אני מרבן יוחנן בן זכאי שקבל מרבו ורבו מרבו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרים מעשר עני בשביעית.

ואמרינן עלה בברייתא במס' חגיגה (ג,ב) מה טעם הרבה כרכין [כבשום עולי מצרים ולא] כבשום עולי בבל והניחום כדי שיסמכו עניים עליהן בשביעית מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא אלמא רבי אליעזר הכי אית ליה ואיכא מאן דאמר התם רבי יוסי בן דורמסקית קתני לה וסיומא דמילתא היא אבל רבי אליעזר קדשה ס"ל וכי אמ"ר אליעזר עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית משום דס"ל עולי מצרים לא קידשום והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ומאי הלכה למשה מסיני שאמר לו הקב"ה שלא יקדשם כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית ואיכא דגרסי הכי מה טעם הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא קדשום והניחום כדי שיסמכו עליהן ולא גרסינן מפני שקדושה ראשונה כו' והלכה למשה מסיני שלא יתקדשו בכבוש עולי מצרים ומילתיה דרבי אליעזר היא ואנן לא גרסינן כלל מה טעם וליתיה נמי במסכת חגיגה

בעיקר נוסחי וכן מוכח במס' ידים שבעמון ומואב שהם חוצה לארץ נאמרו הדברים ולא באותו מקצת עמון ומואב שטהרו בסיחון וכבשום עולי מצרים דתנן השיב ר' טרפון מצרים חוצה לארץ ועמון ומואב חוצה לארץ ותנן נמי מצרים מעשה חדש ובבל מעשה ישן והנדון שלפנינו דהיינו עמון ומואב מעשה חדש מצרים מעשה זקנים ובבל מעשה נביאים והנדון שלפנינו מעשה זקנים אלמא מאותו עמון ומואב שהוא חוצה לארץ שהוא חייב במעשר מדבריהם בו נחלקו והלכה למשה מסיני כך נאמרה סתם שיסמכו עניים בשביעית על עמון ומואב ולא לענין קדושת הארץ נמסרה לו אלא לענין אחר והביא ממנה ר' אליעזר ראי' ור' שלמה במס' חגיגה לא כן פירש וכן בסוף פ"ק דיבמות ומיהו לא דאיק.

וכן בפרק קמא דחולין (ו,א) משמע דהרבה כרכי' כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל כו' לאו מתנית' היא ולא דרבי אליעזר היא אלא מימרא דרבי אלעזר בן פדת.

ומצאתי בירושלמי במסכת שביעית (ו,א) ר"ש בן לקיש שאל לר' חנינא הקונה בעמון ומואב מהו א"ר זעירא קשיתה קומי רבי יוסה לית עמון ומואב דמשה א"ר מונא קשיתה קומי רבי חגי לית עמון ומואב דמשה לית עמון ומואב דרבי אלעזר בן עזריה פי' רבי זעירא אקשי על ריש לקיש וכי אין עמון ומואב של משה רבינו הלא הוא כבשה ורבי מונא הוסיף להקשות וכי אין ארץ עמון ומואב של משה' ובודאי אותה שכבשה משה חייבת וארץ ישראל היא ואין עמון ומואב של רבי אלעזר בן עזריה והלא בו ביום שהושיבוהו נמנו וגמרו שמעשרין מעשר עני בשביעית אלמא פטורה היא דח"ל היא ומתרץ א"ר יוסי בר בון כתי' [כי שבון עיר סיחון מלך האמורי] היא צריכא לר' שמעון טהרה או לא טהרה אין תימר טהרה הרי חייבת אין תימר לא טהרה פטורה אמר רבי תנחומא החל רש לרשת את ארצו עשיתי ארצו חולין לפניך כלומר שטהרו בם סיחון ונעשה של משה א"י לגמרי.

ואיכא דמפרקי שמעתין דאע"ג דס"ל לרבי אליעזר בבית קדושה ראשונה קדשה לעתיד בארץ סבירא ליה שלא קדשה וגמרי לה ממתני' דבמסכ' תרומות ומייתי לה בריש מס' ביצה דסבר רבי אלעזר עגול בעגולין עולה ואמרי' בפ' הערל מסבר סברת תרומה בזמן הזה דרבנן א"ל שאני אומר עגול בעגולין (רואה) אלמא מאן דסבר הכי סבר נמי לא קדשה לעתיד ולאו ראיה היא דהתם אמרינן בהדיא דאיכא מאן דאמר עגול בעגולין (רואה) בתרומה דאורייתא ועוד דממתני' רבי אליעזר איפשר לאוקומה בתרומת פירות דרבנן ואפי' כשתמצא לומר קדשה לעתיד עולה ורבי יוחנן הכי קא' אני שונה בכל תרומ' בזמן הזה עולה אלמא דרבנן היא.

וקשיא לי נמי להאי תירוצא דאמרי דסבר רבי אליעזר קדושת הבית קדשה לעתיד וקדושת הארץ לא קדשה לעתיד א"ה מאי האי דאמרינן בשמעתין אלא מיהא דרבי ישמעאל בר' יוסי דאמר אבל ראשונות בטלו משבטלה הארץ אלמא קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד ומאי ראיה היא לרב נחמן דאמר קדושת הבית לא קדשה לעתיד דילמא קדושת הארץ לא קדשה וקדושת הבית קדשה כדרבי אליעזר.

ואיכא למידק נמי מההיא דתניא בריש מס' ביצה (ה,א) כרם רבעי היה לו לרבי אליעזר ובקש להפקירו לעניים כדי שיעלו ויאכלו הם בירושלם דאלמא קדושת הארץ קדשה לעתיד לבוא וכדפי' רש"י ז"ל התם והיכי קס"ד למי' לרבי אליעזר דלא קדשה ומאי טעמא לא פשטינן מהא.

ולא קשיא דכיון דבמסקנא לא קיימא לר' איכפת לן בהכי דאיפשר דהכא שמעתי וליה לא סבירא ועוד דשמעתין בקדושה ראשונה אבל בשניה דילמא סבירא ליה כרבי יוסי דאמר קדושה ראשונה ושניה יש להן שלישית אין להן ולי נרא' דההי' אפילו כשתמצא לומר קדשה מדרבנן מיהא עולה לירושלם שלא כתי' רבינו שלמה.

והא דאמר רבי אליעזר לקמן מקדש קדושתו קדושת עולם. פירש רש"י ז"ל שאין אתריו היתר במות ואי הכי ש"מ דסבר רבי אליעזר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד דאי ס"ד לא קדשה הא איכא היתר במות בזמן הזה כדאמרי' במס' מגילה שמעתי שמקריבין בבית חניו בזמן הזה קסבר בית חניו לאו בית ע"ז הוא וקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לע"ל.

ואפשר דמאי קדושתו קדושת עולם שמאחר שנבחר הבית שוב לא השרה הקב"ה שכינתו במקום אחר אע"פ שחרב משא"כ במשכן שנבחר אח"כ מקדש.

דף טז:

ה"ג וכן כתוב בעיקר נוסחי: **ליכתוב או אידי ואידי מקדש תרי קראי למה לי**. ופי' דרבי אלעזר בן פדת כרבי אליעזר ס"ל דאמר אם נאמר משכן ולא נאמר מקדש הייתי אומר כו' דאע"ג דמקדש איקרי משכן ומשכן אקרי מקדש אי לא כתיב קרא יתירא הוה אמינא אין בכלל זה אלא מקדש או משכן שברוב מקדש אקרי מקדש ומשכן איקרי משכן ולא מרבינן אלא מאי דכתיב ביה בהדיא ומש"ה כתב רחמנא תרוייהו ואפ"ה קשיא ליה לר' אלעזר בן פדת לכתוב רחמנא או אידי ואידי משכן או אידי ואידי מקדש וכיון דתרוייהו חד שמא אית להו מרבינן בהו מקדש ומשכן למה לי דשני קרא בדיבוריה ש"מ לדרשא והא דאמר תרי קראי לאו דוקא אלא (תני) תרי לישני א"נ דאי כתבינהו בחד לישנא לא

הוה צריך למיכתב אלא חד קרא (זמיני) [ומצי] למכתב ריבויא בההוא קרא גופיה אבל השתא משום דשני בלישניה כתב נמי תרי קראי.
ואיכא מקצת נוסחי דכתיב בהו הכי מכדי משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן תרי קראי למה לי ומפרשי להו דרבי אלעזר בן פדת לא ניחא ליה כדרשא דרבי אלעזר משום דמקדש איקרי משכן ומשכן מקדש הילכך לא הוו צריכי תרי קראי אלא לטומאה שבפנים אתא.
ולאו מילתא היא, דא"כ הוו להו למקשי אלא מ"ט דרבי אליעזר ורבי אלעזר בן פדת לאו תנא הוא דפליג ועוד דאע"ג דמקדש איקרי משכן ומשכן מקדש מצרך צריכי תרי קראי כדאמרינן במסכת סוטה בפ' היה מביא ומן העפר אשר בקרקע המשכן יקח הכהן לרבות נוב וגבעון שילה ובית עולמים וכן במסכת יומא בפ' טרף בקלפי גבי וכל אדם לא יהיה באהל מועד ובפרק הוציאו לו גבי כי בענן אראה על הכפרת נמי צריך קרא יתירא לרבויי בית עולמים.
ואי קשיא לך הא דאמרינן בפ"ק דחולין (כד,א) גבי לויים שנפסלין בשנים יכול אף בשילה ובית עולמים כן ת"ל לעבד עבדת ועבודת משא באהל מועד לא אמרתי אלא בזמן שעבדה בכתף אלמא אי לאו מיעוטא לא צריך קרא יתירה והא לאו מילתא היא דהתם משום שאין שני הלויים תלויים בקדושת הבית אין לחלוק בין מקדש למשכן אבל בדבר התלוי בקדושת הבית ודאי צריכי תרי קראי.
הא **דבעי רבא צריך שהיה למלקות או אין צריך שהיה כגון שנטמא באונס קאמרי' ואתרו ביה לצאת וקא מיבעיא ליה אם צריך כדי השתחויה או כל שלא יצא מיד לוקה והכי אמרי' במסכת נזיר בפרק מי שאמר הריני מגלח דבעי רבא נזיר בבית הקברות בעי שהיה למלקות היכי דמי אילימא דאמרי ליה לא תנזר למה לי שהיה הכא נמי אם טמא עצמו במזיד לא בעי שהיה דהרי הוא כמי שנכנס שם והוא טמא דהא קא מתרין ביה שלא לטמא ואין מתרין בו לצאת כדאיתא התם.**
ומשמע דאליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה בעי לה דאי אליבא דמ"ד לא שמה התראה אי צריך שהיה אינו לוקה והיכי אמרי' צריך שהיה למלקות דאלמא לקי ואיפשר דלכ"ע קא בעי לה ואת"ל צריך שהיה לא לקי והא דאמר למלקות לענין מלקו' קאמר כלומר במזיד ובהתראה ואמר לשון סתום שלא רצה להכניס ראשו בין המחלוקת. בעי רבא צריך שהיה למלקות או אין צריך שהיה כגון שנטמא באונס קאמרי' ואתרו ביה לצאת וקא מיבעיא ליה אם צריך כדי השתחויה או כל שלא יצא מיד לוקה והכי אמרי' במסכת נזיר בפרק מי שאמר הריני מגלח דבעי רבא נזיר בבית הקברות בעי

שהיה למלקות היכי דמי אילימא דאמרי ליה לא תנזר למה לי שהיה הכא נמי אם טמא עצמו במזיד לא בעי שהיה דהרי הוא כמי שנכנס שם והוא טמא דהא קא מתרין ביה שלא לטמא ואין מתרין בו לצאת כדאיתא התם.
ומשמע דאליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה בעי לה דאי אליבא דמ"ד לא שמה התראה אי צריך שהיה אינו לוקה והיכי אמרי' צריך שהיה למלקות דאלמא לקי ואיפשר דלכ"ע קא בעי לה ואת"ל צריך שהיה לא לקי והא דאמר למלקות לענין מלקו' קאמר כלומר במזיד ובהתראה ואמר לשון סתום שלא רצה להכניס ראשו בין המחלוקת.

דף יז.

והא דבעי **תלה עצמו באויר עזרה מהו**. ה"ג לה. כי גמירי שהיה דבת השתחויה שהיה דלאו בת השתחויה לא גמירי ופירושה כיון דלא גמירי אלא שהיה דהשתחויה אם שהה באויר אינן חייב דהא לאו בת השתחויה היא ולאו משום דאויר עזרה לאו כעזרה דמי.
ואיכא דגריס אויר עזרה כעזרה דמי או לא, וכ"נ מדברי ר"ח ז"ל שכתב אדם טמא שתלה עצמו באויר עזרה אם חייב משום מטמא מקדש או דילמא כיון דלא נגע לאו ועלתה בתיקו.
ומיהו הך גירסא לא מחוורא, משום דקשיא ליה הא דאמרי' בפרק אמר להן הממונה ביאה במקצת קרויה ביאה ואמרי' בהונות יוכיחו שהמצורע מכניס ידיו לבהונות ואי ס"ד אויר דעזרה לאו כעזרה דמי מאי יוכיחו שאני התם דבאויר הוא דמכניס אבל ביאה במקצת ודאי קרויה ביאה ואפשר דלהך גירסא נמי הכי פירושא אויר עזרה לענין שהיה כעזרה דמי או לא דכי גמירי שהיה בקרקע עזרה גמירי דבהשתחויה ארצה כתי' אבל באויר לא גמירי ולשון פר"ח ז"ל בכאן אינו מחוור.
טימא עצמו במזיד מהו. פי' כגון שלא ידע ידיעת מקדש דאי ידע פי' אע"פ ששכח בתר הכי לא מייתי קרבן דלאו שב מידיעתו הוא כיון שטמא מקדש במזיד ואליבא דרבי עקיבא קא בעי לה דאמר אינו חייב על העלם מקדש וכגון שהזכירו למקדש וידע טומאה ומקדש וקודם שיצא נעלמה ממנו טומאה דאי לר' ישמעאל היאך צריך שהיה הרי טמא עצמו בהעלם מקדש והואיל ואיפשר לחייבו על הטומאה עצמה שהרי היתה בהעלם מקדש ולית ליה נמי לרבי ישמעאל ידיעה בתחלה ודאי אינו צריך שהיה כדאמרינן במסכת נזיר וכדכתיב' לעיל אלא אליבא דרבי עקיבא קא בעי שאמר אי אפשר לחייבו על הטומאה לפי שהוא פטור על העלם מקדש ועל העלם טומאה צריך שהיה ולרבי נמי

משכחת לה כגון דלא הוה ליה ידיעת בית רבו בשעת טומאה ונודע לו ונעלמה ממנו טומאה ושהה בהעלמת טומאה או בהעלמת הקדש.

ונזיר בקבר פירשו במסכת נזיר שנכנס לבית הקברות בשדה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה כדאיתא בפ' מי שאמר הריני מגלח וכדפירש רש"י ז"ל והך בעיא אליבא דר' טרפון היא דתניא במס' שמחות היה עומד וקובר את מתו עד שהוא בתוך הקבר מקבל מאחרים וקובר פירש הרי זה לא יטמא נטמא בו ביום ר' טרפון מחייב ורבי עקיב' פוטר נטמא לאחר אותו יום הכל מודים שהוא חייב מפני שהוא סותר יום אחד פי' רבי עקיבא פוטר בשנטמא בו ביום אע"פ שנגע במת ופירש וחזר ונגע בו וכיון שכן הכא כיון שנטמא באונס ואי אפשר לחייבו על טומאה ראשונה אף על השניה פטור שהרי הוא טמא ועומד אלא ודאי אליבא דרבי טרפון קא בעי לה דאמר נטמא וחזר ונטמא אפי' ב"ב חייב והכי מיבעיא ליה מי אמרי' כיון שלא פירש חייב מיד לרבי טרפון דכיון דאינו יוצא ושוהה שם מוסיף טומאה על טומאתו שכל שעה שהוא נוגע ממש במת הוא מטמא הנוגע בו ועושה אותו אב הטומאה כמי שנגע במת עצמו הילכך כל שעה שהוא שוהה הוא חייב ואף על גב דלא מיחייב שתים אלא כשפירש וחזר אחת מיהא חייב כיון שהוא מוסיף שם שכל שעה הוא מוסיף על טומאתו.

והכי מפרש לה במסכת נזיר ירושלמי (ג,ה) לטעמיה דרבי טרפון והכי מוכת בגמרא דילן במסכת נזיר פ' ג' מינין דתניא התם היה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו יהא חייב ת"ל לא יחלל יצא זה שמחולל ועומד ומוקי לה התם בחבורי אדם במת אלמא כיון שהוא רשאי ליגע במתו ואינו מוסיף טומאה על טומאתו בנגיעת המת האחר פטור וכשחייב רבי טרפון לא חייב אלא כשפירש לפי שהוא מוסיף טומאה ומשמע דכולהי הנך סוגיי אתייאן כרבי טרפון דאלו לרבי עקיבא אפי' בלא חבורין פטור שמחולל ועומד הוא והילכתא כרבי טרפון.

והוי יודע דאפי' לרבי עקיבא פטור אבל אסור הוא דקתני עלה דההיא במס' שמחות כהן שנטמא לקרובים אל יטמא לאחרים אפילו בו ביום בד"א בזמן שיש שם כדי מטה וקובריה אבל אין שם מטה וקובריה הרי זה יטמא. נטמא ובא כדי נושאי המטה וקובריה (פירש) [פורש] לו למקום טהרה היו שם שני דרכים אחת קרובה וטמאה ואחת רחוקה וטהורה אם היו העם הולכין ברחוקה הולך לו ברחוקה עמהם ואם לאו ילך בקרובה מפני העם פי' ואפי' לרבי טרפון בבית הפרס דרבנן כדמוקים לה במס' ברכות שמעי' השתא מדלא פליג ר"ע ברישא דקתני אל יטמא לאחרים אפי' בו ביום דמפטר הוא דפטר ליה אבל איסורא איכא.

ומיהו כיון דסוגיין דהכא ודמסכ' נזיר כרבי טרפון דמחייב התם אפי' טומאה וטומאה מיד ודאי הלכתא כותיה ותנן נמי סתמא כותיה דתנן התם במסכת מכות אמרו לו אל תטמא אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת והוינן בה במסכ' נזיר ואמאי הא מטמא וקאי ומוקי לה שלא בחבורין אפי' ב"ב חייב והא כרבי טרפון אתיא הילכך הילכת' כותיה.

ואיכא דמקשי מההיא דאקשינן בגמ' במסכת נדה בפרק דם הנידה (נז,א) ודילמא כהן טמא הוא דאלמ' כיון שהוא טמא יכול לטמא עצמו פעם אחרת ולאו קושיא היא דההיא בכהן כותי היא אמורה בגמ' וכותיים נמי הכי סבירא להו דכל טמא אינו מוזהר על הטומאה עד שיטהר ואפי' למחר אבל אנן כרבי טרפון סבירא לן וכ"כ הרב רבי משה הספרדי לפיכך כהן שמת לו מת צריך להזהר ולקברו בסוף בית הקברות כדי שלא יכנס לבית הקברות ולא יטמא בקברות אחרים ואם תשאל והלא בחבורין מותר יש להשיב לך משום חזרה.

וא"ת והלא רוב ארונות יש בהן פותח טפח ומפני כבוד הבריות מותר כדאמרי' במסכת ברכות מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה דרבנן יש להשיב בבית הקברות אי אפשר שלא יהא שם קבר שנדש ואי אפשר שלא יהא שם עצם כשעורה ונמצאת טומאה דאוריית' ובחזרה אסור ועוד דכי אמרי' רוב ארונות יש בהן פותח טפח ואינה טומאה רצוצה היא הני מילי בקבר פתוח אבל לא בקבר סתום וכן הוא עיקר וכבר כתבתי דבר זה בפ' המוכר פירות בראיות גמורות בסייעתא דשמיא.

ואלא דקי"ל טמא ששמש במיתה היכי משכח' לה. קשיא ליה לרבינו תם ז"ל, אלמה לא משכחת לה כגון שהוא שוגג בכרת ומזיד במיתה כלומר שהוא סובר שהשוהא במקדש טמא פטור ומותר ויוד' שהמשמ' בטומאה חייב מיתה ועוד דילמא איכא מיתה וכרת משום טומאת מקדש ונפקא מינה שאם לא עבד ולקה פטור שכל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן במלקות והואיל ועבד חייב מיתה בידי שמים אלא חד מתרי תלת טעמי נקט.

דף יז:

הא דתנן **אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה מדקתני הכי ולא קתני על עשה (ועל לא) [ולא] תעשה משמע דכל חד וחד איתיה בפני עצמו ואי אפשר לומר על עשה בלבד חייבין שהרי כתוב אשר לא**

תעשנה ותניא נמי בתוספת' דהוריות מפני מה חייבין על עשה שבנדה מפני שיש בה לא תעשה והכי נמי מפורש בספרא הילכך שמעי' מינה דמתני' הכי קתני אין חייבין במקדש על עשה כגון שנטמא בפנים דקרינא ביה וישלחו מן המחנה ואע"פ שיש נמי לא תעשה דולא יטמאו את מחניהם עמו וטעמא מפורש בגמ' דהוריות משום דליתיה בחטאת קבועה וכן אין חייבין על לא תעשה שבמקדש דהיינו נטמא בחוץ דלית ביה עשה אלא לא תעשה אבל חייבין על עשה שבנדה כגון בפרישה דאיכא עשה דותהי נדתה עליו וחיוביה משום דמצטר' [עמו ל"ת ועל] לא תעשה שבנדה כלומר לא תעשה גרידא במקום דליכא עשה דהיינו בא על הנדה מתחלה ומשום דדמייאן מקדש ונדה בהנך קתני מתני' הכי. אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה מדקתני הכי ולא קתני על עשה (ועל לא) [ולא] תעשה משמע דכל חד וחד איתיה בפני עצמו ואי אפשר לומר על עשה בלבד חייבין שהרי כתוב אשר לא תעשנה ותניא נמי בתוספת' דהוריות מפני מה חייבין על עשה שבנדה מפני שיש בה לא תעשה והכי נמי מפורש בספרא הילכך שמעי' מינה דמתני' הכי קתני אין חייבין במקדש על עשה כגון שנטמא בפנים דקרינא ביה וישלחו מן המחנה ואע"פ שיש נמי לא תעשה דולא יטמאו את מחניהם עמו וטעמא מפורש בגמ' דהוריות משום דליתיה בחטאת קבועה וכן אין חייבין על לא תעשה שבמקדש דהיינו נטמא בחוץ דלית ביה עשה אלא לא תעשה אבל חייבין על עשה שבנדה כגון בפרישה דאיכא עשה דותהי נדתה עליו וחיוביה משום דמצטר' [עמו ל"ת ועל] לא תעשה שבנדה כלומר לא תעשה גרידא במקום דליכא עשה דהיינו בא על הנדה מתחלה ומשום דדמייאן מקדש ונדה בהנך קתני מתני' הכי.

ודאמרי' **חייב שתים אכניסה ואפרישה**. דכל חדא מינייהו משכחת עשה אכניסה והזהרתם את בני ישראל מטומאותם כדלקמן ולא תעשה דמצטרף עמו היינו לא תעשה דבועל נדה דהיינו לא תקרב שכיון שהוא פושע על כניסתו וחשבי' ליה שוגג אבעילתו היינו בועל נדה.

וכך אמרו בירושלמי (הוריות ב,ה) איזוהי מצות עשה שבנדה אמר רבי בון והזהרתם את בני ישראל מטומאותם ואפרישה עשה ותהי נדתה עליו נדתה תהא עליו כדלקמן [שם בירושלמי] ומצטרף עמו לא תעשה לא תקרב לא תפרוש הוא [שם בירושלמי] ומכל מקום לא תקרב נמי היינו אזהרה לבועל נדה.

דף יח.

ובעינן בגמ' **אי בעם הארץ ואסמוך לוסתה אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא דאע"ג דאמרה לו נטמאתי בנתים וידע שבעל נדה לא ידע שחטא שהוא סבור אנוס הוא עליה. ואיכא דקשיא ליה וכי האי גונא מי לא הוה שתי העלמות והא אמרי' בפרק כלל גדול קצר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות וחזר וקצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת ובזדון מלאכות מתוך שחלוקות לחטאות אינן מצטרפות אלמא כיון דידע מה שנעלם בתחלה אעפ"י שלא ידע שחטא שהרי קודם לכך נעלמה ממנו שבת לאו העלם אחד מיקרי וחלוקות לחטאות.**

ואיכא למימר, התם כי קא מצטרפת ידיעה קמייתא להאי ידיעה דבנתים אשתכח דידע ידיעה גמורה ואעפ"י שבאה לו העלמה אחרת מעלמא לאו העלם אחד הוא דהא מעיקרא לאו בהך העלמה עבד והעלמה אחרת אבל הכא מחמת העלמה ראשונה באה לו העלמה זו הרי הוא היה סבור מותר לבעול ומתוך שמותר לבעול היה סבור עכשיו שלא חטא שאנוס הוא הילכך העלם אחד הוא. אי בעם הארץ ואסמוך לוסתה אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא דאע"ג דאמרה לו נטמאתי בנתים וידע שבעל נדה לא ידע שחטא שהוא סבור אנוס הוא עליה.

ואיכא דקשיא ליה וכי האי גונא מי לא הוה שתי העלמות והא אמרי' בפרק כלל גדול קצר וטחן חצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות וחזר וקצר וטחן חצי גרוגרת בשגגת שבת ובזדון מלאכות מתוך שחלוקות לחטאות אינן מצטרפות אלמא כיון דידע מה שנעלם בתחלה אעפ"י שלא ידע שחטא שהרי קודם לכך נעלמה ממנו שבת לאו העלם אחד מיקרי וחלוקות לחטאות.

ואיכא למימר, התם כי קא מצטרפת ידיעה קמייתא להאי ידיעה דבנתים אשתכח דידע ידיעה גמורה ואעפ"י שבאה לו העלמה אחרת מעלמא לאו העלם אחד הוא דהא מעיקרא לאו בהך העלמה עבד והעלמה אחרת אבל הכא מחמת העלמה ראשונה באה לו העלמה זו הרי הוא היה סבור מותר לבעול ומתוך שמותר לבעול היה סבור עכשיו שלא חטא שאנוס הוא הילכך העלם אחד הוא.

אמר ליה רב אדא בר מתנא לרבא לעולם אימא לך שלא סמוך לוסתה ואפרישה. פי' דקסבר דאכניסה לעולם אנוס הוא ואע"ג דכתיב והזהרתם דהיינו אזהרה לישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן נהי דעבר במזיד אההוא עשה ההוא לאו איסור נדה עצמו הוא וליכא לחיוביה קרבן אלא אשגיגת בעילה שהוא דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכי פרסה נדה אנוס הוא עליה כיון שמתחלה הוא סבור יכול אני לבעול והוא

הדין דפליג אדרבא לעיל כשאמ' חייב שתים אלא שהמתין לו עד שדחה ראיתו והקשה לו ממשנתנו כדלקמן.

ה"ג וכן גרסת רבינו חננאל ז"ל: **היכי איצית דתנינא זו היא מצות עשה שבנדה ואם איתיה עשה ולא תעשה הוא**. והכי פירושא, אי אמרת בשלמא בשלא סמוך לוסתה ואפרישה דאיכא עשה בבעילה גופה דהיינו עשה דותהי נדתה עליו נדתה תהא עליו משום הכי קתני עשה ללמדך שאעפ"י שבכל התורה אין ב"ד חייבין על עשה הכא חייבין ולאו משום דהוא חייב על העשה לחודיה אלא משום לאו שעמו כדפרי'.

ומיהו מתני' תרי גווני קתני עשה [שיש עמה ל"ת] ולא תעשה [גרידא] לומר לך שיש כאן חיוב אף על עשה אלא אי אמרת בסמוך לוסתה ואכניסה נמי מחייב על כרחך מתני' דהכא קתני לה נמי כניסה וכדאמר רבא גופיה עלה דחייב שתים ואם כן היכי קת' עשה לחודיה והרי אין חיוב הקרבן בשביל העשה כלל אלא משום שבעל נדה שתהא דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ובבעילתו אין כאן עשה אלא לא תעשה לחודי' ואע"ג דאיפשר ליה לתנא למיתני במתני' אף העשה מפני שהוא מסייע בחיובו שאין זה נקרא שוגג אלא בשביל שיש כאן עשה ואם לא מפני העשה שבו היה נקרא אנוס ומשום הכי איפשר למתני נמי עשה מיהו על כרחיה לא הוה ליה לאישתמוטי לא תעשה שהוא האיסור שמביאין עליו קרבן והאיך שנה את הטפל אלא ש"מ דודאי מתני' פרישה בלחוד קת' וכיון דלא תנא נמי כניסה ש"מ אכניסה פטור ומפרקי' תנא הכי וזו היא מצות לא תעשה שבנדה שחייבין עליה והוי יודע דלמאי דקס"ד דרב אדא מתני' דמסכת הוריות דקתני עשה בנדה ובמקדש אפרישה היא דהא משכחת בה עשה ולא תעשה בתרווייהו ואלמא שיש בהן לא תעשה לא הוצרך למעט מקדש ולא נתרבה נדה שאין חייבין על מצות [עשה ו]ל"ת כדפרישית לעיל.

ולמאי דמתרץ רבא דחייב שתים מתני' דהתם נמי פרישה וכניסה קת' בין במקדש בין בנדה והכי נמי קת' איזהו עשה ול"ת (פי') ולא תעשה גריד' לא תבא (ופי') פי' ולא תבא בפרישה היינו (פי') [פרוש בה] נאה מועטת וכי קתני הכא זו היא מצות עשה שבמקדש אכוליה פירקין דידיעות הטומאה קאי.

ויש מפרשים דוהזהרתם לא תעשה דנדה [ואינו עשה] כלל, שלא כדעת הירוש' שבהוריות והכא הכי קאמר עשה אפרישה ולא תעשה גרידא אכניסה ושמועתם עולה כהוגן.

ורש"י ז"ל גריס היכי איצית דתניא זו היא מצות עשה כו' ואי איתא לא תעשה היא ולפי פירושו ברייתא היא שנשנית על משנת מסכת נדה ופי' הרב ז"ל לא תעשה היא ואין

כאן מצות עשה כלל.
ואיכא לאקשויי דידיה אדידי' ז"ל דתנן במס' הוריות אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה איזו היא מצות עשה שבנדה (פ) [פרוש מן הנדה] לא תעשה לא תבא על הנדה ופי' הרב ז"ל עשה דכתיב והזהרתם את בנ"י מטומאותם אלמא עשה גמור הוא וכן מפורשת משנתו שבמס' הוריות בירושלמי (ב,ה).
מ"מ לפי פי' רש"י ז"ל שבכאן האי דלא אקשי ממתני' דהכא דקתני נמי עשה משום דמתני' בפריש' איירי וקתני עשה שבה אבל ברייתא בכניסה דעלה דההיא מתני' דנדה אתניא לה הילכך הוה ליה ל"ת כדפי' הרב ז"ל ואמר ליה אי תנית חסר ותני ואעפ"י כן אין דבריו נוחין דהוה ליה למימר היכי איצית דקתני עלה דההיא זו היא מצות עשה ואם איתא מצות לא תעש' היא וכן הוא לשון המורגל בתלמוד ועוד לא מצינו כן שנשני' ברייתא על אותה משנה בתוספתא ובשום דוכתא ואין הדבר נראה שישנו כן שלא במקומה, ועוד שאין גרסתו עיקר ככל הספרים אלא כגרסת רבנו חננאל ז"ל.

דף יח:

כי אתמר דאביי בעלמא אתמר. פרש"י ז"ל כי אתמר דאביי חייב שתים בעלמא אתמר ולאו אמתני' ומילתא באפי נפשה היא והכי אתמר המשמש עם הטהורה בסמוך לוסתה ושגג ביכולני לבעול ואמרה לו נטמאתי חייב שתים ואין חילוק בין פירש בקושי לפירש במת דמשמש מת בעריות חייב ובתלמיד חכם לזו ואין תלמיד תכם לזו כדאוקימנא זה לשון פרש"י ז"ל.
ותמה אני, היכי אפשר שיהא תלמיד חכם לזו אילימא כגון דידע דאסור לבעול סמוך לוסתה וסבור יכולני לבעול ואין תלמיד חכם אפרישה דסבר אין זו בעילה ואנוס אני על הפרישה בין במת בין בחי אכתי שני זיתי חלב בהעלם אחד הוא דכיון דשגג בכניסה ואי אפשר בלא פרישה אפי' למד אין שוגג אלא שמתחלה בשגגה בא מעשה לידו ואם תחייבהו בשגגה ראשונה חדא העלמ' היא והרי אמרו השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו זה אינו שב מידיעתו שהרי אי אפשר.
ורבנא חננאל ז"ל כתב כי אתמר דאביי בעלמא איתמר כגון דסבור שהיא אשתו ובא עליה ונמצאת אחותו ועל זה אמר אביי אע"ג דאנוס הוא אין לו לפרוש מיד בהנאה אלא עד שימות אברו כדי שיהא הנאתו מועטת זה לשון פר"ח ז"ל.
ותמהו עליו רבים כיון דהא דאמר אביי חייב שתים אמתני' קאי על כרחך בסמוך לוסתה עסקינן כדאוקימנא לעיל וכיון שכן ממילא שמעינן דמשמש מת בעריות פטור דהא לאו

אנוס הוא (וכדקאמרינן לה פירש מיד ליפטור).
ועיינא בה שפיר וחזינא דהאי פי' מחוורא טפי והכי אקשינן מעיקרא היכי אמ' אביי אנוס הוא והא ודאי לאו אנוס הוא דבסמוך לוסתה עסקינן ואין הכי נמי דכי פירש בהנאה מועטת אינו חייב אלא אחת משום דשני זיתי חלב בהעלם אחד הוא מ"מ אין זה אונס אלא שגגה הואיל ואי אפשר בלא פרישה ומתחלה בשגגה בא מעשה לידו וכדפרישית והיכי קרי ליה אביי אנוס ומפרקינן כי אתמר דאביי אנוס הוא אותו הלשון לאו אמתני' אתמר וכיון דחייב שתים בסמוך לוסתה עסקינן וכי פריש בהנאה מועטת לאו אנוס הוא אבל מ"מ אינו חייב אלא אחת משום דשני זיתי חלב בהעלם אחד הוא וכי פירש בהנאה מרובה חייב שתים וכשתי העלמות הוא שהוא סובר שמותר לו לפרוש בהנאה מרובה ואם לא ששגג בכך היה פורש בהנאה מועטת הילכך כי פריש במרובה לאו מחמת העלם ראשון בא מעשה זה לידו ושב מידיעתו הוא וחייב שתים אלא כי אתמר דאביי אנוס הוא בשלא פשע בתחלתו אתמר כגון שבעל שלא סמוך לוסתה דכי פירש בהנאה מועטת אנוס הוא וכי פירש במרובה חייב ומתני' לאביי דמוקים לה סמוך לוסתה הכי קתני פי' חייב שתים שיציאתו הנאה גדולה כביאתו וכי לא פירש מיד לא קתני פטור דהא דינא הוא דחייב אפרישה אלא מפני שהוא העלם אחד ואכניסה ואפרישה קרבן אחד מביא ולא שתים.
ואי קשיא לך, והא משמע דאהאי מתני' קאי דאמר רבא זאת אומרת כו' קאמר ליה הכא מאי טעמא פטור משום דאנוס הוא לאו מילתא היא דאנן הכי קאמרינן הא דאמר אביי אנוס הוא לאו אדיוקא דמתני' וההיא מימרא מוקים לה איהו בסמוך לוסתה קאי אלא בעלמא אתמר והכי קאמר אי לאו סמוך לוסתה אנוס הוא ורבא נמי בשלא סמוך לוסתה קאמר מדאמר אנוס הוא והכי קאמר אפילו מוקמת לה בשלא סמוך לוסתה דאנוס הוא על כרחך שמעינן מינ' דמשמש מת חייב ומשום הכי קא מהדר אביי לדבריו ולא אדיוקא דמתני' קאי זו היא דרך פר"ח ז"ל והוא הנכון.
אבל לשון הרב ז"ל, דבסבור אשתו ונמצאת אחותו מאי טעמא קרי ליה אונס הא שוגג אכניסה ואפרישה דומיא דסבור יכולני לבעול אבל עיקר הפי' אמת. ויש לי לאומרה בלשון אחרת כי אתמר דאביי חייב שתים בעלמא אתמר ולאו אמתני' דמתני' בשלא בסמוך לוסתה עסקינן ומש"ה אמר אביי אנוס הוא אבל בעלמא אם בעל סמוך לוסתה ופירש בהנאה מרובה חייב שתים ובתלמיד חכם לכניסה ואין ת"ח לפרישה אבל לא פירש אלא במת אינו חייב אלא אחת דשני זיתי חלב בהעלם אחד הוא כנ"ל לפירוש שמועה זו על דרך ר"ח ז"ל ושלא כדברי רש"י ז"ל.

ורבי עקיבא איידי דבעא למכתב בהמה וחיה לכדר'. איכא למידק חיה נמי למה לי לכדר' מכדי כתיב או בכל דבר טמא חיה למה לי ותו חיה לר' אליעזר דלא מייתר ליה הך פרשתא למה לי ותו או וטומאת אדם למה לי בין לר' אליעזר בין לרבי עקיבא.
ואיכא למימר דרבי אליעזר אצטריך חיה למימר דבעינן עד דידע אי בנבלת חיה איטמי או בנבלת בהמה איטמי אע"ג דתרווייהו שיעורן שוה וטומאתן שוה ושם אחד הן וטומאת אדם נמי כיון דבעי לכל טומאתו לג"ש דפירקין קמא לא סגיא דלאו הכי ולר"ע כולה פרשה שנאמרה ונשנית היא בין בשרץ בין בטומאת אדם וחדא מינייהו נקט בגמ' וחיה איצטריך דאי לא כתב רחמנ' חיה הו"א בהמה לא לג"ש אלא נשנית שלא לצורך כמו שנשנית כל הפרשה לדרבי עקיבא והשתא דכתי' חיה כיון דחיה בכלל בהמה ובהמה בכלל חיה שם אחד לא נשנית בפרשה זו ולג"ש אתא וכדר' ומשמע דטעמיה דרבי עקיבא משום דכתיב בכל דבר טמא כללן כולן בכלל אחד לומר לך לא בעינן דידע אי בשרץ איטמי או בנבלה דאי לאו משום הכי כל היכא דאיכא למדרש דרשינן ולא מוקמינן בייתורי.
ולי נראה דודאי אפילו לרבי אליעזר [לא בעינן] עד דידע אי בבהמה איטמי אי בחיה איטמי דשם נבלה אחד הוא ובהמה בכלל חיה וחיה בכלל בהמה דאי לא תימא הכי לישמעי' הא וכל שכן שרץ ונבלה אלא בהמה וחיה לכדתניא בסיפרא רבי עקיבא אומר יכול נגע באוכלין ומשקין וכלי חרס יהא חייב ת"ל בהמה וכולא כדאיתא התם ומשמע דאע"ג דנסיב לה קרא בהמה ההיא מחיה נפקא ובהמה לכדר' ואו בטומאת נמי התם מדריש.

דף יט.

ורבי אליעזר האי בה מאי עביד ליה פרט למתעסק. כתב רש"י ז"ל כגון נתכוון לאשתו והרי אחותו עמה במטה אחת ונשמטה אשתו ובאה אחותו תחתיה.
ותימה הוא ,למה הזכיר בכאן מתעסק בעריו' והרי המתעס' בחלבין ובעריות חייב שכבר נהנה ואפי' בסבור רוק הוא ובולעו כדאמרי' בפרק ארבע מיתות המתעסק בחלבים ובעריות (פטור) וכל שכן זה שהוא מתכוין לביאה ומאי דכתב נמי גבי שבת כגון נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחוב' קשיא דלהאי לא אצטריך בה משום מלאכת מחשבת נפקא לן כדאמרי' התם מה שאין כן בשבת דפטור נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר וכדשמואל דאמר המתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ומפורש נמי בגמרא בפרק ספק אכל חלב ורבי אליעזר האי בה מאי עביד ליה

מפיק ליה פרט למתעסק מתעסק במאי אי בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה אי מתעסק בשבת פשיטא דפטור דהא אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבין ובעריות חייב שכבר נהנה בשבת (אסור) [פטור] מלאכת מחשבת אסרה תורה ופרקינן לרבא משכחת לה כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פי' שהוא מתכוין למלאכה הילכך אי משום מלאכת מחשבת האי נמי חייב ואצטריך בה לאפטוריה עד שיתכוין לה לומר לך דלא מחייב עד שיתכוין לחתוך תלוש זה ונמצא שהוא מחובר.

דף יט:

הא דאמרי' **אדמוקי לה בר' ישמעאל נוקמה כרבי**. משום דברייתא משמע כפשטה דאי תנא ידיעה בתחלה נמי בעי ואע"פ דלרבי לא בעינן אלא ידיעת בית רבו וזה אם אינו יודע שהקבר מטמא ושטמא אסור ליכנס למקדש אפי' ודאי ידיע' נגיעה לאו ידיעה היא אלא על כרחין בשיש לו ידיעת בית רבו היא ואפי' הכי בעי האי ספק ידיעה דבשלמא התם אלו ראה נגיעתו בשרץ היה יודע שנטמא אבל הכא אי אפשר לידע בזה שום ידיעת ודאי בטומאה זו ומשום הכי בעינן הך ידיעה.

ויש לפרש הא דאקשינן נוקמה כר' לומר דהאי תנא נסיב לה כר' בספק ידיעה כידיעה וסבר לה כוותיה אבל לא בידיעת בית רבו דסתמא דברייתא משמע דידיעה בתחלה ממש בעי וכי היכי דמיתפקא מדרבי ישמעאל מתפקא מדר' ומפרקי' הא קמ"ל דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחילה כו' וכל היכא דאמרינן רבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה כו' מהכא קמ"ל ואע"ג דאי משום הך טעמא אפשר דבעי ידיעת בית רבו כדר' לא אשכחן דדריש הכי אלא ר' בלחוד.

הכי גירסת רש"י ז"ל: **לא שבועה לא אוכל לך אסור**. ופירש דהכי קאמר לא יהא שבועה מה שלא אוכל משלך אבל מה שאוכל משלך יהא שבועה דמכלל לאו אתה שומע הן ולפי דבריו מתני' דלא כרבי מאיר דאמר לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן.

וקשיא, דהא רישא רבי מאיר דתנן התם קרבן לא אוכל לך הקרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר ואקשינן בגמרא מאן תנא הקרבן מותר רבי מאיר אי הכי לקרבן אסור דהכי שמעינן ליה לרבי מאיר התם ומפרקי תני לא קרבן דלא להוי קרבן קאמר וכיון דרישא רבי מאיר סיפא נמי דרבי מאיר היא ולא שבועה לא אוכל לך לא ליהוי שבועה קאמר כי רישא ואי נמי לא הוה משמעותיה הכי הא לית ליה מכלל הן אתה שומע לאו להכי גרסינן לשבועה לא אוכל לך ואע"ג דרישא אוקים לא קרבן סיפא כדקימא קימא. ולשבועה תנן במתני' ולרבי מאיר אסור דה"ק לשבועה יהא לפיכך לא אוכל לך דהכי

אמר התם. ואי קשיא ליתני נמי חיובא גבי קרבן ואדרהיט ותני סיפא לשבועה אסור ליפלוג וליתני בדידה לקרבן אסור ואיכא למימר אגב שארא נקט הני תרוייהו בתרוייהו.

דף כ.

ה"ג בנוסחי עתיקי' ובפירוש רבינו חננאל ז"ל: **מתניתין דהכא בשאין מסרבין בו לאכול מתניתין דהתם במסרבין**. דמתני' היא בפרק שני דנדרים ורש"י ז"ל כתב ברייתא ואי אפשר דכיון דמתני' היא על כרחך ממתני' אקשי' ועוד דהתם אקשינן אההיא משנה מהא דתנן שבועה שאוכל ופרקוה אביי ורב אשי כדמפרקי לה הכא וכולה סוגיא איתא התם. ויש חלוף בין סוגיא זו לאותה סוגיא דהכא אוקימ' למתני' דשבועותבשאין מסרבין בו כלומ' אלא על הסתם נשבע ואפ"ה שאוכל משמע משום דסתם לישנא דאינשי כך הוא אלא א"כ הוכיח תחילתו על סופו והתם בנדרים אוקימנא למתני' דשבועות במסרבין בו שלא לאכול ולמתני' דנדרים במסרבין בו לאכול וסוגיין דהכא דייקא טפי והתם נמי אוריכו במילתיה דרב אשי ופירשו מ"ט נאדי מטעמיה דאביי.

מבטא שבועה איסר שבועה. כתב רש"י ז"ל אם אמר מבטא עלי ככר זה כאומר שבועה שלא אוכלנו ותמה הוא למה הזכיר כאן עליו שלשון נדר הוא אלא הכי הוה ליה למימר מבטא שלא אוכל ככר זה הרי זו שבועה ואפשר משום דאמר רבא איסר הטילו בין נדר לשבועה כו' רצה לומר דלאביי מבטא לשון שבועה הוא ואע"פ שהוציאה בלשון נדר ואין כאן צורך לפי זה ואינו מחוור שהאומר שבועה עלי ככר זה אפשר שהוא מותר בו לגמרי ואין בו לא משום נדר ולא משום שבועה והכי אמרינן בפ"ק דנדרים ולקמן תתברר מילתא בס"ד.

מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר כו'. איסר מתפיס בשבועה כו'. שאם אמר איסר שלא אוכל ככר זה הרי הוא כמי שנשבע על הככר וחזר ואמר על ככר אחר זה כזה ומהו איסורו של ככר זה אם תמצא לומר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי לענין קרבן ומלקות חייב ואם לאו פטור מקרבן ומלקות ומיהו אסור הוא והיינו רישא דקתני איסר מתפיס בשבועה כלומר ודאי אשכחן איסר שהוא התפסה בקראי כדאמרינן לקמן בסמוך ולשון איסר הוא דבר שהוא אסור ונקשר בדבר אחר הילכך אינו כמי שנשבע על הככר ואחר כך התפיסו בדבר אחר אלא שלא נתברר לו דינו לקרבן ומלקות זהו תורף פרש"י ז"ל.

ויש לדקדק עליו, היאך אפשר דלתנא דברייתא מספקא ליה ואמר אם תימצי לומר [ומעיקרא אמר איסר מתפיס בשבועה]. ועוד דלקמן לאביי פשיטא ליה ותו קשיא לי

דאמרינן לקמן ואזדו לטעמייהו ואם כפרש"י ז"ל אפי' תימא רבא כאביי מפרש לה לבריית' מצי למימר דלאו כמוציא שבועה מפיו דמי דהא לתנא דברייתא לא פשיט ליה ואפי' תימא אביי נמי מפרש לבריית' כרבא דאיסר הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה מצי למימר דמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו וא"ת כיון דאיסר לאו לשון התפש' הוא מנא ליה דילמא מסברא דנפשיה ועוד דאכתי לא הוה לן למימר אלא ואזדא אביי לטעמיה דרבא לאו לטעמי' אזיל ואפשר דרבא אזיל לטעמיה אמאי דאמר בהדיא לעולם מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי ולאו אעיקר מימריה.

ומכל מקום אינו נכון שאם איסר האמור בתורה הוא לשון מתפיס ודאי אסור הוא כדקתני רישא בודאי שהמתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי לענין קרבן ומלקות שהרי הוא בכלל לא יחל והיכי מספקא ליה מכל מקום לרבא מתפיס בשבועה לאו כלום הוא דהא לא כתיבא לדידיה אתפס' בשום דוכתא אלא איידי דקאמר אביי כמוציא שבועה מפיו דמי אמר איהו לאו כמוציא שבועה מפיו דמי.

ורבינו חננאל ז"ל גריס איסר אם אתה אומ' כו', וכן בכל הנוסחאות ופי' דה"ק מהו מבטא האמור בתורה שבועה איסר מתפיס בשבועה כגון שנשבע שלא יאכל בשר זה וחזר ואמר זה הפת עלי כזה הבשר איסר איסר כגון שהתפיס דגים על אותו הפת שהתפיסה בבשר אם אתה אומר מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי חייב ואם לאו פטור ולהאי פירושא מצינו המתפיס בשבועה שהתפס הראשונה אסורה ומביאי' קרבן ולוקין עליה שזהו איסר האמור בתורה והיינו דאמ' אביי מתפיס בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי (ולוקין) [וחייבין] עליה קרבן ומלקות ולאו למימרא שהמתפיס בה (הג"ה – פי' בשניה) אסו' דתנא דברייתא לא אפשיטא ליה אלא לישנא בעלמא נקט.

ויש מי שאומר לדברי רבינו חננאל ז"ל הכי קאמר איסר איסראתה אומר על השני כמוציא מפיו דמי ואסור אף על השלישי חייב ואם לאו פטור כלומר אי אפשר לפטור על השלישי אלא אם כן נפטר שני והואיל ואמרנו על השני שזהו איסר האמור בתורה אף על השלישי חייב ותנא דברייתא מפשט פשיטא ליה והיינו דאביי דאמר כמוציא שבועה מפיו דמי כלומר ואסור וחייבין עליה שהוא איסר האמור לתורה ומתפיסי' בו ורבא סבר אינו כמוציא שבועה מפיו ואין חייבין עליו ואין צריך לומר שאין מתפיסים בו.

ורבינו תם ז"ל פירש דהכי קאמר איסר האמור בתורה היינו מתפיס בשבועה והאיך הוא איסורו של איסר זה אם אתה הנודר אומר מתפיס בשבועה שתאמר זו כזו כמוציא שבועה מפיו דמי וחייב ואם לאו שלא אמרת אלא איסר ככר זה פטור ולקמן נמי לרבא מאי אם אתה אומר דקתני ברייתא לנודר קאמר ולישנא קלילא הוא ומפיו לאו אנודר

אלא דינו כמוצי' שבועה מפיו.

ענין אחר פירשו מבטא שבועה אם אמר מבטא ככר זה שבועה איסר שבועה איסר איסר כלומר איסר ההתפסה הזו שהוא מתפיס אם התפיסו בשבועה כמוציא שבועה מפיו דמי וחייב קרבן ואם לאו שלא התפיסו בשבועה אלא בנדר דינו כנדר ואינו חייב עליו קרבן כך פירש הרב אב ב"ד ז"ל.

ובירושלמי פרק ראשון שלנדרים מצאתי ר' יעקב בר אחא אמר איתפלגון ר' יוחנן ור' אלעזר רבי יוחנן אמר [אין לוקין, ר"א אומר] לוקין על האיסרות תנינן אמ"ר יעקב בר אחא כך משיב ר"י את ר"א על דעתך דתימ' (אין) לוקין על האיסר' ולא תנינן המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו אמ"ר ירמיה שנייא היא תמן מפני דרכי שלום ר' יוסי בעי אם מפני דרכי שלום אפילו בשבועות יהא מותר ותנינן בנדרים מותר ובשבועות אסור. איזהו איסר ככר זה עלי כיום שמת בו אבא כו' זהו איסר שאמרה תורה רבי אבא בשם רבי יוחנן ורב תרויהון מדין והוא שיהא נדור באותו היום ר' יוסי בעי אם בשיהא נדור באותו היום למה לי איסר ויאמר כאותו היום איסר זה שבועה מבטא זה שבועה אם אומר את אין איסר מין שבועה פי' אלא מין נדר חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ומקשי איסר שבועה ותימר אם אומר את פי' הא גופה קשיא אמרת ברישא דאיסר שבועה הוא אלמא פשיטא לך והדר מספקא לך כדרך הקושיא שהקשינו אנו למעלה לרש"י ז"ל ופריק אמר ר' אלעזר תרין תניין אינון רבי ירמיה אמר חד תניי הוא אמרו בלשון נדר את תופסו בלשון שבועה (אם אומר את) כו' כתבתי זה הירושלמי לפי שהוא מענין הלכה זו.

אמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום. פי' כשמת אביו נדר שלא יאכל לעולם באחד בשבת שהוא יום שמת בו אביו והוא מתפיס עכשיו ואומר הרי עלי שלא אוכל בשר ביום זה כיום שמת בו אביו כלו' באחד בשבת שאסור עליו בנדר מיום שמת בו אביו וזהו פי' לשון ובא דהכי גרסי' בנדרים פרק קמא בעי רמי בר חמא מחית בשר זבת שלמים קמיה ומחית נמי דהיתרא קמיה ואמר זה כזה בעיקרו מתפיס כלומר קודם זריקת דמים דאסור או בהיתר' מתפיס. תא שמע איזהו איסר האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר כיום שמת בו אבא ואמר שמואל והוא שנדור באותו יום היכי דמי דקאמר בההוא חד בשבא דמת אבוה ואע"ג דאיכא טובא בחד בשבא דהיתר דקתני אסור ש"מ בעיקר הוא מתפיס ומפרקי' דשמואל הכי איתמר והוא שנדור ובא מאותו יום ואילך ושמע מינה דפירוש' דהאי לישנא דבשמעתין כדכתיבנא.

ויש לתמוה על רבנו הגדול ז"ל שכתב והוא שנדור ובא מאותו היום וכיון דבעיא דרמי

לא איפשיטא התם הוה לן למינקט לחומרא כלישנא דאמרי' והוא שנדור באותו היום אלא שכיון דבהך גמרא מייתי' ההוא לישנא דמשמע ליה דהכי קי"ל דהא סוגיין הכי הוא ומיהו איכא למימר דגמרא הכא לאפוקי נפשין מפלוגתא נקט לישנא רויחא דבנדור ובא ודאי מתפיס באסור הוא ואסור.

דף כ:

אמר לך רבא תריץ ואימא הכי איזהו איסור נדר. פרש"י ז"ל דה"ק האי תנא לאו במתפיס מיירי אלא בעיקר נדר אבל מתפיס בנדר לאו נדר הוא והיכי דמי מתפיס כגון שלא פירש הרי עלי שלא אוכל בשר אלא אמר הרי עלי יום זה כיום שמת בו אביו ולהאי פירושא משמע דמעיקרא קס"ד דאע"ג דאמ' הרי עלי שלא אוכל בשר כיון דאמר כיום מתפיס בנדר הוא ובזה נחלקו נמי בירושלמי שכתבנו למעלה.

ורבנו הגדול ז"ל כתב דמתפיס בנדר נדר ומתפיס בשבועה לאו שבועה ולפי דעתו כך הוא פי' השמועה דאקשי' מעיקרא בשלמא לאביי הא דקתני איסר האמור בפרשה בתורה זה המתפיס בנדר לאו למעוטי מתפיס בשבועה אלא אדרבא מדמתפיס בנדר נדר דהיינו איסר האמור בתורה מתפיס בשבועה שבועה דנבי שבועה נמי כתיב איסר דהיינו מתפיס אלא לרבא קשיא דקתני איסר היינו מתפיס וקשיא נמי דאם כן בשבועה שבועה. ומפרקי' איסר לאו לשון מתפיס הוא אלא לשון נדר ושבועה הוא והוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה כדרבא ובריית איסור נדר קתני והכי קאמר איזהו איסור נדר כלומר שהוא אסור בנדר ואינו נודר האומר עלי כו' דהיינו מתפיס שרבה אותו התורה בפירוש מדכתיב כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור לאפוקי נודר בדבר האסור ולרבא נמי מפיק דבר (המושבע) [המותפס] בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי ולא זה הוא איסר האמור בתורה זהו פי' השמועה לדעת רבנו הגדול ז"ל והוא הפי' הנכון אלא שיש לדקדק במה שכתב אבל מתפיס בנדר חייל נדרא עליה דתנן הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואני ואני הרי כולם נזירים ואדרבא הא קשיא עליה דהא אוקימנא להההיא מתני' בשאמר בתוך כדי דבור אבל לאחר כדי דבור לא כדאיתא התם בריש גמרא דפרק מי שאמר אלמא מתפיס בנדר לאו נדר הוא (ואי) [והא] לא קשיא דשאני התם דלא אמר אלא ואני ואני לאחר כדי דבור לא משמע מאי ואני נזיר ולאו כלום קאמר אבל בתוך כדי דבור ודאי אנדרא דחבריה מתפיס ורוצה לומר ואני כמוך והוי נזיר וש"מ דמתפיס בנדר נדר אבל אמר ואני כמוך אפי' לאחר כדי דבור ודאי הרי זה נזיר שהרי שנינו הריני כשמשון הריני כבעל דלילה הרי זה נזיר כל שכן כשאמר הריני כפלוני נזיר שהרי בימיו

שהוא נזיר כנ"ל. ואי קשיא מנא ליה לרבינו ז"ל מההיא דמשום דמתפיס בנדר קאמר דילמא כיון שהוא בתוך כדי דבור כמוציא נזירות מפיו דמי דהכי קאמר ואני נזיר ולא כמוך קאמר ואף בשבועות כן. לאו מילתא היא דקתני סיפא הותר הראשון הותרו כולן ואי ואני נזיר קאמר אמאי הותרו אלא ודאי ואני כמוך קאמר ושמעת מינה דהתפסה היא ובשבועות אין אתה אומר כן זהו דעת רבינו הגדול ז"ל.

וסוגיין נמי דאתמר עלה התם בגמרא קרי להו מתפיסין והכי נמי משמע בכולה מסכת נדרים דמתפיס בנדר נדר כדאמרינן בבעיא דרמי בר חמא דכתיבנא לעיל דמחית בשר זבחי שלמים ומחית דהיתר' גבי' ואמר זה כזה ואע"ג דאיכא למימר התם בדאמר הרי עלי שלא לאכול זה כזה לא משמע הכי ותנן נמי כאימרא בדירים כו'. ואע"ג דלא פריש כלום ותניא הרי הוא עלי הרי זה עלי הרי זה אסור מפני שהוא יד לקרבן והיינו נתפס בנדר הנדור. וקשיא לי אי מתפיס בנדר נדר ומתפיס בשבועה לאו שבועה. איכא למימר תנא אעיקר נדרים קאי ולא אתא למיתני אלא דברי' שהשבועות חלות בהן ואין הנדרים חלין בהן ושהנדרים חלין ולא השבועות אבל שאר דינין לא נשנו בכאן כלל ויש מפרשים הא דאמרי' הכי קאמ' איסור נדר האמור בתורה כו' כך איזהו איסור נדר שפתח בו הכתוב כלומר שאף המתפיס בנדר נדר הוא והוא לשון נדר שפתח בו הכתוב ולאו איסר האמור בתורה הוא וזה מסכים למה שפרשתי לדעת הראי"ף ז"ל ולהאי פירושא כיון דמתפיס בגדר היינו נדר שאמרה תורה משום הכי לא קתני ליה בחומר שבין נדרים לשבועות דלא אתינן למתני שינוי שיש בין הנדרים לשבועות אבל רבנו שלמה ז"ל כתב שאינו חייב משום נדר אלא אם כן פירשו אחר כך תלאו בדבר הנדור עליו כבר ויש שמתמיהין נדר ראשון היכי נדר בלאו התפסה.

ותמה מן המתמיהין שלדבריהם יש לומר כאותה ששנינו כאימר' כדירים כעצים כאישים כמזבח כהיכל נדר באחד מכל משמשי המזבח אעפ"י שלא הזכיר קרבן הרי זה נדר וכלל גדול הוא שכל המתפיס כדבר הנדר והנדר לשמים הוא אבל על דעתי לא אמר רש"י ז"ל לעולם שלא יהא הנדר נדר מן התורה אלא אם כן התפיסו חס ושלום.

אבל כך הוא עיקר פירושו דמעיקרא קס"ד דאיסר קאמר דהיינו מתפיס והכא נמי באומר זו כזו דחד דינא הוא ופריק דאיסור נדר קתני שכיון שאמר בפירוש שלא אוכל לאו התפסה היא אלא עיקר נדר הוא ואשמועינן שאינו חייב משום נדר אלא אם כן פירשו ותלאו בדבר הנדור אבל פירשו ותלאו בדבר האסור כגון שאמר הרי עלי שלא אוכל בשר כיום הכפורים מותר וכן נמי אם לא פירשו אלא שאמר הרי עלי יום זה כיום שמת אבא מותר דהיינו מתפיס [אבל פירשו ולא תלאו נמי אסור], זהו עיקר פי' רש"י ז"ל

וקשה שבדבריו שאמר שהמתפיס בנדר לאו נדר ולמאי דקיימ' לן מתפיס בשבוע' לאו כמוצי' שבועה מפיו דמי פירש רב יוסף הלוי אבל איסורא מיהא איכא ומדברי רבנו נראה דאפילו איסורא ליכא וכבר פירשתי דהאי דנקט רבא לאו כמוציא שבועה מפיו דמי משום סרכא דאבייי

והראב"ד ז"ל דורש בזה או השבע שבועה עד שישבע בדבר המושבע דהיינו מתפיס ורבה אותו לבל יחל אבל לא לקרבן וזה על דרך הפי' שכתבנו לדעת רבנו הגדול ז"ל ואינו נכון.

ה"ג בעיקר נוסחי עתיקי ובנוסחא דר"ח ז"ל: **קמ"ל דכיון דמדרבנן הוא דאסור כי נדר חייל עליה איסור נדר וכי מתפיס קאי עליה בלא יחל דברו.** ורש"י ז"ל מעבר עלי' קולמוסייא ואמר דלא גרסי' ליה משום דאי נמי מדאורייתא הוא נדרים על דבר מצוה כדבר הרשות אלא ה"ג קמ"ל ולדידי לא מחוורת' גירסא דידיה ז"ל משום דהכא ודאי לא אתא לאשמועינן שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות דהא כבר תנינן הכא ובמס' נדרים ותו לישמעי' ביום הכפורים והוא שנדור ובא.

ואני אומר דאיפשר דגרסי' ליה ואי לאו משום דאורייתא שרי לא חייל עליה איסור נדר כיון דלא חאיל בבטול המצוה דאי אמר שאוכל ביוה"כ לא חאיל עליה איסור נדר לא חאיל נמי בקיום מצוה דהא על כרחי' הוא צריך לקיים את המצוה והיאך יחול עליו איסור נדר ולא מיבעיא לן לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה בן בתירא בפירקין אלא אף לר' יהודה דאמר שבועה חלה לקיים את המצוה שאני התם משום דאיסור חמור הוא וחאיל עלה לחיוביה קרבן אבל נדר כל מקום שאינו חל בבטול כגון ממצות לא תעשה אינו חל בקיומה שהרי על כרחו הוא צריך לקיימה אבל היכא שחל בבטולה כגון במצות (ל"ת) [עשה] חל נמי בקיומה כיון שאיפשר לבטלה בנדר אי מקיים לה בנדר חאיל עליה איסור נדר ויכולני לומר דכי אמרי' חלין על דבר מצוה הני מילי בבטול מצות עשה אבל בקיומה לא ואי עבר עליה לא עבר משום בל יחל וטעמא דמילתא דכי נשבע לבטל ולא מקבל עליה אותה מצוה יש כח בנדרו לבטל מעליו איסור מצוה ולמיחל עליה איסור נדר אבל נדר לקיים כיון שהוא קבל עליו איסור אותה מצוה הרי היא במקומה עומדת ואין איסור חל על איסור ואף עפ"י שבשבועות אי אתה אומר כן לדעת רבי יהודה בן בתירא יש לחלוק בין נדרים לשבועות שהשבועות יש בהן איסור שהוא דומה לאיסו' מוסיף שחייבין עליה קרבן מה שאין כן בנדרים וטעם הנדרים שחלין לבטל המצוה אפרש לקמן ועוד משום (דנשבע) [דנדר] לבטל את המצוה גלי בהו רחמנא מדכתיב לה' לא יחל אפי' לחפצי שמים לא יחל כדאיתא בפרק שני דנדרים אבל לקיים לא גלי הילכך

לא חיילו ויש לי ראיה לזה מהא דאמרינן פ"ק דנדרים האומר אשנה פרק זו מסכתא זו נדר גדול נדר ואקשי' והלא מושבע מהר סיני הוא ומפרקי' משום דאי בעי פטר נפשיה בקרית שמע שחרית וערבית משום הכי חלה עליה איסור שבועה אלמא אין הנדרים חלין על דבר מצוה לקיימה ורש"י ז"ל כתב התם האי תירוצא לאו דוקא הוא אלא דיחוי בעלמא דהא קי"ל שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות כדתנן יש נדר בתוך נדר. ואי הכי כוליה תלמודא משובשת והאי תנא כל הכי אשתבש ואזיל אלא משום שאין הנדרים חלים בקיום מצוה אלא שיש לנו לומר התם שבועה היא שהרי אשנה קאמר ולא קאמר הרי עלי לשנות שהוא לשון הנדרים והא דקאמר נדר גדול נדר לאו דוקא הא דקאמרי חאיל עליה איסור שבועה אבל מצאתי עוד סמך לדבר מההיא דאמרינן במסכת מכות פרק הלוקין ולחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בין ביום טוב בין בחול ומפרקי' האי תנא איסור כולל לית ליה ואמאי לא קתני כג"ד קונם שלא אחרוש ביום טוב כענין ששנינו קונם שאיני חורש בה לעולם דנדרים חלים לקיים את המצוה אלא ש"מ לקיים במצות לא תעשה אינן חלים שאינן בביטולן.

ומיהו קשיא לי והא תנן יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה ומפרש לה שמואל בגמרא אפי' בשאמר הריני נזיר היום ואע"ג דליכא איסור מוסיף ואמאי כיון דנדר חדא זימנא הוה ליה מושבע מהר סיני במצות לא תעשה ואפ"ה חאיל עליה איסור נדר ואיתמר נמי בירושלמי עלה דההיא דכתיבנא לעיל אמר ר' יוסי לא אתיא אלא בחמש ככרים אבל בככר אחד מכיון שהזכיר עליו שבועה עשאו כנבלה מכאן ואילך כמיחל שבועות על האיסורין ואין שבועות חלות על האיסורין ואמר רבי יודן עלה והוא שהזכיר נדר ואח"כ הזכיר שבועה אבל אם הזכיר שבועה ואחר כך הזכיר נדר נדרים חלים על האיסורין ואין שבועות חלות על האיסורין אלמא נדרים חלים על האיסורין.

וי"ל לא אמרו אלא באיסור הבאה מעצמו כגון נדר ושבועה דרבינהו רחמנא מדכתיב נזיר להזיר מכאן שהנזירות חלה על נזירות כדאיתא בפ"ב של מסכת נדרים אבל איסורי תורה אין חלין עליהן נדר בלא תעשה תדע דתרי מילי נינהו דהא תרי קראי צריכי חד מלא יחל וחד מנזיר להזיר ולבי רופף בכל זה.

אבל קיום גירסא זו שבשמועתנו כך הוא דאי הוה איסורא דאורייתא כי נדר לא חאיל עליה איסור נדר כלומר שלא בשביל נדר לא אכל בו בשר שתהא מתפיס בו אלא משום איסור שבו שחל עליו תחלה לא אכל בו ואע"פ שאם עבר עליו בשתיהן [עבר] כשקיימו מחמת מצותו הוא שקיים שאלו לא נדר נמי היה עושה כן וכיון שכן אין אותו תענית של אותו היום עליו כדבר נדור אלא כדבר האסור וכי מתפיס מתפיס בדבר האסור הוא

וכבר כתבתי במס' מכות תירוץ הקושי' שהוקשה לנו שם.
שוב מצאתי בתשובה לרבינו האי גאון ז"ל בלשון הזה נמי בעיא לן כיון דתנא כיום שמת בו פלוני ביום שמת בו אביו למה לי ואהדרינן כיום שמת בו גדליה בן אחיקם אצטריכא ליה דכל שלשה בתשרי לא יאכל בשר ולא ישתה יין או שישב בתענית ואיצטריך למתנא יומא דתעניתא דמיחייב לאתענויי לאגמורי דאי משום תעניתא דגזרו ביה רבנן אי תפיס לא חאיל נדרא עליה שלא נדר בדבר הנדור ואם נדר ובא ממנו לא תימא הואיל ואלו לא נדר הוא אסור כי נדר נמי לאו מתפיס בנדר הוא קמ"ל דמעיקרא הוה קאי אתלתא בתשרי באיסורא דרבנן השתא דנדר מיניה קם ליה בלא יחל וכי איתפיס ביה התפיס בדבר הנידור ע"כ.

דף כב.

הא דאקשינן**והרי מגדף**. לדבריו דרבי עקיבא אקשינן דלדידיה מגדף מביא קרבן במסכת כריתות וכיון שכן מצינו מדבר ומביא קרבן ולא מצינו אוכל כל שהוא שהוא חייב ומפרקי' מדבר ואוסר קאמרי' והאי מדבר וחוטא הוא וכן בשבועת העדות ושבועת הפקדון מדבר וחוטא הוא שהרי נשבע לשקר ולא אסר על עצמו כלום ונזיר טמא מביא קרבן (למיזל) [למיחל] עליה נזירות בטהרה הוא.
מחלוקת בשבועו' אבל בקונמו' דברי הכל כל שהוא. רב פפא לא לעניו קרבן קאמר ובשוגג דאי סבירא ליה יש מעיל' בקונמו' שוה פרוטה בעי דהא מהיכ' אתי לה קרבן מהקדש והא בהקדש גופיה בעינן שוה פרוטה ודיו לבא ממנו להיות כמוהו אלא לעניו מלקות קאמר וכי אמרינן לקמן כי קאמר רב פפא לעניו מלקות לאו למימרא דמעיקרא לא ס"ד הכי בברייתא אלא מעיקרא סבירא ליה ברייתא נמי למלקות והשתא מוקים לה רבינא לברית' לקרבן והיינו דאמרי' לקמן למימר' דסברי רבנן כו' אלמא עד השתא קס"ד ברייתא למלקות ולא לקרבן דאין מעילה בקונמות.
אי הכי אמאי מצטרפין. הכי פירושא: אא"כ בשלא הזכיר בקונמו' שם אכילה אלא שאמר קונם ככר זה עלי וככר זה שזהו לשון הקונמות משו"ה מצטרפין דכיון דלא מדכר שמה דאכילה אע"פ שאין אדם אוסר עצמו בכל שהוא משום דלא מחית איניש לאסור על עצמו פחות מכדי אכילה מ"מ חל איסורו אפחות מכזית שאם יאכל כזית משניהם מצטרפין ובשבועות שאמ' שבועה שלא אוכל ככר זה ולא זה שזהו לשון השבועות והזכיר אכילה על הככר הרי לא חלה שבועתו אלא על כדי אכילה מכל ככר וככר ופחות מכדי אכילה מן הככר היתר גמור הוא ואינו מצטרף אלא אי אמרת קונמות נמי

כשהזכיר שם אכילה למה יצטרף יותר מן השבועות הרי אף בקונמות נמי לא נשבע אלא בכדי אכילה מן הככר וכיון שאכל פחות מכזית לא חלה עליו שם שבועה כלל.
ואוקימנא **כגון דאמר אכילה משתיהן עלי**. ואקשינן דכותה גבי שבועות אמאי לא מצטרפא כי היכי דמצטרפא בקונמות ופריק רב פינחס שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אינן מצטרפות פי' רש"י ז"ל מתוך ששתי ככרות הללו חשובות שתים לענין חטאת בשבועה זו אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו משו"ה אינן מצטרפות אבל קונמות אין חלוקות לא לאשמות למאן דאמר יש מעילה ולא למלקות שאם נהנה וחזר ונהנה בהעלם א' חדא הוא דמיחייב דכולה חדא מעילה היא כדתנן צירף את המעילה לזמן מרובה ונראה מפירושו שהוא מפרש אכילה משתיהן שלא אוכל מזו ומזו והאי דקאמר רבינו ז"ל במעילה לא דייק לן מדגרסינן במס' כריתות פרק אמרו לו א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחד שחייב על כל אחד ואחד משום מעילה ורואה אני שהדברים קל וחומר ומה מזבח אחד שאין גופין מוחלקין חייב על כל אחת ואחת משום דתמחויין מוחלקין חמשה זבחין שגופין מוחלקין לא כל שכן אלמא יש חילוק אשמות במעילה ואפי' בקונם אחד בשני תמחויין או בתמחוי אחד בשתי ככרות בהעלם אחד הואיל וגופין מוחלקין הן וא"צ לומר בשתי קונמות ומה שאמר רש"י ז"ל משום דתנן צירף את המעילה לזמן מרובה אדרבה ההוא טעמא מסייעא לאיחיובי ביה שתים דהכי תנן התם א"ל רבי עקיבא אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה אמר לו השב אמר לו אם אמרת במעילה שעשה בה המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה וצירף את המעילה לזמן מרובה ומש"ה חייב שתים בשני גופין או בשני תמחויין תאמר בנותר שאין בו אלא אחד מכל אלו ומש"ה אינו חייב אלא אחת וש"מ בהדיא שמפני שצירף את המעילה לזמן מרובה הם יותר חלוקות לאשמועי' דמדאחמיר בה רחמנא כולי האי דאע"ג דאכל פחות פחות מכשיעור מצטרף מחמרי' בה נמי היכא דאכל שני שיעורין בהעלם אחד דליחייב שתים בשני תמחויין או בשני גופין ויש מי שפי' דכי אמרי' צירף את המעילה לזמן מרובה לא בשני תמחויין דהואיל וחלוקין אין מצטרפין אלא בתמחוי אחד ובגוף אחד ואינו נכון מ"מ קשיא לדברי רש"י ז"ל ורבינו חננאל ז"ל פי' דבסתם בכזית ומפורש בכל שהוא ואיני יודע מהו שח. והרב הלוי ז"ל פי' דחלוקין לחטאות הואיל ושני גופין הן ואע"פ ששם אחד הוא שהרי שניהם בשבועה אחת כללם ונעשו שתיהן איסור אחד כיון דגופין מוחלקין הן אם אכל מזה וחזר ואכל מזה בהעלם אחד מתחייב שתי חטאות והא דמיא לאוכל חמשה חתיכות מחמשה זבחים של נותר שהוא חייב חמשה חטאות כדאיתא התם בפרק אמרו לו ומשום הכי

לא מצטרפין אבל קונמות אינן חלוקות לפי שאין חיוב חטאת כלל אלא מלקות במזיד. והאי פירושא ודאי לא דייק דאי הכי היכי אקשי' לר"ם בשלמא שבועות חלוקות אלא קונמות אמאי והא סבירא ליה לר"מ יש מעילה בקונמות והילכך חלוקו' לאשמות ואין מצטרפין ועוד דכי מטי הרב לקמן כי אמרי' התם איכ' דרב פנחס כו' צריך הוא לחזור ולפרש כדפרש"י ז"ל הילכך זה הפי' אינו כלום.

ותו איכא למפרך מדתנן לקמן שבועה שלא אוכל ואכל פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל פת חטים כו' חייב על כל אחת ואחת ואקשי' נמי בגמרא ודילמא למיפטר מאחריני אתי ואסיקנא דמייתר פת ומש"ה חייב על כל א' וא' וש"מ שאין גופין מוחלקין אפי' בפורט וכ"ש היכא דכללן בכלל אחד.

ויש לפרש לעולם דקאמר אכילה משתיהן עלי ואפ"ה שתי ככרות אינן מצטרפין מפני שחלוקות לחטאות וכל היכא שחלוקין אין מצטרפין וכדתנן התם בפ' אמרו לו אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית משני מינין פטור ואוקימנא כלישנא בתרא מאי שני מינין מין אחד בשני תמחויין ואליבא דרבי יהושע דאמר תמחויין מחלקין וכי א"ר יהושע תמחויין מחלקין לא שנא לקולא ול"ש לחומרא ואע"ג דלישנא אחרינ' איתמר התם דאפי' לר' יהושע מצטרפין אע"פ שחלוקין לחטאות אלישנ' בתרא סמכינן הכא דעקר הוא והכי נמי סמכי עלה בפרק כלל גדול אבל גבי קונמות למ"ד יש מעילה אע"פ שחלוקות לאשמות מצטרפות למעילה שהרי אמרו אכל היום ונהנה למחר ואפי' מכאן ועד שלש שנים מצטרפין שנאמר תמעול מעל ריבה הא אכילה והנאה תרי מילי נינהו ובעלמא כה"ג לא מיצטרפי וכולהו שאר אכילות נמי בכדי אכילת פרס הוא דמיצטרפי והכא אפי' שלש שנים אלמא גבי מעילה לא בעי' צירוף הילכך שני תמחויין ושני גופין נמי מצטרפין אע"פ שחלוקין לחטאות דכל בהעלם אחד מצטרפין וכיון שאין חילוק אשמות מחלקין מלהצטרף למעילה אף למלקות נמי מצטרפות דהשתא למלקות עסקינן כדפרישית.

והוי יודע דכל הני מילי אליבא דמ"ד התם לא קבלה מיניה רבי יהושע לתשובה מר' עקיבא אבל איכא תנא דאמר קבלה מיניה וחזר בו וסבר שאין תמחויין מחלקין בשאר איסורין אלא במעילה וה"ה לגופין שאין חלוקין שאין חלוק בין גופין לתמחויין כדמוכחא שמעתא התם ומתני' דהכא דקתני פת חטים שעורין וכוסמין אינו חייב אלא אחת כמ"ד קבלה ומיהו לא מחוור ולאוקומיה פירוקיה דרב פינחס דלאו כסתם מתני' דהכא.

ולי נרא' דלענין שבועה הכל מודים דשביעו' מחלקות ולא גופין וכ"ש תמחויין בשבועה אחת [שאין] מחלקין דאיסור הבא מעצמו הוא ולכך נתכוון מתחלה וכתיב אחת לחייב

על כל אחת ואחת ומתני' ד"ה היא והכי נמי מוקמינן לה כר"ע או כמ"ד קבלה מיניה ר' יהושע שפיר אתיא דסתמי דמתני' ופלוגתא דר"מ ות"ק אליבא דר"ע מוקמי' ולא כר' יהושע אליבא דחד תנא מ"מ כוליה תנויין דהכא דגופין אין מחלקין ושבועות ודאי מתחלקות דכתיב אחת ושמעתין מיפרש' שפיר וה"פ דרב פינחס לא מוקי לה באומר אכילה משתיהן עלי אלא בשתי שבועות כדברי רש"י וה"ק לעולם דאידכר שמא דאכילה בתרוייהו ודקא קשיא לך מ"ש שבועות ומ"ש קונמות שבועות מפני שחלוקות לחטאות שאם היו בשבועה אחת אינו חייב אלא אחת ומפני שהן שתים הן חלוקות לחטאות משום הכי אינן מצטרפות למלקות ולא לקרבן אבל קונמות שני קונמות אינן חלוקין דבין לענין הקדש גמור בין לקונם לא שנא הקדיש וחזר והקדיש ל"ש הקדיש בבת אחת דין א' הוא ואין אשמו של שני' מחלקין בהן כלל הילכך קאמרי' דשני קונמות מצטרפין דכיון דשני הקדשות אפי' בשני גופין נמי אינן חלוקין לחטאות לענין נותר וטמא מצטרפין הן למלקות ואע"פ שחלוקין בשני גופין לענין מעילה הרי למעילה עצמה מצטרפין הן הילכך כ"ש דלמלקות מצטרפין ואיפשר לאוקמי שמעתין אפי' לד"ה דהכא שבועו' וקונמו' קאמרי' בגופין לא איירי' ואי כרבי יהושע משכחת לה בגוף אחד ותמחוי אחד ואי כרבי עקיבא אפילו בשני גופין וסלקא שמעתא שפיר.

ככר זו עלי הקדש אכלה הוא מעל חבירו לא מעל. פרש"י ז"ל שלא נאמר פדיון באיסורין ומיהו דוקא באיסור של יחדי אבל אמ' ככר זו קונם ולא אמר עלי כיון דאסרה אכ"ע בהקדש יש לה פדיון למ"ד יש מעילה בקונמות כדאמרי' בריש פרק האשה רבה גבי קונמות אי קסבר יש מעילה בקונמות וקדושת דמים נחתא להו משום דבידו לפדותו ולמ"ד אין מעילה בקונמות אחד וזה ואחד זה אין להן פדיון.

ובפ' אין בין המודר גרסי' לה להך ברייתא בלישנא אחרינא קונם ככר זה בין הוא בין חבירו מעל לפיכך יש לה פדיון דברי ר"מ וחכ"א ב"כ ובין כך לא מעל כו' פי' בין בסיפא בין ברישא אלמא לר"מ קונמות יש להן מעילה כהקדש גמור ולי נראה דלר"מ דהתם קונם ככר זה הקדש גמור הוא וקנאוה גבוה וכן פרש"י שם שיש מעילה דקדשי בדק הבית הוא משאמר קונם זה עלי ולאו דוקא בעלי.

דף כב:

נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן בכמה. פי' את"ל כיון דאכלי ליה אינשי [ע"י תערובת] בכזית גבי נזיר מאי והך בעיא לא אתיא כרבי יוחנן דאמר בפ' יוה"כ חצי שעור אסור מן התורה ולא חאיל עליה איסור שבועה אלא בעיא דרב אשי כריש לקיש אתיא

דאמר מותר מן התורה ומיניה פשיט לה ואע"ג דלית הילכתא כוותיה יגדיל תורה ויאדיר ויש כיוצא בה בתלמוד ופשיט(א) דאם ראוי לאכילה [אף שהיא אסורה] בכזית, ואכתי איכא למיבעי דלמא כיון שאינו ראוי לאכילה [בעינן] במשהו ואתינן למפשט מנבלה דקס"ד דאינה ראויה לאכילה והא דאמרינן תיפשוט דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר משום דהיא עיקר ואם תמצא לומר עפר בכזית כל שכן חרצן ולא איפשיט הילכך אכתי לא איפשיטא בעיא דרבא דעפר ולא בעיא דחרצן.

דף כג.

אמר ליה התם דאמר שלא אשתה והדר אמר שלא אוכל. איכא למידק עלה א"ה למה לי אכל ושתה שתה לחודיה מיחייב שתים שהרי כי אמר שלא אוכל אכילה ושתייה בכלל וחלה עליה איסור שבועה באיסור כולל לפי דעת רש"י ז"ל שהוא סבור דבסתם נמי איכא איסור כולל כדבעינן למיכתב קמן.

ואיכא למימר הכא כיון דאמר שלא אשתה מעיקרא כי אשתבע שלא אוכל מסתמא אכילה בלחוד קאמר דהא על השתייה מושבע ועומד הוא ולא דמי לאומר שלא אוכל שחלה שבועתו אפי' אנבלות אפי' בסתם משום כולל דהתם כיון שלא אוכל ונבלות ראויות לאכילה ודאי אכולהו נשבע שהרי כולן אכילה הן ואי לאו אנבלות נשבע היה לו לומר שלא אוכל כשרות דאכילה סתם על כרחך נבלות בכלל וחאיל משום כולל אבל הכא אע"ג דאכילה בכלל שתייה אכילה בלא שתייה נמי אכילה מיקריא הילכך כיון דמושבע ועומד הוא ודאי לאו אשתייה נשבע ומש"ה אינו חייב אלא אחת.

ואי אמרת והא אכתי לא קס"ד הך סברא דלקמן הוא דאמרי' גלי אדעתיה לא תיטעי בהא דודאי בסתם אינו נשבע על מה שהוא מושבע כבר אבל קס"ד דאי אישתבע שלא אוכל ברישא והדר אמר שלא אשתה כיון דכי אשתבע מעיקרא שלא אוכל (אכילה) [שתיה] בכלל לא אמרי' למפרע איגלי מילתא וי"ל אין הכי נמי דאי שתה בלחוד חייב שתים והאי דקתני אכל ושתה משום סרכא דרישא אי נמי קא ס"ד השתא דהאי תנא איסור כולל לית ליה.

ודאמרינן **אכילה בכלל שתייה ליתא**. איכא דקשיא ליה והא כתיב יין ושכר אל תשת ומרבינן מיניה דבילה קעילית. ואיכא למימר בלשון תורה איכא לאכילה בכלל שתייה ובלשון בני אדם ליתא ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם.

וכך מצאתי בהלכות גדולות איבעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא וכי מאחר דקרא סברא למה לי מהו דתימ' אע"ג דמדאוריי' שתייה בכלל אכילה בנדרים הלך אחר לשון

בני אדם ולא קרן אינשי הכי קמ"ל דקרן ומשום הכי קמסייעי' וקא פרכינן עלה דשבועה שתייה בכלל אכילה איתא אכילה בכלל שתייה ליתא.
ואיכא דתמיהא להו והא אמרי אינשי נשתי מידי ואזלי ואכלי ושתו ולאו תמיהא היא דהתם לאו משום דאכיל' בכלל שתייה אלא מפני שהצנועין אומרין מעט ועושין הרבה כדאמרינן בנדרים גבי טיפת צונן אבל כי אמרי ניכול מידי ואזלי ושתו ולא אכלי על כרחך מפני ששתייה בכלל אכילה הוא.
והא דגריס רבינו ז"ל לעיל דאמר ליה איניש לחברי' ליטעום מידי ואכלי ושתו לאו דוקא אלא ושתו בלחוד גרסינן.
ה"ג וכן גירסת רש"י ורבינו חננאל ז"ל: **הוה אמינא פת לאכול חטים ושעורי' לכוס**. ולא גרסינן אפי' דמי שאמר חטים שאיני טועם אסו' לכוס ומותר [לאפות] דהכי איתא בפרק הנודר מן המבושל ומאן דגריס "אפילו" לא דק וליתיה בעיקר נוסחי.
ויש מי שרוצה לומר דאי אמר הכי אינו אסור אלא בפת מפני שהפת מושך את כולן וכן נמי בהא דאמרינן ושל שעורין ושל כוסמין ואקשינן הוה אמינא על ידי תערובות משמע ליה דלאו דינא הכי אלא קאמר דלמא הנודר טועה וסבור שבלשון זה על ידי תערובת משמע אבל אי אתי למישאל בלא תערובת נמי אסרינן להו ואע"ג דאמרינן לקמן שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ופירושו תאנים וענבים שניהם ממש התם כשפי' אבל בסתם אכל חד מחייב (שכל וכן) [וכ"ש] דלא בעינן תערובת ממש.
ודאמרינן לקמן מין אלו מין אלו הוא דלא שתינא הא אחריני שתינא משמע דלאו דינא הכי אלא הכי קאמר להכי פריט להו משום שהוא טועה וסבור שבלשון מין אלו הם עצמן אינן בכלל אבל אי אתי למשאל לן ודאי אמרינן ליה דכולן בכלל.
ולי נראה שבאלו וכיוצא בהן סתם נדרים הם ופירושן כפי מה שבלבו לומר ושואלין אותו ואם אמר איני זכור דנין בהן להחמיר ומיהו אם לשון אותן בני אדם ידוע כלל גדול אמרו בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכן בשבועות וקונמות.

דף כג:

הכי גירסת רבינו חננאל ז"ל וכן כתוב בנוסחי עתיקי: **הכא מאי מי מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור או לא**. והכי פירושא, דודאי מיפשט פשיטא לן דאי מחייב אשבועה דכללי לא מיחייב אדפרטי דמושבע ועומד הוא אלא הכי מיבעיא לן מי אמרינן אע"ג דאין שבועה חלה על שבועה חיילא שבועה דכללי להכי דאי אכיל פחות מכשיעור מפת חטים ומפת שעורים על ידי תערובת מצטרפי אהדדי ומיחייב דפרטי דבתר הכי

לא חיילא עלה אלא שבועה אחריתי היא לחייב בכשיעור על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו או דילמא לא מחית איניש לאסור על עצמו פחות מכשיעור אפי' על ידי צירוף כיון שהזכיר אכילה לא אסר עצמו אלא בכדי אכילה ולא מצטרפין ולא מיחייב בכללה ופשטינן לה דלא מצטרפין משום דאי אפשר דכללא שבועה באפי נפשה היא דאי הכי כיון דאמר שלא אוכל סתם חל (השיעור) ואפחות מכשיעור בצירוף וכיון דחל אכשיעור לא מיחייב תו בשבועה אחרת דמושבע ועומד הוא אלא ודאי מדמחייב אפרטא שמע מינה דהא פרטא פירושא דכללא הוא ואין הכלל שבועה בפני עצמה הילכך לא מצטרפין.

ולשון רבינו חננאל ז"ל כך הוא מי מחייב איניש נפשיה לפחות מכשיעור ומיחייב שבועה דכללא נמי בהדי דפרטיה ויש לפרש דמעיקרא לא מסקינן אדעתין הא דאין שבועה חלה על שבועה אלא הכי קא מיבעיא התם נחית לצירופא ומשום הכי שבועה דכללא שבועה באפי נפשה היא והילכך חייב ארבע אדכללא ואדפרטי והכי נמי אמרינן דהאי דכלליהו שבועה באפי נפשה וכי היכי דלצטרפו אהדדי כלליהו והילכך ממילא מיחייב אדכללא ואדפרטי או דילמא לא מחית איניש נפשיה לפחות מכשיעור וכיון שכן לא חיילא שבועה אכללא וליכא למימר דתחול משום דמחית אנפשיה לאיחיובי נפשי' אכללא ואפרטי דכיון דפלגינהו כמאן דאמר שבועה לכל אחד ואחד דמי ולשון ראשון מחוור יותר ורש"י ז"ל מעבר קולמוסיה בהך גירסא ואמר דשבוש הוא.

ה"ג בנוסחי עתיקי וכן גרסי רבינו חננאל ורש"י ז"ל: **בשלמא לרבי יוחנן לא אמ' כריש לקיש משום דמוקים לה כדברי הכל אלא רבי שמעון בן לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך כי אמרי' איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא מעצמו לא אמרינן בשלמא לרבי שמעון בן לקיש היינו דקא פטר רבי שמעון כו' בשלמא לריש לקיש היינו דמשכחת לה בלאו והן כו' אמר רבא כו'**. זהו נוסח הגירסא ואיכא נוסח' דלא כתיב בה האי בשלמא לרבי יוחנן ואין זו הנוסחא עיקר בספרים. ומגיהי ספרים הוא שמחקו אותה משום דקשיא להו היכי אמרינן דרבי יוחנן לא מוקים לה כרי שמעון בן לקיש דמוקים לה כדברי הכל והא בלאו הכי נמי לא אפשר ליה לאוקומה בחצי שיעור דאיהו ס"ל חצי שיעור אסור מן התורה ולא חיילה עליה איסור שבועה דהכי אמרינן בריש פרק יום הכפורים לריש לקיש כיון דאסור מדרבנן היכי מיחייב עליה קרבן שבועה ואסיקנא כיון דאית ליה היתר מן התורה מיחייב עליה קרבן שבועה הילכך רבי יוחנן לא מצי מוקים לה כריש לקיש.

ואיכא דמפרקי לה דלרבי יוחנן נמי מצינן לאוקמה בחצי שיעור ואע"פ שהוא אסור מן

התורה כיון דלא מיחייב עליה קרבן ומלקות הוה ליה איסו' קל ודילמא תנא דמתני' סבר לה כמאן דאמר איסור חמור חל על איסור קל אפי' בלא כולל כדאיתא בפרק עשרה יוחסין ובהן נמי משכחת לה כדמשכח לה בגמרא בסמוך הילכך טעמיה דר' יוחנן משום דבעי לאוקומה כדברי הכל.

ואין צורך לכך דאנן הכי קאמרי' בשלמא פירוקא דרבי יוחנן מחוור טפי מדריש לקיש משדם דמוקים לה כדברי הכל ואפי' לית ביה טעמא אחריתי הילכך משום האי טעמא הוה ליה לריש לקיש למי' כרבי יוחנן ומאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן ואי לאו האי טעמא לא הוה קשיא לריש לקיש מאי טעמא לא מוקים לה כרבי יוחנן כל שכן דהכא ודאי צריכינן למימר הכי משום רב ושמואל דלא אמרי כריש לקיש ואינהו לא אשכחן להו דאמרי בחצי שיעור דאסור מן התורה.

ואי קשיא הא קשיא ריש לקיש נמי כדברי הכל מוקים לה מי קתני מתני' סתם ומפרש שלא אוכל קתני למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וריש לקיש נמי הכי קאמר או רבנן או רבי עקיבא ומתני' אליבא דתרוייהו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא דאיכא למימר דריש לקיש הכי קאמר אי אתה מוצא שיתחייב באכילות נבילות וטריפות אלא במפרש לרבנן או אפי' בסתם לרבי עקיבא אבל משנתנו מדקתני שלא אוכל סתם על כרחיך רבי עקיבא קתני להאי לכך לא הוה ליה לאוקמה ליחידאה וכן פירש רש"י ז"ל אי אתה מוצא שיתחייב כו'.

דף כד.

ודאמרינן נמי **כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא מעצמו לא אמרינן**. דוקא בכולל אבל במוסיף אפי' בבא מעצמו אמרינן דהיינו חלב מן המוקדשין ויש מפרשים דוקא שלא אסרה אלא על עצמו אבל אסרה על כל העולם חאיל דכשאר איסורין הוי.

האוכל נבלה ביום הכפורים. פירש רש"י ז"ל בין שנתנבלה מערב יוה"כ בין שנתנבלה ביום הכפורים פטור מיום הכפורים וכתבתיה בפרק עשרה יוחסין ודייקי' מינה דלית ליה לרבי שמעון איסור כולל.

ויש לדקדק והא לית ליה לרבי שמעון אפילו איסור מוסיף כדאיתא בפרק עשרה יוחסין והיכי אמרת ר' שמעון לית ליה כולל בשלמא שמעתין לא קשיא דבהכי סגי לן למפרקה למתני' דהכא אלא ברייתא אמאי נקט נבלה ביום הכפורים דהוא כולל [ליתני] אפי' מוסיף.

[וי"ל נבילה ביוה"כ] איצטריך סד"א מדכתיב תענו את נפשותיכם וכל מלאכה כו' ותניא תענו וכל מלאכה מה מלאכה שחייבין עליה במקום אחר אף עינוי שחיי' עליו במקום אחראביא הפיגול והנותר וכולה כדאיתא בפרק יום הכפורים משום הכי איצטריך רבי שמעון לאפוקי מההוא סברא ואמר שהאוכל נבלה פטור מיום הכפורים ולא אמרינן להכי דומיא דמלאכה שאין איסור חל על איסור.

וראיה לדבר דהכי תני לה בירושלמי רבי שמעון אומר תענו את נפשותיכם מן המותר לכם ולא מן האסור לכם כו' ולאו למימרא דמהכא לא קמה לה משום דדריש הכי מה מלאכה שבחול מותרת אף עינוי שבחול מותר אוציא נבלה שבחול נמי חייבין עליה וסבירא ליה דלא עדיף כולל ממוסיף והא דאמרינן הכא ומאן דפטר איסור מוסיף קא מיתוסף איסורא בחתיכה עצמה כו' לאו מדרבי שמעון אלא ממאן דאית ליה מוסיף ולית ליה כולל דשלש מחלוקות בדבר.

בשלמא לאו משכחת לה אלא הן היכי משכחת לה. משמע הכא דלא מהני איסור כולל לבטל את המצוה ואיכא מאן דקשיא ליה מההיא דגרסינן בירושלמי על דעתיה דרבי יוחנן שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח אלמא שבועה חלה לבטל את המצוה באיסור כולל ורבינו הגדול ורבינו חננאל ז"ל כתבו זה הירושלמי אלמא הילכתא היא.

ולאו קושיא היא, דכי אמרינן דאינה חלה בכולל הני מילי במצות לא תעשה שאין מאכילין לו לאדם בידים דבר האסור לו וכיון שכן משעת שבועה יצאת לשוא וליתה בהן אבל במצות עשה חלה שבועה בכולל לבטל שאין אומרי' לו לאכול מצה ומוטב יעבור על המצוה ממילא ולא יעבור על השבועה בידים.

אלא הא קשיא לי דתנן תאמר בשבועות מצוה שלא עשה בה לאו כהן ואמאי הא איתא בכולל ודאמרי' לקמן והא לית בלא אניח ואמאי ליתא הא אי אמר שבועה שלא אניח שום דבר על ראשי חלה עליו שבועה ואסור להניח תפלין על ראשו וכיון דמשכחת לה בהן דאסור איתא בלאו איכא למימר התם אע"ג דאסור להניח תפילין אי מנח לא מיחייב קרבן שבועה בלאו והן כן נ"ל.

וזה הפי' לדעת מי שאומר דסתם נמי מקרי הן למפרש [לאו, והאי] וודאי מקרי נמי להבא לשעבר דלא אניח תפילין, אבל לדעת רש"י ז"ל <ע' בדיבור הבא> לא קשיא דלא מיקרי לאו הן אי לא אמר שלא אניח תפלין כשם ששנינו לא הנחתי תפלין.

ה"ג רש"י ז"ל: **אלא כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור**. ופי' דארישא קאי דהא דתנן ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה לאו נבלות וטרפות אלא כגון עפר

אבל אנבלות וטרפות חייב ומתני' בסתם ואפ"ה חייל אכל מידי דראוי לאכילה כיון דאיהו אמר שלא אוכל וליכא למימר לא אסר נפשיה אלא במותר לו דכיון דלא אוכל קאמר הכל במשמע וכמפרש דמי להאי מילתא וחאיל באיסור כולל ומשכחת לה בלאו והן שאם אמר שאוכל ולא אכל חייב ואם רצה מקיים שבועתו במותר לו ולא עוד אלא שאם אכל נבלות וטרפות פטור.

ואיכא [דקשיא] ליה הא דאמרינן לקמן בשמעתין שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מיגו דחיילא אתאנים חיילא נמי אענבים וכן נמי אמרינן גבי תמרים וחלב במפרש והא ליתא בהן.

ואיכא למימר שאני התם דאיתיה בשם חלב בעולם דמשכחת חלב מותר כגון בחלב שבתוך הכליות דשרי דשעל שתי הכליות אמר רחמנא ולא בתוך הכליות אי נמי שבתוך הכסלים אי נמי שעל הקבה וכר' ישמעאל דאמר כהנים נהגו בו היתר אי נמי שעל גבי הדפנות שהוא קרוי חלב בלשון בני אדם והוא מותר הילכך איתיה בהן בשם חלב וכן נמי גבי תאנים אע"ג דאמר מעיקרא שבועה שלא אוכל תאנים משכחת לה בהן בשם תאני' בעולם דאיכא תאנים שיש להם שם לווי ואינן קרויות תאנים סתם בלשון בני אדם ומשכחת לה בהן, כך שמעתי בשם רבינו תם ז"ל.

וגבי תאנים איפשר לומר דכיון דמתחלה לא נאסרועליו אלא משום שבועה משכחת לה בהן שאיפשר לישאל על שבועתו הראשונה הילכך עליו חלה בשנייה בלאו.

ולהאי פירושא הא דתנן תאמר בשבועות מצוה שלא עשה בה לאו כהן בכל ענין של מצוה קאמר בין בעשה בין בלא תעשה שאם נשבע לקיים את המצות לא תעשה שבועה שלא אוכל נבלות חייב כדברי ר' יהודה ב"ב ולדברי חכמים פטור משום דליתיה באוכל נבלות שאפי' נשבע שאוכל סתם אעפ"י שאם אכל נבלות פטור כיון שאין מותר לאכלו כדי לקיים שבועתו לא בפורט ולא בכולל לא מיקרי הן אלא שבירושל' משמע דרבי יהודה ב"ב במצות עשה בלחוד היא ודייק לה מדקתני סיפא תאמר בשבועות מצוה שלא עשה בה לאו כהן כלומר דבלאו פטור ובהן אתה מחייבו דהיינו אעשה סוכה אניח תפלין ולא קתני נמי שלא עשה בה הן כלאו אמצות לא תעשה דבהן פטור דהיינו אוכל נבלות ובלאו חייב כדברי רבי יהודה בן בתירא מכל מקום לישנא דגמ' לא דיקא להאי פירושא דלא משמע לאהדורי תירוצא אחרישא דמתני'.

והרב הלוי ר' יהוסף ז"ל לא גריס "אלא", והכי נמי איתא בנוסחי עתיקי ובפי' רבינו חננאל ז"ל משכחת לה כדרבא דאמר שבועה שאוכל ואכל עפר פטור והכי פירושא מתני' כדפרקי' רישא בסתם ומשום הכי לא חיילא עלה שבועה דמסתמא כי אשתבע

אהיתרא אשתבע ולא אאיסורא וסיפא במפרש. וא"ת היכי משכחת לה בהן משכחת לה כדרבא דאמר שבועה שאוכל ואכל עפר פטור דאחשבה אכילה למיפטר משבועתו הכא נמי אם אמר שבועה שאוכל אי אכיל נבלות וטרפות בדיעבד פטור דקיימא לשבועתיה והיינו הן (ומכולל לנשבע) [ובין בכולל בין בנשבע] סתם הוי לאו והן דתרוייהו כולל הוו וכי אמר (שלא אוכל) [שאוכל] סתם אע"ג דלא אמרינן ליה קום אכול נבלות כיון דכי אכיל מיפטר בהו מקרבן שבועה כי לא אכיל אישתכח דאינהו נמי מיחייבי ליה קרבן שבועה, הילכך היינו הן.

ולהאי פירושא מתני' בפורט הוא וצ"ע. ואף אנן נמי תנינא דמי שאכל נבלות וטרפות בדיעבד אכילה הן הואיל וכבר אכלן ואם אמר אחר כך שלא אכלתי סתם חייב דאכילה מיקריא הכי נמי כי אמר שאוכל סתם ואכל נבלות וטרפות חייב.

שנינו בתוספתא (ב,א) שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין אסורין פגול ונותר וטמא שבועה שלא אשתה ושתה משקין אסורין יין של ערלה ושל כלאי הכרם חייב ורבי שמעון פוטר שבועה שאוכל ואכל אוכלין אסורין פגול ונותר וטמא שבועה שאשתה ושתה משקין אסורין יין של ערלה ושל כלאי הכרם פטור ור' שמעון מחייב כו' לדעת רש"י ז"ל רישא וסיפא בסתם ולפי הרב ר' יהוסף הלוי ז"ל רישא במפרש וסיפא בסתם כדאוקימנא למתני'.

דף כה.

חומר בנדרים שהנדרים חלים על דבר מצוה כדבר הרשות מה שאין כן בשבועות. איכא דקשיא ליה והא שבועות נמי חלות על דבר מצוה כדבר הרשות דהכי אמרי' במסכת נדרים פרק ואלו (נדרים) [מותרין - טז,ב] מנין שאין נשבעין לעבור על המצות ת"ל לא יחל דברו אבל מיחל חפצי שמים מאי שנא [נדר] דכתיב איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו שבועה נמי הכתיב או השבע שבועה לא יחל אמר אביי הא דאמר הנאת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא (אוכל) [אהנה] מן הסוכה אמר רבא וכי מצות ליהנות ניתנו אלא הא דאמר מצות סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה ושאין נשבעין על המצות מנא לן כו' זו היא גרסת מסכת נדרים.

ופירש רש"י ז"ל דהכי קאמ', אם אמר מצות סוכה עלי אסור לישב בסוכה והיינו לה' אפי' לחפצי שמים ואי הכי קשיא דהא אשכחן שבועות שחלין על דבר מצוה כדבר הרשות ומאי חומרא דנדרים ואיכא למימר התם מפני שאמרן בלשון נדר וארכבה אתרי רכשי אנדר ואשבועה והכא הכי קאמרי' חומר בנדרים שאמרן בלשון נדר מבשבועות

שאמרן בלשון שבועה אבל אמ' שבועה בלשון נדר כנדר דמי ומשום חומר דנדרים הוא שחלה על דבר מצוה.

ויש מפרש אותה השמועה שבמס' נדרים בלשון אחר דה"ק טעמא דאמרי' שהנדרים חלים על דבר מצוה ולא השבועות מפני שלשון הנדרים הוא שאומר הנאת סוכה עלי והוא מידי דמיתסר חפצא עליה הילכך חאיל אפי' אדבר מצוה שאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו כדאמרינן גבי הנאת תשמישך עלי דאע"ג דמשעבדא לה מציא מדרא ליה אבל השבועות אינן חלים על דבר מצוה מפני שלשון השבועות שהוא שאומר שלא אשב בסוכה וכיון דמשועב' לאותה מצוה לא מצי מדיר לה כדאמרי' הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו ומשום האי טעמא ידעינן דהא דכתיב לא יחל דברו אבל מיחל לחפצי שמים לאו אנדר קאי אלא אשבועה ובעינן תו ודאין נשבעין לעבור על המצות מנא לי כו' ובעינן נמי תרי קראי למה לי ומפרקי חד למיפטריה מקרבן בועה וחד למיפטריה מן לאו דשבועה.

ולהאי פירושא קושיין איפריקא לה דלא חיילה שבועה לבטל אפילו אמר הנאת סוכה עלי שבועה דהואיל דהזכיר שם שבועה מידי דאסר נפשיה מן חפצא הוא ומיהו בדבר הרשות שבועה היא אע"ג דאמר עלי כדאמרינן לקמך ולא כדברי האומר דלא שבועה ובפרקין לישנא בעלמא קאמר ולא שהנשבע אומר בלשון זה.

ובנדרים ירושלמי (א,א) מצאתי שנחלקו בענין זה, והכי גרסי' התם <בירושלמי לפנינו איתא באופן אחר> ר' יוסי פתר לה כולה באסור אסר הריני עלי איסור אסר היא עלי איסור שבועה הרי היא עלי איסור שבועה הרי היא עלי אסור הרי היא עלי שבועה אסור אמ"ר יודן בנדרים אסור ובשבועות מותר אסור הרי היא עלי אסור הרי היא עלי אסר אסו' שבוע' הרי היא עלי מותר הרי היא עלי שבוע' מות' אמ"ר מנא אסר הרי היא מותר הרי עלי אסר אסו' שבועה הרי עלי אסור הרי עלי שבוע' מותר.

הא נראה שלש מחלוקות בדבר, דרבי יוסי סבר שבועה שאמרה בלשון עלי אסור בה ורבי יודן מתיר אבל בנדרי' שאמרן בלשון זה לא אמרו כלום ופירש ר' מנא שהן מותרין אבל בשבועה חלק בין שהזכיר שבועה בתחלה בין שהזכיר בסוף ונקטי' לחומר' בשבועות שאמרן בלשון עלי שהן אסורות לעולם.

וגמרא דילן נמי מסייע להו. בשבועות לשון עלי כדאמרינן לעיל והטעם שכתבנו למעלה נכון הוא אפי' למי שמפרש השמוע' שבמסכת נדרים כדברי רש"י ז"ל והוא הטעם לנדרים שאינם חלים על דבר שאין בו ממש.

דף כה:

הא דאמר רבא (לעיל) **הוה ליה דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש**. שאין לך בו אלא חידושו בלבד לומר שאין לנו בו אלא משום עדות כמו שפי' רש"י ז"ל וזו היא אחת משלש עשרה מדות דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש שאי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש וכאן לא החזירו כלל.

נמצינו למדין שכל האומר שבועה שאינייידע לך עדות. וכן (שאיני) [שאני] יודע אע"פ שפטורין משבועת העדות כגון חוץ לבית דין ושלא יחד עדיו ושלא שמע מפי התובע פטורין משבועת ביטוי אבל קרוב ופסול וכן הכופר בבית דין וחזר ונשבע כיון שאינן ראוין להעיד אינן בכלל עדות וחייבין בבטוי וכאן טעו הרב הלוי והרב ר' משה תלמידו ז"ל טעות גדולה.

והא דאקשינן ומי אמר אביי הכי כו' פירשה רבינו ז"ל יפה. וביארתי עיקרי הדברים בספר מלחמות.

דף כו.

אמ"ר אלעזר דא ודא אחת היא. פי' רש"י ז"ל וזו אינה משנה, ויש מפרשין דהכי קאמר לא משכחת לעולם העלם חפץ בלא שבועה והכי קתני על העלם שבועה בלחוד כגון שלא אוכל פת חטים וכסבור של שעורים אמ' חייב אבל העלם חפץ ושבוע' כגון דאנשי' חפצה פטור ולהאי סברא דרבי אלעזר הך דבעא מיניה רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו מתניתא היא וכי בעא מיניה אליבא דרב יוסף בעא מיניה דאשכח העלם חפץ בלא העלם שבועה.

ויש לפירוש זה רגלים בירושלמי, דגרסינן התם (ג,ה) על העלם שבועה הוא חייב ולא על העלם חפץ ואין ביניהן העלם טומאה על העלם מקדש ויהא חייב שתים כרבי ישמעאל דאמר חייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש תמן כתיב ונעלם ונעלם שתי פעמים וכאן כתיב ונעלם פעם אחת.

וכך פירושו: א"כ הוא שיש העלם חפץ ושבועה בכאן נימא כמו שאנו אומרים גבי טומאה שאם נעלם ממנו מקדש וטומאה חייב שתים כרבי יש הכא נמי הוה לן למימר חייב שתים ומשני תמן כתיב ונעלם ונעלם שני פעמים לחייב על העלם טומאה ומקדש וכיון שהוא חייב על כל אחת ואחת בפני עצמה על שתיהן בבת אחת חייב שתים אבל הכא לא כתיב רבוייא להעלם חפץ וכתיב ביה מיעוטא דכתיב ונעלם בשבועה דוקא כשיש בה חדא העלמה אבל כשיש בה שתי העלמות פטור.

דף כו:

כמאן כמונבז אפילו תימא רבנן כו'. איכא למידק מההיא דגרסינן בפרק כלל גדול אמר אביי הכל מודים בשבועת ביטוי שאינו חייב עד שישגוג בלאו שבה ואקשינן דתניא התם איזהו שבועת ביטוי לשעבר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבין עליה קרבן אם לאו ואסיקנא הא מני מונבז היא והכא אסיקנא דרבנן מודו בה ויש לומר ההיא אביי הוא דסבר הכי ודרב נחמן פליגא.

אבל יש נוסחא ישנה דגרסינן הכי התם מני הא אילימא מונבז השתא בכל התורה כולה דלאו חדוש הוא אמר מונבז שגגת קרבן שמה שגגה הכא לא כל שכן אלא לאו רבנן תיובתא דאביי תיובתא.

והכי כתיב בספרי דוקני אלא שרש"י ז"ל בא ולימד דליתה דמאי פשיטותא הא אצטרי' לאשמועי' דחלוקה שגגה זו משאר שגגות דאלו בכל התורה למונבז בין שגג לקרבן בין שגג בלאו וכרת שמה שגגה וכאן בלשעבר אם שגג בלאו שבה לאו שגגה היא דכתיב האדם בשבועה ולפי זה לרבנן דפליגי עליה דמונבז לית להו קרבן בשבועת ביטוי לשעבר דסברי כרבי ישמעאל, וכן הוא דעת רש"י ז"ל.

ואיכא למידק עליה רבנן דפליגי עליה דמונבז מאן נינהו רבי עקיבא כדאיתא התם ואיהו הוא דאמר חייב להבא ולשעבר לפיכך פירש הרב ר' שמואל דומרוגי ז"ל דלא ממעיט מהאדם אלא כגון מי שהוא סבור לשבע על האמת אבל מי שהוא סבור לשבע על שקר וסבור שהוא מותר לאו אנוס הוא אלא שוגג כדאשכחן גבי שאר מצות דכל מי שאומר מות' שוגג מיקרי כדאיתא בפרק ארבע מיתות ולפום הכי דייקינן התם מני הא אילימא מונבז דודאי לאו למעוטי אומר מותר אתא אלא לומר שאף זו קרויה שגגה ואי למונבז פשיטא.

ואי קשיא לך, אי הכי רבא מאי קא מבעיא ליה שבועת ביטוי לשעבר היכי משכחת ורב נחמן נמי לימא ליה בשוגג בלאו שבה לא קשיא דרבא הכי איבעיא ליה אי מחייב בשוגג בקרבנ' ואמר ליה רב נחמן אפילו בשוגג בקרבנה נמי משכחת לה ואין צריך לומר בשוגג בה והאי דלא אייתי הכא ההיא ברייתא דילמא לא שמיע ליה והרבה כיוצא בהן בתלמוד אפי' בשמועה אחת דיכול למימר תניא נמי הכי.

ומיהו קשיא לי מה שראיתי בירושלמי (ג,א) רבא בר יהודה בשם רב בשוגג בקרבנה אבל סבור הייתי שאין זו שבועה מותרת אלמא אנוס תשבינן ליה. ואיכא למימר משכחת לה כגון בשוגג בלאו שבה אבל סבור שאסורה והוא מוזהר עליה בעשה וכיון דאיכא

שגגת לאו שמה שגגה וכיון דידע שאסורה לאו אנוס הוא. עוד פירשתיה שם בפרק כלל גדול (סט,ב).

גמר בלבו להוציא פת חטים והוציא סתם מנין. פירש רבינו הגדול ר' יצחק ז"ל שאסור בפת חטים ובודאי שהפי' כך הוא אלא מיהו איכא דקשיא ליה הא דתנן בנדרים נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא של תרומה ואעפ"י שאינה של תרומה שהן של בית המלך ואעפ"י שאינן של בית המלך ובעי עלה בגמרא היכי אמר ומוקים לה כגון שאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך ואקשינן והא איתסרו עלה ומפרקינן דאמר בלבו היום ואע"ג דאמר מר דברים שבלב אינם דברים הכא גבי אונסא אי אפשר דלא עקר ליה לנדריה אלמא דוקא משום אונסא אבל בעלמא לא והכא נמי כיון דאמר פת סתם כל פת במשמע וכי אמר בלבו פת חטים דברים שבלב נינהו ואינן דברים.

ואיכא מאן דאמר דכי אמרינן גבי נדרים דברי' שבלב אינן דברי' הני מילי בעם הארץ משום דלא מהימן אי נמי דלא מקים מחשבתו ולפיכך פותחין לו פתח ממקום אחר אבל בתלמיד חכם לא כדתנן במס' נדרים סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות המלכים כו' על כולן אינן נשאלין ואם נשאלין פותחין להן פתח ממקום אחר ומפרש לה בגמרא דהכי קתני על כולן אין צריכין שאלה לחכם בד"א בתלמיד חכם אבל בעם הארץ שבא לשאול פותחין לו ממקום אחר והא הכא דכדברי' שבלב נינהו ואפילו הכי בתלמיד חכם הוו דברים.

וזו טעות גמורה ואין הנדון דומה לראיה דהתם חרמו של ים קרוי חרם ולא היה צריך ללשון אחר ומשום הכי לא הוי נדר כלל אלא שמחמירין עליהן בעם הארץ אבל הכא גבי ההיא דנודרין לחרמין כיון דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עליו איתסרו להו שהרי אסרן לעולם עליו ואין באותו משמע היום וכן גבי פת מי שאומר פת סתם אין במשמע פת חטים אלא כולן במשמע הילכך הוו להו דברים שבלב ואינן דברים וכדמוכח נמי בקידושין (נ,א).

אלא הכי הוא דאיכא למימר, בשלמא התם כיון שפיו ולבו שוים שיאמר יאסרו כל פירות שבעולם עליו ולא יאמר היום הוו להו דברים שבלב ואינן דברים אבל הכא כיון שהיה דעתו לומר חטים בפיו ולא אמר דאיתניס ולא אסקיה לדבוריה על כרחך אינו אסור אלא במה שהיה בלבו שהרי בעינן פיו ולבו שוין ואע"פ שאין בפיו אלא פת סתם אינו אסור בפת שעורים שהרי לא היה לבו להיות נודר מן השעורין כנ"ל וזה הטעם נכון שהרי

אמרו מנין שיהא אסור בחטים ת"ל לכל אשר יבטא האדם אלמא אי לאו דרבי רחמנא אפי' בחטים מותר כיון שלא השלים הנדר שהיה בלבו לידור.

דף כז.

הא דמרבינן הכא **הטבת אחרים** דהיינו אתן מנה לפלוני עשיר וכדתנן נמי במתני' יש לומר כשפירש אתן מנה לפ' אם ירצה לקבל ממני הא לא פירש כן הויא לה כשבועת יזרוק פ' צרור לים ולא יזרוק שהוא פטור וכדברי רש"י ז"ל חייב משום שבועת שוא.
וי"ל שאפי' בנשבע סתם אתן מנה לפ' אין במשמע אלא ברוצה לקבל הא אינו רוצה פעור זה ומותר וגדולה מזו שנינו קונם שאני נהנה לך אם אין את בא ונוטל לבניך כור אחד של חטים הרי זה יכול להפר את נדרו שלא על פי חכם ויאמר לו כלום אמרת לי אלא מפני כבודי זהו כבודי התם הוא דקאמר אם אין אתה נוטל דבעי למימר זהו כבודי האמר אם אין אני נותן לך דבר ברור הוא שלהנאתו של מקבל אמר ואם אינו רוצה הלה פטור וכן הדין בדיני ממונות שדי נתונה לך מעכשיו אם לא אתן לך מנה מכאן ועד יום פלוני ורצה ליתן והלה אינו רוצה לקבל לא קנה שדה.
וגדולה מזו אמרו לענין גיטין בפ' כל הגט (גיטין ל,א) בההוא דאמר אי לא מפייסנא ליהוי גיטה ומסקנא הא פייסה ולא איפייסה אלא דהתם טעמא אחרינא הוא משום דאונס חשבינן ליה ומיהו ההוא טעמא שייך הכא דכיון שאמר אתן והלה לא רצה לקבל אפי' תימא שיש במשמע שיתן ממש הא אניס ואונס רחמנא פטריה בין לנדרים בין לשבועות כדאיתא בפ"ג דנדרים.
וההיא דאמרי' בגיטין על מנת שתתני לי מאתים נתנה בעל כרחו אינה מגורשת גיטין שאני שאפי' אמר מחולין הן לך אינו גט עד שתתן ועוד דהתם כיון דמקבל הוא דאתני עד שיהו נתונים לו מאתים ממך משמע כנ"ל וכבר כתבתי מזה בגיטין.

דף כז:

שבועה שלא אוכל ככר זה כיון שאכל ממנה כזית חייב. דמקצתה נמי במשמע השבועה ומיהו כלה נמי בכלל שבועה היא ואכל אכילה ואכילה דידה נשבע כדאמרינן בשמעתין מיגו דמהניא שאלה לכזית בתרא כו' אלמא ה"ק שבועה שלא אוכל שום אכילה מככר זו. שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה בין שאמר שבועה שלא אוכלנ' לככר זו בין שהיתה מונחת לפניו ואמר שבועה שלא אוכלנה כיון שהזכיר כינויה של ככר דוקא כולה קאמר ואינו (נאמר) [נאסר] במקצתה.

וכן הדין באומר (שאוכל) שבועה שאוכל ככר זו מקצתה נמי משמע וחייב הוא לאכול את כולה ואם נשרף מקצתה אינו חייב לאכול את השאר דעל אכילה דכולה נשבע ומקצת אינו מוציאו מכל איסור שבועה כלל.

ושמעתא דעיפא ואבימי לקמן בתשע ועשר סתם היא וכדפריש רש"י ז"ל אבל בככרות אלו איפכא הוא דתשע אלו כל אחת ואחת וכזית דכל אחת במשמע וכי הדר נשבע בעשר אלו הוה ליה כולל ועשר אלו כזית דכל אחת במשמע וכי הדר אמר תשע אלו אינו חייב אלא אחת וכדאמרן בככר זו.

ומה שתמצא בירושל' (ג,ז) בעיפא ואבימי ככרות אלו במפרש שלא אוכל כולן ממש או בשלא אוכלם שאינו מתחייב אלא בכולם וכדנבאר ועיין שם.

מאי אירייא כזית אפילו משהו נמי כזית חשיב ואי לא לא חשיב. נ"ל דהכי פירושא: לא שייר כזית לא חשיב וכבר עבר על שבועתו ומש"ה אינו נשאל עליה לפי שמצאתי בירושלמי גבי פלוגתא דר"ע ורבנן מה מפקא מביניהון שבועה שלא אוכל זו ואכלה חסר כל שהוא על דעתיה דר"ע פטור פי' דהא אמר כל שהוא שמה אכילה הילכך אכתי אשתייר לה שיעור אכילה על דעתיה דרבנן חייב דהא אמרי כל שהוא לא שמה אכילה הילכך לא שייר מידי דהוי אכילה אף בשבועות כן שבועה אשתי נהנית לי אם אוכל ככר זו ואכלה חסר כל שהוא על דעתי' דרבי עקיבא אשתו מותרת על דעתייהו דרבנן אשתו אסורה כו' ופירושו כגון שאמר שבועה שלא אוכל ככר זה כולו אבל בסתם הא אמר רבא כיון שאכל ממנה כזית חייב.

דף כח.

שמעתא דרבא ב**שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל** זו. יצאו עליה כמה עסיקין והכי נקטינן גירסא ופירושא פטורי בקמייתא דשבועת שגגות אתא לאשמועינן כדאמרי' עלה אף אנן נמי תנינא כו'.

שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור פי' ראשונה כל שהיא בין תנאי בין איסור אכילה לתנאיה בשוגג פטור משום שבשעתה דאכיל ליה הוא דחיילא שבועה אשניה ושוגג הוא ושבועת שגגות מותרת כדמייתו לה ממתני' וטעמא משום דכתיב האדם בשבועה.

אכליה לאיסור בשוגג נמי פטור משום דבההיא עידנא אכתי לא ידע דחלה עליה איסור שבועה ואע"פ שאכל אח"כ את התנאי במזיד אי איפשר לחייבו משום זדון זה שבשעה שאכלו לאיסור עדיין לא ידע שנשבע ולא חלה עליו איסור שבועה אלא בההיא אכילה

קמייתא הוא דחיילא עליה והוא שוגג בה והילכך פטור ובדין הוא דשרי למיכליה שניה הואיל והראשונה בשוגג אלא איידי דבעי למימר חייב אמר פטור.
ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב אם תנאי במזיד בראשונה ודאי חייב שבשעת שבועה האדם בשבועה קרינא ביה אכל איסור במזיד ראשון נמי חייב משום דבההיא שעתא ידע דחייל עליה איסור שבועה ואכיל לה ושוגג הוא שאינו סבור לאכול את השניה הילכך ההוא זדון דראשונה שגגה היא לענין האיסור וזדון הוא לענין השבועה שהוא יודע שאיסור שבועה חל עליו וכי אכיל לשניה דהוא תנאי איגלי מילתא דבשעת אכילת הראשונה אסורה היתה עליו והוא היה סבור שהיא מותרת הילכך חייב בקרבן דהא ידע כשאכל את הראשונה שנשבע עליה אלא שהוא סבור שהיא מותרת לו שהוא סבור שלא לאכול את השניה ואומר מותר שגגה היא לקרבן כדאמרינן בפרק ארבע מיתות.
אבל אכל לתנאי בשניה במזיד אי אפשר לחייבו על הראשונה האיסור שאכל בראשונה במזיד אע"פ שאותו זדון דראשונה שגגה היא מפני שאינו שב מידיעתו לא באכילת הראשונה ולא באכילת השניה והוכיח סופו על תחלתו שזדון גמור היה.
שתיהן בשוגג פטור היינו רישא ומשום שתיהן במזיד נקט לה.
שתיהן במזיד בעדים והתראה פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש לענין מלקות.
תלאן זו בזו ואכל זו בזדון עצמה ושגגת חברתה וזו בזדון עצמה ושגגת חברתה פטור פי' זדון עצמה שיודע בה שנשבע עליה ותלאה בחברתה ושגגת חברתה שאינו יודע איסור חברתה וסבר שלא נשבע עליה באיסור ובודאי כיון שאכל זו הראשונה בזדון עצמה ושנייה בשוגג של זו הו"ל איסור במזיד ותנאי בשוגג וראוי הוא להתחייב בקרבן דראשונה אלא כיון שאכל השנייה בזדון עצמה לגמרי שיודע בה שהיא איסור ושהראשונה שאכל היא תנאי לזו והרי הוא אוכל אותה במתכוין לעבירה זו פטור הוא משתיהן מפני שאינו שב מידיעתו וכל שאינו שב מידיעתו פטור כדאמרנא לעיל וא"ת וכי איזו ידיעה יש לו בשניה שהוא אסור ואכל התנאי שלו בשוגג והרי היא מותרת לו היא כפי דעתו ושב מידיעתו הוא יש לפרש מאי זדון עצמה שהוא סבור שזו שלפני היא איסור ואותה שאכלתי תנאי ועל דעת תנאי אכלתי אותה דמזיד בחטא הוא כן נ"ל.
ועוד אני אומר שהאוכל תנאי ושוגג לומר אסור אני אוכל שבועה חלה עליו דהא תלמוד בין תנאי בין איסור ראשונ' במזיד שניה (מסתברא) [מתסרא] עליה ולא בעינן ידיעה אי מחמת תנאי אי מחמת איסור וכאן הרי זה אינו זכור שנשבע אלא שבועה אחת בין בשעת אכילה הראשונה בין בשניה אלא שמתחלה היה סבור שהראשונה אסור והשניה תנאי ועכשיו אומר חלוף היו הדברים ומ"מ לדבריו בשעת אכילה הראשונה חלה שבועה על

השניה והוא אוכל אותה במזיד ועובר על שבועה ודאי בזדון ואינו שב מידיעתו וזה דבר נכון.
זו בשגגת עצמה ובזדון חברתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חברתה חייב פי' שגגת עצמה שלא ידע שהיא אסור אבל יודע שחברתה תלויה בה שזו תנאי לשניה וכשאכל את השניה אינו יודע שהיא אסור חייב דהויא לה תנאי במזיד ואיסור בשוגג וחייב קרבן דשניה אבל דראשונה פטור משום דהוא איסור בשוגג ותנאי במזיד דפטור.
וא"ת וכיון שיודע שחברתה תלויה בה ואוכל אותה במזיד לא יתחייב כלל מפני שאינו שב מידיעתו כדפרישית כיון שעכשיו הוא סבור שאינו אוכל אלא תנאי אע"פ שיודע שכבר עבר על האיסור שאכלו ועכשיו הוא אוכל התנאי לא חמיר עליה ואי מודעת לה דהשתא איסור אכילה שנשבע עליה פריש הילכך שב מידיעתו קרינא ביה כדאמרי' בפ"ב דנדרים (טו,א) כי לא זהיר בתנאיה באיסורי מיזהר זהיר זהו פי' השמועה מתוקן ומקובל.

דף כט.

הא דתנן **שבועת שוא אם לא ראיתי גמל פורח באויר**. בדין הוא דה"ל למיתני אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים וכדתנן לה במס' נדרים נדרי הבאי אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים פי' בירושלמי בראיה אחת וה"נ הו"ל למתני עולי מצרים והתם נמי הו"ל למתני גמל הפורח באויר.
ובשם ר"ת ז"ל אמרו דהכא לא הו"ל למיתני כעולי מצרים דהאי גברא אינשי טובא חזא וגזים ואמר כעולי מצרים ומש"ה לא לקי משום שבועת שוא אלא במילתא דלא חזא כלל כגון גמל הפורח באויר שלא ראה שום בהמה וחיה פורחת באויר וזה וזה בנדרים מותר דהבאי הוא וגוזמא בעלמא.
ואוקימנא למתני' כגון דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי ולקי משום שבועת שוא ואיכא דקשיא ליה יאסרו כל פירות שבעולם עליו ולא יעבור על שבועת שוא ואם אכל נמי משום שבועת בטוי הוא דמחייב וראיית גמל הפורח תנאי בעלמא הוא ואיכ' למימר אומדן דעתא הוא (דאמרי') [דאמדינן] ליה לדעתיה שלא רצה לאסור כל פירות שבעולם עליו שאלו רצה כן לא תלה נדרו בדבר שאינו והיה אוסרן על עצמו בלא תנאי של הבאי ועל שבועת שוא הוא דעבר שרצה לומר שראה הילכך לקי משום שבועת שוא.
ומיהו איכא למידק דקאמרי' בפ"ד דנדרים תנא שבועת הבאי אסורות וזו היא גירסת

רש"י ז"ל התם ומוקי לה רבא כגון דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא ראיתי כו' אלמא מיתסרי הפירות עליו ולא לקי משום שבועת שוא ויש מי שאומר דמאי אסורות דקאמרי' התם דלקי משום שבועת שוא.

ואיכא נוסחי דכתי' בהו התם כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבוע' הבאי מותרת והכי תני לה בתוספת' ושמעתי דנוסחא משובשת היא דתניא בסיפרי כי ידור נדר לה' את שהסמיך נדרו לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר או אינו אלא עד שיאמר לשם ת"ל לאסור אסר מ"מ הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון את שהסמיך לדבר שאיפשר לו הרי זה נדר ואם לאו אינו נדר כך אף בשבועו' ת"ל לאסור אסר מ"מ מה הפרש בין נדרים לשבועות בנדרים כנדר בחיי המלך בשבועות כנשבע במלך עצמו אף ע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר חי ה' וחי נפשך אם אעזבך וש"מ ששבועות הבאי אסורות כלו' שנאסר הדבר שנשבע עליו והכא אמרי' דלקי משום שבועת שוא והפירות מותרין.

ומצינו בירוש' ובפ"ד דנדרים שהקשו ואמרו תני כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין והא תני שבועות הבאי אסורין רבי ירמיה בשם רבי פדת כאן במעמידין כאן בשאין מעמידין א"ר אבא ואפי' תימר כאן וכאן במעמידין וכאן וכאן בשאין מעמידין כאן במיחל שבועה על נכסיו נכסיו אסורין הא ללקות אינו לוקה כשם שנדרי זירוזין מותרין כך שבועות זירוזין מותרות עוד היא במיחל שבועה על נכסיו שבועה נכסי עלי נכסיו אסורין הא ללקות אינו לוקה.

ונרא' שכך פירושו: הא דקתני שבועות הבאי אסורין במעמידין כלומ' שהנשב' מעמיד ותוקע עצמו על הדבר ואומ' שבאמ' ראה גמל הפורח באויר ואחרי' אומרים לו לא ראית מעולם והוא אומ' יאסרו כל פירות שבעולם עליו בשבוע' אם לא ראה כיון שלא היה ניכר לו אין זו שבועת שוא אלא בטוי הוא ונכסיו אסורין.

אבל אם לא היו מעמידין אלא יודעי' הם שלא ראה הרי זה שבוע' שוא שהוא לא רצה לאסור כל פירות שבעול' עליו מאחר שתלה הדבר בזה וכיון לעבור על שוא ולפיכך הוא לוקה משום שוא ונכסיו מותרין ואפי' תימר תרתי מתניתא במעמידין או בשאין מעמידין כאן במוחל שבועה על נכסיו כלומר הא דקתני מותרין לומר שאינו לוקה משום שבועת שוא (ונכסיו מותרין.

ואפי' תימר תרתי מתניתא) אבל נכסיו אסורין עליו (א"ה ז"מ כתוב בגליון) (והיינו שאומר נכסיו עליו אם לא ראיתי גמל פורח באויר ודאי נכסיו אסורין הא ללקות אינו לוקה דודאי אינו חייב מלקות שהרי אינו עובר על ש"ש והכי תני כשם שנדרי הבאי

מותרים כך שבועות הבאי מותרים לו' שאינו חייב מלקות שלא נתכון לעבור על ש"ש אלא לאסור נכסיו ומש"ה נכסיו אסורין הא ללקות אינו לוקה וההיא דתני אסורין מיירי כשלא אמר נכסיו עליו אלא שנשבע שראה גמל פורח דהואיל ולא אסר פירו' בשבועתו דעתו לישבע ש"ש ואהכי לקי משו"ש וזו היא שבועו' הבאי אסורות דתני') (אידך ברייתא והאי דקתני כשם שנדרי הבאי מותרין לאו דוקא).

והא דקתני כשם שנדרי זרוזין מותרין כך שבועות זרוזין מותרין הכי קאמר שאינו לוקה משום שקר אף ע"פ שדעתו לאכול אין אומרין לא נתכוון זה לאסור נכסיו אלא (שלא יסעוד) אצלו ומכיון (שסעד) אצלו ילקה קמ"ל.

ובלשון מעמידין תמצא סמך לפירושנו שם בפ"ד דנדרים וזו שאמרו בספרי שאסורות במעמידין ואע"פ כן בנדרים מותר כרבי טרפון דאמר לא ניתנה נזירות אלא להעלאה כדמוכח בריש פ"ד דנדרים בגמ' דילן.

ופירוש מה בין נדרים לשבועות יש לו סוד שהדבר לבנין יסוד והשבועה בוא"ו וה"א אחרונה ידועה וברורה בהיותה מששה גרועה נמצא שהנדרים על גבי תורה עולים ולכן לבטל את המצוה חלים ואין כן השבועות יען כי פרי הן מאותן נטיעות ואני אומר באולי שזה הטעם לנדרי הבאי ולדברים שאין בהם ממש וזרוזין שאין נדר עד יחקור ויאזין כי מאשר בינה נעלמה נדר וכל ידיעה מה ואדון הכל אשר בידו הכל יודיענו בסתום חכמה אמ"ן.

ואמאי לימא להו קיימו מאי דאמר. שם המיוחד [ואי קשיא,] ולפרוש שם ביו"ד ה"א וא"ו ה"א והוא שם המיוחד לגבוה יתעלה.

לא קשיא לי, דמשה רבינו לא היה מזכיר שם שמים לבטלה שאסור לפרש את השם ולקרותו ככתבו שנאמר לעלם ולפי מה שמצאתי בהגדת בראשית רבה ע"ז נמי מיקרי שם המיוחד שכך העלו שמה בימי דור אנוש דכתיב אז הוחל לקרות בשם ה'.

ויש מי שכתב מצינו נמי בגבעת בנימין שם המיוחד והוא חול כדברי ר' אליעזר.

ויש לתמוה על דברי רבי אליעזר ואולי מה שכתב המקרא כינהו לכבודם וכת' שם המיוחד וכי אמר רבי אליעזר חול לא שמותר למחקו. אי נמי לאלהים האמור בפרשה מותר למחוק לדבריו אבל לא לשם המיוחד חס ושלום לא אמר רבי אליעזר כך.

וליטעמיך לימא להו על דעתי על דעת המקום למה לי כי היכי דלא תהוי הפרה לשבועתיהו. פרש"י ז"ל כי היכי דתהוי שבועה על דעת אחרים ולא יוכלו הם להתירה דנדר שהודר ברבים אין לו הפרה ואין זה הלשון ברור.

ויש אומרים על דעת רבים הוא ולפיכך אין לו הפרה ומדקדקין מכאן דנדר שהודר על

דעת שנים על דעת רבים נינהו ואין לו הפרה ואינו נכון משום דלעולם רבים שלשה כדאמרינן בעלמא ימים שנים רבים שלשה ומהתם גמרי לנדר שהודר ברבים בפ' השולח ואמרי' בפרק שני נזירים שני נזירים תרי והאי גברא דקאי ביניהון הא תלתא הוה ליה רשות הרבים אלמא לאו רשות הרבים הוא אלא בג' על דעת המקום ב"ה שאני ומשה לא הוה צריך אלא מפני שנעשה שליח בית דין לאביהם שבשמים לומר כדעתי שאתם שומעין כך צוני המקום ועל דעת כן אני משביע עליכם ויש מי שאומר על דעת המקום ב"ה ופמליא שלו. וזה טעות ויש כאן שאלה שהרי נהגו הצבור להתיר חרמות נדרים שהחרימו ונדרו על דעת המקום ב"ה ומנהג פשוט הוא.

ויש מי שאומר לא נאמרו דברים הללו אלא במצוה שהקב"ה מצוה אותה לעשותה ונשבעו על דעתו אין לו הפרה שמצותיו קיימות לעולמים ולא איש אל ויכזב אבל מה שנדרו רבים בדברי הרשות וצרפו דעתם לדעת המקום ב"ה כשהם נסכמים להתיר בפתח או בחרטה אף הקב"ה נסכם עמהם ולי נראה על דעת המקום וכנסת ישראל עמו כדאמרינן הוא ובית דינו והוי דעת רבים אבל במה שהצבור משביעין על דעת המקום יש להתיר מפני שאין דעת הקהל מצטרף לאסור שהן עצמן הנשבעים ומתירין עצמם על פי חכם ביחיד. ובמס' נדרים לא אפיקנא כי היכי דלא תיהוי הפרה אלא הכי קאמרינן ולימא להו ע"ז וכל התורה כולה אי נמי שש מאות ושלש עשרה מצות אלא מילתא דלא טריחא נקט.

דף כט:

אמר שמואל בטרוף. פי' רב נתן בעל הערוך בשם רב שרירא גאון ז"ל מושוה כקורת בית הבד שאין מניחין פניה עגולות ומשופעות.

ודכותה בפרק הרואה (ברכות נח,ב) מתחזא כמאן דטרפא מיטרף וכן בפרק מומין אלו פרסותיו רחבות כשל אווז ואמר רב פפא לא תימא דטריפא ולא סדיקא פי' דמרבעא וכן בפרק ד' דמכשירים התורף את הגב פי' הטח להשוותו ובתוספתא דנגעים גבי מקל שמזין בו וראשה טרוף פירוש מרובע והיינו דתריץ שמואל בירושלמי במרובע והתם מקשי ליתני קטן כלומר דמרובע אפילו קטן נמי ליכא דתניא התם רשב"ג אומר אין מרובע בבריות ומפרקינן התם רבי יודן דלית ליה אורחא דתנא מתפס אלא מילה רובה דתנינן גמל הפורח באויר ניתנו עכבר פורח באויר.

ובגמרא דילן התם בנדרים אמרינן וליתני גבו טרוף מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת

בית הבד גבו טרוף למאי נפקא מינה למקח וממכר לומר המוכר קורת בית הבד לחבירו אי גבו טרוף אין אי לא לא.

דף ל.

מתני': **שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים**. מילתא אגב אורחיה קמ"ל דנשים אינן ראויות להעיד וכיון דפריט נשים פריט לכל שאינן ראויין להעיד דבדין הוא דהוה ליה למיתנא אינה נוהגת אלא בראויין להעיד ולמאן דאמר לאיתויי פסולי דרבנן משום הכי פריט להו דאי תנא התם אלא בראויין להעיד הוה אמינ' דוקא בפסולי דאורייתא ושמעינן ממתני' דאשה אינה כשרה לדון דכיון דפסולה להעיד פסולה לדון כדתנן כל הכשר לדון כשר להעיד וכלל גדול הוא ולמדין ממנו.

וכן אמרו בירושלמי (ד,א) שאין האשה מעידה ואין האשה דנה ומאי דכתיב והיא שופטה את ישראל פירושו מנהגת שעל פיה ובעצתה היו נוהגין זה עם זה כדין מלכה ואע"ג דאמרינן בספרי שום תשים עליך מלך ולא מלכה נוהגין היו בה כדין מלכה אי נמי מקבלין היו דבריה ברצונם.

ואין חייבין על שגגתה. לאו בשנשבעו שאין אנו יודעים לך עדות וכסבורין שלא ידעו ואח"כ נזכרו דאי הכי פשיטא דפטור ומאי שנא שגגתה דקתני והרי אין כאן לא שגגת שבועה ולא כלום שהרי באמת נשבעו שאינן יודעין עכשיו והיכי אמרינן עלה בגמרא לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי הכא קושטא אישתבעו אלא כשאמרו שבועה שלא ידענו לך עדות זו מעולם ויספרו אחר כך שידעו ובתוספתא תניא ואי זו היא שגגת העדות שפטור לא היה יודע לו עדות או שהיה יודע ונעלם ממנו בשעה שנשבע פטור שנאמ' ונשבע על שקר וצריכה לפנים אם לא היה יודע לו עדות אין זו שגגה שאין כאן שבועת שקר.

ונראה שכך פירושה: שבשעה שנשבע לא היה יודע שראה עדות לו מעולם או שהיה יודע שראה אבל אינו זכור היאך היה מעשה אם הלוהו או נתן לו או בשאר כל הספיקות פטור שנאמר ונשבע על שקר וזה אינו יודע בודאי שהוא נשבע על שקר ובירושלמי אמרו סבור הייתי שאין זו שבועה מותרת ואע"פ שבכל התורה אומ' מותר שוגג מיקרי הכא שאני כיון שבדבור הוא עובר ובשעה שהאיסור חל עליו הוא אומר מותר אנוס הוא כדרב כהנא ורב אשי.

גמרא: **וכי תימא כל כבודה בת מלך פנימה**. כתב הרב הלוי ז"ל: הכא שמעינן דנשים יקרות דאית להו דינא לא מזלזלינן בהו למיתי לבית דין אלא משדרינן להו על ידי שלוחי

בית דין ודביתהו דרב הונא לא רצתה שימנו לה שליח ואלו רצתה הרשות בידה ואמר שכן היה דן רבו רבינו יצחק ז"ל.
ואין זו ראי' לדין זה מפני שיש לומר דלא קיימא אמסקנא ועוד דדילמא הכי קאמר אין דרך הנשים לבא לב"ד משום דלאו כבודן הוא כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה אלא שכבר הורה הרב וקבלה מרבו לפי מה שהעיד הרב ז"ל.
וחזינא פלוגתא בי דייני, איכא מאן דאמר אי בעי איניש דלא למייתי לדינא מצי איהו גופיה למנויה שליח בעדים למטען בשבילו בב"ד ואית ליה ראיה כדאמרינן בירושלמי במסכת סנהדרין גבי כהן גדול דתנן דנין אותו ואקשינן התם וימנה אנטלר הגע עצמך נתחייב שבועה ואנטלר נשבע אלמא מצי לשוויה שליח. ורב נתן בעל הערוך ז"ל כך כתב מהא שמעינן דיכול הנתבע למנויי אנטלר כו' וכן כתב רבי' חננאל ז"ל.
ואיכא דפליג ואמר אינו רשאי שלא תהא סנהדרי שומעת מפי התורגמן טענות של שקר והתם משום יקרא דכהן גדול ושלא לבזותו דכתיב וקדשתו וכן כתב רבינו הגדול ז"ל בתשובתו שאין נתבע רשאי למנות שליח וכן נמצא בתשובה לרבינו סעדיה גאון ז"ל וכן הנשים אפי' יקרות בדין זה ולא ויתר להן רבינו ז"ל אלא לשגר להן שלוחי בית דין כגון סופרי הדיינין ולטעון מפיהן אבל למסור טענות לאחרים לא.
וכן נראה בתלמיד חכם שתורתו אומנותו וזילא ביה מילתא למיזל קמי דיינא לערער בהדי עם הארץ שרשאין ב"ד לשגר לו דברים על ידי שלושה בית דין דכבוד תורה עדיף אבל כהן גדול אפי' זה גנאי לו ולפיכך ממנה אנטלר ובדברי הרב אל ברגלוני ז"ל סיוע למה שכתבנו.

דף ל:

אבל בעדים דברי הכל בעמידה. יש מי שאומר שאם העידו בישיבה אין עדותן עדות וגמרי לה מדאמרינן במס' זבחים פרק שני מה ליושב שכן פסול לעדות מיושב תלמיד חכם ומשמע דדיעבד נמי מדקאמר פסול.
ולא נראה כן, דאם תמצא לומר דיעבד כשר ומצוה לכתחלה בעמידה משו' הכי תלמיד חכם לכתחילה בישיבה משום דכבוד תורה עדיף אלא אי אמרת דיעבד נמי אין עדותן עדות תלמיד חכם היאך מושיבין אותו ואי משום עשה דכבוד תורה לא יעיד כלל אלא ש"מ דיעבד כשר והתם בזבחים פסול לכתחילה קאמר וכן בבעלי דינין בשעת גמר דין נמי דינם דין וכן דיינין שקבלו עדותן כשהן עומדין מה שעשו עשוי בדיעבד והכי איתא בפרק ארבע מיתות בירושלמי רבי שמעון בן לקיש אמר מכאן לדיינין שקבלו עדותן

עומדין שדינם דין פי' מדתנן והדיינין עומדין על רגליהם וקורעין ולא מאחין כו'.
והא דאמרינן בגמרא גבי דביתהו דרב הונא והא אמר מר אבל בשעת גמר דין דברי הכל דיין בישיבה ובעלי דינין בעמידה לאו למימרא דאינו רשאי להושיבן שניהן שהרי עד תלמיד חכם מושיבין אותו וכל שכן בעל דין בשעת גמר דין ורבינו גורס אותבינהו לתלתייהו ומשמע אפי' בגמר דין אלא שאשת חבר אינה כחבר מן התורה וליכא עשה דכבוד תורה.
ותמיהא לי דאפי' קרובו של חבר איכא כבוד תורה כדאמרינן בכתובות בפרק הנושא.
ולא קשיא דאין כאן בזיון לחבר אם בשעת גמר דין עומדת אשתו אי נמי לאחר מיתה הוה כמו שפי' ואין כאן עשה מן התורה וכן משמע דבחבר עצמו לא מצרי' לבני אווזא אלא קאים מקמי תרוייהו ואי איניש זילא הוא דלאו בר מיקם מקמיה הוא קאי מקמיה חבר וליכא משום מסתם טענתא דכולי עלמא ידעי והדרת פני זקן ומושיב את שניהם.

דף לא:

מתני': **או שאמרו לו אין אנו יודעים לך כו'**. **ואמרו אמן**. פירוש והיינו מושבע מפי עצמו.
הרי אלו חייבין פי' כגון שלא בב"ד וחייבין למר כדאית ליה כשבאו לב"ד וכפרו ולרבי מאיר אעפ"י שלא באו לב"ד ואי איפשר לפרש במשביע בבית דין דאם כן מכיון שאמרו לו בב"ד אין אנו יודעי' לך עדות אינן יכולין לחזור ולהודות וכשעמד אחר כך והשביען ואמרו אמן כפירת דברים בעלמא הוא וא"ת בכדי דבור שנו לא ס"ד בגמ' דהך רישא מיירי כלל בהכי אלא בחוץ לבית דין וכדפרי'.
ואיכא דקשיא ליה והא מושבע מפי אחרים בשבועת העדות חייב מה שאין כן בשאר שבועות והיינו בדלא ענה אמן שאם ענה אמן כמוציא שבועה מפיו עצמו דמי וחייב אף בשבועת בטוי והיכא דענה אמן לרבי מאיר בין בבית דין בין שלא בפני בית דין חייב מפני שהוא מושבע מפי עצמו כדאיתא בפירקין דלעיל וכדפרישי' והואיל וכך למה לי למתנא ואמרו אמן וכבר פירשה רש"י ז"ל שאם השביע עליה' שיבואו ויעידוהו והם אמרו אין אנו יודעי' לך עדות אעפ"י שלא ענו אמן חייבין אבל אמרו אין אנו יודעין לך עדות והוא השביעם ושתקו פטורין שלא קבלו עליהם שבועה כלל אבל אמרו אחר כך אין אנו יודעים כמי שקבלו עליהם השבועה דמי וכן כתב אף בשילהי פירקין.
וקשה לי אם בשענו אחר כך וקבלו עליהם השבועה אף בבטוי כן דמושבע מפי עצמו מיקרי שאחד העונה אמן או הן וכיוצא בו כמוציא שבועה מפיו הוא בודאי וכמו שביאר הרב ר' משה בספרו.

ויש לומר אין אנו יודעין לך עדות לאו כמקבל שבועה הוא ולא כאומר איני מקבל וחייב אבל שותק כאומר איני מקבל דמי ולי נראה דמושבע מפי אחרים אפי' שתקו אלא משום דבעי למיתנא עלה רבותא דסיפא נקט מפי עצמו ולא טרח למיתני כולהו דממילא ידעינן דמושבע מפי אחר בכי האי גונא נמי הוא אלא שלא ענו כלום.

והא דתנן **השביע עליו ארבעה וחמשה פעמים חוץ לבית דין**. בין בשלא ענה אמן אלא שכפרו ואמרו אין אנו יודעים לך עדות בין אמרו אמן פטורין הואיל וכשבאו לב"ד הודו ואפי' במושבעין מפי עצמן בין לרבי מאיר בין לרבנן דעד כאן לא מיחייב רבי מאיר אלא בשלא באו לב"ד אבל באו והודו פטורין ולא אמרי' להכי דין מפקדון דהא כפירת דברים בעלמא הוא שהרי כפרו במקום שאין העדות מועיל לו והעידו במקום הצריך מה שאין כן בפקדון בכפירתו בכל מקום שוה והוא כפירת ממון אעפ"י שיכול לחזור ולהודות.

אבל באו עדים לב"ד וכפרו אפי' לרבנן חייבין הן ומיהו לא באו לב"ד כלל איפשר שחייבין משום שבועת בטוי הואיל שענו אמן ואליבא דאביי דאמר איתא לשבועה בעולם ומיהו ודאי פטורין משבועת העדות דרחמנא פטרינהו והוצרכתי לכתוב זה מפני שיש בפירושי הרב הלוי ז"ל בכאן שגגה וכן בדברי הרב ר' משה תלמידו ז"ל.

דף לב.

גמ': **כגון שכפרו תוך כדי דיבור**. קס"ד אדעתיה דרב אחא מדפתי דכפרו שניהן ואין בין השלמת כפירתו של זה להשלמ' כפירה של זה כדי דיבור ומשום הכי אקשי שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי כלומר שאם כפר הראשון ואחר כך אמר שני שבועה שאין אני יודע לך עדות טובא הוי ולאו קושיא הות אלא שאלה בעלמא דהא משכחת לה כגון שאמרו שניהם בבת אחת שבועה שאין אנו יודעים לך שאף על פי שהשלים האחד קודם השני משום שאי אפשר לצמצם מכל מקום בתוך כדי דבו' התחילו והשלימו אלא הכי איבעיא ליה מי משכחת לה בשבועה זה אחר זה או לא ועשה לו רב להסתלק מן הספק ואמר ליה כל אחד בתוך כדי דיבורו של חבירו שאחר שהשלים הראשון שבועתו התחיל השני לשבע ואין בין השלמת דיבורו של זה להתחלתו של זה כדי דיבור ורבינא קושטא אמר ליה דמשכחת לה נמי בהכי ולאו דמתני' דוקא בהכי אי נמי כיון דמתני' בבת אחת קתני [דשניהם חייבים] זה אחר זה [הראשון חייב והשני פטור] וזה אחר זה לא משכחת דפטור השני אלא באחר כדי דיבור של חבירו הילכך בת אחת דקתני כל שהוא בתוך כדי דיבורו של חבירו הוא דמיקרי הכי.

דף לב:

הא דאמרי' הכא **הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור דאמר לה לדידה דתנן האשה כו'**. לאו למימרא דנאמנת היא עכשיו דכיון שבא העד שאמרה בשמו מת ואמר שלא אמר לה ולא מת הוא נאמן יותר מהבא בטענתו כדאמרי' בכתובות דאמרה פלוני חכם טהר לי את הכתם ואזל שיליה ואישתכח שיקרא דאלמא דאע"ג דהיא מהימנא כיון דאמרה בשם פלוני ושיליה ואמר דשיקרא הוא לא מהימנא הא דאמרה בשמו ולא מצית אמרת אשתכח שיקרא על פי עדים דהא קאמרי' ואזל שייליה וכן הדין בכל עד מפי עד אם בא הראשון וכפר אין השני האומר בשמו נאמן וכך קבלתי דין זה אלא הא דפטרינן הכא עד אשה כדאמר לה לדידה משום דשלא לצורך השביעתו כלל שאלו רצתה אמרה סתם מת בעלי והיתה נשאת, וכן פרש"י ז"ל.

הא דאמרי' **כגון שכפרו שניהם וקדם אחד מהן והודה בתוך כדי דיבור**. יש מפרשים בהודה השני תוך כדי דיבור לכפירתו או שכפרו שניהם כאחד וקדם הראשון וחזר והודה תוך כדי דיבור שלו.

וקשיא להו אם כן למה לי למתניא כלל והא קתני רישא כפרו שניהם כאחד שניהם חייבין ואוקימנא כגון שכפר השני בתוך כדי דיבור של ראשון ואמאי חייב השני על כרחך מפני שיכול הראשון עכשיו בשעת כפירת השני לחזור ולהודות שאם אתה אומר אינו יכול לחזור ולהודות הרי זה יכול לומר לפי שכבר שמעתי שכפר חברי ואין אתה יכול להוציא בעדותו ממון כפרתי כפירת דברים והרי זה עד אחד שנשבע שהוא פטור אלא על כרחך יכול לחזור ולהודות וכיון שכן מרישא נמי שמעי' כפירה והודאה ותרתי למה לי.

ולפיכך פירשו אחרים דהכא במאי עסקינן כגון שכפר הראשון ותוך כדי דיבור כפר השני ואחר כך הודה הראשון בתוך כדי דיבורו של שני וקמ"ל טפי טובא דכפירה והודאה דשני עדים חדא מילתא היא ואלו מרישא לא שמעי' בתרי גברי אלא כפירה וכפירה.

ורבינו הגדול ר' יצחק ז"ל כתב בהלכותיו בלשון הזה כגון שבפרו שניהם וקדם אחד מהן והודה בתוך כדי דיבורו של חבירו והא דאמ"ר שמעון מה טעם מפני שאינן יכולין לחזור ולהודות לאחר כדי דיבור היא אבל תוך כדי דיבור יכולין הם לחזור ולהודות ע"כ. וזה סיוע לפי' האחרון שכתבנו.

ויש לפרש כלשון הראשון ורישא דקתני בבת אחת שניהם חייבים דלאו מפני שהראשון יכול לחזור ולהודות אלא מפני שעדותן כעדות אחת דפתיכא סהדותיהו בהדי הדדי.

הא דאקשי' **אלא ראשונה אמאי הא קיימא שניה**. קשיא לן דהא רבה דאמר הכופר בממון שיש עליו עדים פטו' איתותב.
ויש מתרצים הא קיימא שני קמן בב"ד ולי נראה דשאני עדות מפקדון דגבי פקדון כיון דעבידי דמייתי כפירת ממון הוא והודאה דבעל דין עדיפא ליה דלא ליצטריך דינא ודיינא אבל עדים ועדים מאי שנא אינהו מינן והא דמקשי מינה לרבה בפרק שבועת הפקדון בדרך ק"ו פריך לה וי"ל דהך סוגיא לרבה היא וכיוצא בה בקידושין (נא,א) את וחמור הוא.

דף לג.

כגון שהיתה שניה בשעת כפירת ראשונה קרובין מנשותיהן ונשותיהן גוססות. פי' רב חננאל ז"ל שהיו קרובין (למונין) [לנדונין] ולא משכחת לה אלא כגון שראו בשעה שהן רחוקין ונתקרבו דהא בעינן תחלתו וסופו בכשרות ודייקא נמי דקאמרי' בשעת כפירת הראשונה ולפי פי' רש"י אפי' אחת מהן גוססת ומאי ונשותיהן לאו דוקא ולפר"ח ז"ל אם אחת מהן גוססת עדיין השני מכת ראשונה חייב והראשון פטור דהא איכא תרי סהדי בעידן כפירה וכיון דבשעת כפירה פטור אין לך לחייבו משום שלא חזר והודה בשכפר חברו.
גמ': הא דאיבעיא להו **משביע עדי קנס מהו**. אליבא דרבנן בעו דר' יוסי הגלילי פטר להו כדמפורש לקמן והא דלא פשטוה מדרבי עקיבא ורבי אלעזר משום דאיכא למימר בעידי קרקע פליגי.

דף לג:

מתני': **שאנס איש פלוני ופתה את בתו**. פרש"י ז"ל אנס פלוני ופתה בתו של פלוני קאמר והא קמ"ל דאע"ג דכתב ליה הרשאה פטו' דלא כתבי' אורכתא אמאי דלא אתא לידיה ולא איחייב ביה מעול' ומכאן נלמוד דבר זה לפי פירושו שלא לכתוב הרשאה בבשת ופגם וכן בנזקין.
ויש מפרש דבתו דנפשיה קאמר ופטור משום דקם ליה בדרבה מיניה ומשכח' לה בבא בהרשאה דידה או שנשאת לו והשיב רש"י הא למה לי למתנא מי אית ליה קנס מאביה השתא אנסה אחר דאביה הוי אנסה אביה יהיב לה ואינה קושיא לפי ששנינו אף בפרק אלו נערות והבא על בתו אין לה קנס מפני שמתחייב בנפשו אלמא משום דקם ליה בדרבה מיניה איצטריך למעוטה ומשכחת לה ביתומה בחיי האב שנשאת ונתאלמנה

או נתגרשה ואליבא דרבי אליעזר דאמר אית לה קנס ולית ליה לאב וא"ת יתומה מפותה מי אית לה כלום מדעתה עבד משכחת לה בקטנה דפתוי קטנה אונס הוא עוד הארכתי בפירוש אותה משנה במסכת כתובות.

בבא בהרשאה כו' ה"מ היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן. איכא למידק וללישנא קמא דנהרדעי דאמרי לא כתבינן כלל נימא תהוי תיובתא דההוא לישנא.

וי"ל משכחת לה בפקדון דכי אמרינן בלישנא קמא לא כתבינן אורכתא כלל ה"מ במטלטלי דגניבה או דגזלה או בהלואה אבל במטלטלי דפקדון ואיתנהו בעין ודאי כתבינן דהא תלמוד טעמייהו משום דרבי יוחנן דאמר גזל ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש והאי טעמא ליתא בפקדון דודאי יכול להקדיש כדאמרינן התם כגון שהקדישו הבעלים בבית שומר ואמרי' בפ' המוכר את הספינה ההוא גברא דאייתי קרי לפום בדיתא אתו כולי עלמא חטפו חדא מיניהו קם אקדשינהו וקדישי כיון דלאו לגזלה אכווני דהוו להו פקדון אלמא יכול להקדיש וכדכתב רבינו בפרק שנים אוחזין הילכך יכול להרשות אף ליתנו במתנה לכל מי שירצה וליכא מאן דפליג והילכך משכחת לה להא במנה לאיש פ' פקדון ביד פ' שחייבין בבא בהרשאה דכי פליגי במלוה או בגזלה פליגי ואפ"ה קי"ל כלישנא בתרא דכל היכא דלא כפריה מצי מרשה ואע"ג דלא קני קנין גמור דהא קימ"ל כרבי יוחנן שליח ומורשה מיהא הוי תדע דהאמרינן טעמא דלא כתבינן אמטלטלי דכפריה משום דמיחזי כשיקרא הא לאו הכי כתבינן ואע"ג דלא מצי להקדיש ולא ליתן במתנה שהכופר בפקדון כל זמן שהוא עומד בכפירתו אין הלה יכול להקדיש ואפי' יכול להוציאו בדיינין כדמוכח התם בפרק שנים אוחזין אלא ש"מ אף בגנבה וגזלה והלואה מצי מרשה דקי"ל ללישנא בתרא דנהרדעי ולא מפקא מדרבי יוחנן.

ויש מביאין ראיה מההיא דאמרינן בפ' הנושא גבי הנהו תרי שטרי דהלואה מאי תקנתיה לכתבו הרשאה להדדי אלמא מצי מרשה במלוה וכן במסכת ערכין גבי שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים לכהן מת אחד מהן בתוך ל' יום אם לכהן אחד ניתנו יחזיר לבעלים ואם לשני כהנים נתנו אינן יכולין להוציא ומ"ש שני כהנים דאזיל לגבי האי ומדחה ליה וגבי האי ומדחה ליה בחד נמי אזיל האי ולידחייה אמר שמואל בבא בהרשאה וקאמרינן נהרדעי כו'.

ואיכא למדחי הך ראיה דהתם פקדון הוא משום דשמואל דאמר פדה בנו בתוך ל' יום ונתעכלו המעות אין בנו פדוי גם הראיה הראשונה אין ללמוד ממנה אלא למלוה בשטר שאדם יכול להקנותה בכתיבה ומסירה. הא במלוה ע"פ אין לנו ראיה אלא ממה שפירשנו למעלה ושמעתין נמי דייקא דקתני שאיש פ' כהן טעמא דאיש פ' כהן דלאו

תביעת ממון הוא הא מנה לפ' בידי אפי' בכל מלוה נמי יכול ומש"ה נמי דיקא לן לישנא בתרא דנהרדעי וללישנא קמא לא דייקינן הכי וכן דעת רבינו הגדול ז"ל לפי מה שכתב בתשובותיו וכבר פירשתי השמועה שבפרק מרובה לפי דעתו בספר מלחמות השם.

אבל כאן יש לדקדק עליו, שהוא כתב בתשובותיו לא תימא כפריה ולא כפריה על הכתיבה הוא חוזר אבל אי כפריה לאחר כתיבה מפקינן בההיא אורכתא אלא לא דיינין בה כל עיקר (כגון) [כיון] שכפר וא"כ בכאן היאך מתחייבין העדים אם בשחייב מודה עדות למה לי אי בשאין חייב מודה הא איבטילא לה ההיא אורכתא משעת כפירה ולמה יתחייבו עדים ולא מצינן לאוקומה נמי בשכפר מקצת והודה במקצ' דבהדיא נמי כתב הרב ז"ל באותה תשובה דבטלה לה הרשאה ואין לו להשביעו על מה שכפר ולא עוד אלא מה שהודה אין נותן לו משום דאמר ליה הנשבע אורכתא זו כיון שכפרתי במקצתה בטלה ואפילו מה שהודיתי איני נותן לך דלאו בעל דברים דידי את.

וי"ל דאם השביע על העדים קודם שיתבענו לבעל דינו וכפרו ואח"כ הודה חייבין דע"כ לא מספקא לן בפ' הפקדון אלא בממון שיש עליו עדים דכפירת דברים הוא דהא קיימי הני אבל במשביע עדים כל זמן שלא הודה הלה חייבין דעביד איניש דכפר.

עוד נ"ל דכי אמרי' לא כתבינן אורכתא אמטלטלי דכפריה ה"מ דליכא עדים אבל איכא עדים וראה אע"פ שהלה כופר א"נ לא ראה והלה טוען לא היו דברים מעולם וכ"ש בממון שיש עליו שטר כיון שעל פי עדים יתחייב באותו ממון לא מבטלה ההיא אורכתא משום דלא מתחזי כשיקר' דהא איכא עדים דקושטא קאמר אבל היכא דליכא עדים לא מצי לאשבועיה ולא לאשתעויי דינא אחרינא בהדיה משום דאורכתא פסילא דמיתחזי כשיקרא הילכך הכא משום הכי מחייבי סהדי אי אתו מסהדי אורכתיה שרירא וקיימא ומפיק ממונא והשתא משום דכפרו לא מצי לאפוקי לממונא ולא לאישתעויי נמי דינא בהדיה ומפסיד הילכך מחייבי עדים כנ"ל לפי דעת רבינו הגדול ז"ל וכן נראין דברי הרב רבי משה ז"ל שאמר בשם הגאונים ז"ל וללישנא קמא דנהרדעי מתוקמא מתני' בפקדון ולא כפריה בעידנא דאורכיה וההיא שעתא יכול להקדיש הוה וקניה וכי כפריה בתר הכי למורשה הוא דכפר ומחייבי עדים.

עוד אני אומר שלא אמרו דברים הללו אלא במלוה או במטלטלי דגניבה וגזילה אבל בפקדון אם הקנהו לו בקנין גמור כדין מתנה אע"נ דכתיב בה כל דמתענית מדינא עלי ושאר לישנא דאורכתא דשליחא שויה אי כפר היאך מצי לאישתבועי משום דמקבל מתנה הוא ובעל דברים דידיה הוא ואע"פ שאינו יכול לעכבם לעצמו דקי"ל שליחא שויה לגביה האיך מיהא מקבל מתנה הוי ומפיק ליה מיניה בעל כרחיה כדין קונה שטר

חוב מחבירו שכיון שקנאו בכתיבה ומסירה כופה את הלוה לפרעו כדמוכח בהדיא בפ' האשה בתרא דיבמות ובפ' גט פשוט.

וכתב הרב אב ב"ד ז"ל [אע"ג] דקימ"ל שליחא שויה ותנן שלח ביד עבדו כו' איכ' למימר דכתב ליה למחצ' לשליש ולרביע ואיכא למימר נמי דמתניתין דקתני שלח ביד עבדו אע"ג דהוא שליח מן השבועה אינו שליח מתביעת הממון אבל בהרשאה דהוא שליח מתביעת ממון מפי התובע קרינא ביה וכבעל דין דמי ולשון ראשון אינו דומה לאיש פ' כהן ולשון אחרון אינו מחוור דאי הכי מאי דוחקיה דשמואל למימר בבא בהרשאה ולאקשויי ולפרוקי אליבא דלישנא בתרא דנהרדעי לימא כגון שעשאו שליח ועוד דכיון דשליח אינו יכול לכופו לבעל הדין לדון עמו [לא] קרינא ביה מפי התובע וכפירת דברים בעלמא הוא ובתוספתא תניא בואו והעידו לאבא כו' פטורין עד שישמעו מפי התובע מת אביו וירשו בנו נכנס תחתיו הרי הוא כמוהו הא מכלל ששליח פטורין אלא הרשאה קנין היא דהא יכול לכופו לדון עמו מה שאין כן בשליח.

כיצד מנה מניתי לך כו' יבואו פ' ופלוני ויעידו. פרש"י ז"ל אם יבואו ויעידו אני אתן, ולאו למימרא דמשום תנאה דידיה הוא דמיחייב דהא [אי] לאו דינא הוא לא מחייבי עדים דהא אין העדות מתקיימת בראיה בלא ידיעה כגון דאמר אם יאמרו פ' ופ' שאנסתי אשה מעולם אני אתן אלא דינא הוא שאם באו אותו פלוני ופ' והעידו שמנה חייב שהוא טען ואמר לא היו דברים מעולם ואיהו נמי הכי קאמר אם יבואו אני אתן בדין ולישנא בעלמא נקט ובעידי קנס לא משכחת לה דאי אמר נמי לא אנסתי אשה מעולם ובאו עדים שאנס לא מיחייב קנס אע"פ שהוחזק כפרן לפי שאינו משלם קנס עד שיבואו עדים ויעידו שהוא חייב אותו קנס שזה מפי עצמו הוא מתחייב.

ואי קשיא לך, כי אתו עדים מדינא אמאי מחייב לימא פרעתי והאי דאמינא לא היו ד"מ משום דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר לה ולאו אדעתיה כדאמרינן לקמן בפ' שבועת הדיינין ולאו מילתא היא דמידכר דכירי אינשי בכה"ג כדאמרינן לקמן הוחזק כפרן.

ויש מפרשים שלשון ברייתא הוא יבואו עדים ויעידו (כלום) [כלומר] אם באו והעידו הוחזק כפרן ובירוש' ידיעה בלא ראיה היאך עבידא תן לי מאתים זוז שיש לי בידך אין בידי (כלום') ולא הודית לי בפני פ' ופ' יאמרו ואני נותן לו זו היא ידיעה אתון אמרין אין דאודי ליה ואין דגזליה לינן ידעינן.

אבל תמהני, דגרסי' תו התם אנסת ופתית בתי והוא אומר לנ אנסתי ולא פתיתי אשה מימי ועדים מעידין אותו שאנס ופתה ולינן ידעין אין ברתיה או איתת אחרי והא פליגא

אגמ' דילן דאמרי' לקמן ש"מ לרבי יוסי משביע עדי קנס פטור אלא דירושלמי פליגא דסבר דקנס נמי מתחייב על פי עדים בטענה כגון זה.

דף לד.

איכא בינייהו עדי קנס. פי' לר' אליעזר חייב משום דשמעינן ליה דדריש הך פרשתא דשבועת הפקדון ברבוי ומיעוט והא דאמרינן בכתובות גבי פקדון יצאו אלו שהן קנס דלא כר' אליעזר כך פרש"י ז"ל.

וקשיא (דלר') [דלימא] כר"ע דר"ע נמי בפקדון [אמאי] פטור דהא דריש ריבויי ומיעוטי והכא גבי שבועת העדות הוא דממעט ליה מדכתיב מאלה אין הכי נמי ולא קשיא דההיא רבנן היא דדרשי כללי ופרטי דהא רבי שמעון קתני לה והוי יודע שזה הקנס שחייב בו ר' אליעזר כגון שעמד בדין אבל לא עמד בדין לכ"ע פטור דהא לאו כופר ממון הוא דאי מודה ליה נמי פטור אלא בשעמד בדין הוא דפליגי.

ויש לפרש הא דאמרי' הכא לר' אליעזר חייב ולר"ע פטור לאו משום דגמרי' מפקדון דהתם שאני דכפירת דברים בעלמא הוא ואי מודה ליה מיפטר אבל הכא דאי אתו ומסהדי חייב לרבי אליעזר חייבין דגמר מפקדון דכל תביעת ממון ויש לו חייב אלא דר"ע פטר משום דכתיב מאלה אבל גבי פקדון אפשר דאם עמד בדין חייב לכ"ע ואפשר רבי אליעזר כר"ש בטעמא דמפרש התם בכתובות וכ"ת כיון דפטרינן נמי אפי' עמד בדין דאי מודה חייב גבי עדים אמאי חייב שאני התם דכיון דעיקרן קנס ואי מודה מיפטר כי עמד בדין נמי פטריה רחמנא אבל גבי עדים אפילו בעיקרן נמי מחייב ולרבי עקיבא נמי ליכא למיגמר להא מילתא מפקדון ומשום הכי איצטריך מאלה.

דאי איתליה דר' אחא אפילו דיני נפשות נמי משכחת לה כר"ש בן שטח. איכא דקשי' ליה הכא, והא רבי אחא לא אמר אלא בדיני ממונות אבל בדיני נפשות לא כדאמרי' בפ' אחד דיני ממונות מאומד בדיני נפשות הוא דלא אמדי' הא בדיני ממונות אמדינן כמאן כר' אחא.

ואיכא למימר ל"ק, דאנן הכי קאמרינן ר' יוסי הגלילי מנא ליה דקרא בדיני ממונות דילמא בדיני נפשות נמי חייב בראיה בלא ידיעה ובידיעה בלא ראיה וקרא אפי' בדיני נפשות קאי ונימא דחייב בו מאומד ש"מ דלית ליה דר' אחא דסבר דהא לאו חזקה היא כלל לא לדון בהן דיני ממונות ולא לשום דבר וכיון דלא אזלינן בתר חזקה אין צ"ל דבכה"ג בדיני נפשות לא משכחת לה ומפרקי' נהי דידיעה בלא ראיה משכחת לה ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה הילכך קרא לאו בד"נ איירי והואיל ולא קרינא ביה או

ראה לא קרינא ביה או ידע ומיהא הוא דקי"ל דבדיני נפשות ידיעה בלא ראיה לאו כלום היא ואפי' לרבי אחא, ואין זה התירוץ נכון.
אבל כך הוא עיקר הדבר, דהתם משום דקס"ד דמתני' בדיני נפשות דוקא קאמר דלא אמדי' הא בדיני ממונות אמדי' משום הכי הוא דצריכינן לדחוקי נפשין בדרבי אחא ולמימר דרבי אחא בדיני ממונות דוקא קאמר דאי לא מתניתין אמאן תרמיה כדאמרי' בכה"ג במסכת ע"ז (כג,ב) וכיון דמתרצי' לה למתני' התם אפי' לרבנן הדרינן לפשטה דמילת' דאחד דיני ממונו' ואחד דיני נפשות שוין הן בזה.
והא דאמר **רבי שמעון בן שטח שאין דמך מסור בידי**. אי כרבנן אתיא הכי קאמ' ליה חדא דלא חזיתיך ועוד שאין דמך מסור בידי ומשמע דרבי שמעון בן שטח מתרה והולך ורץ אחריו היה דאי לא הא אע"ג דחזייה אין דמו מסור בידו אי נמי חבר היה וכרבי יוסי דאמר חבר אינו צריך התראה.
והא דאמרינן **אי טריפה הרג אי שלם הרג**. בטרפות הנראה בחוץ קאמרינן דצריך לבדיק ולא סמכינן ארובה ואגב גררא נקטא ואתיא כרבי עקיבא וכרבי טרפון (מכות ז,א) ולא כרבנן וכבר פירשתיה במסכת מכות בסייעתא דשמיא.

דף לד:

ומאי חוכא דילמא רבי שמעון ממעילה גמר לה. פי' במה מצינו משום דדמו אהדדי ולאו בג"ש דמעילה מעילה קאמ' כמו שפירש ר"ש, דהיכי אקשי נגמר מעדות מעילה מעילה גמר חטא חטא לא גמירי ויש מפרש דבג"ש דחטא חטא קאמר דכתיב במעילה וחטאה בשגגה והיינו דאקשינן ליגמר מעדות מג"ש דחטא חטא משום דכל היכא דאיכא דדמי מדדמי ליה ילפינן.

דף לה.

הא דאקשינן **והן שיודעין לו עדות עד מפי עד כו'**. תמיהא לי פשיטא דכפירת דברים בעלמא היא והא קתני בראויין להעיד וליכא למימר דהכא קמ"ל דעד מפי עד פסול דהא פשיטא ועוד הא קתני לה בסנהדרין (כט,א) בהדיא ואחד קרוב או פסול הא קתני לה במסכת מכות ואפי' כעד אחד ליתיה ולרבי אלעזר נמי פטור.
ונראה לי דאפילו אמר ליה נאמן עלי עד מפי עד או קרובין ופסולין קתני מתני' דבראוין להעיד הכתוב מדבר ובירושלמי להוציא עד אחד כשאמרו לו מקובל עלינו כשנים חייב

ת"ל והוא עד או ראה וגו' את שכשר להעיד עדות ממון יצא אחד שאינו כשר להעיד עדות ממון.

דף לה:

כל שלמה האמורין בשיר השירים קדש. אפשר דלענין מחק קאמר ולא דמי לכנוי רחום וחנון דאיכא כינוי שהוא שם כגון אל"ף למ"ד אל"ף למ"ד וכן שלמה האמור בשיר השירים קדש ואינו נמחק אבל מלך מלכיא האמור בדניאל שהוא קדש נראה לי דלאו לענין מחק קאמר שהרי זה כנוי ואינו שם ודמי לחנון ורחום ומותר למחקו שהרי מלך גדול אני והמלך הקדוש מותר למחקן ולא מצאנו בו איסור אלא לענין שבועה קאמר שאם השביעו במלך מלכיא האמור בדניאל קדש הוא. אי נמי קמ"ל פירושא דקראי אגב אורחיה ואף בשלמה האמור בשיר השירים לא ראיתי הסופרים נמנעים מלמחוק בהן. וכן נראה מדברי הרב ר' משה ז"ל, ועיקר.

השבע ולא תשבע מה השבע. בשם פרש"י ז"ל השבע שבועת השם תהיה בין שניהם ולא דייק דהא אמרינן בריש פרק הדיינין משביעין אותו בשבועה האמורה בתורה דהיינו שם המיוחד ואקשינן כמאן כרבי חנינא בר אידי אלמא לרבנן השבע לאו בשם היא והיכי פשיטא ליה לרבי חנינא לפיכך נראין דברי רבינו חננאל ז"ל השבע והשביע הכהן את האשה אבל שבועת השם לאו בשם קאמר.

דף לו.

הכי גרסינן בנוסחי: **ומנין נעשות אלה שאין עמה שבועה ושבועה שאין עמה אלה כאלה שיש בה שבועה ת"ל ושמעה קול אלה ושמעה אלה ושמעה קול**. פי' רבי רחמנא קול כל דהו בין אלה גרידא בין שבועה גרידא אי נמי כדאמרינן בירושלמי אין לי אלא אלה שיש עמה שבועה שאין עמה שבועה מנין ת"ל ושמעה אלה ושמעה קול לעשות שבועה שאין עמה אלה כמי שיש בה אלה הא אלה בלא שבועה רבי יוסי בשם רבי יוחנן לא שניא היא אלה בלא שבועה היא שבועה בלא אלה פי' כשם שריבה לזו ריבה לזו דשקולין הן ויבאו שניהן.

והא דאמרי' **לאו לאו שבועה**. אי אפשר לפרש באומר לאו אוכל היום באלי"ם דאי הכי למה לי לאו לאו היינו עיקר שבועה וכדאמרינן בעלמא לאלהא ישראל לא מגלינא אע"פ שלא הזכיר שבועה וכדאמרינן נמי במסכת נדרים מארי כולא לא אכילנא וזה אינו צריך ראיה אלא באומר לא אוכל לא אוכל קאמר שהוא כמוציא שבועה מפיו ומכאן

ראיה שאין שבועת ביטוי צריך שם ולא כנוי אלא שמא ידות הן כדאמרינן בפירקא קמא דנדרים הימנו שלא אוכל דהוי שבועה אע"פ דלא מפיק שבועה מפומיה והיינו ידות והוא שיהא דעתו ללאו לאו של הקב"ה שהוא שבועה או שנתכוון לשבועה והוציא לאו לאו בפיו.

והראב"ד ז"ל פי' שהוא עיקר שבועה אין שבועת ביטוי צריכה שם ולקרבן ולבל יחל אתיא אבל לשעבר לענין מלקות צריך כינוי דכתי' לא תשבעו בשמי וכתיב לא תשא את שם ה' כו'.

השתא דתנן הכי ואתא רבי יצחק ותני הכי ש"מ דוקא תנן. איכא דקשיא ליה אי הכי לרבנן קשיא דפטרי הכא דאלמא לית להו מכלל לאו אתה שומע הן ושמעינן להו בעלמא דפליגי עליה דרבי מאיר וסברי מכלל לאו אתה הן וניחא ליה ההיא רבי חנינא בן גמליאל היא דתנן רבי חנינא בן גמליאל אומר צריך היה הדבר לאומרו והכא בר פלוגתא דר' מאיר או רבי יוסי או רבי יהודה או רבי שמעון ובמקצת נוסחי ספרד גרסינן רבי יהודה פוטר.

דף לו:

ה"ג: **לעולם איפוך כי לית ליה בממונא באיסורא אית ליה. ודקא קשיא לך סוטה ועדים איסורא דאית ביה ממונא שאני**. וכן גריס רש"י ז"ל. ולשון מר רב יהודה גאון ז"ל מוגה בספרים לא אתמר בלא איפוך אלא משום שתויי יין לרבנן, וכן פירש"י ז"ל.

ויש עוד טעם אחר דכיון דבסוטה לית ליה כדרבי תנחום וטעמא משום דאית ביה ממונא אף בעדים נמי משמע לן דלית ליה דאית בה ממונא שעל עסקי ממון הם באים ויש נוסחאות שכתוב בהן לעולם לא תיפוך וכי לית ליה בממונא באיסורא אית ליה ודקא קשיא לך סוטה איסורא דאית ביה ממונא שאני וכן נראה גירסת ר"ח ז"ל ופירוש' דעדים כיון דלדידהו איסורא אית בה ולא מיחייבי ממונא איסורא מיקרי.

ואי קשיא לך שתויי יין לרבנן הא דפטרי רבנן הכא לאו משום דלית להו מכלל לאו אתה שומע הן אלא דהכי משמע להו אם תעיד יברך ואם לאו איני אומר שיברך ולא שיקלל וכן וייטיב לך אם תעיד ואם לא תעיד איני מתפלל שייטיב ולא שירע וכדאמרינן במסכת קידושין אם תטיב אגרא ואם לא תטיב לא אגרא ולא דינא ולהאי פירושא באל יכך לא פליגי רבנן. והשתא לא קשיא מאי דקא מקשינן לעיל דרבנן אדרבנן.

ואי קשיא לך הא דאמרינן אלא איפוך ואפילו באיסורא לית ליה. ואקשינן משתויי יין דילמא לעולם אימא לך איפוך וחכמים מחייבין ורבי מאיר פוטר וכי פטר איברך וייטיב לך וטעמא כדפרישנא לרבנן לא קשיא משום הכי אמרי' איפוך משום דקס"ד דבאיסור'

לית ליה וכדר' תנחום ועלה דייקינן משתויי יין ומיהו בתוספתא תני רבי יהודה פוטר אפי' אאל יכך ואיכא לפרושי דבהכי פליגי רבי מאיר סבר עדים איסור' גרידא הוא לדידהו ואית לן מכלל לאו אתה שומע הן ורבנן סברי כיון דאית בה צד ממון מתנאי בני גד גמרינן ולית לן מכלל אתה שומע ודלא כרבי חנינא בן גמליאל כדפירש הרב אב ב"ד ז"ל.

ולי נראה דטעמא דרבנן אי פטרי לא קשיא לן בכולא שמעתין דודאי לאו משום דלית להו מכלל אתה שומע אלא משום דבעו קרא כדכתיב ושמעה קול אלה ולא ששמעה ברכה ולמדה אלה מן הכלל.

ואסיקנא דבאיסורא אית ליה לרבי מאיר ואי קשיא לך הא אמר לא חולין לא אוכל לך מותר במס' נדרים. לא קשיא ההיא נמי איסורא דאית ביה ממונא הוא דקא אסר חפצא עליה וכן בגיטין ובקידושין דבעינן תנאי כפול כדאמרינן אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אי לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט ואם לא מתי יהא גט משום תנאי כפול אלמא בעינן תנאי כפול בגיטין וקידושין משום דאיסורא דאית ביה ממונא הוא דהיינו כתובה ותנאיה.

ורבינו הגדול ר' יצחק ז"ל כתב בתשובותיו דכי בעינן תנאי כפול הני מילי בגיטין וקידושין אבל בדיני ממונות לא בעינן תנאי כפול. והשיבו עליו מזו השמועה דאסיקנא דכי אית ליה באיסורא אבל בממונא תנאי כפול בעינן וגיטין וקידושין משום ממונא דאית בהו הוא דבעינן תנאי כפול.

ואני משיב על המשיבים שהיה להם להשיב מעיק' הכתוב דכי כתיב תנאי בני גד ובני ראובן בממונא הוא דכתיב אבל צריכין הן למודעי בדברי רבינו הגדול ז"ל וכך הוא דאנן לא קי"ל כרבי מאיר דבעי תנאי כפול משום דיחידאה הוא ולא סבירא לן כותיה אלא מיהו בגיטין וקידושין חיישינן לדרבי מאיר לחומרא לתקנ' שמואל בגיטין ומיהו ודאי רבי מאיר כי אמרה למילתיה בממונא או באיסורא דאית ביה ממונא קאמר אבל אנן לא קי"ל כותיה אלא דחיישינן למילתא באיסורא דאית ביה ממונא ולחומרא וכדאמרינן התם אתקין רב בגיטין מיומא דנן ולעלם לאפוקי מדרבי יוסי ואיהו גופא פסק כוותיה בבבא בתרא וכבר כתבה רבינו ז"ל בהלכותיו, כן נ"ל.

ומצאתי לרב רבי שמואל דומרוגי ז"ל בפירושיו בפרק יש נוחלין בלשון הזה ואע"ג דלגבי גיטין קי"ל כרבי מאיר דבעי תנאי כפול כדאמרינן בפרק מי שאחזו אתקין שמואל כו' הני מילי לענין גיטין וקידושין הוא דבעינן תנאי כפול לכתחילה לרוחא דמילתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ומיהו לגבי דיני ממונות לא בעי' תנאי כפול אלא גלויי דעתא

בעלמא דתנאי הוי אפילו היכא דלא פריש כלום ואיכא למיתלי באומדן דעתא בפירקא דלעיל גבי דינין הרבה כגון הכותב נכסיו לאשתו ולקמן בפרק מי שמת גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וגם מי ששמע שמת בנו הו' ואתה יכול ללמוד שאף דעת רבינו הגדול ז"ל כן דבי תקין שמואל בגיטא דשכיב מרע תנאי כפול לרווחא דמילתא הוא דחש לדר"מ ולחומרא ולאו משום דקי"ל כותיה, ויפה כיון.

מתני': **ומה הוא חייב על זדונו אשם בכסף סלעים**. גמר לה בסיפרא בגזירה שוה דערכך ערכך מה ערכך האמור בפרשת מעילות אשם בכסף שקלים דכתיב בערכך כסף שקלים בשקל הקדש לאשם אף זה כן ואשם תלוי נמי גמר התם מגזירה שוה דערכך ערכך והכי נמי איתא בפרק דם שחיטה ואיכא התם מאן דלית ליה ג"ש וגבי אשם תלוי נמי גמר לה מדכתיב ואם נפש וילמד תחתון מעליון וגבי אשם גזלות נפקא ליה מזאת תורת האשם תורה אחת לכל האשמות מה אשם מעילות בכסף שקלים אף אשם גזילות בכסף שקלים אבל גבי אשם תלוי יש למיגמרה מהכא דהוה אמינא שלא תהא ספיקו חמור מודאו דאלו ודאו אשם בת דנקא וספיקו היאך אפשר, דצריך אשם בכסף שקלים לפיכך צריך יתורא דקראי למגמרה והכי איתא בהדיא בפרק דם שחיטה.

רבי אליעזר אומר עד שיאמר שבועה באחרונה. פי' רש"י לעיל ז"ל אין לך בידי ולא לך בשבועה דהשתא קיימא שבועה אכולהו ובירושלמי פירשו דאף באחרונה קאמר כגון דאמר שבועה לא לך ולא לך שבועה דהואיל ואמר שבועה יתירה ודאי אפרטי קאי ולשון ברייתא השנויה בגמ' דיקא טפי כדברי רש"י ז"ל אלא דחזינא בנוסחי דברייתא תרי מתלתא קתני רבי אליעזר אומר לא לך ולא לך שבועה ומשמע דאדרבי יהודה קאי דאמר שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת ואמר ליה רבי אלעזר בהני תרי עד שיאמר בהם לא לך ולא לך שבועה.

דף לז.

גמ': הא דתניא **חומר בשבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות**. מבשבועת העדות קאמר משום דהתם אי אפשר בהתרא' דאמרי אשתלון ההוא סהדותא.

ה"ג בנוסחי:**אמר להו רבא בר איתי כו' ומאי חומרא**. והכי פירושא דאי אמרת בשלמא רבנן הכי קתני ששבועת הפקדון חייבין על זדונה כרת וקרבן דהא והא עבדינן ליה מה שאין כן בעדות אלא אי אמרת רבי שמעון אדרבא שבועת הפקדון קילא דלא מייתי קרבן במזיד ולא אתרו ביה ולא לקי ואלו בעדות מייתי קרבן.

דילמא בדלא אתרו ביה. וא"ת וליתני נמי חומרא דמלקות, איכא למימר כיון דגבי עדות לא איפשר בהתראה לאו חומרא חשיב לה.

לא אי אמרת בשבועת הפקדון. כתב רבינו ז"ל [רש"י] לא ידענא היכא קאי ובריייתא היא בסיפרי בפרשת נשא ואיברא דלאו הכי מתניא התם אלא לא אי אמרת בשבוע' העדות ורישא דברייתא הכי איתא התם בפתע פתאום בפתע להביא אונס פתאום להביא את השוגג והדין נותן מה אם במקום שלא חייב את המזיד חייב את השוגג כאן שחייב את המזיד אינו דין שנחייב את השוגג ומנין שחיי' את המזיד אמרת קל וחומר מה שבועת העדות שלא חייב את השוגג חייב את המזיד כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב את המזיד לא אם אמרת בשבועת העדות שאינו לוקה תאמר כאן שלוקה הואיל ולוקה לא יביא קרבן ת"ל וכפר עליו מאשר חטא על הנפש דברי רבי יאשיה רבי יונתן אומר כו'.

ואיפשר דשיבושא דנוסח' הוא דאיכא התם ורב חננאל ז"ל כתב דתניא בסיפרי דבי רב לא אם אמרת בשבועת הפקדון נראה שהוא גורס שם שבועת הפקדון אבל י"ל דהתם שבועת העדות תניא אלא דרבנן דגמ' ידעי דהוא הדין לשבועת הפקדון וחדא מינייהו נקט דאי ס"ד בשבועת הפקדון לוקה לגמרה למילת' משבועת הפקדון כדגמר לה משבועת העדות ותו ליכא למיפרך מה לשבועת הפקדון שאינו לוקה כדפריך בשבועת העדות שהרי בפקדון לוקה אלא ודאי חדא מינייהו נקט ומשום דידעי דשבוע' הפקדון איתא על כרחין בההוא כללא מייתי לה כאלו ההיא מתניאתא בהדיא מתניא הכי. וכבר כתבתי כי דרך בעלי התלמוד להביא משניות בחסר וביתר לפי הצורך וכל שכן בברייתות.

ואיכ' למידק אשמעתין למאי דקס"ד מעיקר' דבשבוע' הפקדון אינו לוקה הא קולא הוא וכ"ש דאלי' קל וחומר.

ואיכא למימר דהכי קאמר לא אם אמרת בשבועת העדות והפקדון שאינו לוקה אלא מביא קרבן אלא חדא הוא דמיחייב אבל כאן שלוקה היכי נעביד ביה תרתי מה שאין כן בשבועת הפקדון וכיון דבאתרו ביה ליכא קרבן אפי' לא אתרו ביה נמי חיוב מלקות הוא דאיכא עליה אלא שהוא מחוסר התראה הילכך לא מייתי קרבן דחייבי מלקות הוא ובמסקנא הכי פירושא לא אם אמרת בשבועת הפקדון שאינו נפטר מן העונש של שבועה במלקות הילכך חמיר וכי לא אתרו ביה מייתי קרבן דחיוב קרבן נמי הוא תאמר בנזיר טמא דהיכ' דאתרו ביה נפטר מן העונש במלקות ואפי' אם תחייבו קרבן לא מייתי ליה אלא למיחל עליה נזירותו בטהרה הילכך קיל ולא גמרי' משבועה לחיובי קרבן בשום מזיד כלל שאין דנין קל מחמור בכלום ובריייתא גופה צריכה לפנים דקתני כאן שחייב את המזיד אינו דין שנחייב את השוגג ולפרוך שבועת הפקדון ושבועת העדות

יוכיחו שחייב את המזיד ולא חייב את השוגג ותו דאמרינן כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב את המזיד ונפרוך כל התורה יוכיח שחייב את השוגג ולא חייב המזיד והכי מפרישנא לה לכולא דתלתא קראי כתיבי פתע זה אונס פתאום זה שוגג מאשר חטא על הנפש זה מזיד ואמרי' מעיקר' דהדין נותן שיתחייב שוגג מאחר שחייבה תורה מזיד מה אם במקום שלא חייב את המזיד היינו בכל התורה חייב את השוגג כאן שחייב את המזיד דכתיב מאשר חטא על הנפש אינו דין שנחייב את השוגג.

ואם תאמר שבועת הפקדון ושבועת העדות יוכיחו שאני התם משום דאנוס הוא אבל שוגג דעלמא לאו אנוס הוא דה"ל למיגמר ומיפרך מיניה וביה עדיף ועוד דאתי מאונס דכאן שחייב את המזיד ואת האנוס אינו דין שנחייב השוגג ובודאי דהאי קל וחומר ליתיה אלא אי כתב רחמנא מזיד ולא כתב שוגג ומשום הכי אמר ומנין שחייב את המזיד כלומר אם שמענו מזיד ודאי אתי שוגג מיניה אבל מנין לך מזיד דאמרת קל וחומר כלומר וחוזר ונידון דין אחר שיכתוב הכתוב שוגג ולא מזיד ויבוא מק"ו מה שבועת העדות שלא חייב את השוגג או משום אונס או משום טעם אחר חייב את המזיד כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב את המזיד וליכא למיפרך הכא טעמא מאי משום דאנוס הוא דגבי נזיר טמא נמי אנוס חייב וא"ת כל התורה יוכיח שלא חייב את המזיד איכא למימר אין הכי נמי אלא עדיפא ליה למיפרך מיניה וביה ועוד דלא דמיא דאלו כל התורה פטר בה אונס אבל כאן שחייב את השוגג ואת האונס דין הוא שנחייב את המזיד ופריך מיניה וביה לא אם אמרת בשבועת הפקדון שכן אינו נפטר מענשו במלקות ומשום הכי חמיר תאמר [בנזיר] שעל כרחך נפטר מן העונש במלקות וכיון דקיל לא מייתי ליה מחמור כלל הילכך אי כתב רחמנא פתאום דהיינו שוגג לא אתי מזיד ת"ל וכפר עליו לרבות מזיד.

וא"ת כיון דאי כתב רחמנא מזיד אתי שוגג מיניה דהא לא איפריך ק"ו קמא תרי קראי למה לי זו אינה תורה דאי לא כתב רחמנא פתאום הוה אמינא מאשר חטא על הנפש היינו שוגג דשוגג נמי נקרא (שוגג) [חוטא] בכל התורה אבל אי אתו כל חד וחד מחבריה בין שוגג ממזיד בין מזיד משוגג וכדקס"ד בתחיל' דינא לא צריך אלא חד אבל השתא כיון דמזיד לא אתי תרוייהו צריכי.

ומורי החכם ר' נתן נ"ר בה"ר מאיר ז"ל פי' דה"ק ומנין שחייב את המזיד אמרת ק"ו ומה שבועת העדות שלא חייב את השוגג מפני שהוא אנוס חייב את המזיד כאן שחייב את השוגג דכתיב בפתע זה אונס ושוגג דומיא דפקדון קאמר וליכא למימר השתא כל התורה יוכיח שהרי פטור בה אונס.

מכלל דכי לא אתרו ביה ואיכא עדים מיחייב כפירת דברים בעלמא הוא. שמעתי שהקשה הרב אב ב"ד אל הרב ר' יוסף אבן פלאט ז"ל מנא ליה לרבה הא דילמא כי קא מיבעיא לן בדליכא עדים בפקדון קא מיבעיא לן ומשכחת לה דליכא עדים בפקדון ואתרו ביה כגון שהיו קרובים למפקיד ולא מהימ' [למימר] האי פקדונא דפלוני הוא ויכולין להתרות בנפקד שהן רחוקים אצלו ובתרי גופי ודאי פלגינן דבורא ועוד דהכא בלאו מפלג דיבורא נמי לקי נפקד דהא לא קא מסהדי אפקדון אלא עליו להלקותו ואיפשר דכיון דמתרו ביה לא תשבע שהפקדון לפלוני הוא לא מהימני משום דבפסול קורבא לא פלגינן דיבורא אלא לגבי עצמו וזו לדברי מי שמפרש כן במסכת מכות כמו שכתבתי שם ויש לתרץ כאן דאין הכי נמי דמצו לתרוצי ליה לרבה הכי אלא אקשויי נמי קא מקשו ליה למימרא דאפילו בכשרין נמי מיחייב ומסקנא נמי הכי.

[**פרט למודה לאחד מן האחים וכו'**.] גרסינן בגמ' דבני מערבא בהאי פירקא וכחש בעמיתו לכשיצא וידויו בשבועה פרט למכחש באחד מן השותפין פרט למכחש בעדים ובשטר א"ר יוסי הדה אמרה שנים שלוו מאחד אע"ג דלא כתבין ערבאין ואחראין זה לזה ולא עבדין כן שנים שהפקידו כאחת ובא ליטול את שלו אין שומעין לו יעשה ככופר על חלקו ויהא חייב [אחד] שהפקיד לשנים כפר בו זה חייב כפר בו זה חייב הפקיד להם שוה פרוטה לא נמצא (להם) מביא קרבן על חצי פרוטה תמן כל שבועה חלה (שוה מצא) על פרוט' הכא שבועה חלה על חצי פרוטה.

והכי פירושא: וכחש בעמיתו לכשיצא וידויו בשבועה כלומ' שיצא ונפטר מהודאתו באותה שבועה שאלו הודה היה חייב לשלם זה ובשבועה זו נפטר ממנו פרט למכחש באחד מן השותפין פי' כגון שבא לו אחד משנים שהפקידו שניהם אצלו ותבעו וכפר בו הוא ונשבע פטור מפני שלא חייב ולא רשאי ליתן לאחד מהן חצי מן הממון עד שיבא חברו עמו ויתן לשניהם כדמפרש ואזיל ואע"פ שהיתה הודאתו מחייבתו בממון דמעכשיו פקדון אית להו וגבי שבועת הפקדון וכחש כל דהו אמר רחמנא אפ"ה כיון שתבע ממנו תן לי מנה שיש לי בידך והוא נשבע שאין לו בידו כלום פטור (ליה בידו כולם מנה) [שאין לו בידו] ולא כלום עד שיבא חבירו עמו דממון דזה דתרוייהו חשיב ולית לחד מינייהו בגויה כלום.

א"ר יוסי הדה אמרה שנים שלוו מאחד אע"פ שאינן כותבין אלא אנו פ' ופ' לוינו מפ' מנה חייב כל אחד לשלם הכל.

ופי' הדה אמרה דאמרת באחד [משנים] שהפקידו אצל אחד פטור שאם בא ליטול את שלו אין שומעין לו ולא יכול למימר לכל א' ממנו (נתחייבתי) [נתחייבת] אלא (לשניכם)

[לשניהם] אף שנים שלוו מאחד יכול לומר לשניכם הפקדתי או הלויתי הילכך כל אחד מהם חייב לשלם לו הכל ולא עבדין כן פי' ולא נהגו כן אלא כולן כותבין ערבאין ואחראין זה לזה על דרך שופרא דשיטרי והדר מפרש לברייתא שנים שהפקידו כאחד ובא ליטול את שלו אין שומעין לו אין גרסי' בחיר"ק תחת האל"ף ופירושו אם שומעין לו יעשה ככופר על חלקו של זה ויהא חייב שהרי כבר יצא ידי שבועה מזה ולכשיבוא חבירו (אומר) [או] יודה לו בחלקו או יכפור שהרי כל אחד שלו הוא תובע ואין לזה בחלק זה דין ודברים שהרי אתה אומר כל אחד מכיר שלו ונוטל אלא מדקא פטר ליה בברייתי' ש"מ שאין שומעין לו.

אחד שהפקיד לשנים כפר בו זה חייב כפר בו זה חייב שכל אחד מהן חייב על הכל הילכך כופר בממון הוא.

ואקשי' אם אתה אומר שחייב כל אחד על הכל נמצאת אומר שאם הפקיד להם פרוטה והשבי' את זה וחזר והשביע את זה כל אחד חייב ונמצאת מחייב קרבן על פחו' מפרוטה והתורה אמרה לאשמה בה פרט לפחות משוה פרוטה כדאיתא בירושלמי פד' שבועת הדיינין.

ומפרקינן תמן כל שבועה חלה על פרוטה שהרי כל אחד מהן חייב על הכל התם במפקיד חצי פרוטה כל שבועה חלה על שוה פרוטה בתמי' הואיל ועל חצי פרוטה השביעו פטור.

ורבינו הגדול רבי יצחק פסק כרבי יוסי דאע"ג דלא כתבין אתראין וערבאין זה לזה וכן דעת רב חננאל ז"ל וש"מ דשנים שהפקידו אצל אחד ובא זה ליטול את שלו אין שומעין לו אלא דאי איתיה לחבריה במתא ושמע ולא אתא שליחותיה עבד ובכל נמי מישתעי דינא בהדיה ואי מודה יהיב ליה כולי ממונא כיון דידע ביה חבריה דהאי תבע ליה ולא אתי אלמא לא קפדי אהדדי וניחא להו במאי דעביד כל חד מינייהו.

והרב ר' אפרים ז"ל דוחה הירושלמי הזה משום דהא בגמרא דילן לא אשכחן כופר באחד מן השותפין דפטור בכה"ג אלא כגון דאתו תרוייהו ואמרי מתרוינן יזפת ויפה דקדק אלא שיש לומר דבנמרא דילן תניא פרט למודה אלמא משום הודאתו הוא פטור הילכך לא משכתת לה אלא כגון דאתו תרוייהו והודה לאחד וכפר לאחד והתם תניא פרט למכחש אף על פי שעכשיו אינו מודה לחבירו ותרתי מתניתא איתנהו ויש מי שהורה דערבין הוו ולא יתבע ערב תחלה אלא לכל אחד ואחד יתבע תחלה על חלקו וכבר כתבתיה בפ' המפקיד.

ואיכא דקשיא ליה דתניא בפ"ק דמציעא בתוספתא שנים שלוו בשטר אחד ופרע אחד

מהם את שלו השטר במקומו והלה כותב לו התקבלתי את שלך מדקתני את שלך משמע דלא מיחייב ליה בחלק חבירו ולאו קושיא היא דהתם בשפירשו פ' לוה מנה ופ' לוה מנה אחד וכך משמע.
והרב אב ב"ד ז"ל כתב בלשון הירושלמי פ' הדה אמרה מדקאמר פרט למכחש באחד מן השותפין דהוה ליה כפירת דברים שהרי חבירו יכול לתבעו החוב אשתכח כי היכי דשנים שהלוו אחד מהם יכול לתבוע כל החוב הכי נמי שנים שלוו ונמצא אחד מהן פורע הכל.
ואינו מחוור לי שאין הירושלמי מתפרש לו יפה ועוד דודאי אם אחד מהן יכול לתבוע הכל כיון שקדם זה (ונתבע) [ותבע] נפטר הלה משנים בשבועה כיון שתבע זה ונשבע לא הפקדתם לי אין חבירו יכול לתבוע אלא בחלקו ואפילו בחלקו נמי אם תבעו ונתחייב לו שבועה הראשונה אינו חוזר ונשבע ונפטר בראשונ' דאמרי שבועה לא' שבועה לק' כדאיתא בפ' מי שהיה נשוי.

דף לז:

אלא משום דהוה ליה שטר שעבוד קרקעות. איכא דקשיא ליה, אי הכי עדים נמי הא שעבוד קרקעות הוא לרבי יוחנן דהא אמר רבי יוחנן שמלוה על פה גובה מן היורשין וגובה מן הלקוחות מאי טעמא שעבודא דאורייתא היא כדאיתא בשילהי גט פשוט ומאי אולמה דשטר מעדים ותו קשיא למאן דאמר שעבודא דאורייתא מודה מקצת הטענה דחייב רחמנא היכי משכחת לה דהא מלוה על פה כמלוה בשטר דמי וגובה מן היורשין ומן הלקוחות וכי היכי דשטר הוי שעבוד קרקעות והא בורכא דכל מודה מקצת שאין לו עדים כאן חייב דאפי' תבעו נמי מנה לי בידך בשטר ואבד ממני והלה אומר אין לך אלא חמשים בשטר מתחייב הוא בשבועה דאורייתא דכיון דאין השטר כאן ואינו יכול לגבות בו מן המשועבדין לאו שעבוד קרקעות מיקרי וכדכת' הרב ר' יוסף הלוי ז"ל בפירושיו בפרק יש נוחלין וכל שכן בעדים שאינן כאן שאין תביעה זו שעבוד קרקעות דהא לא גבי ממשעבדי כלל (בכאן חסר כשיעור שיטה א') הכא (בכאן חסר כשיעור שיטה) דתרוייהו אמרי דעדים הוה במיל (בכאן חסר כשיעור שיטה) תא או במנה או בחמשים ונמצא שעבוד קרקעות אין מחייבין אותו שבועה וכן יש לומר בטוען אבדתי את שטרי אינה דומה להההיא דסלעין דינרין ולא לעדים מעידין שפרעו כולו דהתם לעולם לא אתי לידי שעבוד קרקעות אלא שכבר הורה הרב ז"ל ואחרים העמידו דין מודה מקצת של תורה בדלא אוזפיה בסהדי או שהן אומרין שמתו וא"ת והא מעשים ומחייבי רבנן

[שבועה] ואפי' בעדים וקי"ל שעבודא דאורייתא איכא למימר כיון דתקון רבנן דמלוה על פה לא מיגבי ממשעבדי משום דלית ליה קלא לאו שעבוד קרקעות הוא ואין דברים הללו נכונים כלל.

ובין לדברי זה בין לדעת ראשון שחייבוהו כשאין העדים לפנינו אכתי קשיא דרבי חייא קמייתא דאיהו מדינא מחייב ליה ולא מבתר תקנתא דוקא ועוד דשמעתין לב איפריקא דחיוב קרבן אדינא דאורייתא הוא והא אית ליה לרב"י שעבוד' דאוריתא והכא בשבאו עדים עסקינן דהא אתרו ביה וכל שכן דגבי פקדון הכופר בממון ואחר כך נמצא עליו שטר פטור ובמשבי' עדים חייב (דעידי) [והא עדי] קרקע נינהו.

ויש מי שאומר דבעדים אע"ג דאיכא שעבוד קרקעות איכא נמי שיעבוד מטלטלין ומיחייב אבל שטרא משום קרקעות הוא דכתבי לה אינשי דשטרא למטלטלי לא כתבי ועיקר שעבודא אמקרקעי וכמאן דתפיס להו דמי הילכך כי קא תבע מקרקעי תבע אבל במלוה על פה לא דהא איכא נמי שעבוד מטלטלי ואין טעם זה מחוור.

אלא הטעם לפי שכל מה שאדם טורף מן הלקוחות עיקר שעבודו עליו עוקר טענתו אותו הוא תובע.

ואני אומר דבעדי' לא משכחת לה דגבי מן הלקוחות אלא כגון דאמרי אנן סהדי דלא פרע ואיפשר דגבי בדלא מטא זימניה כדגבי מיתמי משום דלא עביד אינש דפרע בגו זימניה אע"פ שאין סברתנו כן אבל לבתר זמניה ודאי אעפ"י שחייב מודה לא גבי דהא טענינן להו ללקוחות הילכך מצו למימ' פרע וכי גבי מיניה גבי ומיניה ואפי' מגלימא דעל כתפיה הילכך שעבוד מטלטלין הוא דרמי על כל מאי דאית לדידי' שעבוד' דאורייתא כדמוכח בפרק גט פשוט מוהאיש אשר אתה נושה יוציא אליך העבוט ומשום הכי (בלמודה) [כל מודה] מקצת נשבע דלאו שעבוד קרקעות הוא וכן נמי דר' חייא קמייתא לאו שעבוד קרקעו' הוא אלא אם כן אמרו שהם עדים שלא פרעו ואליבא דמאן דאמר שעבודא דאורייתא.

ולענין קרבן, לעולם הכופר בפקדון חייב משום דלעולם לא גבי מלקוחות ואע"ג דאיכא עדים דאפקיד ליה ולא אהדריה ניהליה אבל איפשר שאם טענו מלוה ובאו עדים והעידו שהלוהו ולא פרעו פטור דשעבוד קרקעות הוא לרבי יוחנן וכשטר דמי ולאו בהכי עסקינן בשמעתין.

הא דאמרינן **בהא אפילו רבי אליעזר מודה דרחמנא אמר מכל ולא הכל**. היינו טעמא דלא מישתמע ליה הך מיעוטא לגזילה עצמה משום דאי הכי הא מיעוטא ורבויא דדרשי' הכא כבכל התורה כלה מאי אהני לי כיון דממעטינן נמי קרקעות בכלל ופרט הוא משו'

הכי לא ממעטי' מהאי מיעוטא אלא חדא למיפטר מקרבן ואיתרבו להו קרקעות לגזילה משום וכחש אשר ישבע עליו דמידרשו כדינייהו בריבויי ומיעוטי.
ורש"י כתב, בהא אפי' רבי אליעזר מודה דאע"ג דאיתרבו להו לענין השבה לא איתרבו להו לענין חומש ואשם דכי אהדר קרא ונקט לענין חומש ואשם כתיב או מכל ומשמע דאיהו גריס מכל אשר יעשה האדם חזר וריבה דאי לאו הכי ריבויא גופיה מהתם אתי להשבה.

דף לח.

[**כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כאו"א**]. והא דאיפליגו רבי מאיר ורבי יהודה בכללי ופרטי דרבי מאיר סבר ולא לך בוא"ו כללא ורבי יהודה סבר פרטא ובלא וא"ו סבר רבי מאיר פרטא ורבי יהודה כללא איכא דתמיה ליה והא בכל התורה וא"ו מוסיף על ענין ראשון ותו דהתם בזבחים בפרק שני משמע דוכזית בוא"ו כללא ובלא וא"ו פרטא. ונ"ל דהכא בהא קמיפלגי דר' מאיר סבר בלא וא"ו פרטא וקיימא שבועה אכל חדא וחדא ורבי יהודה סבר כללא דאי פרטא הוא לא אישתבע אלא אקמא דהא לא אמר שבועה אלא אקמא וכיון שהוא פרט צריך להזכיר שבועה לכל אחד ואחד והיכא דאמר ולא לך בוא"ו סבר רבי יהודה וא"ו מוסיף על ענין ראשון שהזכיר בתחלה וזו הוא"ו מושך שבועה לכל אחד ואחד ורבי מאיר סבר וא"ו דבלא לך שני מוסיף על לך ראשון וכוללן כולל בכלל אחד הילכך אינו חייב אלא אחת.
הא דדאיק שמואל **מדקאמר רבי יהודה ולא לך פרטא מכלל דשמעיה לרבי מאיר דאמר כללא הוי מינה שמיע ליה דכללו של רבי מאיר זהו פרטו של רבי יהודה ומיהו מצי למימר דפרטו של רבי מאיר בלא וא"ו הוי פרט נמי לרבי יהודה ובמאי דפליג עליה אמר ליה אבל במאי דמודה ליה שתיק מיניה והאי דלא אמר הכי משום דמסתבר ליה לשמואל דבוא"ו הוי פרטא טפי כדמשמע ליה לרבי יוחנן נמי דאע"ג דלא מצי למימר הכי אליבא דכולי עלמא מדיוקא דברייתא מוקי לה מיהא לרבי יהודה ונמצאו הכל שוין לדעת רבי יהודה דבוא"ו פרטא ובלא וא"ו כללא.**
ורש"י ז"ל כתב דאי (חילא) [**לא לך**] **לרבי יהודה נמי פרטא הוי ולא חשיב כללא אלא שאין לכם בידי מאי שנא ולא לך דנקט וזו אינה טענה דמאי דפליגי בה קאמר ושמא מפני שרבי מאיר לא בירר כללו ופרטו ניחא להו למימר דבתרתי פליגי והכי קאמר ליה בוא"ו פרט ולא באחרת מכלל דשמעי' דקאמ' בוא"ו כלל ולא בלא וא"ו.** מדקאמר רבי יהודה ולא לך פרטא מכלל דשמעיה לרבי מאיר דאמר כללא הוי מינה שמיע ליה

דכללו של רבי מאיר זהו פרטו של רבי יהודה ומיהו מצי למימר דפרטו של רבי מאיר בלא וא"ו הוי פרט נמי לרבי יהודה ובמאי דפליג עליה אמר ליה אבל במאי דמודה ליה שתיק מיניה והאי דלא אמר הכי משום דמסתבר ליה לשמואל דבוא"ו הוי פרטא טפי כדמשמע ליה לרבי יוחנן נמי דאע"ג דלא מצי למימר הכי אליבא דכולי עלמא מדיוקא דברייתא מוקי לה מיהא לרבי יהודה ונמצאו הכל שוין לדעת רבי יהודה דבוא"ו פרטא ובלא וא"ו כללא.

ורש"י ז"ל כתב דאי (חילא) [לא לך] לרבי יהודה נמי פרטא הוי ולא חשיב כללא אלא שאין לכם בידי מאי שנא ולא לך דנקט וזו אינה טענה דמאי דפליגי בה קאמר ושמא מפני שרבי מאיר לא בירר כללו ופרטו ניחא להו למימר דבתרתי פליגי והכי קאמר ליה בוא"ו פרט ולא באחרת מכלל דשמעי' דקאמ' בוא"ו כלל ולא בלא וא"ו.

ה"ג: **תנן לא לך ולא לך תני לא לך לא לך פקדון תשומת יד גזל ואבידה**. וקשיא לשמואל דאמר כללו של רבי מאיר בוא"ו וכללו של רבי יהודה בלא וא"ו דהא מתניתין קתני תרוייהו פרטי נינהו דתנן פקדון תשומת יד גזל בלא וא"ו ואבדה בוא"ו ואי רבי מאיר ליחייב אפקדון ואתשומת יד ואגזל דליכא וא"ו ולא ליחייב אאבידה דאיכא וא"ו ואי רבי יהודה לחייב אאבידה דאיכא וא"ו ולא אפקדון וגזל ותשומת יד ולרבי יוחנן מתניתין מני ר"מ היא וכולהו פרטי הוו ומשום הכי תנינהו לתרוייהו.

והא **דאמר רב איקא אפי' חטה בכלל חטים**. פירשה הרב הלוי ז"ל יפה ושלא כדברי רש"י ז"ל והכי קאמר שאפי' אמר שבועה שאין לך בידי אלא חטה ושעורה וכוסמת חייב על כל אחת ואחת שלא תאמר הואיל ותבעו חטים ושעורים אם אמר לו שבועה שאין לך בידי אין במשמע אלא חטים אבל חטה אחת יש לו ומש"ה פריט להו ולא לאיחיובי אכל אחת ואחת קמ"ל חטה בכלל חטים ובין דאמר חטה בין דאמר חטים כל ששוה פרוטה משמע בין חטה אחת בין הרבה ובשביל כך לא היה צריך לפרש הילכך כי פריט להו לאיחיובי אכל חדא וחדא פריט להו.

דף לח:

קנס הוא תובע ולא בשת ופגם. תמיהא לי, והא מ"מ הוא אומר לא אנסתי והוא כופר בבשת ופגם ובשבועת הפקדון אע"ג דלא טעין ליה מחייב כדאמרנא לעיל בפ' שבועת העדות משום דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו ול"ק דאע"ג דאם כפר מעצמו חייב אם טענו הלה קנס והוא אומר לא אנסתי כדי לכפור הקנס הוא נשבע ואלו טענו בשת ופגם שמא היה מודה דכי טעין ליה וכפר אמאי דטעין ליה כפר.

מתני' **שבועת הדיינין**. פי' רש"י ז"ל שבועה שהדיינין משביעין אותה על ידי כפירה והודאה שלמדוה מאשר יאמר כי הוא זה וכתיב עלה ונקרב בעל הבית אל האלהים וגו' דהיינו שבועה.

ויש לדקדק בלשון משנתנו למה לא פירש איזו שבועה שהרי אף שבועת השומרין שבוע' הדיינין מיקריא דהיינו טענת נאנסו וי"ל אע"פ שהדיינים משביעין אותה לא מיקריא שבועת הדיינין מפני ששם (אחד) [אחר] יש לה אלא הפקדון שמה, שהרי אם הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם, ושבועת הפקדון כוללת כל שבועה שעל עסק פקדון כגון איני יודע מה אתה שח וכגון נאנסו הלכך לא מקריא שבועת הדיינים ושבועת עד אחד כיון דלא כתיב בה בהדיא ליתא בכלל שבועת הדיינין וי"ל דהכי קתני שבועת הדיינין צריך שתהא הטענה שתי כסף כדתנן בפ' הזהב (ההודאה) [האונאה] ארבעה כסף והטענה שתי כסף [וההודאה שוה פרוטה] והאונאה ארבעה כסף מעשרים וארבעה כסף לסלע שתות המקח והיינו מעין ודכות' הטענה שתי כסף שתי מעין ולאו כל שבועת הדיינים קתני והיינו דמפיק מינה עד אחד בגמ'.

ופי' שתי כסף שתי מעין משש מעה כסף שבדינר צורי והכי איתא בירושלמי תני הטענה בית שמאי אומרים מעה כסף ובית הלל אומ' שתי מעה כסף ומפרש התם טעמא דבית הלל כתיב כי יתן איש אל רעהו אם ללמד שאין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה כבר כתיב לאשמה בה פרט לפחות משוה פרוטה מכאן שיש כאן יותר מכסף וכמה הוא שתי מעין או כסף בפרוטה יתר מכסף ב' פרוטות כסף מטבע כסף מעה פי' שאין מטבע כסף פחות ממעה והוא מוזכר בתורה גרה ואין בתורה פחות ממנו ותהא מעה או כלים מה כלים [שנים] אף כסף שנים.

והפרוטה, כתבו רבינו חננאל ורבינו יצחק אלפסי ז"ל שהיא חצי חבה ותניא במס' קידושין דקצ"ב פרוטות יש בדינר נמצאו בשתי מעין ס"ד פרוטות שהן ל"ב חבות שהן משקל ל"ב שערות של כסף נקי נמצא שאינו חייב שבועת מודה מקצת הטענה עד שיכפור בל"ב שערות של כסף ויודה בחצי שעורה דהיינו פרוטה ויש בדבר זה טעות בדברי הרב הלוי ז"ל ר' יוסף ז"ל.

גמרא: **היכי משבעינן ליה. משביעין אותו בשבועה האמורה**. אסיקנ' דהיינו חפץ ביד והטעם כדי להחמיר עליו שלא ישבע שהרי בשבועת העדות ושבועת הפקדון וביטוי בלא חפץ הם נשבעין וכאן נמי לא בתורה הוא נשבע אלא ב"ד משביעין אותו בשם המיוחד או בכינוי והוא אוחז ספר תורה בזרועו כדי לאיים עליו.

והא דאמרינן האי דיינא דאשבע בה' אלהי ישראל נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחוזר

לאו דוקא אלא בלא נקיטת חפץ קאמר והכי קאמר אע"פ שהשביע בשם המיוחד כיון שלא התפיס חפץ טועה הוא וחוזר. וכת' רבינו הגדול ז"ל בתשובה דאע"ג דבההיא שעתא לא הוה מיחייב שבועה דאורייתא כגון שכפר בכל והשביע אותו היסת ואח"כ יצא עליו עד א' חוזר ונשבע חפץ ביד.

דף לט.

וכל עבירות שבתור' נפרעין ממנו וכאן ממנו ומכל העולם. לאו דוקא כל עבירות שבתורה, אלא בר מהנך דכתיבי הכא קאמרינן דברוצח וגנוב ונאוף נמי נפרעין מכל העולם כדאמרינן בפירקא קמא דקידושין וקשין לעולם יותר מאנשי דור המבול כו' וכן הא דאמרינן וכל עבירות שבתורה נאמר בהם ונקה לאו דוקא הוא דלא חמיר שבועת שוא אלא משאר חייבי לאוין אבל בדין חייבי כריתות הוא כדתניא בסוף יומא לפי שנאמר בחורב (שבועה) [תשובה] ונקה יכול אף לא תשא עמהן ת"ל לא ינקה יכול אף שאר חייבי לאוין ת"ל את שמו שמו הוא דאינו מנקה אבל מנקה הוא שאר חייבי לאוין משמע מדין חייבי לאוין שנאמר בהן ונקה ובלא פרעון כגון בתשובה או בתשובה ויום הכפורים ממעיט אבל בדין החמורין כריתות ומיתות ב"ד דצריכין יסורין למרק הוא והיינו דאמרינן ולא תשא עמהן ומיהו בעונש (דאחרים) [דחייבי לאוין אחרים] חמירא מכולהו ודאי והיינו דנזדעזע העולם דחמירא מכולהו (בהא) [הא] לא קילא (מינייהו בשאר דוכתי) [מינה חייבי כריתות] אלא דכותייהו הוא.

וכל מאי דמדכרינן הכא לא תשא ושבועת שוא לאיומיה עליה משום דאתמר ביה לא ינקה ומיהו הך שבועת שקר היא ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר אלא דלענין חומרא תרוייהו כי הדדי נינהו ומדכר הך דמפר' בקרא.

ה"ג: **מאי היא אף בלשונה נאמרה דתנן ואלו נאמרין בכל לשון כו' ושבועת העדות ושבועת הפקדון וקאמר נמי שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה.** כלומר אף שבועת הדיינין כשבועת הפקדון היא ונאמרה בכל לשון וכן כתב רש"י ז"ל ורבינו יצחק אלפסי ז"ל תדע דשבועת הפקדון גופה שבועת הדיינין היא ברוב ומצאנו בתוספתא במס' סוטה פ"ז מפורש שבועת העדים והדיינים נאמרת בכל לשון כו' וכאן טעה הרב הלוי ז"ל.

דף לט:

ה"ג: **מה כלים שנים אף כסף שנים ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב.** ופי' ומה כלים שנים אף כסף שנים דלהכי כתב רחמנא כלים ללמד על כסף שהוא שני כסף.

ואם תאמר הרי אצטריך למכתב כלים לאמר יצאו כלים למה שהן כדסבירא ליה לשמואל לקמן התם היינו טעמ' דדייקי' הכי מדלא כתב רחמנא כספים דמשמע שני כספים למה לי דכתב כלים ש"מ להוציאן למה שהן כך פי' רש"י וא"ת דילמא למה שהן הוציאן בלחוד ומנא לך הקישא דמה כלים שנים אף כסף שנים משום דהוה ליה למיכתב כסף וכלי מאי כלים ש"מ תרתי.

ומה כסף דבר חשוב אף כלים דבר חשוב. קשיא ליה לרש"י ז"ל והא אמר שמואל יצאו כלים למה שהן וליתא בכולהו נוסחי ובמסכת קידושין נמי גרסינן בכלים דבר חשוב אלא שפירש"י ז"ל שם דלא סביר' לן כשמואל.

ורבותינו מפרשים, מאי דבר חשוב דבעי' בכלים לאפוקי מדנקא כדאמרינן בפ' הזהב במנא דכשר לאפוקי מדנקא שאינו כשר וחשוב אי נמי לאפוקי שברי כלים כשאינן ראויין למלאכתן ואינן חשובין ככלי כדאמרינן לענין חליפין מה נעל דבר המסויים אף כל דבר המסויים לאפוקי חצי רמון וחצי אגוז.

וההיא דאמרינן במרובה שלמה למעוטי דבר שאינו מסויים לאו חצי כלים דמהכא נפקא לי' אלא היינו דבר שאינו במדה דלא חשיב מודה מקצת.

ולדברינו אנו שפירשנו דבר שאינו מסויים דבפרק מרובה כעין אותו שבפ' הזהב לאפוקי חצי כלי נפרש בדבר חשוב שבכאן פ"א שמצינו אותו בירושלמי דגרסי התם אמר שמואל טענו שתי מחטין והודה לו באחת מהן אמ"ר חנינא והן יפות שתי פרוטות שיהא טענה פרוטה והודה פרוטה והכי נמי מפרשינן הא דאמרינן בגמרא דידן אף כלים דבר חשוב שיהו חשובין ממון כלומר שוין שתי פרוטות שיהא הודיה פרוטה וכפירה פרוטה ואע"ג דאקשו התם בירושלמי ברם כבית הלל דילפי כסף מכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ודכותה מה כסף שני מעים אף כלים שני מעים לפום גמרא דילן לא קשיא דלהכי הוא דמקשינן כסף לכלים ולאו לענין שיהו שוין שתי כסף כדמפרש טעמא לכך יצאו כלים למה שהן והרי בהדיא אמרינן בגמרא דילן דמקשינן כסף לכלים וכלים לכסף ולא בעינן בכלים שיהו שוין שתי כסף הילכך גמרינן בגמרא דמערבאי פירושא דמילתא דשמואל והויא דהוו בה לית לן בה דלא אתיא אליבא דגמרא דילן.

אבל ראיתי לרבינו האיי גאון ז"ל בשערי השבועות שלו ולמקצת המחברים שכתבו שטענו שתי מחטין חייב אע"פ שאינן שוות פרוטה וראוי לסמוך על הירושלמי ועוד דאינן שוות פרוטה היאך איפשר והא אין ב"ד נזקקין לפחות משוה פרוטה כדאמרינן ישיבת הדיינין בפרוטה ולא הוציאו כלים מן הכלל וכן לענין קידושין ושאר הפרוטות שבמשנתנו אין הכלים יוצאין למה שהן ופי' מה כסף חשוב לכל הלשונות שכל מטבע

כסף חשוב הוא כיון שהוא יוצא וכיון שלא הוזכר בכתוב אלא כסף סתם אין לך בו אלא פחות שבמטבעות של כסף כמו שהוזכר בירושלמי למע' אף כלים כל שיהא כלי ובלבד שיהא חשוב וההיא דאתמר בקידושין איפכא מה כלים דבר חשוב אף (כאן) [כסף] דבר חשוב כו' למאי דס"ד מעיקרא התם דכל כסף האמור בתורה כסף צורי הוא דאצטריך אבל כיון דבמסקנא כסף קצוב אתמר כל שאינו קצוב בתורה כגון זה פחות שבכסף הוא וכבר פירשתי שם הגירסא כהוגן.

והרב ר' יהוסף הלוי ז"ל מפרש דהכי קאמר מקיש כסף לכלים מה כלים שנים אף כסף שנים ודכותה מקיש לכלים כסף ולאו למימרא דבעינן שוין שתי כסף דאם כן למה יצאו אלא מה כסף כל שהוא חשוב כסף דהיינו סוף כסף אף כלים כל שהוא חשוב כלי כלומר אע"ג דאיתקוש להדדי כלים למה שהן יצאו ופירוש נאה הוא והוא מצא נוסחא שכתוב בה ומה כלים דבר חשוב אף כסף ובא ללמד שהוא מטה וזו היא הגירסא שבמסכת קידושין.

והא דאמרינן נמי **לכתוב רחמנא כלים ולא בעי כסף ואנא אמינא מה כלים שנים אף כל שנים ומה כלים דבר חשוב**. הכי קאמר, מה כלים דבר חשוב דכל כלי שבעולם הואיל וראוי למלאכה חשוב הוא לאדם כמעה של כסף וסבירא לן השתא דסתם כלים בשלימין משמע ובשוין ממון משמע הילכך אע"ג דלא כתב רחמנא כסף ידעינן דבעי שתי כסף ושמואל לא ס"ל הכי דאי כתב רחמנא כלים לא בעינן דבר חשוב כלומר שיהא דבר אחר חשוב שתי כסף הילכך אצטריך רחמנא למכתב (כלים) [כסף]. ורב גופיה אפשר דס"ל יצאו כלים למה שהן דהא בלא יתורא דקראי אמר ומה כלים דבר חשוב אלמא כלים חשיבי כשתי כסף אע"פ שאינן שוין שתי בסף וכל שכן השתא דכתיבי תרוייהו כסף וכלים דאיכא יתורא דקראי.

מי סברת שוה קתני דוקא קתני. הכי פירושו, מי סברת מי שתובע לחבירו סתם שתי כסף לי בידך שרוצה לומר שוה שתי כסף בידך ומכל מקום שיודה לו (ההוא) [הוי] ממין הטענה לא דוקא קתני שמי שתובע לחבירו שתי כסף לי בידך לומר כסף יש לי בידך משקל שתי מעין בעצמן ואינו כתובע ששוין.

ואי אפשר לפרש מי סברת שוה קתני מתני' שתבעו דבר שוה שתי כסף לי בידך אבל לכ"ע אם תבעו שתי כסף דוקא קאמר משום דאמרינן לקמן ת"ש דינר זהב זהוב לי בידך כו' טעמא דאמר דינר זהב זהוב הא סתמא שוה קאמר ואי סלקא דעתך לכולי עלמא כי תבע איניש דינר זהב או שתי כסף שדוקא קאמר למה לי למימר זהוב ליתני סתמא ואם כן לרב נמי קשיא ואנן ודאי לשמואל מקשינן ואי אמרת דהכי קאמרינן טעמא דקתני

זהב זהוב הא כל היכא דקתני זהב בלחוד שוה קתני והיינו מתניתין, לאו מילתא היא דהא מנא לך דילמא כל היכא דקתני מתני' דינר זהב או שתי כסף [לאו] דוקא קתני דהא דינא הכי ורבי חייא תנא בברייתא לישנא אחרינא ותו דאמר רב אשי הכי קאמר כל האומר דינר זהב באומר זהב זהוב הא פשיטא דהא ליכא מאן דאמר דשוה קאמר ותו מלישנא דגמרא דקאמרי' טעמא דאמר ליה דינר זהב כו' אלמא האי לישנא הוא דאמר ליה תובע לנתבע ובהא אמרינן דשוה הוא וסוגיא כולה דליטר' זהב. וסיפא ודר' אלעזר לא מחוורא אלא כדפרישית. ותו דאי ס"ד היכא דתבע איניש בב"ד שתי כסף לי בידך דוקא קאמר מתני' דקתני שוה היכי קתני שתי כסף לי בידך הא לא אמר ליה כי הך לישנא והוה ליה תבעו שתי כסף מדקאמר לי בידך ולישנא דתובע אלמא בהאי לישנא תבע ליה ואי נמי ליתני מתני' שוה שתי כסף בהדיא ולישמעינן דינא אלא ודאי הכי מפרשה שמעתין כדפרישנא לעיל , וכן פי' הרב אב ב"ד ז"ל.

וכיון דקי"ל כרב ש"מ דמאן דתבע לחבריה שתי כסף לי בידך הלואה והלה אומר לא כי אלא שוה פרוטה ואפי' אמר אין לך בידי אלא כך וכך חטים ושעורים הלויתני כיון שהודה מקצת הטענה אע"פ שלא הודה ממש ממין הטענה חייב דאמרינן שוה קא תבע ליה וה"מ בהלואה אבל אם אמר שתי כסף פקדון יש לי בידך והלה אומר לא כי אלא כך וכך חטים ושעורים פקדון לי בידך אע"פ שהודה מקצת טענה פטור שאי אפשר לומר בפקדון שוה קאמר ליה אלא דוקא קא טעין ליה ובהלואה נמי לא אמרנא אלא שתבע שתי כסף או דינר זהב או מעות שאדם עשוי לשום כל דבר במעות והם נעשין דמים באחר אבל טענו כך וכך חטים ושעורים לי בידך הלואה והלה אומר אין לך בידי אלא לתך קטנית פטור דליכא למימר שוה קאמר ליה א"נ בליטרא זהב או כסף לא אמרינן שוה קא טעין ליה וכן בכל מטבע שאינו יוצא כגון של מלכים אתרים שאין (לי) דרך לשום באותו מטבע ואינו נעשה דמים על אחר דוקא טעין ליה הילכך אי מודה ליה ממין אחד פטור.

והוי יודע דכל היכא דאמרינן פטור מפני שאין ההודאה ממין הטענה אף מדמי אותו דבר שהוא מודה בו פטור ואיתא בשלהי המניח את הכד בבבא קמא.

ובירוש' (ו,ג) גרסי': דינר זהב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף א"ר יעקב בר אבינא בקמייתא הוינא אמרין דינר זהב פרוטרות אלו מר דינרי זהב זהוב יאות אשכח תני זהב זהוב פטור. ופירושו כך, א"ר יעקב בראשונה היו אומרים אם טענו דינר זהב (והודאו) בפרוטות. חייב דמין הטענה הוא דשוה קא תבע ליה שהדינר נפרט בפרוטות או בדינרי כסף ומעות וכשיש לו לאדם אצל חבירו (דינר) כסף או פרוטות (כאן חסר) להו (ותבעי)

דינר זהב והיינו מתניתין דינרי זהב אינן פרוטרות ולא מסחי בטוען דינרי זהב עסקינן ולא הוה ניחא הך סברא והיינו אומרין אלו טענו זהב זהוב יש לי בידך אין לך בידי אלא דינר כסף פטור וכן גירסת רב חננאל ז"ל ולא כדברי רש"י ז"ל וש"מ דמאן דתבע לחבריה דוקא כגון ליטרא זהב ודינר זהב זהוב ואודי ליה בשוה כגון דאמר ליה שוה שתי כסף יש לי בידך לא אמרי' שוה שתי כסף זהב קאמר ומין הטענה אודי אלא כך התניתי לך ליתן שתי כסף באיזו מטבע שיצא כשאר החובות ומיהו בתובע שוה אע"פ שהודה לו בדבר שהוא דוקא חייב וכן הדעת נוטה דהא בכלל תביעה והודאה והיינו סיפא דמתני' דקתני פירות לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב דהא טענה דפירות דומייא דשוה הוא דהא כור מכל הפירות טעניה ואיהו אודי בדוקא וחייב.

דף מ.

אמר ר' אלעזר בטוענו דינר מטבעות. ה"ג רש"י ז"ל. ופי' טבועה במטבע צורה ולא טענו משקל וזה הודה לו מטבע אע"פ שזו כסף וזו נחושת ממין הטענה הוא דכולהו מטבע נינהו ותמהני דקאמר והא קמ"ל דפרוט' בכלל מטבע איתא בל"ה קאמ' נמי קמ"ל טובא. אבל רב חננאל ז"ל גריס בטוענו בדינר מטבעות ופירושא כגון שטוענו דינר זהב נתתי לך ליתן לי בו מטבעות והלה מודה שנתן לו דינר כסף ושיש לו בידו טריסית או פונדיון או פרוטה חייב וקמ"ל דפרוטה איתה בכלל מטבע וכיון דאסיקנא בגמ' דרבי אלעזר כרב שמעינן מפי' רש"י ז"ל שאם טענו מאה דינרין הפקדתיך ממטבע פלוני ואותו מטבע הוא של מלכים אחרים דודאי דוקא קאמר ליה כדכתיב לעיל והלה אומר אין לך בידי אלא מקצת ממטבע פלוני של מלך פלוני אע"ג דדוקא קאמרי חייב דמין אחד הוא ולפי גירסת רב חננאל ז"ל אינו כן אלא דהיכא דאיכא למימר שוה קא טעין ליה ולפום מאי דכתיבנא לעיל, וכ"נ הדברים.

הא דאמרינן **שכל דין מטבע אחד הוא** נ"ל דהכי פירושא קתני רישא שתי' כסף וקאמר דשוה הוא והדר תנא ליטרא זהב דדוקא הוא והדר תנא דינר זהב דשוה הוא וקאמר שכל דין מטבע אחד הוא דבכולהו שוה קאמר ושאינו מטבע כגון ליטרא לעולם דוקא בין בכסף בין בזהב.

והרב אב ב"ד ז"ל [כתב] דין מטבע הוא דס"ד כיון דאיהו תבעיה שוה אין כאן הודאה ממין הטענה אלא אם כן הודה באותו לשון שתבעו חצי דינר זהב קמ"ל כיון דשוה הוא הכל דין מטבע אחד הוא וזה הפי' נדחה ממה שכתבתי דטוען שוה ומודה דוק' במקצת חייב הוא.

הא דדייקינן **ורבי אלעזר לימא מדסיפא כדשמואל מתריץ לה רישא נמי כשמואל סבירא ליה**. ולא דייקינן הכי לרב אשי דפריק ברייתא כשמואל משום דרב אשי לתרוצה דשמואל אמרה כדאמרינן בעלמא מכדי דרב לא סבירא משכוני נפשך אדרב למה לך לתרוצה לדרב בעלמא ואמרי' נמי תרגמה אביי אליבא דרבא ותרגמה בכאן חסר שיעור שיטה א') לא שמיע ליה קושיא דמקשי' ליה ובכאן נמי חסר שיטה א') דאוקמה בהכי ומש"ה קס"ד בכאן נמי חסר שיטה א').

אבל טענת מלוה והעדת (עדים) ובכאן חסר ש"ש א') פרוטה. וכפר בו חייב. איכא דדייקי מדקא ובכאן חסר שיעור שי' א') ואמרינן נמי טענו אלמא אין נשבעין (בעדותן) כא) בכאן נמי חסר כו') בטענה וכפירה כלומר שיהא טוענו בריא אבל בטענת שמא כגון שאמר אמר לי עד אחד שנטלת משלי מנה והלה כופר והביא את העד פטור משבועה הואיל ולא טענו טענת בריא.

והרב רבינו אפרים תלמידו של רבינו יצחק ז"ל כך דעתו והביא ראיה מדאמרי' במסכת ב"מ הצד השוה שבהן על ידי טענה וכפירה הן באין אלמא כשטענו בריא אבל בשמא לא ואין אלו ראיות דמאי טענה דקאמרי' תביעה שהוא תובעו וזה כופר לדברי רש"י ז"ל אבל אנו כבר פירשנו שם דמגלגול שבועה דעד אחד הוא דאתיא התם בריש ב"מ וכידן דמגלגול אתיא על כרחך אפילו בשמא נמי דהא נשבעין על השמא בגלגול שבועה כדאמרינן במס' קדושין ולקמן בשילהי כל הנשבעין אלא על כרחך לאו טענת ברי קאמר אלא ה"ק שיש הודאת פיו במקצת או עדות עד אחד שהוא כעין הודאה או עדות שני עדים ויש כפירה גמורה במקצת וזהו צד שוה שבהן.

והרב רבי יהוסף הלוי כך כתב שאין נשבעין על פי עד אחד שלא בטענת ברי.

ורבם רבי' הגדול רבי יצחק אלפסי ז"ל לא כך דעתו שהרי כתב בפ' כל הנשבעין בעסק חד נברא דא"ל לחבריה אית לי חד סהדא דאתית לביתאי ופתחת ליה דלאו באפי ושקלת מיניה חד טיעונה דכתנא ואמר לי אידך אין פתחי ושקליה ואת אמרת לי שקליה בחושבנא דאית לך גבאי בכאן חסר שיעור ש"א) דהוה ליה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע כאן חסר שתי תיבות) הא הכא דשמא הוא דלאו באפיה שקליה כאן חסר שיעור ד' תיבות) שבועה הוא.

וקרא ומתניתא דייקי הכי קרא דכתיב לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת לא יקום אבל קם הוא לשבועה משמע דומיא דשנים בממון ומתניתא דתניא בהדיא כל מקום ששנים מחייבין אותו ממון אחד ניחייבו שבועה והרי שנים מחייבין אותו ממון אפילו בטוען טענת שמא כגון שאומר גזלתני שלא בפני א"נ בטוענו קטן מנה לאביך

בידך בשמא וכיוצא בו הילכך עד אחד מחייבו שבועה.
ומי שאומר אין למדין מן הכללות אין דבריו נכונים שלא אמרו אין למדין אלא היכא דמוכחא מילתא במתני' או במתנית' או בגמרא אבל אנן לית לן לשבושי כלל גדול שמסרו לנו רבותינו שאם לא כן אין לדבר סוף ולא נסמוך על התלמוד הערוך בידינו שהרי רובו כללות.
ובירושלמי (ו,א) דקו בהך כללא והרי שנים מחייבין אותו קנס שניא היא שאין נשבעין בקנס פי' שמואל ה"ק בכל דבר שנשבעין עליו עד אחד מחייבו שבועה אבל בדבר שאין נשבעין עליו כגון קרקעות וקנס שאפילו מודה פטור אין עד אחד מחייבו שבועה.
ואקשו תו התם והרי שנים מחייבין אותו פרוטה וכן הוא דתנינן שבועת הדיינין שתי כסף וההודיה שוה פרוטה מתני' בשנשבע מה דמר שמואל בשנשבע מפי אחרים לעולם אינו חייב עד שתהא הטענה וההודיה שוה פרוטה פי' קס"ד שאף בשבועת עד אחד אין נשבעין אלא כפירת שתי כסף ומש"ה אקשי' והרי שנים מחייבין אותו פרוטה ועד אחד אינו מחייבו שבועה אלא על כפירת שתי כסף.
ומפרקי' מתניתי' בשנשבע מפי אחרים שעד אחד מכחישו דבטענת מלוה ועדות עד אחד אפי' לא טענו אלא בפרוטה וכפר חייב ומאי דאמרי לעולם אינו חייב עד שתהא הטענה וההודיה שוה פרוטה נראה שהוא שבוש ולא גרסינן בה וההודיה דהא לא בעי ביה מודה מקצת.
כתבתי זה הירושלמי כולו מפני שיש לו סיוע לדברי רבינו הגדול ז"ל שאם כדברי תלמידיו ז"ל היה לו להקשו' והרי שנים מחייבין אותו בשמא ועד אחד אינו מחייבו בשמא אלא שמעינן מינה שאפילו בשמא נשבעין בהעדת עד אחד.
ובשבועת השומרין איכא פלוגתא ביני רבוותא ז"ל איכא מ"ד לא מחייבין אלא בכפירת שתי כסף דכתוב כסף או כלים בשבועת השומרין כתיב ואיכא מ"ד לא בעי' כפירת שתי כסף אלא במודה מקצת ואע"ג דכתיב ביה כסף או כלים עירוב פרשיות כאן וכי היכי דשדינן כי הוא זה אמלוה ולא אפקדון הכי נמי כסף או כלים אמלוה הוא דכתיב.
וסברא קמא עדיפא ומסתברא טפי חדא מדאמר שמואל אבל טענת מלוה והודאת עד אחד לא לישמעינן נמי בשבועת השומרין דאדרבה ההיא איצטריכא ליה לאשמועינן טפי תדע דאיצטריך ליה למימר מ"ט דאמר קרא אלמא אי לאו קרא דמרבי ליה הוה מיפטר דגמרי' מכל שאר שבועות בתורה ותו דהא כסף או כלים מדריש בכלל ופרט לענין שבועת השומרין כדאיתא לקמן בפירקין ואמאי לא מדריש נמי דמה כלים שנים אף כסף שנים לשבועת השומרין ודקאמר רב יהוסף הלוי ז"ל משום דכסף כי אתא

מעיקרא לכפירה הוא דאתא אדרבא מסייע לן דאי הוה כתיבא (הוה הודאה) איכא למימר דלא מדריש אשבועת. השומרין דהתם לא צריך הודאה במקצת אבל השתא אכפירה קאי היאך נדרש לפניו ולא למקומו והרי הוא ענין לעצמו.

ולא תטעה במה שאמרו גבי כי הוא זה ערוב פרשיות כתוב כאן דהתם אינו ענין לפקדון מדרבה כדמפרש בגמרא בפ' הגוזל קמא ועוד דהתם נמי לא שיעקר ממקומו אלא ה"ק אם ימצא הגנב או אשר יאמר כי הוא זה ויכפור בשאר שלא היו ד"מ שאלו כופר בכל דפקדון פטור כל זמן שלא יטעון נאנסו אבל לעקור פסוק ממקומו כל זמן שהוא ענין לעצמו לא אמרי'.

ואם תשאל א"כ לימא נמי שיהא פטור מחיוב שומר חנם לא קשיא דכולהו מיעוטי דכתיבי בהאי פרשתא לענין תשלומי כפל ושבועה כתיב מ"ט דהא לא כתיבא כאן ואם פשע ישלם כדכתיב בשאר השומרין אלא כל עיקרה של פרשה לתשלומי כפל ולשבועה באת ולפיכך לא נתמעטו אלא מכפל ושבועה וכן נמי שמלה דדרשי ביה בפ' מרובה למעוטי דבר שאינו מסוים מכפל ושבועה אימעיט ולא מחיוב פשיעה ופירושו חצי כלי שלא יצאי כלים למה שהן אלא בשלימין אבל לא בשבורין שאינן עושין מעין מלאכתן.

ואם תאמר והרי קרקעות ושטרות שנתמעטו כדן ואפילו מדין פשיע' כדפרישי' במציעא יש להשיב לך התם כיון דמעטינהו רחמנא מחיוב שומר שכר ממילא שמעי' דלגמרי אימעוט משומר תנם ולאו מגמר הוא אלא גלויי מילתא בעלמא הוא אבל הנך מיעוטי דאימעוט בשומר חנם ולא בשומר שכר אי לגמרי אימעוט מחיוב השומרין ליהדר וליכתבינהו קרא בכל חד וחד כדכתיב בקרקעות מדלא כתבינהו אלא בפרשה ראשונה ש"מ דמשבועה ובפל הוא דמעטינהו ולא מחיוב השומרין ובפרשה ראשו' שבאת ללמד על דין כפל ושבועה מיעטן הכתוב וה"ה לכל השומרין. אבל בשאר פרשיות שבאו ללמד תשלומי השומרין לא מעטן הכתוב נמצאו כל השומרין שוין שאין זה נשבע ומשלם אלא במה שזה נשבע ומשלם וכלהו נמי אתקוש להדדי כך אני בעיני במדרשות אלו.

ועוד יש ראיה שאין שבועת השומרין אלא בכפירת שתי כסף מהא דאמרי' לקמן בפרק כל הנשבעין גבי שותפין ואריסין והוא שיש כפירת טענה שתי כסף ביניהן והנהו דמו לשומרין ומ"ה תקינו להו לרבנן שבועה כעין דאורייתא בכפירת שתי בסף ואי ס"ד בשומרין דעלמא לא בעי' שתי כסף היכי מחמרי רבנן טפי משומרין דאורייתא דהא ההיא שבועה דומיא דשבועת שומרין של תורה תקנוה אלא ש"מ ככולן צריך כפירת שתי כסף וכן עיקר.

אבל אין אני רואה כלל דבריו של הר"ם במז"ל שאמר בנשבעין ונוטלין צריכי' שתי כסף שהללו אינן כשל תורה ומה שדמה אותן לנשבעין שלא בטענה אינו מן השם.

דף מ:

ולאו דחויי מדחינא לך אלא תלמוד ערוך בפיו של ר' יוחנן הא מני אדמון היא. א"ל הכא דהא אוקימנא בשני דייני גזרות אליבא דרבי חייא הב"ע דא"ל עשרה כדי שמן יש לי בידך וא"ל שמן לא היו ד"מ קנקנים חמשה אית לך חמשה לית לך אדמון סבר יש בלשון זה לשון קנקנים ומינו דמשתבע אקנקנים משתבע נמי אשמן בגלגול ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון קנקנים וכיון שכן היכי אמרינן דס"ל לאדמון טענו חטים ושעורים והודה לו באחד מהן חייב.

וא"ל דהא דאוקימנא התם בשהודה במקצת הקנקנים לאו לאדמון קאמרי' דלדידיה אפילו הודה בכל הקנקנים חייב כדתניא בהך ברייתא בשמעתי' ודיקא ממתני' דקתני אדמון אומר הואיל והודה מקצת הטענה ולא קתני ממין הטענה א"כ אדמון אומר מודה ממין הטענה הוא אלמא לאדמון טענו שני מינין והודה לו באחד מהן חייב הואיל והודה מקצת הטענה אלא דלדבריהם קאמר להו לרבנן אודו לי מיהא בכופר במקצת קנקנים שהוא חייב משום דיש בלשון זה לשון קנקנים ורבנן סברי אין בלשון הזה לשון קנקנים דהיינו דקתני לרבנן אין ההודאה ממין הטענה כלומר אין בלשון הזה לשון קנקנים דאלמא אם יש בלשון הזה לשון קנקנים חייב.

ויש מי שאומר. שזו מן הסברות המתחלפות בתלמוד בחלוף המסכתות וזה עיקר דהתם לא תניא הך ברייתא דטענו שור ושה וחמור והודה לו באחד מהן חייב ומש"ה אמרינן דאדמון נמי פטר בטענו שני מינין והודה לו באחד מהן והכא משום דאצעריך להאי פירוקא דשמיעא ליה ברייתא הדר ביה מההיא.

טענו חטים וקדם והודה לו וכו' כמערים. פי' ואח"כ תבעו זה השעורים דסיים דבריו אם כמערים חייב דהא מחמת טענ' דחזי לדעתיה ואמיד ליה אודי. ואם כמודה פטור אע"פ שחזר ותבעו דבעינן טענ' קודמת ומקצת הודאה, ומכאן נלמוד דבר זה מפורש בדברי הרב הלוי ז"ל.

דף מא.

מאן דמתני אסיפא הכא הוא דאיכא דררא דממונא. פסק רבינו הגדול ז"ל כמאן דמתני לה אירשא דאע"ג דליכא דררא דממונא חייב וגמר לה מדאמרינן בריש בבא מציע'

בההוא רעיא דמפקדי ליה כל יומא בסהדי וההוא יומא אפקידו ליה בלא סהדי אמר להו לא היו דברים מעולם אתו סהדי דאכל תרתי מינייהו ואקשי וליחיבוה מדרב נחמן דתני מנה לי בידך אין לך בידי כלום פטור ואמר רב נחמן כו' והא ליכא דררא דממונ' דהא אמר לא היו דברים מעולם אלא ש"מ הלכתא כמאן דמתני לה אארישא, וכן כתב ר"ח ז"ל.
ושמעתי שר"ת ז"ל היה אומר שאני התם דכיון דכל יומא מפקדי גביה דררא דממונא הוא ועוד דהא איכא סהדי דאכל מינייהו ולא גרע מדררא דממונא דהכא ולא מסתבר הכי חדא דהא מ"מ גמ' מייתי התם לישנא קמא דרב נחמן ובר מיניה דההוא נראין הדברים שהלכה כלישנא קמא משום דלישנא דגמ' הוא ולישנא בתרא לישנא דרב תביבא ויחידאה הוא ולא ס"ל כותיה.
וכלשון הזה כתב רבינו הגדול ז"ל בפ' בתרא דפסחים מסתברא לן דלישנא קמא לישנא דגמ' ולישנא בתרא לישנא דמר זוטרא הילכך עבדי' כלישנא קמא דהוא אליבא דגמ' ע"כ. וממנה נלמוד לזה וכן הסכימו כל הגאונים ז"ל כאן שהלכ' כלישנ' קמא דרב נחמן וכן עמא דבר.
מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן. פרש"י ז"ל שבועת היסת וכך הוא דבשבועת הנוטלין לא בעי' מאי בינייהו דכל הנשבעין שבתורה אין משלמין ואי ק"ל אמאי בעי מאי בינייהו איכא טובא דשבועה דרב נחמן ליתא בנקיטת חפץ שכך מסרו לנו רבותי' הגאונים ז"ל דשבועת המשנה הוא כעין דאורייתא בנקיטת חפץ ושבועת היסת לאו בנקיטת חפץ לא קשיא דאנן לא אתכסיסי שבועה קיימי' אלא אדיני שבועה לומ' אם החמירו בה כשל תורה.
וכיון ששבועה זו בשבועת היסת גבי נשבעין ונוטלין לא למדנו כלום ורש"י ז"ל כתב בפ' הכותב דמפכינן שבועתייהו אבל הר"ם ז"ל והגאוני ז"ל אמרו שאין בהן הפך וכתו' בהלכות מאי טעמא דמנתבע לתובע מפכי' שבוע' משום דאמר אנת לית לך גבאי ולא מידי אנת אי ניחא לך אשתבע ושקול אבל מתובע עלי' דנתבע יכיל למימר ליה אי ניחא לך אשתבע ושקול ואי לא ניחא לך ובעית לאפוכי עלי שבועה אע"ג דטבא לדידי לאשתבועי ומפטר אנא לא ניחא לי בהך תקנתא דמיא למאי דאמרינן האומר אי איפשי בתקנ' חכמים כגון זו שומעין לו זו היא טענת רבינו ז"ל בהלכותיו שלא להפך שבועה מתובע לנתבע ואין טענתו ברורה.
אבל יש לדון בדבר שהרי אפי' שבועת הסת שמוטלת מן הדין על הנתבע כשרצה אומר לתובע השבע וטול ואם אמר איני מקבל עלי לישבע אין שומעין אלא אומרים לו אם רצית ליטול השבע בהפוך שלך ואם לאו שתוק ממנו כ"ש שבועת משנה שהיא מוטלת

מן הדין על התובע שאין שומעין לו לסלקו מעליו אלא אם רצה לישבע יטול ואם לאו שתוק ממנו, וזו הטענה חזקה כנגד דברי רש"י ז"ל.

אלא שיש לי ללמד עליו זכות שאני רואה את הסוגיא הזאת הולכת דכל דפליגי בין רבנן לדאורייתא משום חומרא וקולא הוא דשבועה דאוריית' חמירא לחיוביה בה ממונא או ישבע או ישלם ושבועה דרבנן לא רמי בה חיובא בממונא אלא מסלקה ממנו בהפוך זה דרפויי מרפיא בידייהו וכן נמי [אי] לא בעי לאשתבועי ולא לשלומי בהפוך שמתא רמיא עליה ממונא לא מפקי' מיניה וכיון דטעמא הכי א"ל נמי בנשבעין ונוטלין בהנהו דמדאורייתא שקלי בלא שבועה כגון עד אחד מעידו שהוא פרוע ופוגם את שערו ומנכסים משועבדים ומנכסי יתומים דודאי מפכי' לה דא"ל רבנן אחמירו עלי שבועה כדהחמירו אנשבעי' היסת ולא עשאוה כשל תורה אלא אם רציתי להפכה עליך שתשבע ותפטר הרשות בידי דכל שלא רצה לישבע מדבריהם אינו מפסיד דינו לגמרי אלא מהפך אם רצה ולא תקנו אלא שלא תהא שבועה יוצאת מבין שניהם או זה או זה נשבעין.

וזה טעם נכון לדעת רש"י ז"ל ומ"מ יש לבעל הדין לומר דבנוטלין החמירו יותר שאם רצה נשבע ואם לאו אין מוציאין מיד חברו כלומר ואוקי ממונא בחזקת מריה שמצינו בכל מקום שאין מוציאין ממון אלא בראיה מפורשת וכן הדברים מראין כפשטן כדעת הגאונים ז"ל ע"כ.

הא ד**אמר מר בר רב אשי בדאורייתא מפכינן**. כתבו הגאונים ז"ל דהלכתא כמר בר רב אשי בגמ' בר ממיפך שבועה וחיורי וסימניך הפך לבן. ומסורת היא בידם.

ואם תשאל בפרק יש נוחלין מר בר רב אשי אכש' באבא דאבא ולית הלכתא כמר בר רב אשי יש להשיב דהתם הוא דאיפסיקא בגמ' בהדיא לית הלכת' כוותיה אבל היכא דלא אתמ' הלכתא כוותי' בר ממיפך שבועה וחיורי דלית הלכתא כוותיה וכן אמרו בגמ' בכל התור' כלה רב אתא ורבינ' הלכ' כדברי המיק' ובמסכ' ע"ז תרתי הלכ' כדברי המחמי' בפרק אין מעמידין חדא (בקנסא) [במומר להכעיס] ובפרק השוכר שם אחרי בקוניא ובפרק זה בורר כתבה רבינו ז"ל בהלכותיו כן.

ואיכ' מאן דאמר הלכתא כמר בר רב אשי דכל היכא דלא איתמר בהדיא לית הלכתא כמר בר רב אשי הלכתא כותיה בר מהני תרי מיפך שבועה וחיורי וסימניך הפך לבן והאי סברא דרבי' האיי גאון ז"ל.

ובשם מקצת חכמי הצרפתים ז"ל מצאתי, והלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה וחיורי וסימניך הפך לבן כלומר דבכולי תלמוד' לית הלכתא כותיה דמר בר רב אשי אלא בהנך תרי דאינון מיפך שבועה וחיורי ואם כדבריהם למה לן למימר בגמ' ולית הלכתא

כמר בר רב אשי בכתובות ובבבא בתרא הא כל היכא דלא איפסיק' הלכת' ליתא לדמר בר רב אשי.
וב"ה ז"ל כתב והלכתא כמר בר רב אשי בר ממיפך שבועה וחיורי ואודיתא ואיתא בפרק זה בורר אבל כתב מיפך שבועה שנים שהיו דנין והיה אחד מהם חשוד וחייבו לאותו חשוד שבועה מר בר רב אשי אמר מפכינן לאותה שבועה על בעל דינו שאינו חשוד זה טעות סופרים הוא.

דף מא:

אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדי'. אפי' אמר ליה לאחר שהלוהו דהא מתני' לאחר שהלוהו הוא כדקתני מנה לי בידך א"ל הן ומסתברא שאם לא קבל עליו ואמר לו לא בי אלא אפרע אותך שלא בעדים כדי שלא אהא צריך להבי' עדי עמי שאם ילכו למדינת הים או ימותו שמא אתה תובעני פעם אחרת שהדין עמו ואינו צריך לפורעו בעדים ולא חיישינן דילמא דעתיה לאכפוריה ומ"ה לא מקבל עליה לפורעו בעדים דאדרבא להאיך אמרינן דילמא דעתיה לאכפוריה פריעתו ומ"ה בעי עדים דהא מעיקרא שלא בעדים נתן לו.
ומצאתי לרב ר' שמואל ז"ל הלוי שכתב בפירושי בבא בתרא שלו הודאה בפני שנים וצריך לומר כתובו ובלא רשותו אין כותבין דחוב הוא לו דעד השתא הוא מלוה על פה ואע"ג דהודה בפני שנים נאמן לומר פרעתי ועכשיו כשיש בידו שטר אין הלוה נאמן לומר פרעתי אלא אם כן יביא עדים שפרעו בפניהם ע"כ ואע"ג דהתם טעמא אחרינא הוא משו' דלא נ"ל דליטריף ממשעבדי מ"מ למדתי ממנה שהרב ז"ל סבור שיכול לומר בלא עדים אפרעך שלא אהיה צריך להביא עדי עמי.
ה"ג: **ואם אמר ליה אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים ואם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים אינו נאמן**. אבל הר"מ ז"נ כתב וכבר חקרתי על הנוסחאות הישנות ומצאתי בהן שהוא נאמן והגיע לידי במצרים מקצת תלמוד ישן כתוב על הגוילים כמו שהיו כותבים קודם לזמן זה בקרוב מחמש מאות שנה ושתי נוסחאות מן הגוילים מצאתי בהלכה זו ובשניהם כתוב ואם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן וכך מצאתי בגדולות נאמן בשבועה.
ויש להשיב אם נאמן למה אמרו אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו כעדים למה הוא צריך והא אם פרעו שלא בעדים פרעון הוי כדאמרי' לקמן וא"ת שאם אמר פרעתיך שלא בעדים אינו נאמן שפרעו הואיל ואמר שלא בעדים פרעתיך הא אמרי' לעיל אל

תפרעני אלא בעדי' צריך לפורעו בעדים כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי יכול לומר לי' פרעתיך בפני פלוני ופלוגי והלכו להם למדינת הים ואקשי' עלה ממתני' דקתני נתתיו לך חייב מפני שצריך ליתן לו בעדים תיובתא דשמואל ומאי קושיא לעולם אימא לך שאם אמר נתתיו לך בלא עדים חייב אבל אם אמר פרעתי' בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים נאמן אלא ש"מ דלמ"ד פרעתיך בפני פלוני ופלוני נאמן כי אמר נמי פרעתי' אבל לא בפני עדים נאמן ולא תפס לשון זה אלא ללמד שהוא העיקר שהדין תלוי בו וכיון שכן מאי הלכתא אמרינן אל תפרעני אלא בעדים צריך לפורעו בעדים אלא ודאי ש"מ אינו נאמן לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ועוד אם כן מה הועיל בתנאו והלא יכול לומר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ומתו.

וא"ת השתא נמי לקתה מדת הדין שנמצא גובה וחוזר וגובה מדת הדין לא לקתה שהיה לו לכתוב שובר ועוד שהוא גרם על עצמו שקבל עליו תנאי זה הילכך נוטל כלא שבועה וכן כתב הרב הלוי ז"ל.

ומיהו לדברי הר"מ ז"ל י"ל דלרבי אסי דאמר צריך לפורעו בעדים ולא פי' משמע שאפי' אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אינו נאמן ולשמואל ס"ל דמהימן למימר פרעתיך בלא עדים מגו דאי בעי אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ואתא רבא ופסק חדא כמר וחדא כמר דכי טעין פרעתיך בלא עדים לא מהימן אע"ג דאיכא מיגו דהא בטליה להימנותיה מדקביל עליה שלא לפורעו אלא בעדים אבל אם אמר ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני כיון דליכא תנאה נאמן.

ה"ג: לא תפרען אלא באפי ראובן ושמעון אזל פרטיה באפי סהדי אחריני אמר אביי באפי סהדי א"ל והא פרעיה וכן בעובדא בתרא בההוא דאמר ליה כי פרעת לי פרען באפי תרי דתנו הלכתא אזל פרעיה באפי סהדי אחריני ואיתנוס.

וכתב ר"ח ז"ל מסתברא בדטעין פרעתיך באפי סהדי אחריני והלכו להם למדינת הים אבל אי איתנהו ומסהדי דפרעיה לא אמר רבא דלא מהימני ולפי פירושו אע"ג דאמרי' לעיל אינו נאמן יהבינן ליה זימנא ונטרי' ליה אי מייתי להו אי לא אבל הכא לא נטרי' להו דלהכי א"ל ראובן ושמעון שהוא יודע בהם שהם קבועים עמו ואינם הולכים למדינת הים כי היכי דלא לידחייה עד שיביא עדים ויתנו לו זמן.

ורי"ף ז"ל השיב מהא דאמרינן לקמן כיון דקא מודית דקבלתינהו מיניה הוי פרעון אלמא צריך שיודה ואין זו תשובה על דברי ר"ח ז"ל דאיהו ל"ג בההוא עובדא פרעיה באפי סהדי אלא פרעיה סתם ובלא עדים אמר.

וכן כתב הרמב"ם ז"ל כדברי ר"ח ז"ל שאם באו העדים והעידו שפרעו נאמנין, וכתב

ומצאתי כתוב בגוילים אזל פרעוה ביניה לבין דיליה וכך מצאתי בגדולות ולדבריהם שכתבו בההיא דרבה נאמן אתיא להו שפיר.

והיכא דאמ' אל תפרעני אלא בעדים נאמן לומר פרעתי' בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ואם אמר בפני ראובן ושמעון אינו נאמן אלא יבואו עדים ויעידו ואם לאו יפרענו עכשיו ולכשיבואו עדים מחזיר לו את שלו שכך התנו ביניהן. ומה שהשיב רבינו הגדול ז"ל דהא פסלינהו כדאמרינן לקמן במהימנת עלי כבי תרי אינה תשובה לפי דעתם שהאומר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני או בפני עדים אין בלשון תנאי זה אלא התראה שלא לכפור בו אבל לא לפסול עדותן של עדים אלא א"כ פירש ואעפ"כ אין לנו כי אם כדברי הרב ז"ל כמו שכתב בהלכותיו.

וכן כתב רש"י ז"ל שהלה טוען עדי שקר הם אלמא אע"פ שבאו העדים אינן נאמנין ולישנא דגמ' דיקא דאמרי' באנפי סהדי א"ל והא פרעי' משמ' דפרעי' ודאי אי נמי למקצת נוסחי דגרסי באנפי סהדי פרעיה.

ומיהו הא דאמרי' כי היכי דלא לידחייה קשיא דה"ל למימר קא פסלינהו וא"ל לא ס"ל לרבא למימר דלמפסל כ"ע איכוון מעיקרא דאטו כ"ע חשידי וראובן ושמעון הימני אלא איהו כי היכי דלא לידחייה אמר הכי דשכיחי ליה וממיל' איפסילו להו כלהו אינשי וכלפי שאמר אביי באפי סהדי א"ל באפי סהדי פרעיה כלומר שאין בלשון ראובן ושמעון אלא עדים. אמר רבא דודאי דוקא א"ל משום דחשש דילמא דתי ליה ולהכי אסיק מילתא בדעתיה למפסלינהו לכלהו ופי' לא לדחייה למיהב ליה זמן אי נמי דלא לדחייה קודם פירעון לומר לא אפרע עכשיו עד שאמצא עדים המצויין לי תדיר או שאכתוב שובר.

ויש מי שהורה שאם פרעו פעם אחרת יכול לתובעו אותו ממון וגובהו על פי אותן עדים אע"פ שאינן נאמנין על הפרעון כיון שפרעו נאמנין להעיד עליו שהם לא נפסלו אלא לאותו עדות של אותו פרעון. והרב הלוי ז"ל כתב דאפילו אסהידו ביה השתא נמי (נמי) כיון דמסהדי דבתור' פרעון דההיא הלואה יהבינהו ניהליה סהדותייהו לא סהדותא הוא דהא גבי פרעון דההיא הלואה כפסולין דמו הילכך משתבע השתא המלוה שבועת היסת דיכא גביה מהנהו זוזי דקא טעין דקא יהביה ניהליה מעיקרא מידי ומיפטר.

ויש מי שאומר שאע"פ שכל העדים אחרים פסולים לאותו פרעון אם הודה בפני עדים שנפרע והעידו עליו בכך נאמנים אע"פ שכבר כפר שלא נפסלו אלא לאותו פרעון. וכן היכא דא"ל מהימנת עלי כבי תרי דלא מהימני סהדי אי אמרי באנפנא פרעיה אבל אמרי באנפנא אודי ליה דפרעיה מהמני.

ואיכא מאן דפליג ואמר לעולם לא מהימני ואית ליה ראיה מדא"ל רב נחמן להההוא גברא

כיון דמודית הוי פרעון ואי אמרת לקיומי תנאיה זיל אייתינהו ולמה ליה למימר זיל אייתינהו הא רב נחמן וחד דעמיה נאמנין כיון דקמייהו אודי. ולאו ראיה היא דהא דא"ל רב נחמן להההוא גברא זיל אייתינהו לאו משום דלא מהימני רב נחמן ואחרינא אאודיתיה דאי הכי לאידך חבריה ה"ל למימר ליה אייתינהו דלדידיה אמאי א"ל אייתינהו הרי חוב הוא לו אלא מילתא בעלמא ק"ל אי בעי' לקיומי ההוא תנאה דניחא לך בהכי זיל אודי ליה באפי ובאפי רב ששת הילכך לעולם א"ל דנאמנין אחרים על הודאתו.

ואני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה, אלא היכא דא"ל מהימנת עלי כבי תרי כל היכא דאמרת לא פרענא אע"ג דאתו בתרי ואמרו קמן אודי ליה דפרעי' והלה אומר לא הודיתי ולא נפרעתי נאמן דהא הימניה כל אימת דאמר לא פרענא והא אמר הכי אבל מאן דאמר לא תפרען אלא באפי פלוני ופלוני ואתו סהדי ואמרו דאודי ליה נאמנין שהרי לא פסלם אלא לאותו פרעון והואיל ומשום תנאו הן פסולין אין לך בו אלא מה שהתנה עליו ועוד שיד בעל השטר על התחתונה.

רבא אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה. פי' רש"י ז"ל כגון זה שלא היה לו לומר פרעתיך בעדים שלא א"ל בשט' הלואה בעדים פרע לי הילכך לא שם לבו לזכור אם בעדים פרע או שלא בעדים ואמר בעדים לאו אדעתיה ואינו מוחזק כפרן בכך. ור"ח ז"ל כתב, הוחזק כפרן - כלומר אם יטעון אחר כך שפרעתיך אינו נאמן. רבא אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאי אדעתיה פי' העדים כיון דלא רמיא עלייהו לאו אדעתהון והן שכחו וטענתיה דלוה טענה היא. וכן פי' בהא דאמרינן בסמוך גבי קיצותא דתרעא והא אמרת כל מילתא דלא רמיא עלייהו דסהדי אנשו ולאי אדעתייהו וטענתא דלוה טענה ז"ל ר"ח ז"ל, ואינו מחוור לפי שאין ראוי לומר שכחו העדים כמה מזדבן קבא דעפיצי ויעידו עדות שקר ותרתי לא עבדי.

ויש לדקדק בשמועה זו מהא דגרסינן בפ' גט פשוט רב יצחק בר יוסף הוה מסיק זוזי ברבי אבא אתא לקמיה דרבי יצחק בר נפחא א"ל הב לי זוזי אמ' ליה פרעתיך בפני פלוני ופלוני יבואו פלוני ופלוני ויעידו א"ל ואי לא אתו לא מהימנינא לך והא קי"ל המלוה את חברו בעדי' א"צ לפורעו בעדי' א"ל אנא בההיא כשמעתא דמר ס"ל דאמ"ר אבא אמר רב האומר לחברו מנה לי בידך וא"ל פרעתיך בפני פלוני ופלוני יבואו עדים ויעידו ואמר רב גידל אמר רב הלכה כרב ואף ר' לא אמר אלא לברר אמר ליה אנא נמי לברר קאמינא, ופר"ח ז"ל שאם באו עדים ואמרו לא היו דברים מעולם אינו נאמן ומשלם. וכן דרך רבינו יצחק ז"ל בלשון צריך לברר ובלשון הזה כתב ר"ח ז"ל ואם אמרו מעולם לא הועדנו בדבר זה הוחזק כפרן וחייב לשלם.

ויש מי שאומר דהתם כשטוען ואומר פלוני ופלוני עדים שפרעתיך בפניהם ואמרתי להם היו עלי עדים דליכא למימר דלאו אדעתייהו אבל הכא כשאמר פלוני ופלוני ראו וכיון שלא אמר היו עלי לא רמו אנפשייהו ולא דכירי וזה התרוץ על דרך ר"ח ז"ל או י"ל שכיון שלא היו עדים מזומנין להעיד איהו גופיה לא דכיר מאן נינהו והא דלא מסיימי' התם ואמר לו פרעתיך בפני פלוני ופלוני והיו עדים בדבר משום דלא מחית נפשיה בפלוגתא דרב ששת ורבא.

ומצאתי ל"א בשם ר"ח ז"ל בלברר אם יעידו שפרעת נתברר הדבר אם אמרו לא היו דברים מעולם אמר רב ששת הוחזק כפרן בשבועת הדיינין ורבא אמר כל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש כו'. ואם אמרו שכחנו ואין אנו מכוונין עדות זה (חייב) וכיוצא באלו נשבע שפרע ופטור ואינו מספיק שהרי לדעת רבא בין כשבאו והעידו כדבריו בין שהכחישוהו פטור וטורח הבאתן למה ורבינו ז"ל השמיט להההיא וכתב לזה אבל אין בידינו כח לדחותה מהלכה דהא דאמרה וקי"ל כוותיה בלברר גבי הבא לידון בשטר ובחזקה ואם כן הוה מקשה מדר' עליה דרבא תיובתא.

ול"נ שאם אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני ובאו ואמרו לא היו דברים מעולם והלה אומר כדבריו הראשונים ואומר פרעתיך כפניהם ואינן זכורים בדבר אינו נאמן והוחזק כפרן דבמקום עדים לא מהימן ואפי' מינו במקום עדים לא אמרינן ושמעתא דהתם בהכי עסקינן וקמ"ל שצריך לברר דבריו ולהביא עדים שמא יאמרו היאך היה מעשה ויתברר הדבר מעיקרו אבל אם אמר באמת שפרעתיך אם לא בפניהם בפני אחרים פרעתיך או ביני לבינך אמרינן מילתא דלא רמיא עליה דאיניש הוא ונאמן מתוך שיכול לומר מתחלה פרעתיך שלא בפני עדים שהרי אין צריך לפרעו בעדים. וכלשון הזה כתב רש"י ז"ל וזה אומר פרעתיך מ"מ אם לא בעפיצין פרעתים במעות ואולי לא השמיטה הרב ז"ל אלא מפני שסמך על מה שכתב בבא לידון בשטר ובחזקה.

ויש מי שאומר שלא נאמרו דברי רבא אלא לומר שלא הוחזק כפרן ואם טען אח"כ פרעתיך נאמן דלא רמיא עליה דאיניש ולאו מילתא היא דהוה ליה למימר רבא אמר לא הוחזק כפרן והוה לי' נמי למימר חייביה רב ששת והדר אמר פרעתיך. ועוד הא דאמרינן בעובדא דשית מאה זוזי חייביה רבא אמר ליה רמי בר חמא והא את הוא דאמרת כל מילתא ומאי קושיא הא מ"מ חייב וכן בדין שאם אינו זכור למה אתה מחייבו ואם זכור למה לא הוחזק כפרן פשרה היא זו.

ובירושלמי (ו,ב) גרסינן: רבה בר המנונא ורב אדא בר אהבה בשם רב מעשה בא לפני ר' ואמרו יבואו פלוני ופלוני ויעידו הרי שבא בשטר ובחזקה ר' אומר ידון בשטר פי' אף

בשטר שצריך לברר רשב"ג אומר ידון כחזקה רבי זירא בשם ר' ירמיה מעשה בא לפני ר' יהודה כרשב"ג פי' שדן בחזקה לבדה שלא באו עידי השטר ר' ירמיה בעא קומי ר' זירא מחלפא שטתיה דר' תמן אמ' ידון בשטר. והכא הוא אומר ידון כחזק' פי' שעשה כדברי רשב"ג וקשיא שמעתין אעובדא דידיה נימא עד שלא יחזור אפי' תימא מדחזר ביה לא בקש ר' אלא לעמוד על אמתתן של דברים. וכך נראה פי': נימא דהא דאמר רבי ידון אף בשטר בשלא חזר בו אלא שעדיין הוא טוען ואמר יש לי שטר ולא הביאו או שהביאו ולא נתקיים בחותמיו שאמרו העדים אין אלו זכורין ואינן מכירין כתב ידן אבל אם חזר בו ואמר כסבור הוא שיש לו שטר ואין לו ידון בחזקה אפי' תימא מדחזר ביה אמ"ר שצריך להביא שטר. וא"ת למה יביא לא בקש ר' אלא לעמוד על אמתתן של דברים שמא יבאו עדי השטר ויאמרו הכי והכי הוה מעשה ומתוך כך יצא הדין לאמתו.

למדנו מכאן שיכול לחזור בו ואפי' חזר בו ואמר אין לי עדים צריך להביא אותו פלוני ופלוני שמא יאמרו כו"כ היה מעשה ואין ספק שאם באו אחר שחזר בו ואמר אין לי עדים ואמרו לא היו דברים מעולם שלא הוחזק כפרן ונאמן דטוען וחוזר וטוען עד שלא יבואו עדים ואפ"ה צריך לברר שמא יאמרו דבר שמחייבו לשלם, וזו ראיה לדברינו.

ור"ח ז"ל גריס מעשה בא לפני ר' חייא והורה כרשב"ג ולדבריו הא דמקשינן מדר' אדר' משום דרבי חייא תלמידיה דר' הוא. ויש כיוצא בזה אף בתלמודינו הבבלי בפרק הגוזל זוטא ובפ' מפנין.

והוי יודע שיש לרש"י ז"ל גירסא אחרת ופי' אחר במה דאמרינן צריך לברר שהוא אומר שאם מתו או אמרו שכחנו או שהלכו למדינת הים חייב הואיל ולא בירר דבריו ולפי מה שמצינו גירסת הגאונים ז"ל קשיא עליה ההיא שמעתא דבפ' גט פשוט.

אלא שהרב ר' שמואל תלמידו ז"ל כתב בלשון (ז"ל) [הזה] קשיא עליה ההיא שמעתא אמר ליה אטו לא מהימנא לך לומר פרעתיך אפי' בלא עדים והא קי"ל בפרק שבועת הדיינים בשמעתך דאמרת משמיה דרבי יצחק צריך שיבואו פלוני ופלוני ומיהו אי אתו סהדי ואמרי לא היו דברים מעולם. הא אמר רבא בפ' שבועת הדיינין כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש והכי הלכתא כרבא ונשבע הלוה שפרעו ופטור.

א"ל רבי אבא והא אמר רב גידל הלכה כרשב"ג דאמר נדון אף בחזקה לבדה דכיון דלא הוה צריך לטעון שטר יש בידי מאחר שאכלה שני חזקה א"צ לברר את דבריו שהרבה לטעון מה שאינו צריך ואנא נמי כיון דבלא עדים מהימנא א"צ לברר ולהביא עדים שאמרתי ואף ר' לא אמ' אלא לברר כלום' מן הדין (דכיון) [הלכה כרשב"ג, שאף רבי לא חלק אלא משום דס"ל דצריך לברר דבריו אחרי שטען יש לי שטר, ורבי מודה שאם לא

טען לא היה צריך אלא חזקה לבדה, וכיון] דלא היה פלוגתייהו אלא כדי לברר נראין דברי רשב"ג שאין לו להפסיד בשביל שפת יתר.
א"ל אנא נמי לברר קאמינ' כלומר כר' ס"ל ואם לא בירר את דבריו הפסיד וכן פי' רבי' זקני ז"ל בפ' זה בורר אליבא דר' שצריך לברר ואם לא הביא שטר הפסיד.
ויש לשון אחר שאין בו ממש, אע"פ שהלכה כרבי מחבריו בהא הלכה כרשב"ג שאין צריך לברר כדאמר רב גידל אמר רב עד כאן דברי הרב רבי שמואל ז"ל.
ולדידיה לא קשיא שמעתין [אלא] שאין הדברי' מחוורין ולא מצינו הגירסא כדבריו.

דף מב.

אתרע שטרא. מדלא אמרינן אבטולי אבטיל שטרא ש"מ דלא בטל לגמרי אלא שאינו גובה מנכסים משועבדים אלא מבני חורין ובשבועה כך שמעתיה וקרובים דברי' הללו לדברי ר"ח ז"ל שכתב אפי' כתו' בשטר נאמנות אינו גובה אלא בשבועה דדייקינן מדקתני אתרע שטרא ולא קתני איבטיל שטרא ש"מ כדאמרי'.
וההוא גברא דיהיב זוזי אתורי, הכי הוה מעשה שהלוהו מלוה שיקח בו שוורים וירויח בהם ואחר שלקח א"ל תיב אמסחתך וקביל זוזך דאנא חייב לך ושמא ממון אחר הי' לו אצלו ופרעו מאלו ומנה זו יפרע בזמן אחר ורגלים לדבר שהרי לא נטל שטרו ממנו ומ"ה לא איבטיל שטרא לגמרי ומה שהביא ממנה ראיה אינה ראיה אלא שיש לסמוך על דעתו ועל דעת רבינו הגאון ז"ל (ורבינו הגדול ז"ל) ודברי רש"י ז"ל מטין לדבריהם.
ועוד שאין בדקדוק לשון אתרע כלום דכל שטרא דלא איבטיל אלא משום ספיקא שייך ביה האי לישנא כדאמרי' וההוא גברא דיהיב זוזי אתורי הכי הוה מעשה שהלוהו האי שטרא ריעא לא מגבי' בה ואמרי' בעלמא סכין אתרעאי בהמה לא אתרעאי ואע"פ שהוא פגום לפניך וכן כיוצא בהן ובפ' הכותב אמרי מר ברי קרענא שטרא אפומיה קרענא ס"ד אלא אימא מרענא שטרא אפומי'.
מכאן משמע ודאי דכל ריעותא דשטרא דאיתמר בגמרא למימרא דלא מגבינן בה כלל.
ומי' מקרע לא קרעי' ליה ואיני יודע אם תפס בעדים אם מוציאי' מידו מ"מ כיון דלא קרעי' לשטרא לא אמרי' ללוה דלשתבע היסת ומיפטר כמו שאמר [רבינו] בהלכות דהיכי נשבע ונקיט מלוה שטרא עליה אלא אי בעי מלוה דנשתבע ליה היסת וליהדר ליה שטרא משבעינן ליה.
כתב הרב הלוי ז"ל דכי אסיקנא איתרע שטרא ה"מ דא"ל לשם פירעון סתם אבל יהבינן ניהליה סתם כגון דאמר שקול הנך זוזי נאמן מיגו דאי בעי אמר במתנה נתנם לי כדאמרי'

בפרק שבועת העדות כי אמר נמי לשם פרעון יהבינהו וסיטראי נינהו נאמן.
ואין דבריו נכונים במקום הזה מ"ל דנאמן לומר במתנה נתנם לי עד דמהימן לי בטענת סיטראי משום ההוא מיגו הא ודאי מסתברא דכי היכי דלא מצי למימר סטראי נינהו להוציא ממון זה ה"נ לא מהימן לומר במתנה נתנם לי וההיא דבשבועת העדות לא דמיא דההוא לית ליה גביה ולא מידי (דילמא) [דנימא] לשום ההוא פירעון יהביה וכיון שזה טוען לשום הלואה וזה אומר לשום מתנה נאמן שהמוציא מחבירו עליו הראיה והוא הדין דנאמן לומר לשום פרעון נתתם לי שהיית חייב לי סך אותו ממון. אבל הכא כיון [דחייב לו אינו נאמן לומר מתנה] דכי היכי דאיכא עדים דיהבינהו ניהליה לשום פרעון סתם לא מצי למימר במתנה נתתם לי דמסתמא לשם ההוא פרעון דשטרא יהבינהו ניהליה והך טענה גריעא טובא מטענה דסטראי דלא עבדי אינשי למיתן מתנה כמה דעבידי לאפרועי חובות דידהו ועוד מי דמי התם נאמן שלא להוציא ממון מחזקת בעליו אבל הכא לאפוקי ממונא מהאיך ודאי לא מהימן דכל דלא ידעי' במאי קבלינהו אתרע שטרא ואמרי' צריך התובע להביא ראיה שלא נפרע השטר.
ומאי דאמר הרב אטו אנן בהדא טענה מפקי' בשטרא מפקי איברא משום ההוא מיגו [לא] מפקי' ממונא דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי וכלל גדול בדין הוא זוזי היכא דקיימי ליקום כדאמרי' בפ' חזקת הבתים בענין ההוא דאמר אין שטרא פריעה הוא אלא ודאי אפר יהבינהו סתם ואמר מתנה נתתם לי או פרעון דזוזי סטראי אית ליה גביה אתרע שטרא.
הא דתנן **אין נשבעין על טענת קטן**. ואיתמר עלה מ"ט אמר קרא כי יתן איש אל רעהו ואין נתינת קטן כלום פי' הרב הלוי ז"ל דדוקא שבועה הבאה מחמת טענה כגון מודה מקצת ועד אחד לדבריו אבל שבועת השומרין וכן של שותפין ואריסין וכל שנשבעין בשמא נשבעין בטענת קטן ואע"ג דכי כתיב כי יתן איש אשומרין כתיב שדיי' אכי הוא זה דערוב פרשיו' כתוב כאן.
ולדידי ק"ל הך סברא דאי משום קראי ה"נ כתיב כי יתן איש את רעהו בשומר שכר וע"כ משבועת השומרין ממעט קרא קטן דהא התם לא כתיב מודה מקצת ועוד דאי הכי כי קא מקשינן רישא דמתני' אסיפא ליתרץ מאי נשבעין לקטן דתני שבועת השומרין ולישנא הכי דייקא ולהקדש נמי שבועת השומרין תקנת חכמים היא שלא יזלזלו בהקדשות כדמפורש במציעא.
ותו דגרסי', בהגוזל קמא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן הטוען טענת גנב באבידה משלם תשלומי כפל מ"ט דאמר קרא אשר יאמר ישלם שנים ואותיביה רבי אבא בר ממל לרבי

אבא כי יתן איש ואין נתינת קטן כלום אין לי אלא כשנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא קטן נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול מנין ת"ל עד האלהים יבא דבר שניהם עד שתהא נתינה ותביעה שוין כאחת ואי איתא תהוי כאבידה ופריק רב אשי אבדה אתיא מכח בן דעת הא לא אתיא מכח בן דעת.

שמעי' השתא דמדין שומרין מיעטיה רחמנא לקטן הילכך לא מחייבינן ליה שבועה בנתינתו כדלא מחייבי' ליה כפל. ועוד דאי ס"ד מחייב שבועת השומרין ודאי מיחייב נמי כפילה דכל טוען טענת גנב שנשבע שבועת הדיינין מיחייב כפילה לעולם וכיון דהאי פטור מכפילה ודאי דמיפטר משבועה. וקרובני לומר שאין מתחייב כדין השומרין אלא שזה צריך תלמוד.

ומי' כיון דאמרי' בשמעתין כדר' אליעזר בן יעקב דקטן שטען טענת ברי בטענת אביו והודה הלה במקצת חייב כדבעי' למימר קמן ש"מ דברי דידיה בהא הוא הילכך משביעין היסת אטענתי' משהגיע לעונת הפעוטות וכ"ש לשבועת שמא מדרבנן כגון השותפין והאריסין דמיחייב אטענתיה באלו כדברי הרב ז"ל. ובן אם הפקיד לו אביו והוא טוען נאנסו לקטן היינו הך כר' אליעזר בן יעקב דלרבנן מדלא מעיז לכפור בפקדון נאמן הוא בדין מיגו כדרבה.

ור' אליעזר בן יעקב לית ליה משיב אבדה פטור. פרש"י ז"ל דתנן מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם ולא היא דמשיב אבדה מדאורייתא פטור שהפה שאסר הוא הפה שהתיר וכדאמרי' בכתובות מנין לפה שאסר הוא הפה שהתיר מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאיש הזה וכו' והא דתנן מוצא מציאה לא ישבע מפני תקון העולם כשטענו הלה ועוד משמע דרבי אליעזר לית ליה ההיא מתניתא והכי איתא בפרק הנזקין וכבר כתבתיה לה התם.

דף מב:

ה"ג וכן כתוב בהל' רבינו הגדול ז"ל: **אלא בדרבה קא מפלגי**. וה"פ: לעולם בטוענו קטן ודקאמר' אין נשבעין על טענת חרש שוטה וקטן ה"מ בבא בטענת עצמו דרחמנא פטריה דכתיב וכי יתן איש ואין נתינת קטן כלום אבל בא בטענת אביו כדרב (פפא) נשבעין מפני שאינו יכול להעיז פניו בפני בעל חובו מאחר שטוענו ברי [והיינו] טענת עצמו לפי שטענת קטן אינה כלום אלא מפני שהוא אינו יכול להעיז פניו בפני כ"ח חובו הוא חייב (ולא מפני שהוא אינו יכול להעיז פניו בפני ב"ח הוא חייב) ולא מפני טענתו של קטן ובברי אוקימנא כגון דאמר בפני הלוהו ואפ"ה פטרי רבנן וכן פרש"י ז"ל ועוד כתב

דלרבנן אפילו בגדול מעיז בהאשה שנתאלמנה ואיכא מאן דגריס אמר רבה ומוקים לה בטוענו גדול.

וא"ל אכתי מאי מתרץ בטענת עצמו כשאר כל הטענות היא זו דאינו יכול להעיז פניו בפני ב"ח וא"ל הכי קאמרי' כולהו טענתא נמי טענת אחרים והודאת עצמו היא ומ"ט דרבנן דפטרי ומאי האי דא"ר אליעזר פעמים ומפרקינן פיעמייהו דרבנן דפטרי כדרבה ורבי אליעזר בן יעקב ה"ק להו פעמים שאדם נשבע על טענת שהיא טענת עצמו לדבריכם דאמריתו מעיז.

ומצאתי בתוספתא (ה,ה)רבי אליעזר בן יעקב פעמים שאדם נשבע על טענת קטן כיצד א"ל קטן מנה לאבי בידך אין לו בידי אלא נ' זוז פטור (אבל אם אמר ליה נתתי לו מהם נ' זוז פטור) אבל אם אמר לו נתתי לו מהם נ' זוז חייב שכן הוא נשבע על טענת עצמו ולא מחוורא לן בטעמא ועוד דהא מקשי' בשמעתין ומי מצית מוקמת לה כרבי אליעזר בן יעקב והא קתני רישא מנה לאבא בידך פטור אלמא לרבי אליעזר בכה"ג חייב ומשמע דמשבשתא היא.

ומפני מה אמרה תורה מודה במקצת הטענה ישבע. פרש"י ז"ל ולא חשבתו משיב אבדה לפוטרו על שלא כפר בכולו ומיהא משמע דמשיב אבדה פטור מדאורייתא כמ"ש.

וא"ל מנא ליה לרבה דכופר בכל פטור מדאורייתא אדרבה ה"ל למימר מדמודה במקצת חייב כופר בכל חייב ואיכא דמפרקי נ"ל מדכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת הוא דאינו קם אבל קם הוא לשבועה במאי אי במודה מקצת בלא עד אחד חייב אלא לאו בכופר בכל וש"מ דבלא עד פטור ואיכא דמפרכי עלה דילמא כגון שכפר במקצת והודה במקצת אלא שאין הטענה ב' כסף שלא חייבה תורה שבועה במודה מקצת עד שתהא הטענה שתי כסף אבל בעדות עד אחד השתא נמי אמרינן דאפילו לא טענו אלא בפרוטה וכפר חייב ולעולם א"ל כופר בכל חייב והוא שיכפור בב' כסף כדין מידה במקצת. וזו פרכא דחוקה ואינה כלום.

אבל לדעת רבינו הגדול יש לי שאלה דילמא עד אחד כי אתא במקום שאין בו טענה אתא אבל י"ל דאי ס"ד כופר בכל חייב ליכתוב רחמנא כופר בכל ואנא ידענא דה"ה למודה מקצת דאי לא תימא הכי אתי לאיערומי וכדפרכי' פרכא כהאי גונא בשנים אוחזין אלא מדחייב רחמנא מודה מקצת ש"מ כופר בכל פטור. ומ"ה ק"ל לרבה הואיל וכופר בכל פטור מודה מקצת מפני מה אמרה תורה ישבע וקאמ' דליכא הכא מיגו כדמפרש ואזיל טעמא דכופר בכל פטור לא מפרש אלא מיגו ליכא בדין הוא דליחמיר במודה מקצת יותר מכופר בכל שרגלים לדבר אבל כופר בכל אין רגלים לטענתו ואם כן אין לך אדם

שאינו משביע חברו בכל יום.

ולפי פי' זה, הא דאמרי' בהגוזל עצים ומאי שנא מלוה פי' שהתורה פטרה כופר בכל וחייב המודה מקצת כדרבה לאו למימרא דרבה אמר מפני מה אמרה תורה כופר בכל פטור אלא לומר גבי מלוה איכא לאפלוגי בין כופר בכל למודה מקצת כדרבה אבל בפקדון מעיז ומעיז ואם נאמר שכופר בכל פטור ע"כ אף מודה מקצת פטור דמשיב אבדה הוא הילכך בין מודה מקצת בין כופר בכל חייבה תורה ולא מפרש טעמא ואיפשר שהוא משום דזימנין דאמר בדדמי כדאמרינן התם (ב"מ צ"ג ע"ב) ידעת ביה בבר אחתך דמצי לעבורי חדא חדא דכיון דטריד לא דייק לנטורי נטירותא מעליאתא כדבעי' למימר קמן.

ובכוליה בעי דלודי ליה. פרש"י ז"ל וכי תימא מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא לא חשיד אממונא דאשתמוטי משתמיט וקשיא דהא אסיקנא בשנים אוחזין מיגו דחשיד אממונא חשיד נמי אשבועתא לא אמרינן אבל יש לרש"י ז"ל פירוש בסוף מסקנא דהתם דאמר אביי חשידי שמא מלוה ישנה יש לו עליו הא לאו הכי אמרינן מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא והכא מה"ט צריכי' לטעמא דהשמטה והא שכיחא טפי במלוה.

וי"ל בלשון אחר, חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח והאי בכולי בעי למיכפרי' אלא שאינו יכול להעיז בו פניו הילכך לאו משיב אבדה הוא וכי תימא דאין אדם מעת פניו בפני ב"ח להמניה אף משכפר כמקצת דודאי קושטא קאמר דאי לא לא הוה מעיז בו פניו ואכתי איכא מיגו דאם הוא מעיז היה לו לכפור בכל ודאי בכולי מיבעי ליה לאודויי אלא אישתמוטי משתמיט ליה ואינו מעיז וכיון שיצא מב"ד זכאי שוב לא ישלם לפיכך חייבתו התורה שבועה.

ואי קשיא לטעמיה דרבה, הגע עצמך שטענו שני כלים הפקדתיך או שגזלתני זה שבידך ואחר עמו וא"ל שלי הוא והאחר אבדתיו ואשלמנו לך ודאי חייב הוא שבועה והיינו דאצטריך רחמנא למעוטי קרקע ועבדים והכי מוכח פ"ק דמציעא ואמאי הא לא א"ל ביה אשתמוטי משתמיט עד דה"ל ופרע.

וי"ל דלדברי רש"י ז"ל חיישינן שמא מלוה ישנה יש עליו ואשתמוטי משתמיט עד דמתברר ליה וטעין עליה עד כדי דמיו ולדרכנו נמי י"ל דרבה לא אתא למימר אלא דכיון דאיכא הודאה במקצת לא הוי עזות כשהוא כופר לו בשאר לפי שהוא נשמט ממנו בהודאה זו ושוב אין לו בושת פנים ואלומי אלים ליה רבה טעמיה במלוה דילמא סבר אדה"ל ופרענא ליה ומי' בפקדון דאיתיה לכפירה בידיה קאמרינן נמי הכי דאשתמוטי משתמי' מיניה בהודא' במקצת סבר אשלח בו יד ואחזירנו בעינו לאחר זמן א"נ מלוה

ישנה ורחמנא רמא עלייהו שבועה דליפרוש מכולהו ספיקי והודאות דשקר.
והוי יודע דהא דאמרינן ומשום דאין אדם מעיז פניו הוא לאו למימרא דאין נשמט בכלו גבי מלוה עד דהוי ליה ופרע דהא גבי היסת איתמר לעיל הכי אלא אנן הכי קאמרי' בשמודה במקצת אין להאמינו במינו שלא כפר בכלו לפי שהיה ספק בידו לפרוע מחצה ולפיכך הודה ונשמט בשאר אפי' בפקדון נמי דמשום שהודה במחצה נפטר מבושת שלו ומיהו כפקדון שכופר בכל ואיתיה בעיניה ליכא למימר דאשתמיט והכי מוכח בשנים אוחזין ומכאן נלמוד שאפילו לפטור משבועה אמרי' מיגו לפי לשונות הללו שפירשנו.
וי"ל הא דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת ישבע דה"ק למה אמרה תורה מודה מקצת ישבע ולא אמרה כן בכופר בכל דמשמע דמודה מקצת ישבע ולא כופר בכל מפני מה מיגרע מיניה אדרבא עדיפא טענתא שאלו בא לכפור בכל היה כופר וקאמר חזקה היא שאין אדם מעת פניו בפני ב"ח והאי כיון דאודי מקצת רגלים לדבר וחוששין לו מן השאר דהאי דלא כפריה משום דאין אדם מעיז פניו הוא ולהכי מודה מקצת ומשתמיט במקצת ורמא רחמנא שבועה עליה וגבי פקדון (כמאן) [כיון] דמעיז ומעיז אי כופר בכל פטור מודה מקצת נמי ולאו משום מיגו אלא משום דמילתא דסברא הוא דליכא לאפלוגי בינייהו וזה הפי' לדעת מי שאומר שאין מיגו לפטור משבועה כדבעי' למימר קמן, ואינו מחוור.
והא דאמרינן **חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח**. ואמרינן נמי בו אינו מעת אבל בבנו מעיז. פרש"י ז"ל משום דעבד ליה גמילות חסדים ולפי הפירוש הזה בפקדון היינו טעמא דמעת משום שלא היה לו גמילות חסדים וכן כתב בהגוזל גבי ההיא דאמרינן מאי שנא מלוה כר עד ובמלוה הוא דאינו מעיז אבל בפקדון מעיז ומאי שנא מלוה דעקרי' ליה מדוכתין ומוקמי' לה עליה בדרבה כו' אין אדם מעיז בפני זה שעשה לו טובה הילכך כופר בכל פטור אף משבועה דאי לאו קושטא בהדיה לא הוה מצי למיכפר ביה והיכא דמודה מקצת מסתברא דמחייב ליה כו' אבל בפקדון דאין כאן טובה מעיז ומעיז הילכך אפילו כפר ליה כולו רמא רחמנא שבועה עליה ובריש מסכת סנהדרין כתב הלואה אי לא מודה כלום חזקה שאם טענת התובע אמת לא היה יכול להעיז פניו כנגדו. ולומר לא הלויתני הילכך אפי' שבועה לא בעי אבל בפקדון דליכא גמילות חסדים מעת פניו יכופר הכל ובעי שבועה.
ואתה למד מדברי רבינו ז"ל שהוא סובר שהטוען בפקדון לא הפקדת אצלי חייב כיון שלא עשה גמילות חסדים דהא תלמוד טעמא דמלוה שנאמן לומר לא הלויתני או פרעתיך הילכך גבי פקדון דליכא גמילות חסדים מעיז ומעת וחייב שבועה ולא כן דעת

הגאונים ז"ל.
ואי אפשר לומר כן, שלפי שטתו, לרבנן דאמרי בבנו מעיז היה לנו לחייבו בכופר בכל והן פוטרין בו מודה מקצת וכן בפ"ק דמציעא גבי סלעין דינרין ועוד דהא דאמרינן לקמן בריש כל הנשבעין שבועת השומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעולם אי נמי החזרתיו לך ולא מיחייב שבועה יכול לומר נאנסו כו' ושמעת מיניה דיכול לומר לא היו דברים מעולם ואינו נשבע שאם בטוען להד"מ נשבע בנאנסו נמי נשבע ומאי קושיא.
ותו דאמרינן בריש בבא מציעא (ה,א) ההוא רעיא דכל יומא מסרי ליה חיותא בסהדי וההוא יומא אפקידו לו בלא סהדי לסוף אמר להו לא היו דברים מעולם כו' אמר רבי זירא אי איתא לדרבי חייא קמייתא משתבע אשארא אלמא אי ליתא לא מישתבע כטענת לא היו דברים מעולם בפקדון.
ותו דתנן בהשואל את הפרה (צז,א) שאלה חצי יום ושכרה חצי יום שאלה היום ושכרה למחר כו' המשאיל אומר שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב והוינן בה שמעת מיניה מנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב ואוקימנא בשיש עסק שבועה ביניה' ומשכחת לה רישא בתרתי וסיפ' בתלתא כו' ואמאי בלאו הכי נמי יש עסק שבועה שכל כופר בכל בפקדון חייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם ולמה לי תרתי ותלת פרות ומילתא גופיה דרב נחמן דאמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור לית להאי פירושא אלא במלוה אבל בפקדון מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע הוא והיכי מייתי לה התם גבי שאלה ופקדון.
ותו דתנן בהגוזל בתרא (ב"ק קי"ח,א) אבל איני יודע אם גזלתיך או הפקדת אצלי פטור וקי"ל כאוקמתא דהתם דאפילו היכא דתבע ליה ואמחי פטור הא מחוייב שבוע' הוא ומתוך שאינו יכול לישבע ישלם ותו דתנן בית מלא מסרתי לך זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב ומסרתי לך בפקדון משמע ותו דתנן בסיפא דמתני' סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור אלמא כופר בכל בפקדון פטור דהא מלוה זה נפקד הוא אלא ודאי כופר בכל בפקדון פטור בטוען לא היד דברים מעולם או החזרתיו לך.
והכי נמי מוכח בהדיא בפרק המוכר את הבית בההיא דבעא מיניה רב עמר' מרבה המפקיד אצל חבירו בשטר כו'.
אלא ודאי אין דברי רש"י ז"ל בכאן נכונים וכי אמרינן אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח לאו משום גמילות חסדים הוא דאינו מעיז בו שהרי יש פקדון נמי שיש בו גמילות חסדים

כגון שואל ושואל כלים כל הנאה שלו היא והאיך מעיז בו אלא משום שהלה יודע בו שהוא משקר. אבל בפקדון בטענת נאנסו אף מודה מקצת (פטור) כיון שאין הלה יודע בו שהוא משקר לאו מעיז ומעיז הוא ולהכי קאמר התם אבל בפקדון מעיז וכיון שחייבו התורה שבועה אין לחלוק בו בין מודה מקצת לכופר בכל שאם אתה פוטר נאנסו בכופר בכל אף מודה מקצת פטור בפקדון משום מיגו ומשיב אבדה הוא והרי אנו רואין שחייבה התורה שבועה בפקדון הילכך בכל ענין חייבה בין בכופר בכל בין במודה במקצת שהטעם בשניהם שוה.

ורבי אליעזר בן יעקב ורבנן בשמעתין בהא פליגי רבנן סברי בבנו קטן מעיז אע"ג דטעין ליה ברי וכיון שאם כפר בכל היה פטור שהתור' פטרתו מודה מקצת משיב אבדה הוא ורבי אליעזר סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו קטן אינו מעיז דכיון דבברי הוא טענו אינו יכול לכפור בו שהוא בוש לכפור כיון שיש בו דעת כולי האי והוא ראה כשהלוהו אביו או מפני שלא יחזקוהו כפרן אבל כשזה טוענו שמא כגון בפקדון מעיז ומעיז שאינו בוש לא ממנו ולא מאחרים דברי ושמא ברי עדיף להו לאינשי ומהימני ליה והואיל ובא עסק פקדון ביניהם רמא רחמנא שבועה עליה ולמאן דמוקים ליה בגדול אפי' אמר לו בפני הודית לו או הלוך אבא לרבנן מעיז בו פניו ואמר לא לויתי ולא הודיתי או אין לו בידי כלום מפני שאין הלה יודע אם פרעו אח"כ או שמא אע"פ שאמר לו לשם הלואה היה לו אצלו הלואה אחרת יוצאה זו בזו או שמא דבר קנוניא היה ביניהם הילכך היה יכול להעיז בו פניו והיה פטור שלא חייבה תורה שום כופר בכל בהלואה הילכך משיב אבדה הוא אבל בפקדון בטענת נאנסו שחייבה תורה שבועה עליו הואיל ובא עסק פקדון ביניהם אין לחלוק בין כופר ככל למודה במקצת וכולן חייבין שבועה והטענה למה שחייבה תורה כופר בכל ומודה מקצת בפקדון בטוען נאנסו ואפי' בטענת שמא משום דהאי אמר בדדמו שכמה פעמים שסבור אונס ואינו אונס כדאמרינן התם ידעת ביה בבר אחתך דמצי לעבורי חדא חדא או שמורה ואמר לא נהניתי משלו בכלום אבל כמלוה אפילו בבנו שהוא יכול להעיז בו פניו לא חייבה תורה כופר בכל ולא מודה מקצת.

וכן לא תחוש לדברי ר"ת ז"ל שאומר שאין טוען נאנסו חייב אלא בשתי פרות כלומר מודה מקצת ובשאר נאנס שאינו כלום וסמוך על הגאונים ז"ל שאומרים שאפי' כופר בכל בטענת נאנסו חייב כי כן האמת, אלא שאין כאן מקום להאריך.

ולענין פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן פסק רבינו הגדול ז"ל בהלכותיודהלכה כרבי אליעזר משום דמשנתו קב ונקי ותו דאמרי' בפ' כל הנשבעין שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ואמר רבא והיכי דמי אילימא דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה

נ' אית ליה חמשין לית ליה מה לי הוא מה לי אבוה ואמרינן נמי כגון דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך וא"ל חמשין אית ליה וחמשין לא ידענא אי אביו כה"ג מיחייב איצטריך קרא למפטר יורשין אלא אי אמרת אביו כה"ג פטור הא אצטריך למיפטר יורשין והא מילתא כר' אליעזר בן יעקב דלרבנן אביו כה"ג לא מיחייב שבועה הוא דמשיב אבידה הוא ולא כן פסקו הגאונים ז"ל.

והראב"ד ז"ל כתב בכל הנשבעין שאין זו ראיה כלל דהתם לא כשבא הבן בכח צואת אביו אלא שאמר אני הייתי עומד בשעת מיתת אביו ושמעתי שהודית לו מנה והלה אומר לא הודיתי לו אלא נ' דכגון דא אפי' לרבנן נשבע והא דאוקים לפלוגתייהו בשמעתין בברי היינו דאמר לי' אבא פקדני דכה"ג ברי קרי ליה רבי אליעזר בן יעקב.

ויש מסייעין בגמרא בגיטין שני כיסין קשורין מצאת לי והלה אומר לא מצאתי אלא אחד חייב דטענת ברי היא משום דכיסין לא מנתקי אהדדי ואע"ג דאפשר דמעכל קטריהו כדאמרינן במסכת ביצה ואפש' נמי שאחר מצאן והתיר הקשר ונפל א' מהן ממנו אלא כל מילתא דלא שכיחא טענת ברי מיקריא הכא נמי טענת צואה טענת ברי קרי ליה רבי אליעזר.

והרב ז"ל סמך על מה שאמ' שם בירושלמי בפרק הניזקין תמן תנינן מנה לאבי בידך אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור מפני שהוא כמשיב אבדה אמר רבי אלעזר תקנה התקינו כדרך שהתקינו במציאה דתנן המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם. אמ"ר אבא מתניתא בשא"ל שני שוורים מצאת לי אבל אמר ב' שוורים מצאתי לך והחזרתי לך את שתיהן והוא אומר לא החזרת לי אלא אחד לא בזה תקנו פי' מצאתן לי ששניהם קשורים אבדתים וטענת שמא הוא משום דמנתקי רבי פדת בשם רבי יוחנן רבי יעקב בר אחא בשם רבי יוחנן בזה תקנום פי' כשחזרתי לך את שתיהן אע"פ שהוא טענת ברי אבל הראשונה דבר תורה היא כהדה דתני יכול אם א"ל שני שוורים מצאת לי והוא אומר לא מצאתי אלא אחד יהא חייב ת"ל או מצא אבדה וכחש בה פרט לזה פי' שני שוורים קשורים מצאת לי שקשורים אבדתים והואיל ומצאת זה האחד מצאת האחר פטור דטענת שמא היא וזה היה יכול לכפור בכל ולא כפר ומשיב אבדה הוא ופטור מן התור' אבל אם אמר ליה עומד הייתי בראש ההר וראיתיך מושך שני שוורים קשורים והלה אומר לא משכתי אלא אחד לא בזה תקינו פי' ראיתי שמשכת את שניהם והולכתם בביתך דליכא למימר תו מנתקי הואיל ותפסת את שניהם והרי היא זו כשאר כל הטענות ודכותה עומד הייתי על אבא בשעת מיתתו וטענך מנה והודית לו והוא אומר לא הודיתי אלא חמשים זוז בזה לא תקנו ושמע מינה דאם אמר לי אבא מנה לי בידך והלה אומר

אין לו בידי אלא חמשים דינר פטור דתקנתא תקינו בה וש"מ דלא ס"ל כרבי אליעזר אלו דברי הרב ז"ל.

ואינן מחוורין לדעתי, דכיון דאוקימנא בהך שמעת' לפלוגתא דר' אליעזר ורבנן כשאמר ברי לי לא מתוקמ' אלא כגון דאמר עומד הייתי על אבא והודית לו מנה אי נמי בפני הלוך מנה דאלו הבא בטענת צואת אביו שמא הוא ולא מקריא טענת ברי חדא דמילת' דטעמ' היא דכל שהוא בא מחמת אחרים שמא הוא אצלו וה"נ משמע בפרק יש נוחלין גבי זה אחי אינו נאמן ויטול עמו בחלקו ואוקימנא דאמרי אין אנו יודעין ואסיקנא דכמנה לאחר בידך דמי ש"מ דלא מצי טעין ברי אפומיה דאתא ואע"ג דהוה ליה למימר מתוך שנאמן להפסיד חלקו יהא נאמן כל שכן בא בטענת צואת אביו שמא טעה אביו בחשבונו או על אחר היו לו שאמר כן ועוד דאי ר' אליעזר בן יעקב ורבנן בהא פליגי אי טענת צואה טענת ברי הוא או לא למה לי' לאיתויי עליה דרבה כלל לימא בהא פליגי אי טענת צואה [טענת בריא היא] והיכי מסתים לה נמי סתומי לעק' פלוגתייהו ולא פרישו להו בהי ברי פליגי וההיא דכיסין קשורין לא רמיא להא כלל דההיא לאו טענת עצמו היא ולא אליבא דרבי אליעזר בן יעקב הוא דהויא טענה דמחייב עלה שבועה אלא אפילו לרבנן ומשום טעמא אחרינא הוא דאוקמוה התם משום ר' אליעזר בן יעקב משום דלית ליה מפני תקון העולם בהא וכבר פירשנו לה התם.

ולפי דברינו גמרא דבני מערבא כר' אליעזר אתיא אלא שאין זו ראיה לפסוק כמותו ולא לדחותה דאנן אסוגיא דגמ' דילן סמכינן ולא אסוגיא דבני מערבא שלא הקשו גדולי הגאונים ז"ל מעולם ולא למדו מאותה גמ' לפסוק הלכה אלא בדבר שלא הוזכר בגמ' דילן או לפרש פי' בעלמא.

ומה שאמר הרב רבי אברהם ז"ל דכי פטרי ליה רבנן משום תקנה הוא כבר כתבתי למעלה שאינו כן ומה שאמר בירושלמי אני אומ' שכך פירושו דמאי דא"ר אליעזר תקנה תקנו בה אזיל לטעמיה דסבר גבי ב' שוורים מצאת לי בשמא דמדינא נשבע אלא משו' תקנה פטור כדברי רבי אבא לטעמיה אבל לרבי יוחנן דאמר התם דבר תורה פטור אפי' ביורש בשמא מן התורה פטור וה"ק ודכוות' עומד הייתי על אבא כו' לא בזה תקנו הילכך אין כאן גבי יורש תקנת חכמים אלא בשמא מדאורייתא פטור ובברי כגון עומד הייתי על אבא כו' והודיתה לו בפני חייב ובגמ' דידן נמי לא אשכחן בהא מילתא תקנתא דרבנן כלל.

ועדיין יש לנו דין על דברי רבינו הגדול ז"ל לפי שהשמיטה כמסכת גיטין ההיא דרבי יצחק בשני שוורים קשורים מצאתי כו' משמע דמשום דאסיקנא התם דאתיא כרבי

אליעזר בן יעקב השמיטה לפי שהיו סבור שאין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב ואיני יודע איזו מהן כתב בסוף ואיפשר דס"ל דמילת' דרבי יצחק לא אתיא אפי' כרבי אליעזר וכן דעת ר"ח ז"ל וכבר פרשתי אותה שמועה לפי דעת זה.

ומזו הראיה שכתב רבינו ז"ל נראה שהוא מעמיד מחלוקת רבי אליעזר בן יעקב ורבנן אפי' בגדול שאם כדברי מי שמעמיד דברי חכמי בקטן דוקא אינה ראיה לפסוק הלכה כר' אליעזר בן יעקב משום דאיכא לאוקמה להההיא בטוענו גדול ובברי דהא אמרי דע"כ לא פטרי רבנן אלא בקטן לפום מאי דכתיבנא לעיל הילכך להההיא סברא אפשר דהא תני רבי אמי ולא בין היורשין אליבא דרבנן אמרה.

ואי ק"ל א"ה אמאי אקשינן לה אדרב ושמואל נימא הא דאמר רחמנא ולא בין היורשין בטוענו קטן לא קשיא דא"כ שבועת ה' תהי' בין שניהם בקטן ואדרבה הא ק"יל דקטן הבא בטענת עצמו אין נשבעין על טענתו.

והא דאמר רבינו ז"ל משום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי אינו מכריע דכל היכא דרבי' פליגי עליה לא קי"ל כותיה דאי ככל דוכתא הילכתא כותיה לא איצטריך למיפסק הילכתא כותיה בשום דוכתא כדאיפסיקא הלכתא בפ' ואלו קשרים ובמסכת נדרים בפ' השותפין ובעירובין בפר' הדר ומי' ביבמות בפ' החולץ ובפר' הבא על יבמתו משמע דאפי' כמקו' רבים הלכה כר' אליעזר בן יעקב וצ"ע.

ואיכא למימר כולהו למילתייהו מיהדר לאפוקי ממ"ד נהוג ומנהג והתם נמי סמכו אבל לא דקאמר השתא דאמר רב יהודה הלכה דקי"ל משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי מהו לאורויי במקום רביה וכ"ש ובהשותפין משום דסתם סיפא דלאו כותיה וקי"ל בעלמא אין ברירה מ"ה איצטריך ובאלו קשרים לאשמועינן דפליגי רבנן עליה וכן כל כיוצא בהן וכל היכא דאיתמר אין הלכה לא קשיא כלל דכולהו כללי היכא דלא איתמר נינהו והיכא דאיתמ' איתמר והכי אמרינן בפרק כיצד מערבין ועדיין צריכה תלמוד.

[נדפס בסוף במסכת:] **עוד אני חוזר לפרש בקצרה** ענין מחלקתו של רבה ורמי בר חמא בשבוע' השומרי'.

דרבה סבר התורה פטר הכופר בכל והדין נותן שלא יהא כל אחד משביע את חברו בטענה שאין לה רגלים ותביעה שאין בה אמתלא וכן חייבה תורה מודה מקצת והדין נותן לפי שכבר יש ממש בטענתו אבל זו קשה בדין הזה למה לא האמינה תורה המודה מקצת משו' מיגו שיכול לכפור בכל דהא מיגו דאורייתא הוא ומפרש רבה שאין זה המיגו ראוי להאמינו בו לפי שאינו יכול להעיז פניו במה שחברו יודע בו ומיהו כיון שמודה במקצת נשמט הוא ממנו על השאר או השמטה גמורה על דעת לגזלו ואעפ"כ

נשבע דקי"ל מיגו דחשיד אממונא חשיד אשבועתא לא אמרי' או השמטה לשעה עד שיהא לו לשלם ומה שאמר עד דהוי לי ופרענא ליה לישנא בעלמא נקט לקרב טעם מודה מקצת אבל אינו מעכב אלא אפי' טענו שני כלים לי אצלך פקדון זה שבידך ואחר והלה אומר האחר יש לך בידי וזה אינו שלך מודה מקצת הוא ונשבע זהו דעתו של רבה במודה מקצת.

ופי' דגמ' לפי הטעם הזה, שעל כרחנו שבועת השומרין דנאנסו אפי' בכלן הוא מתחייב כן שאם נאמר שלא חדשה בהם תורה כלום אלא חיובן מודה מקצת דהיינו בשלש פרות אחת אומר לא היו דברים מעולם ובאחת מודה ובשלישית אומר נאנסו הא נאנס הכל פטור א"כ אף במודה מקצת נפטור לפי שנאמן לומר לא היו דברים מעולם במקצת מתוך שיכול לומר נאנסו כלן שאין בזה עזות פנים לפי שאין הלה יודע בדבר ונמצא כשמודה על אחת דמשיב אבדה אלא ודאי חיוב השומרין בכל טענת נאנסו בין בכל בין במקצת והטעם מפני שטרוד במלאכתו ואומר בדדמי ואינו מדקדק על עצמו מפני שאין הלה יודע ומכיר בדבריו לפיכך חייבה התורה שבועה בכל ענין ונמצאת מחייב מעתה כל מודה מקצת בפקדון שלא נשארה לו טענה לפטור שהרי אינו יכול לכפור בעקר לומר לא היו ד"מ שאין אדם מעיז פניו במה שחברו יודע ואם טען נאנסו כלן נמי היה מתחייב שבועת השומרין הילכך אין כאן מקום לפוטרו בדין מיגו.

ואם תשאל, הגע עצמך שטען עליו בע"ה בפני פשעת בהם והלה אומר לא כי אלא נאנסו למה נשבע בשלמא במקצת משום דה"ל כמודה במקצת וכופר במקצת בעיקר הפקדון אלא בכולי ליהמניה מיגו דמצי למי' להד"מ דהשתא נמי מעיז הוא וה"ל כדין כל כופר בכל דפטריה רחמנא זו אינה תורה לפי שאין אנו מחייבין אותו משום טענתו של זה אלא חוששין אנו שמא לא פשע בהם בפניו כלל אבל שלא בפניו פשע בהם וצריך לישבע שלא יתלה בדבר שאינו שהוא יודע בעצמו שאין בע"ה מכיר בו כלל.

והנה לדעת רבה אין אומרים מיגו ממעיז לפי שאינו מעיז ואף ע"פ שמצינו מיגו כגון זה בענין חושלא דנהרדעא. י"ל שאין אנו רואין שעקרה תורה זה המיגו לגמרי אלא שלא האמינתו תורה באותו מיגו בלא שבועה אבל בשבועה נאמן ואע"פ שכשהוא נאמן בשבועה לא בשביל המיגו הוא (אלא בשביל המיגו הוא) אלא מדין טענתו בעצמה מ"מ לא מצינו שתמעט תורה שלא להאמינו במיגו כזה אפי' [לממון] הילכך נשבע ונוטל הוא ושבועה כעין דאוריית' היא כמו שפירשתי בפרק כל הנשבעין וכן כתבו הגאונים ז"ל.

ודעת רמי בר חמא בשבועת מודה מקצת שכיון שרגלים לטענתו חייבתו תורה בכל ענין בין במלוה בין בפקדון ואין מיגו מהני לו לפוטרו ולא חדשה תורה כלום לדעתו

בשבועת השומרין אלא כשמודה לו בפרה אחת וכפר לו באחת לא הד"מ חייב שבועה מעתה דהיינו מודה מקצת וכשיש שם פרה ג' והוא טוען עליה שנאנסה נשבע נמי עליה והוא כדין גלגול ולא פרשה תורה אותו בכאן אלא לומר לך שאם טען טענת גנב בשומר חנם או טענת ליסטים מזויין בשומר שכר והשוכר ונשבע בגלגול הודאת המקצת ונמצא שהוא גנבו משלם תשלומי כפל.

וזהו שפירשה תורה בשומר חנם ונקרב בעל הבית אל האלהים לשבועה וכן בשומר שכר שבועת ה' תהיה בין שניהם היינו במודה מקצת דגמר מכי הוא זה דשומר חנם ונשבע נמי שלא שלח ידו במלאכת רעהו אבל בשואל אין צורך להזכיר הוא זה לפי (שלא למד) [שנלמד] מגלגול שבועה שבכל מקום.

ומה שאמרו בפ' הגוזל מ"ט דרמי שואל וא"ו מוסיף על ענין ראשון לומר שלא תעלה על דעתך אפי' בטוען בכל נאנסו ומיהו סירכא נקט דפשיטא הוא דהא מנא תיתי הא בדידיה לא כתיב שבועה כנ"ל ומפורש אצלי בפרק שנים אוחזין תירוץ הראב"ד ז"ל בדבר זה.

ומה שאמרו למעלה בפ' שבועת הדיינין בבנו מעיז ומעיז ומדלא מעיז משיב אבדה הוא (אבל) [אינו אלא] לדעת רבה ולא לדברי רמי ב"ח כמו שהוזכ' בגמ' בהדיא אלא בדרבה פליגי וכבר פרשתי למעלה עיקרי הדברים.

מתני': **עשר גפנים טעונות והלה אומר אינן אלא חמש**. כשבצרן היא דלא הוי הילך וש"מ דכה"ג דבר שבמנין הוא אע"ג דלא ידעי' טעוניהו דגפני כמה הוו כיון די' וה' מנין הוא מחייבינן ליה שבועה ויש מפרשים בטוען טעונות כן וכן אלא שאינו משמעה ועוד דהא תנן כור פירות יש לי בידך אין לך בידי אלא לתך קטנית חייב ואע"פ שאפשר לכור פירות שאינו שוה אלא לתך קטנית ואין טענתו ברורה כיון דמקצת הוא דמודה במדה מחייב דדבר שבמדה ובמנין מצד אחד בעינן.

והא דתנן אין נשבעין אלא על דבר שבמדה כיצד א"ל בית מלא מסרתי לך כו' והלה אומר איני יודע מה שהנחת אתה נוטל מפיק לה במכילתא מכסף או כלים מה כסף שדרכו להמנות אף כלים שדרכן מכאן אמר כל טענ' שאינה במדה כו' והא מתני' למ"ד הילך פטור לא מצית לאוקומה אלא כשהרקיבו וא"ל בית מלא מסרתי לך והרקיבו ומתוך כך פיחתני שליש כלומר שאבלן הכנימה משום פשיעתך וכשירזם אדם במזרה יעמדו על חציין או שפיחתו שלישן או שאמר ירדו עליהם גשמים ופחתו בפשיעתך והלה אומר בודאי שפיחתו במה שאמרת אלא שלא מסרתי לך מלא אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור מפני שלא טענו דבר מדה אבל בית הזה עד הזיזין מסרתי לך ובפשיעתך נתקלקלו

והלה אומר עד החלון היה ופיחתו בפשיעתי ואשלמה לך חייב דמוד' מקצת הוא שהזיז מדה וחציו ושלישו מדה הילכך חייב דלאו הילך הוא ואי לא מוקמת לה בהכי קשיא דהא כל פקדון דקא מודה ביה הילך הוא כדאיתא בריש בבא מציעא כו'.

דף מג.

הא דאמר אביי אבל **בית זה מלא ידיע בטענתיה**. ה"ק ידיע טענתיה דלתבע כיון דקא טעין ליה דבר שבמדה והוא אומר לו מה שהנחת אתה נוטל ומתוך שידועה טענתו של זה ידועה נמי תשובתו של זה דחזינן כמה אית בה ומתוך כך נדע מה שכפר לו כדפירש רש"י ז"ל.

ורבא ס"ל דבעינן שיודה לו בפירוש ויאמר אין לך בידי אלא כך וכך ותניא כותיה כללו של דבר אינו חייב עד שיטענו דבר שבמדה כו' ויודה לו כו'. כללו של דבר לאיתויי מאי לאו לאיתויי בית זה מלא אבל מפשט דברייתא לא ק"ל לאביי דאיהו סבר כי קא טעין ליה בית זה אפי' אמר מה שהנחת אתה נוטל מודה שדבר שבמד' מיקרי כדכתיבנא.

ומיהו הא דאמר רבא אי הכי הא דתני סיפא זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון חייב ליפלוג וליתני בדידה לא מחוורא מילתא אמאי לא אקשי' בהדיא [אי] דטעין ליה בית סתם אפי' זה אומר עד הזיז וזה אומר עד החלון נמי ובודאי דלאביי גופיה סיפא בבית זה ותנא עד הזיז ועד החלון וה"ה לבית זה סתם אלא ללישנא דגמ' לא הוה צריך למימר ליפלוג וליתני בדידה.

סלע הלויתני עליו ושנים היה שוה והלה אומר סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור. ואוקי' בגמ' בהמפקיד (ב"מ לה,א) במאמינו שאינה ברשותו דאי לאו הכי הרי צריך הוא לישבע שאילה ברשותו ולשבע כמה שוה ע"י גלגול ורישא דקתני חייב למי נשבע תחלה מי שהפקדון אצלו נמי במאמינו ואפי"ה כיון דהאי חייב חיישינן ליה אלן נמי שמא ישבע זה ויוציא הלה את הפקדון ונמצא שם שמים מתחלל כדכתב רבינו הגדול ז"ל בהלכות.

וק"ל, הך סיפא דרישא אמאי חייב שבוע' דהא ודאי אי איתיה למשכון ברשותיה כל כמה דלא מהדר ליה לא מחייב לוה למלוה כלום וכיון שכן בכאן שאילו יודע אם אבד אם לאו אין כאן הודאה במקצת אלא ה"ל כאומר מנה לי בידך והלה אומר חמשין ידענא [דלית לך] וחמשין לא ידענא דפטור ואי אתה יכול לומר תהא במאמינו שלא בשביל זה העמידו בגמרא לרישא בהכי.

וי"ל כיון שהוא מודה לו בעיקר החיוב שאפי' ישנו לפקדון בידו מ"מ הוא חייב לו באותו

עודף שעל כדי דמיו ואם אבד נמי כדבריו הוא חייב לו בהן אעפ"י שאם לא אבד אינו גובה ממלו עד שיחזיר לו כיון שהוא נאמן בשבועה בכך מודה מקצת הוא דתרתי מילי נינהו והודאה דידיה הודאה גמורה היא אבל אין אדם נעשה מודה מקצת בכופר בממון שחברו נאמן עליו בשבועה כגון שטען עליו מנה לי בידך חמשין הלואה וחמשין דמי חבלי' או גזלה כענין משנתנו דהנגזל והנחבל והלה כפר אעפ"י שזה נשבע ונוטל מחצה אין חברו נשבע ולא משלם על המחצה שהרי כפר ולא דמיא להא דלעיל דהא מודה מקצת הלואה ורחמנא הוא דרמא עליה להפיס דעתו של זה ודברי הרמב"ם בפ"ד מה' גזלה נוטין למה שכתבתי ומיהו חמשין לית לך וחמשין לויתי ואיני יודע אם פרעתיך מודה מקצת הוא.

ושמעי' ממתני' דכל שומר שאבד הדבר שהיה מופקד אצלו וטוען כך וכך היה שוה נשבע כדין מודה מקצת ואי לאו מודה מקצת הוא כגון דאמר ליה הילך אכתי נשבע שאינה ברשותו וכמה היה שוה על ידי גלגול ואי אית ליה סהדי דאבד מיניה ואמר ליה הילך פטור (משבועת) [בשבועת] היסת כדין שאר כל הטענות וכתב עלה הרב ר' יהוסף הלוי ז"ל וכיון שכן שמעי' ממילא דהיכא דאמר שומר לא ידענא כמה הוה שויא ובעל הפקדון אמר אנא ידענא דשוי כך וכך דמ"מ הא מודה ליה הנתב' דמחייב ליה מידי ולא ידע כמה ניהו ה"ל מחויב שביע' ואינו יכול לישבע דמשלם כו'.

ואחד מרבותי שמעתי מקשה, כיון דהאי אמ' לא ידענ' כמה הויא שויא לא מחויב שבועה הוא דהא לא מודה בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין כדתנן איני יודע אלא מה שהנחת אתה נוטל פטור והיכי דמי מחויב שבועה שאינו יכול לישבע כגון מנה לי בידך וא"ל חמשין אית לך וחמשין לא ידענא וכדרבא דבכל הנשבעין ועוד שהרי אינו כופר בשני כסף שהרי הוא אומר שאינו יודע כמה שוה.

ותמהני שאף רבינו הגדול ז"ל כך היה דעתי' לפי שמצינו בכתב הרב המחבר ר"מ ז"ל בהלכות שאלה ופקדון המפקי' פירות אצל חברו שאינן מדודין וערבן עם פירותיו ולא מדדן הרי זה פושע בעל הפקדון אומר כך וכך היה והשומר אינו יודע ישלם בלא שבועה שהרי חייב עצמו בתשלומין ואינו יודע כמה הוא חייב ונמצא מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ובזו הורו רבותי ר' יהוסף הלוי ז"ל ורבו ז"ל נומיתי לו דילמ' שאני התם דאמר ברי לי שלא הנחת אצלי [אלא] אותו סך שהנחת בבית ואיני יודע כמה הוא פטור דהאי לאו דבר שבמדה הוא שהרי הודה במה שבבית ואין אנו יודעין כמה הוא אבל טענו. בית זה מלא הפקדתי אצלך והלה אומר יודע אני שהפקדתני פירות ואיני יודע כמה היו אין בכלל הודאה זו אלא פחות שבממון והיינו פרוט' שהרי מ"מ מודה הוא

שהפקי' אצלו ממון ועל כרחו הרי הודה בפרוטה ואינו יודע על השאר הילכך מחוייב שבועה הוא שבכל מה שאדם אומר איני יודע רואין אותו כאלו כפר בו ואמר ברי לי שאין לך בידי וכל שאלו אמר כן חייב שבועה אף עכשיו שאמר איני יודע מחוייב שבועה הוא ואינו יכול לישבע ומשלם, ומ"מ והוא שיאמר שוה ממון הוה ואיני יודע כמה אבל (התם) [אמר] סתם דילמא אפי' בפרוטה אינו מודה ואל תתמה שהרי כשאומר נמי חמשין ידענא וחמשין לא ידענא לאו דבר שבמנין גמור הוא שהרי אינו אומר ברי אין לך בידי אלא חמשין ואפשר שיש לו בידו יותר מחמשין ואעפ"י שהוא אמר ברי חמשין אית לך בידי כיון שאמר ואידך חמשין לא ידענא לאו דבר שבמנין שיתחייב עליו שבועה אלא שכך ה"ה שכל מי שמודה יש לך בידי ממון ואיני יודע כמה רואין מה שאמר בו איני יודע כאלו כפר בו שהרי הוא פטור ואלו כפר היה מודה מקצת והוא מתחייב שבועה ולפיכך משלם הואיל והודה בשוה פרוטה כדכתיבנא וכן הדין במי שאמר בית מלא דינרין הפקדתי אצלך ומאתים דינרין היו בו והלה אומר דינרין היו בו אבל איני יודע כמה הרי זה מחוייב שבועה ומתוך שאינו יכול לישבע משלם כמ"ש הרב המחבר ז"ל.
ומצאתי בירושלמי (ו,ח) סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר לא כי אלא סלע הלויתיך עליו וסלע היה שוה פטור כו' ועד והלה אומר איני יודע ר' בא ר' יונה בשם רב יאות לית את ידע אהין ידע רבי יהושע דרומאה בעי קומי ר' מנא תמן את אמר לית את ידע אהין ידע ובהא את מר הכין תמן יש חלול שבועה הכא לית ליה חלול שבועה.
וכך פירושו: אמר ליה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה והלה אומר איני יודע כמה היה שוה יותר על מה שהלויתיך (אבל יודע הוא שכנגדו יודע ונוטל בלא שבועה ואקשי' שהיה שוה יותר על חובו) אמ"ר בא בשם רב חייא שאם הוא אינו יודע שכנגדו יודע ונוטל בלא שבועה (ואקשי' תמן אתה אומר בלא שבועה שאם זה אינו יודע שכנגדו יודע וניטל בלא שבועה) ואקשי' תמן פי' מאי תמן הכא גבי משכון וכא את מר הכין פי' שאתה אומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור, מוחלפת היא שיטה זו דמאי תמן הכא בשמעתין ומאי הכא תמן אלא שזה דרך הירוש' בכמה מקומות לפי שבמקום אחד נשנית השטה הזו וכלשונה נכתבה כאן ומפרקי' תמן יש תלול שבועה פי' שהשבועה עליו לפי שהוא מחוייב שבועה וכיון שאינו יכול לישבע משלם והכא גבי מנה לי בידך וא"ל איני יודע לית חלול שבוע' כלומר אין שבועה חלה עליו ומשום הכי פטור וזה הירוש' מפורש כדברי רבינו ז"ל. וא"ת שיש להעמידה בשטען ואמר כך וכך היה שוה יותר מחובו והשאר איני יודע אלו היה הדבר כך היה לו לפרש מדקאמר איני יודע סתם משמע כדפרי'.

והקשה הרב הלוי ז"ל על דבריו ממה שאמרו בירושלמי בפ' הכונס חד בר נש אפקיד גבי חבריה חד שק צרור אירעו אונס הדין אמר סיגין הוה מלא והדין אמר מטכסין הוה מלא אתא עובדא קמיה דרב אמר הרי זה נשבע ונוטל וקאמר דהתם ודאי שמא סיגין היה מלא קאמר דאי לא אמאי נשבע ונוטל אדרבא האי נשבע ולא משלם וכיון שכן קשיא לימא מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע הוא משלם.

וזו קושיא קשיא עליו יותר מן הראשונה דהא כיס מלא מסרתי לך הוא ואינו דבר שבמדה ולא מחוייב שבועה הוא וא"ת בטענו שק של מדה מנ"ל לרב ז"ל הא כי היכי דתיקשי לא לוקמה ולא תיקשי.

ומה שאמ' בתירוצו דכי אמרי' מנה לי בידך והלה אומר איני יודע פטור הני מילי היכא דליכא דררא דממונא ליתה וקשיא עליה הא דתנן בהשואל השואל את הפרה שאלה היום ושכרה למחר שאל אחת ושכר אחת השוכר אומר שאולה מתה והלה אומר איני יודע חייב והוינן בה מדרב נחמן והא התם איכא דררא דממונא דהא שאלה ולא ידע אי נפק מזמן שאלה אי לא ואפ"ה פטור דכללא הוא כל איני יודע בחיוב פטור ובחזרה חייב ולא זו דרך הירושלמי דהתם משו' תקנת נגזל באשו נגעו בה.

והכי איתא התם גבי פלוגתא דטמון אמ"ר הושעיא כשאין שם עדים אכל יש שם עדים כ"ע מודו על הדא דר' יהודה ותנינן על גדיש של חטים כו'. כהדא חד בר נש כו' פי' דר' יהודה סבר אפילו אין שם עדים שהיה שם באותו דבר שהיה טוען חייב ונשבע הלה ונוטל כעובדא דהאי גברא דאפקיד גבי חבריה שק צרור ואירעו אונס אשו ואמר רב נשבע ונוטל דס"ל כרבי יהודה דאמר עשו תקנת נגזל באשו כדאמר רב גופיה בגמ' דילן ואפי' בכופר ואומר לא היו מטכסין אלא סיגין שכך אמרת לי בשעת פקדון או אני ראיתי או אני הכרתי בו אף על פי שהיה צרור בכל זה נשבע ונוטל מטעם תקנת נגזל ולא מדין שבועה ואין לדין זה פסק בשמועה זו כמי שלא הביאה כאן דין תקנת נגזל באשו שזהו אותו הדין בעצמו.

דף מג:

גמ': **אבד קתא דמגלתא אבד אלפי זוזי**. פרש"י ז"ל דסבר וקביל אבל כל זמן שהן בעין ע"כ יגבה חובו אם מלוה סתם הוא סתם מלוה ל' יום ואי פירש לו זמן כשיגיע זמנו יפרע ולא מצי למימר סברת וקבילת דאי לשם משכון קבליה לשם פירעון לא קבליה וכיון דקבליה לשם משכון כל כמה דלא מהדר ליה משכוניה לא גבי.

ומתני' נמי דיקא דקתני סלע הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלה אומר סלע הלויתני

עליו וג' דינרין היה שוה חייב ואי אמרת אינו יכול לכופו לפורעו מאי הודאה איכא הא לא מודי ליה מידי בברי ואדרבא שויתיה נשבע ונוטל ולא אשכחן הכי אלא באותן שתקנו חכמים.

וה"נ משמע מדקי"ל המלוה על המשכון שומר שכר ואם נאנס גובה חובו ש"מ דכי איתיה בעיניה נמי יכול לכופו לפורעו דאי לא הוה ליה באפותיקי מפורש שאם שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים.

ויש למדין ממנה למשכונת קרקע ואעפ"י שי"ל התם כיון דקא אכיל פירי אי בנכיתא אי (בשומר) [בשומא] כזביני הוא אלא א"כ שטפה נהר.

והוי יודע דאפי' לשמואל דאמר אבד קתא דמגלא אבד אלפי זוזי שומר שכר הוי ואם נאנס גובה חובו מדלא מקשי' עלה ממתני' דבפרק האומנין אלא דסבר שמואל כיון דקביל עליה נטירותא כשומר שכר נטירות' דאלפא זוזי דאית ליה בחוביה קביל עליה.

נהרדעי אמרי אפי' קתא ונסכא אבד נסכא חמש מאה אבד קתא אבד כולהון. וכן גרר"ח. אבל רש"י ז"ל גריס אבד נסכא אבד מאי דשוי ולא נהירא דא"כ כי אקשי' ממתני' נימא מתניתין במשכון דנסכא דלא אבד אלא מאי דשוי א"נ דמשכן לה נסכא וקתא ואבד נסכא ואיתיה לקתא.

ה"ג: **מתניתין בדפריש וכי קאמר שמואל כדלא פריש**. וכן גרש"י ז"ל, אבל ר"ח ז"ל גריס בכאן אינה נכונה.

דף מד.

ה"ג: **לימא דרבי יצחק תנאי היא ותסברא כי קאמר רבי יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו בשעת הלואתו מי קאמר אלא משכנו שלא בשעת הלואתו דכ"ע אית להו דר' יצחק והכא במשכנו בשעת הלואתו וקמפלגי בשומר אבדה**. ול"ג ואלא קשיא הא לרבנן דתנן המלוה על המשכון כו' וליתא מגמ' ואע"ג דכתיב מקצת נוסחי משום דקושיא דרבנן קשישא דבתר (הודאה) [הוראה] היא אבל ליתא בגמרא.

וכתב בה"ג ז"ל בהלכות שבועות הכי, וכי א"ר יצחק ב"ח קונה במשכון ה"מ משכנו שלא בשעת הלואתו אבל משכנו בשעת הלואתו לא קני וה"מ דכתב עליה שטרא דלא סמך אמשכון אבל לא כתב עליה שטרא ושקל מיניה משכונו בשעת הלואה קני והוי עליה שומר שכר דכי א"ר יצחק משכונו בשעת הלואתו לא קני כדכתב שטרא ולא סמך אמשכון דאזלי' בתר אומדן דעתא והיכא נמי דאוזפיה וכתב עליה שטר ולבתר הכי שקל

מיניה משכון הוי עליה שומר שכר והיינו דרבי יצחק אלו דבריו ז"ל ואינם נכונים וכבר כתבתי בקושיא זו תירוץ אחר בפרק האומנין בסייעתא דשמיא.

דף מד:

מתניתין: **ואלו נשבעין ונוטלין השכיר והנגזל והנחבל כו'**. א"ל ולתני פוגם שטרו ועד אחד מעידו שהוא פרוע ומנכסים משועבדים ומנכסי יתומים ואשה כיוצא בהן כדקת' להו לקמן (מה,א).

וי"א כי קתני הני דמדינא לית להו ורבנן הוא דאמור נשבעין ונוטלין אבל אינך מדאוריית' בלא שבועה שקלי ורבנן אחמירו עלייהו ואין זה מספיק לכשנגדו חשוד על השבועה דמדינא בלא שבועה שקיל משום דה"ל מחוייב שבועה שא"י לישבע ומשלם כדרבי אבא ואפשר משום דרבי יוסי קתני לה דקאמר יחלוקו דלא ס"ל מחוייב שבועה שא"י לישבע משלם הילכך אי לאו משום תקנת חכמים חשוד פטור מכלום.

ואי ק"ל שכיר דאמרי' בגמרא וליתן ליה בלא שבועה משום דהו"ל מנה לי בידך והלה אומר לא ידעתי אם פרעתיך שהוא חייב לא קשי דרבנן הוא דאמו' בעל הבית טרוד בפועליו לפי שראו בדורות האחרונים דאמרי בדדמי אבל מדינא דאורייתא כיון דאמר ברי לא חיישינן לטרוד בפועליו משום דבעל הבית מידק דאיק ואלו מספקא ליה לא הוה אמר ליה אין לך בידי. וחנוני על פנקסו נמי לית ליה מדינא לחנוני ולא מידי ופועלים הוא דשקלי מדינא דאורייתא כיון דאמרי ברי לי אבל חנוני לא וכי קתני חנוני קתני ולא פועלים דהא לא תנן וחנוני על פנקסו ופועלים והוא הטעם למה ששנינו המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוציא ויטול דלא קתני לה במתני' משום דמדינא בלא שבועה שקיל והכי אית' בירושלמי ובעי' למכתבא קמן.

ור"ח ז"ל כתב במסכת כתובות בהאשה שנפלו (עט,ב) בלשון הזה ואי ק"ל אמאי לא תני להא דתנן המוציא הוצאות על נכסי אשתו ישבע כמה הוציא ויטול בכלל הנשבעין ונוטלין הני כולהו דתניא במתני' הנתבע מכחיש התובע והאי נתבע לא ידע והויא ברי ושמא ברי עדיף. ומשום דלא דמי להו לא שנאן בכלל מיהא שמעינן דכל היכא דאיהו ידע ואיהו לא ידע נשבע איהו דידע ושקיל וה"מ בעושה ברשות ע"כ לר"ח ז"ל. וזה קרוב למה שכתבנו דהתם ברי ושמא ומדינא ברי עדיף כיון שהוציא ברשות והשביח ורבנן אחמור עליה שישבע אבל הכא מדינא אפי' בשבועה לית להו ולא מידי.

ולי נראה דאלו נשבעין ונוטלין אכולה מתני' קאי והפוגמת כתובה דסיפא וחברותיה בכלל נשנו אלא משום דתנינהו התם קתני הכא כשם שאמרו כו' והא דלא קתני מכיר

כליו משום דלא דמי להנך דלא שקיל אלא ממה שברשותו וכן מוציא הוצאות ממה שהשביח בלבד הוא נוטל.

והוי יודע שרבותינו הגאונים ז"ל אמרו ששבועת המשנה כעין שבועה דאורייתא היא בנקיטת חפץ אבל שבועת היסת שתקן רב נחמן בלא נקיטת חפץ אלא שמחרימין אותו או משביעין בשם או בכינוי אם יש לו ואינו פורע ובמשנה לא הוזכרה שבועת היסת כלל. אבל רש"י ז"ל כתב גבי שלחני דתנן ישבע בעל הבית שבועת היסת וכן כתב גבי הא דאמרינן בדרבנן הוי תקנת' היכא דאין ההודאה במקצת דלא רמיא אב"ה אלא שבועת היסת היא גופא תקנתא היא כדרב נחמן.

ונראה מדבריו דכל שבועה שאינה של תורה שבועת היסת היא קרויה כלומר שהסיתוהו חכמים לישבע שלא מן הדין וכלן תכסיס אחד יש להן לענין אנקוטי חפצא בידיה ובודאי שהאומר מנה לי בידך אין לך בידי פטור היה לגמרי עד שבא רב נחמן ותקנה וכך כתב הרב עצמו בשילהי פרקין כשנשנית משנה זו עדיין לא תקנו שבועת היסת כי בימי רב נחמן תקנוהו פי' לפירושו לא תקנוה במנה לי בידך אין לך בידי כלום אבל תקנוה בבעל הבית ושולחני ושאר כל הנשבעין ונוטלין שבמשנתנו וכן כתב רש"י בפרק הכותב גבי ההיא דאמרי' אי פקח הוא מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא שהיא בשם או בכינוי ואוחז ספר בידו כדאמרינן בשבועות וחמור' היא עד מאד אבל שבועה דרבנן קללה בעלמא כעין שלנו.

אבל בפרק השולח בגיטין פי' האמת (ע"ש בדף ל"ח ע"א בד"ה חוץ לב"ד) וכבר נהגו כל ישראל להשביע שבועת משנה חפץ ביד ושבועת היסת בלא חפץ שסמכו על קבלת רבותינו הגאונים ז"ל ולישנא דמתני' נמי דיקא דשבועת הנוטלין כעין כל הנשבעין שבתורה היא.

דף מה.

גמר': **מנלן**. פי' לאו שבוע' השומרי' מיבעיא ליה דודאי פשיטא דשומר נשבע אלא כי אצטריך למודה מקצת.

ושבוע' דעד אחד מסתברא דלא מיבעיא ליה דאי נשבע ונוטל נמצאת מוציא ממון בעדותו ורחמנא אמר לכל עון ולכל חטאת אינו קם א"נ הואיל ונאמרו שבועות בתורה ופרט הכתוב באחד מהן שנשבעין ולא משלמין אף כלן כן.

עקרוה רבנן לשבועה מב"ה ושדיוה (בשומרים) אשכיר משום כדי חייו. לאו למימר דמעיקר דינא מחייב ב"ה כלום דהא אכתי לא התקינו שבועת היסת דבימי רב נחמן

תקנוה כדאמרינן במסכת קידושין הן הן שלוחיו והן הן עדיו והאידנא דתקינו רבנן שבועה היסת משתבע כו'.

אלא ה"ק: כיון שראו רבנן לעשות תקנה לשכיר ודאי הוה להו לרבנן לתקוני שישבע ב"ה משום דאלימא טענתיה דשכיר והואיל ואיכא עדים ששכרו ונתחייב לו ועדיין הוא בתוך זמנו ועוד דשכיר דאיק טפי וב"ה לא דאיק כולי האי אי משום טרדא או שהשכיר נושא נפשו על שכרו והו"ל לרבנן לתקוני שישבע בעל הבית והוי כעין שבועה דאורייתא ואפי' הכי עקרוה רבנן מבע"ה ששורת הדין עליו לישבע ולא ישלם משום כדי חייו דשכיר.

וכן נמי הא דאמרינן לקמן בדרבנן הוי תקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ה"נ קאמר היכא דהוה כופר בכל והיה להם לרבנן לתקוני אב"ה כגון דאורייתא הוי תקנתא ותקנתא לתקנתא לא עבדינן ורבנן סברי בדרבנן הוי תקנתא לשכיר כלומר היכא דהוה ליה לחיוביה לב"ה שבועת תקנה עבדינן תקנתא אחריתי משום כדי חייו דשכיר וכלה חדא תקנתא היא.

וכן אתה מפרש לדברי רש"י ז"ל, שאם נאמר שישבע ב"ה ולא ישלם ונתקן שבועה זו בכאן כמו שתקנה רב נחמן ואין בכאן כעין דאורייתא [אין] עושין בה תקנתא אחרת להפכה ורבנן סברי כולא חדא תקנתא היא.

ואקשינן משום כדי חייו דשכיר קנסי' לי' לב"ה היה לי' לומר שישבע בע"ה ודיו שתחמיר עליו שבועה ומפרקינן אלא בע"ה טרוד בפועליו הוא ומשום כדי חייו דשכיר ראוי שישבע ב"ה וכיון שהוא טרוד שדיוה אשכיר.

וכן כתב רבינו הגדול ז"ל עקרוה רבנן לשבועה מבע"ה משום דטרוד בפועליו הוא שדיוה אשכיר משום כדי חייו דשכיר פי' לפי' משום כדי חייו דשכיר תקנוה שבועה אבע"ה וכיון שראו שעסקיו מרובין ואינו יכול לישבע תקינו שישבע השכיר וה"נ דיקא שמעתא לקמן דאפי' בקציצה דמדכר נשבע בע"ה ואע"ג דליכא הודאה במקצת כגון שפרעו מה שמודה לו.

ואקשינן תו וליתן ליה בלא שבועה פירוש לתקי' רבנן שיתן לו בלא שבועה מפני שזה טרוד וזה אינו טרוד והוא בתוך זמנו ושכרו מועט דאיכא משום כדי חייו אבל מן הדין ודאי אפי' בשבוע' אין לו הואיל ובע"ה אומר ברי לי אלא משום תקנה אמרי'. ומצינו רבים שאמרו אין מגלגלין שבועה על השכיר ומקילין עליו וכלן משום כדי חייו.

דף מה:

הא דאמר רב נחמן אבל שכרו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר לו נתתי לך שכרך. א"ל וכיון דטעמא דשכיר שנשבע ונוטל משום כדי חייו דבע"ה טרוד הוא היכי מהימנינן לה במיגו. וא"ל דה"ק אי ס"ד בע"ה לא דכיר ומספקא ליה מילתא לא הו"ל טעין מילתא דלא מהימני ליה רבנן מדקא טעין ואמר פרעתיך ודאי ברי לו שפרעו ומפני כך אומר לו שפרעו דבעי למטען ליה קושטא.

ומאי דאמר רבא מאי מעליותא א"כ שבועת השומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה. ק"ל טובא, וכי רבא לית ליה מיגו ואי איכא לאקשויי היכי משכחת לה לדידיה נמי קשיא והיכי אותבה אההיא שמעתא דרב ושמואל טפי מכולהו מיגו דעלמא.

ואיכא מ"ד דהכי ק"ל אמאי לא אמרינן שישבע בע"ה דהא מחוייב שבועה הוא משום כדי חייו דשכיר והיכי פטר ליה מיגו משבועה ואין הכי נמי דכיון דאיכא מיגו אין השכיר נשבע ונוטל מ"מ שבועה הראויה על בע"ה לא פטר מיגו שאין אומרים אלא לפטור מממונא אבל לאפטורי משבועה לא דאם כן שבוע' השומרין דחייב רחמנא היכי משכחת לה ואוקמה רמי בר חמא כגון דאפקיד ליה בשטר.

וכת' עלה ר"ח ז"ל וסלקא שמעתא שהמפקיד אצל חבירו בעדים אין צריך לחזור לו בעדים אבל המפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים ולית הילכתא הכי אלא כרב חסדא דפשיטא ליה בפ' המוכר את הבית שאפי' המפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך לחזור לו בעדים ואי טעון ואמר החזרתי נאמן ובשבועה יכיל למימר ליה שטרך בידי מאי בעי מיגו דאי בעי אמר נאנסו דכי אמר נאנסו נאמן ואין עליו אלא שבועת השומרין כן זה אינו חייב אלא שבועה שהחזרתי לך ודיו ורבא עצמו אמר בפ' חזקת הבתים שהמפקיד אצל חבירו בשטר צריך להחזיר לו בעדים וחזר בו, וכן הלכה, אלו דברי ר"ח ז"ל.

וכן כתב הרב הלוי ז"ל, והוסיף ואמר דכי אמרינן מיגו הני מילי לאפטוריה מממון אבל לאפטוריה משבועה לא מהני דהא שומרין דא"ל מיגו ואפי' הכי חייבינהו ומודה מקצת ועד אחד נמי הא חזינ' דא"ל מיגו ואפי' הכי חייבינהו רחמנא שבועה כו' כדכתב בפירושיו ובעינן למכתב קמן.

ואין זה נכון,דהא רמי בר חמא ע"כ אוקמה לשבועת השומרין בהכי אי איתא לשמעתא דרב ושמואל וכיון דקי"ל דאיתא היכי אמרינן שבועת השומרין בכל ענין חייב כיון דלית לן ראיה מגמרא ואי משום דאשכחן דמפקיד אצל חבירו בשטר אין צריך להחזיר לו בשטר אי הכי ליתא לדרב ושמואל דאם איתא להא איתא להא ואנן לית לן לאפלוגי בין

רבנן דגמ' מדעת' דנפשין. ותו דודאי רבא לא פלוג אכל מיגו אלא כי האי משום דמיגו לאפטורי משבועה הוא וכיון דקי"ל דרב ושמואל כהלכתא שמעינן מינה דאמרי' מיגו לאפטורי משבועה לפי מה שכתבתי.

ומה שאמר הרב הלוי ז"ל דמודה מקצת א"ל בה מיגו, ליתא. ובהדיא אמר רבא מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע כלומר להימני' במיגו דאי בעי כפר ליה בכולי' ופריק חזקה אין אדם מעיז פניו כו' אלמא מינו אמרינן לאפטורי משבוע' וסייעתיה הוה תיובתיה וכבר פירשתי בה שתי לשונות ומשם תמצא סיוע למה שאמר. ותו מדאמר התם אבל בפקדון מעיז (בבנו) ומעיז לומר דאי טוען נאנסו בכלן פטור אף מודמה מקצת וכופר מקצת וטוען בשלישית נאנסה פטור דמשיב אבדה הוא שלא טען בכלן נאנסו. וכמו שנתפרשה לנו למעלה השמועה בהכרח והרי זה מיגו לפטור משבועה.

ומה שכתבו נמי דרבא הדר ביה מהא דאמרינן מפקיד אצל חבירו בשטר צריך לחזור לו בעדים ליתא כלל דאנן הכי אמרינן דמפקיד אצל חבירו בשטר מדינא דהך טענה צריך להחזיר לו בעדים משום דא"ל שטרך בידי מאי בעי כמו בהלואה הילכך בטעין נאנסה ליכא לאפטורי מאות' שבועה במיגו דהחזרתיו לך דנמי לא מהימן מדינא ומי' כיון דהימניה רחמנא לשומר בטענת נאנסו ובשבועה כי קא טעין החזרתיו לך נאמן במיגו דנאנסו אבל בנאנסו לא מהימן בלא שבועה במיגו דהחזרתיו לך דכי טעין נמי דהחזרתיו אינו נאמן אלא בשבועה ובמיגו דנאנסו. לפיכך אמרו כן צריך להחזיר לו בעדים וכך אמרו בשם רבינו האיי גאון ז"ל שצריך להחזיר לו בעדים כדי לפטור עצמו משבועה חמורה. וכך היא הצעת הסוגיא בפירושא.

מעתה ק"ל הא שמעת טובא, דודאי שבועת השומרין דחייב רחמנא אפי' בלא עדים ובלא שטר נמי היא וכן כתבו כל המחברין ואי לאו הכי לא משתמטי בגמ' מלפרושא במתני' או בגמרא בהדיא ולברורא טפי מהאי כללא. ועוד יש לי סמך לדברי שהרי הטוען גנב באבדה ונשבע משלם תשלומי כפל ואין כפל בשומרין אלא בנשבע שבועת הדיינים כדמפורש בדוכתה ומקשינן מינה ומפרקינן בעלמא דאלמא הילכת' היא ורב אשי דהוה בתרא פריק לה בדוכתא והתם ליכא שטר שאלמלא מצאו וכתב לו שטר או שאמר אל תחזיר לי אלא בעדים הרי שומר (שהוא שלו) [שלו הוא] לדעת ויצא מכלל שומר אבדה שהוא שומר שכר משום פרוטה דרב יוסף.

וכשאנו הולכין אחר פשטי השמועה הדברים נראין דרבא לא ס"ל לאוקומי שבועת השומרין כדאפקיד ליה בשטר ולא אודי ליה ולא קביל מיניה דרמי בר חמא הנך דחיות דיליה ורמי בר חמא נמי לא בסברא דסמכא אוקמא דהא מדחי ליה ואזיל מבלא עדים

לעדים ומעדים לשטר אלמא לא קים בנפשיה שבועת השומרין במאי מיתוקמא ועוד דהא רמי בר חמא גופיה קרי עליה דרב ששת וישם דוד את הדברים האלה בלבבו משום דנפק ודק ואשכח ממתניתא דדחי ליה לשמעתא דשכיר ואע"ג דאתא רב נחמן בר יצחק ותריץ לה רמי בר חמא מיהת לדחויה אית ליה דמדסיפא הוי בראיה הוי רישא בלא ראיה הא משמע ודאי דכיון דחזיא רמי בר חמא דדחיק נפשיה טפי בשבועת השומרין הדר ביה וקא מייתי מתניתא לדחויא שמעתא דשכיר דהוו מעלו לה מעיקרא וכיון שכן הדין עלינו לדחות שמעתא ולחיובי שבועת השומרין בכל מקום דסוגיין דעלמא וכסבריה דרבא אלא שהגאונים ז"ל סומכין בשמעתא דשכיר ומחזי כמאן דמזכי שטרא לבי תרי ולי נראה דטעמא דכולה שמעתא ופירושא מההיא דאמרן ב"ה טרוד בפועליו הוא דכיון דא"ר נחמן אמר שמואל בשכרו שלא בעדים מהימן דמהימני' ליה מיגו ואתא רמי בר חמא ושבחיה דאלמא ס"ל דאפי' במקום טירדא דאיכא למיחש דילמא טעי ואמר בדדמי אמרי' מיגו לפום הכי אקשי ליה רבא אם כן שבועת השומרין דחייב רחמנא בטענת שמא ובודאי משום דשומר טרוד ואמר בדדמי הוא היכי משכחת לה והא איכא מיגו דאי בעי אמר לא היו ד"מ דה"ל כופר ככל ופטור. וכל היכא דאיכא מיגו אפי' במקום חזקה דטעות נאמן ומשום דוחקא דהך קושי' קא דחי רמי בר חמא שבועת השומרין בדאפקיד ליה בשטר ובסוף הדר ביה ודאי ממאי דאשכח כדפרישית. ואנן לא דחי' שמעתא דשכיר דתליא באשלי רברבי משום הך קושיא דמידחיא לן בסוגייא דעלמא דהא קי"ל חזקה אין אדם מעיז פניו בפני ב"ח ומתוך שהיה לו להעיז פניו בבעל דינו לא אמרי' כמו שלא האמינה תורה מודה מקצת במיגו דכופר בכל אלא בשבוע' וכדרבה וה"נ מסקי' בהגוזל מלוה הוא דאינו מעיז אבל פקדון מעיז ומעיז ואם אתה אומר נאנסו בכל פטור אף במוד' במקצת פטור וכדפריש' לעיל אלמא בנאנסו אין בו מיגו ולפיכך חייבה תורה שבועה ונמצאו כל הדברים כהוייתן הלכה כר"נ דשכרו שלא בעדים נאמן דתליא בכולהו עדותא דגמ' ר"נ ושמואל ורב ורבי יוחנן ושבועת שומרין בלא שטר כסבריה דרבא וכמו שהוזכר סתם בכל לשון בגמ' ובמשנה ולא קשיאן כלל אהדדי ואפי' נמי לרבא דקשיין ליה טעמי אהדדי לא דחינן לחדא מינייהו כדקי"ל בכל דוכתא דלא מדחי מימרא בקשיא אלא בדתיובתא כ"ש דהא נפקא לן מסוגיין בעלמא דלא קשיא כלל וכיוצא בזו בתלמו' דברים שנדחו ממקום אחד במס' שבת בפ' כל הכלים הקשו משנתנו דאין סומכין את הקדרה בבקעת וכן הדלת והעמידוה כב"ש ולאפוקי מהילכתא ובמס' יום טוב נסיב לה טעמא אחרינא לפי שלא נתנו עצים אלא להסקה וה"ל מוקצה ומתוקמא מתני' בהילכתא וכן בריש מס' יבמות אמר רב צרת סוטה אסורה ופטורה מן החליצה ומן הייבום והא דתנן

נכנסה עמו לסתר ושהתה עמו כדי טומאה אסורה לאכול בתרומה ואם מת חולצת ולא מתייבמת מוקי לה בספק סוטה. ובסוטה פ"ק שקלי ביה אביי ורבא ורב יוסף דלאו למימרא דאפי' בודאי סוטה חולצת ולא מתייבמת וכן כיוצא בהן והוי יודע שזו הקושיא שהקשה לו רבא לרמי בר חמא לאו לדעתיה של רמי הקשה אותה דהא איהו מני ד' שומרין צריכין כפירה במקצת והודאה במקצת והיינו בשלש פרות חדא דלא היו דברים מעולם וחדא מתה לו בפשיע' וחדא מתה לו באונס כדאיתא במציעא ולהך סברא דיליה לא חייבה תורה בטענת אונסין כלום אל שמגלגלין אותה על שבועה דמודה מקצת ולאו משום טירדא וחששא הוא אלא כדין גלגול הוא הילכך לא דמיא לשמעתיה דשכיר ולא שייכא ביה כלל. אלא רבא אליבא דהילכתא אקשי ורמי בר חמא גופיה לא מצי לדחויי בשמעתיה משום דקים ליה בהני רבנן דשמעתא דשכיר דאינהו אפי' בכופר בכל מחייב שבועת השומרין. ואי קשיא לרמי בר חמא דאמר נאנסו בכל פטור מודה מקצת דחייב רחמנא בפקדון היכי משכחת לה מיגו דמצי אמר נאנסו כלן כי קאמר נמי חדא לא היו ד"מ נאמן והא חזינא דאית ליה מיגו בגמר בשמעתין וליטעמיך נימא הכי בכל מודה מקצת דמלוה מיגו דמצי אמר לא היו ד"מ משיב אבידה הוא דהא (אית) ליה דרבה אלא מודה מקצת לרמי בר חמא טעמא אחרינא הוא משום דאין אדם תובע אא"כ יש לו וכיון דאיכא רגלים לתביעתו דהא אודי ליה במקצת רמא רחמנ' עליה שבועה ולא פטריה שום מיגו. וראיתי לרבינו שרירא גאון ז"ל שהאריך הרבה בטענותיו לדחות דברי רמי בר חמא אלא שאין טענותיו מכריעות אבל מכלל דבריו נראה שהוא מפרש דרבא לא אתא לדחויה לשמעתא דשכיר משים קושיא דשבועת השומרין דא"ל היינו טעמא דשכיר משום דלא אלימא להו חששא ובמקום מיגו לא תקינו רבנן דאמרינן האי מדכר דכיר הוא אלא לרמי בר חמא אקשי דאמר כמה מעליא הא שמעתא דמשמע ליה דבמקום מיגו לא חיישינן לעולם לטרדא וטעותא דאי משום ריעותא דתקנת שכיר מאי עילויה וזה הפירוש אינו נכון. ועכשיו אשוב לחקור על עיקר זה הדין שכתב הרב רבי יהוסף הלוי ז"ל דלאפטורי משבועה לא אמרי' מיגו דהא שומרין דא"ל מיגו ולא אמרי' בהו מיגו ומודה מקצת ועד אחד נמי הא תזינן דאמר ליה מיגו ולא אמרינן ביה מיגו (מקצת ועד אחד נמי הא חזינן דאמר) הילכך האי מאן דתבע ליה לחבריה קמן בדינא וא"ל דשותפא דידיה הוית ופליגנא בהדך השתא ואתנאי עלך מקמי דנפלוג בהדך דתשתבע על שמ' וקא מודה ליה חבריה דשותפא דידיה הוה מי' קאמר דלא אוני ליה בשום פרוטה לעולם אע"ג דליכא סהדי בהדי שותפות וא"ל מיגו דלא מפטר מההיא שבועה אלא משבעינן ליה על טענת שמא ובהא מודינא ליה לרב ז"ל משום דדמיא לשבועת השומרין וכי

תקון להו רבנן משום דדומיא דשומרין תקון אבל בשאר (רבואת') אמרי' מיגו לאפטורי משבועה. ויש לתמוה על מה שכתבו מקצת הגאונים ז"ל שהמלוה על המשכון שנאמן לטעון עד כדי דמיו במיגו דיכיל למימר לקוח הוא בידי לא שקול בלא שבועה חמורה אלא נשבע ונוטל ומגו ליה בהדי נשבעין ונוטלין דמתנית' דמוציא מיד חבירו הוא ולית ליה אלא בשבועה חמורה. וזה הדין יצא להם ממ"ש הרב הלוי ז"ל שאין אומרין מיגו לאפטורי משבועה לפי דבריו עוד אמרו טעם אחר דכיון דלאו אגופיה דמשכון קני טעין אלא בעי לאפוקי ממונא מרשותא דחבריה לית ליה בלא שבועה וזה הטעם יותר נכון והביאו ראיה ממה ששנינו המכיר כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה הוציא ויטול ואלו טען ממך לקחתים היה נאמן בשבועת היסת ועכשיו נשבע ונוטל שבועה וכעין דאורייתא וכן במשכון ואע"פ שיש בדברים הללו כעין טעם גם זה הדין כמה תשובות יש בדבר דתניא הכא הנותן טליתו לאומן אומן אומר ב' קצצת לי והלה אומר לא קצצתי אלא אחד כל זמן שהטלית ביד אומן על בעל הבית להביא ראי' נתנו לו בזמנו נשבע ונוטל מדקת' רישא על בעל הבית להביא ראיה וסיפא נשבע אלמא רישא שקיל בלא שבועה.

ועוד מצאתי מפורש בירושלמי (ו,א) הקדים לו שכרו בהא נשבע ונוטל היה משכון בידו בהא נוטל בלא שבועה פי' הקדים לו שכרו שב"ה טוען הקדמתי לו שכרו קודם שיכנס בפעולתו אעפ"י שבאותה שעה לא היה טרוד בפועליו הטרדא שיש לו עכשיו היא גורמת לו לטעות הילכך נשבע ונוטל היה משכון בידו של שכיר בהא נוטל בלא שבועה והראיה שאמרנו מן המכיר כליו וספריו ביד אחר גרסי' עלה דההיא מתני' בירושלמי אמ"ר אבא בדין הוא שלא ישבע ולמה אמרו ישבע מפני בעלי בתים שלא יהו מטופלים עם הגנבים וזה הירושלמי כתבו ר"ח ז"ל בפירושיו.

ועוד אמרו שם בירושלמי רב אסי אמר אם טען ואמר מאיש פ' לקחתים נאמן פי' ונוטל בלא שבועה כיון דעביד לאיגלויי.

וכללו של דבר עיקר דין זהכדברי ר"ח שאמר גבי מוציא הוצאות על נכסי אשתו דתנן ישבע כמה הוציא ויטול מיהא שמעי' דכל היכא דאיהו ידע ואיהו לא ידע נשבע איהו דידע ושקיל כמו שכתבנו במשנתנו ומשמע דלאו גבי מוציא הוצאו' בלחוד אמרה אלא בכל הנוטל בטענה כיוצא בזה. וכן הדין בעיזי דאכלן חושלא בנהרדע' דנאמן לטעון עד כדי דמיהם ונשבע בגזרה בחפצא כידים ואח"כ נוטל משום דלאו אלים ההוא מיגו לאפטורי משבועה מפני שאינו יכול לו' לקוחים הם בידי שאתה מכרתם לי שאין מעיז פניו בחבריו הילכך לא מהני האי מיגו לאפטורי משבועה כי היכי דאשכחן בדאורייתא לא מהני מיגו בטענת השומרין בטענת נאנסו כמו שכתבתי למעלה. וא"ת א"כ הויא לה

שבועה דאורייתא לאו מילתא היא דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין והאי נוטל דינא דאורייתא דלא מפקי' ממונא מרשותיה ואע"ג דמיגו דידיה ריע ומדרבנן הוא דנשבע דהא אינהו אית להו [דהוי כשאר] נשבעין ונוטלין מ"מ אפי' לפי זה הדין והטעם (דמכיר) [המכיר] כליו וספריו ביד אחר אף שהיו שלו כיון שי"ל (שאם מכרן) [שמכרן] זה הדין הוא שיטול בלא שבועה ולא דמי למוציא הוצאות על נכסי אשתו דהתם הנכסים של אשה הם בודאי וליכא מיגו ולעיזי דאכלי חושלא נמי לא דמי משום דמודה הוא שהעזים של פלוני הם והוא אינו יודע בטענתו של זה ולא יכול לכפור בה הילכך לית ליה בלא שבועה אבל הכא כיון דהאי תפיס להו והלה שמא מכרם לאתר ולקחם זה ממנו וכל אחד איננו מכחיש ולא מודה בטענתו של חברו נמצאו טענותיה' שקולות ודתפיס גבר הילכך הוה ליה למימר דשקיל בלא שבועה אף על פי שהוא אינו יודע בו ומפני כך אמרו בירושלמי בדין הוא שלא ישבע.

אבל רבינו הגדול ז"ל כתב עלה בפ' המקבל גבי ההיא דאמרי' דלא צריך למיקם בדינא עליה נאמן עליה לטעון עד כדי דמיו ונשבע ונוטל והיינו יכולין לומר דמאי נשבע דקאמר היסת אלא (שהיה) [שלא היה] צריך לומר כן שבכל מקום ודאי נשבע היסת ולא יצא מפיו דבר שלא לצורך. עוד מצאתי בתשובותיו דשאלו מקמיה בעסק דראובן ושמעון דטעי' לחבריה וא"ל אית לך גבאי ספר מקרא שהוא ממושכן אצלי ביותר מכדי דמיו וראובן אומר שאולה היא בידך. והשיב הרב ז"ל שאם אין דרך אותו מקום לשאול אותה מקרא וכיוצא בה יהיה ראובן נאמן עד כדי דמיה לא יותר לאחר שנשבע שבועת התורה שאין לו עליה פחות ממה שהוא שוה וכיון שישבע יטול כו' אלמא שבועת התורה הוא נשבע אעפ"י שהוא נאמן לומר לקוחה היא בידי וכן ראינו לרבינו הגאון ז"ל ולשאר המחברים.

ואין בידי לפסוק דבר בדין זה לפי שלא מצאתי רב שמודה לדברי עד שיגעתי ומצאתי לרב רבינו אפרים ז"ל שכתב מאן דאית ליה משכון לא דמי לכל הנשבעין ונוטלין דהאי דרמו רבנן שבועה עלייהו מקצתן משום דמורו היתירא ומקצתן משום דבעו אפוקי ממונ' ובדין הוא דלא משתבע כלל וכיון דתקון רבנן שבועת היסת ומילי דסמכא נינהו למעבד בהו עובדא דליכא לחיוביה שבועה אלא בראיה ואנו האיך נכניס ראשנו בין הרים גדולים אבל על דברי הגאונים ז"ל אנו סומכין עד שיבא מורה צדק.

דף מו:

ה"ג: **ולא אמרן אלאו בב"ה שאינו עשוי למכור את כליו אבל ב"ה עשוי למכור את כליו נאמן. ובב"ה שאינו עשוי למכור את כליו לא אמרן אלא בדברים שאין דרכן להטמין אבל בדברים שדרכן להטמין נאמן ושאין דרכן להטמין נמי לא אמרן אלא איניש דלא צנוע אבל איניש צנוע היינו אורחיה ולא אמרן אלא שזה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אבל אומר גנובים לא דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן ובכלהו לא אמרן אלא בדברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן כדשלח כו'**. וכן היא גירסת רבינו חננאל ז"ל. ופי' רבינו הגדול ז"ל דדברים העשויין להשאיל ולהשכיר לא ראוהו שהטמין כליו תחת כנפיו אלא הוציא מגולין או לא ראינוהו שנכנס בתוך ביתו כיון שראה אע"ג דליכא עדים בפקדון אינו נאמן ור"ח ז"ל חולק ואמר דדוקא בשראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו אבל לא ראוהו נאמן וכן כתב רבינו האיי גאון ז"ל בספר המקח והממכר בשער (ודס"ט)

דברים העשויין להשאיל ולהשכיר אעפ"י שהוא ב"ה העשוי למכור את כליו ואיניש דצניע ודברים שדרכן להטמין אינו נאמן ולפיכך נראין דברי ריי"ף ז"ל שאין לחלוק בין ראוהו שהטמין כלים העשויין להטמין ואיניש דצניע. וב"ה העשוי למכור את כליו נמי שלא ראוהו שהטמין כלל. ודבריו וראיותיו כתובין בפרק המקבל וגרסתו בשמועה זו כך היא ולא אמרן אלא בב"ה שאינו עשוי למכור את כליו אבל בב"ה העשוי למכור את כליו נאמן. ולא אמרן אלא באיניש דלא צניע אבל איניש דצניע אורחיה הכי ובאיניש דצניע נמי לא אמרן אלא בדברים שדרכן להטמין אבל דברים שאין דרכן להטמין אינו נאמן כו' כדכתיבנא לעיל וכך היא גרסת רבינו האיי גאון ז"ל.

ולפי זאת הגירסא איניש דצניע בדברים שאין דרכן להטמין אינו נאמן וכן דברים שדרכן להטמין באיניש דלא צניע אינו נאמן ולפי' יש לתמוה שהרי רבי' כתב בשער הרביעי אם בעל הבית אינו עשוי למכור את כליו ואותן כלים אין דרך בני אדם להצניעם ואותו האיש אינו צניע אינו נאמן ולמה לי כולי האי לפי גרסתו ותמה על עצמך שאף הגאון ז"ל כתב כן ולפי גרסתם אינו צריך לכל זה וא"ת ריי"ף ז"ל או קאמר או אותן כלים אין דרך בני אדם להצניעם או אותו האיש אינו צניע מה נעשה לדברי הגאון ז"ל.

אבל נראה שהם מפרשים ובאיניש דצניע דמהימן לא אמרן אלא כשדרכן של אותן דברים להטמין אותו אדם צניע אבל דברים שאפי' לצניע אין דרכן להטמין אינו נאמן וה"ה לכלים שדרך בני אדם להטמין שנאמן שכל שדרכו להטמין כלי זה צניע הוא בדבר.

נמצא דכי אמרי' אינו נאמן בב"ה שאינו עשוי למכור ודברים שאין דרכן של סתם בני

אדם להצניעם וזה האיש אינו צניע יותר משאר בני אדם שאלו היה צניע דרכו להטמין כל כלים עד שיודע שאין דרכן של אלו להטמינן.
והרב הלוי ז"ל כתב ובכלהו לא אמרן אלא בדברים שעשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר אפי' ב"ה שאינו עשוי למכור את כליו ואפי' דברי' שאין דרכן להטמין ואיניש דלא צניע כי קאמר לקוחים הם בידי נאמן וקאמ' דהכי כתב ר"ח ז"ל בפירושיו. וה"נ קאמ' משמיה דרבינו האיי גאון ז"ל.
וטעה בדברי ר"ח ז"ל ובדברי הגאון ז"ל שלא אמר כך דאינהו גרסי ובכלהו נמי לא אמרן אלא בדברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר אבל בדברים העשויין להשאיל ולהשכי' אינו נאמן ולפי זו הגירסא אי אפשר לומר כן ולא אמרו אלא שלא נאמרו דברים הללו אלא כשראוהו שהטמין כלים מתחת כנפיו כמו שכתבתי ומפורש הוא בדברי רב האיי הגאון ז"ל ובדברי ר"ח ז"ל ואף בדברי רבי' הגדול ז"ל בהמקבל וגרסת הרב הלוי ז"ל אינה ברוב נוסחי הגאונים ז"ל אלא שבה"ג ז"ל ורש"י ז"ל כתבוה כן ואינהו.
ויש מדקדקי' מדקאמרן מעיקרא ולא אמרן אלא שזה אומר שאולין כו'. והדר מחלקינן בין העשויין להשאיל ולשאין עשויין להשאיל ש"מ דאפי' אמר גנובים בדברים העשויין (אינו נאמן להשאיל ולהשכיר) ואין זה דרך נכון.
והרב ר' משה הספרדי ז"ל נמי כך אמר שהלוקח נאמן ודינו מחוור דכיון דאמר גנובים אתרע ליה חזקתן של כלים שהם להשאיל ולהשכיר, ואע"ג דאיכא מיגו גביה דהא אי בעי אמר שאולין כיון דבעיקר דינא מהימן הוא ומשום מיחזי כשיקרא הוא דמפקינן מיניה לא מהמני ביה מיגו דהא בכל אומר גנובים נמי איכא מיגו דשאולין ולא מהני ולא מעלי כטעמא (דמפקינן) מיניה דריע טענתיה דב"ה באומר גנובים ולא מפקינן ממונא מחזקתיה. ואע"ג דעשויין להשאיל ולהשכיר א"נ אינו עשוי למבור. וכ"ש לדברי האומר שאין מיגו לאפוקי ממונא וכבר הארכתי בה בפ' חזקת הבתים והוי יודע שאין דיני שמועתנו כדרב יהודה אלא בשראה אבל לא ראה מתוך שיכול לומר החזרתיו לך יכול לומר לקוחין הם בידי. וכן המעשה שכתב רבינו בטוענא דכיתנא אינו אלא בשרא' וכן הלכת' בנסכא דרבי אבא אע"פ שהוא כגזלן ואפי' כגזלן גמור (גם אל) ראה ונאמן למימר החזרתיו מצי למימר אין שקלי ודידי שקלי ואפילו בשיש שני עדים דקי"ל איכא עדים ולא ראה אחר דלאו אומן יש לו חזקה אלא כלהו בשראה.
וכן היה דינו של גאון ז"ל בשראה מדקא מייתי ליה ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ולפי' השיב רבינו ז"ל מה שהשיב ואין כל דבריו אלא לומר שכיון שנטלן מיד חבירו שלא בפניו כמאן דאיכא עידי פקדון או גזלה דמי כדמייתי לה מגודרות הא לא ראוהו

בין בגודרות בין באלו כלן יש להן חזקה ונשבע היסת ונפטר.
והוי יודע שאפילו דברי' העשויין להשאיל ולהשכיר שדרך העולם להשאיל אותם הדברים וזה האיש עשוי להשאיל לזה וזה עשוי לשאול ממנו אם זה הכלי אין דרך בני אדם להשאילו אע"פ שזה האיש עשוי להשאיל לזה בשאר כליו כיון דלא מושלו אינשי להאי משום דפגים כסכינא דאשכבתא נאמן וכן כתב רבינו הגדול ז"ל באותה תשובה שכתבתי למעלה בלשון הזה רואין אם זו המקרא בני אדם רגילים להשאיל אותה או לשאול כמותה והיה מנהג זה שמעון להשאיל אותה אין ראובן נאמן.
הא דתנן בנחבל **חבלת בי והוא אומר לא חבלתי**. טעה בה הרב הלוי ז"ל שהק' דקנס הוא ואין אדם משלם על פי עצמו וכל ה' דברים ממון הם. ומפורש בתחלת נזיקין דתני ר' אושעיא י"ג אבות נזיקין נזק וצער ורפוי שבת ובושת וקאמר בקנסא לא מיירי וכן מפורש בהחובל ודבר פשוט הוא במקומות הרבה. ואיני יודע לו מקום טעות אלא מההיא דאמרינן בב"ק לפנדא דמרא ולקופינא דמרא מאי וקא מהדר ליה קנסי מגבית בבבל. ולא היא דהתם ה"ק וכי בבבל מקום הראוי לגבות בו קנסות שאתה מגבה בה חבלות והא קי"ל כל מילתא דלא שכיחא אין גובין אותה אלא במקום שגובין קנסות כלומר בב"ד מומחין ולא בב"ד הדיוטות של בבל ואין בדבר זה מקום טעות.
אבל שבועת ביטוי דא"ל בקושט' משתבע לא קתני. ופרש"י ז"ל בקושטא אשתבע שדעתו לקיימה ואפי' עבר עליה שכפאו יצרו אינו חשוד בכך על השבועה שעבר להוציא שקר מפיו. אבל בשם ר"ת ז"ל דודאי חשוד דהא קא עברי לאו כמלוי ריבית וסוחרי שביעי' ואע"ג דאיסור בא מעצמו הוא פסול אלא ה"ק דמתני' לא קתני לה ולא נהיר' דאם חשוד הוא הו"ל למתני' לאשמועינן הך רבותא.

דף מז.

אמר רב פפא רבותינו שבבבל דתנן וכן היתומים כו'. ולאו למימרא דמאן דסבר כבר נתחייב מלוה לפני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו דהא ודאי אפשר לאיניש למשכחינהו לתרוייהו דלא פליגי אהדדי דא"ל דהיכא חשודים דאע"פ דאי לא חשיד לא שקיל בלא שבועה כיון שהלה הוא מחוייב שבועה דאורייתא ואינו יכול לישבע משלם ואע"ג דהאיך לא מצי לאישתבועי הילכך רבי אבא אפשר דס"ל לרב ושמואל תדע דהא רבי אמי נמי קבלה מיניה מרבי אבא ותני איהו נמי שבועת ה' תהיה בין שניהם ולא בין היורשין ועל כרחיה כרבי אבא ס"ל כדדאיק רבא ואמרינן נמי ורב ושמואל האי ושבועת ה' מאי דרשי ביה אלמא מאן דלא סבר דר' אבא לא מצי למיתני כדתני רבי אמי ולא

בין היורשין וש"מ דרבי אמי כרבי אבא ס"ל ואיהו מספקא ליה אי איתא לדרב ושמואל ואמר נמי אם עמד בדין כבר נתחייב שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו.
וש"מ דמאן דסבר כרבי אבא אפשר דס"ל כרב ושמואל בהדיא ומילתא בטעמא היא ולא עוד אלא דהא רבי אבא מסייע' להיא דכי היכי דאמר איהו מחוייב שבועה דאוריית' שאינו יכול לישבע משלם ה"נ קאמר איהו מחוייב שבועה דרבנן ואינו יכול לישבע לא שקיל כלום ואנן נמי קי"ל כרבי אבא וקי"ל כרב ושמואל אלמא לא פליגי אהדדי.
ועוד דאי אמרת מ"ד כבר נתחייב שבועה מלוה לבני לוה והואיל ואינו יכול לישבע מפסיד אע"פ שדינו ליטול בלא שבועה על כרחיך ס"ל גבי שניהם חשודים דמפסיד משום שאינו יכול לישבע שבועה דרבנן ואפי' הוה ראוי ליטול מן התורה. א"כ מאן דאמר נמי חזרה שבועה לסיני מצי סבר דמחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם. ואם כן קשיא הא דאמרינן רב ושמואל האי שבועת ה' וגומר מאי עביד ליה אלמא טעמא דמ"ד שבועה חזרה להר סיני משום דלא סבר מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם הוא.
אלא גבי היו שניהם חשודים בהא פליגי דמאן דסבר כר' אבא ע"כ שבועה חזרה למחויב לה שבועה וטעמא דמילתא דכיון דשניהם שוין בחשד ודאי אין ב"ד מתנין לעקור אותן מדין תורה ורחמנא אמר כל שאינו יכול לישבע ישלם. ומ"ה אמרו רבותינו שבארץ ישראל רבי אבא (אמאן) דסבר לדרב ושמואל איפשר דס"ל הכי דחזרה שבועה למחויב לה כדכתיב' דבפי' שמיע לן מרבותי' שבבבל חזרה שבועה לסיני דלית להו דרבי אבא.
ומיהו אע"ג דלא ס"ל דרבי אבא ולא אמרי' מתוך שא"י לישבע ישלם אכתי אפשר בשניהם חשודים כיון דהאיך נמי חשוד יחלוקו שהרי הללו ראויין לשבועה ושניהם השוו באגר ובהפסד אלא דס"ל כל הנוטל ממון בשבועה דרבנן אם אינו יכול לישבע מפסיד.
והיינו דאמר רב פפא מאן רבותי' שבבבל רב ושמואל דשמעי' להו דאזלי בהך סברא דאמרי אבל מת לוה בחיי מלוה אין אדם מוריש שבועה לבניו ומתוך שאינן יכולין לישבע אינן נוטלין ואע"ג דהתם מדין תורה שקל וק"ו לזו מעתה דודאי אין לו כלום אלא בשבועת התקנה ולאו למימרא דחדא מכלל חברתה איתמר אלא תרוייהו איתמר כל חדא וחדא באפי נפשה כדכתיבנא.
וכתב רבינו הגדול ז"ל דהילכתא כרבי אבא דחזרה שבועה למחוייב לה וליתא לדרב נחמן דאמר יחלוקו דאיהו פליג אדרבי אבא ודחה מה שכתב רבינו האיי גאון ז"ל בשערי השבועות שלו דליתא לדרבי אבא וקי"ל כר"נ.
ור"ת ז"ל היה אומר דהלכה כר"נ ואיהו סבר לה לדרבי אבא אלא דאיהו סבר דהכא

שניהם מחוייבים שבועה הם ומ"ה מפסיד כל אחד מחצה ואייתי ליה ראי' ממאי דגרסי בפרק השואל גבי מתני' דתנן והלה אומר איני יודע חייב ואקשי' לימא תהוי תיובתא דר"נ ומפרקי' הב"ע כגון שיש עסק שבועה ביניהם כדרבא כו'. אלמא ר"נ ס"ל כרבי אבא. והאי סברא לא דייקא לי דא"כ רב ושמואל נמי דאמרי' הכא חזרה שבוע' למקומה איפשר דס"ל כרבי אבא דכי היכי דר"נ קרי להו מחוייבין שבועה ואינן יכולין לישבע וחולקין ה"נ לרב ושמואל איפשר דס"ל דתרוייהו מחוייבין שבועה הם דכיון דשניהם מחוייבין נינהו ואינן יכולין לישבע דינא הוא דנימ' אוקי ממונ' בחזקת מרי' ולא מפקי' מיניהו וכיון שכן היכי בעי' בגמרא ורב ושמואל האי שבועת ה' תהיה בין שניהם מאי דרשי ביה דילמא איהו נמי כרבי אבא סבירא ליה.

ועוד דאי ר"נ ס"ל כרבי אבא ע"כ הא דאמר יחלוקו משום דס"ל כרב ושמואל או משום דחייש לה ולקמן אמרי' דאיהו לא ס"ל ולא חאיש לה להא דרב ושמואל דאקשי' אם איתא אלמא מספקא ליה והא א"ר נחמן יחלוקו כו' ולא תצית למאן דמפרש התם דה"ק דלא מספקא ליה אלא סבר ודאי איתא חדא דא"כ מאי קושיא דילמא מספקא ליה ומ"ה אמר יחלוקו דפלגא משלם כרבי אבא ואידך מספקא ליה ואוקי ממונא בחזקת מריה וזוזי היכא דקיימי ליקום ועוד דאם כן הא דרב ושמואל דר"י היא ובאשלי רברבי תליא והיכא איכפיל בגמ' לדחויה במתיבי ולמעקר' באמוראי.

ועוד דא"ר נחמן הבו דלא לוסיף עליו ואי ס"ד ס"ל כותייהולוסיף ולוסיף ואיהו נמי אוסיף עליו גבי היו שניהם חשודין אלא ש"מ איהו לא ס"ל כוותייהו אלא מיחש חאיש להו הואיל ונפקא מפומייהו ולישנא דגמרא דאיק דק"ל אם איתה איתה ולא ק"ל אם ליתה ואע"ג דחדא מכלל חברתה היא הילכך ש"מ דר"נ לא ס"ל כרבי אבא ודק"ל הא דאמרי' הב"ע כגון שיש עסק שבועה ביניהם ל"ק דרב נחמן כרבי יוסי סבירא ליה ומתני' דהתם ר"מ היא ואיהו אמר חזרה שבועה למקומה וסבר ר"נ מאי למקומה דאמר ר"מ למחוייב לה ומיהו לא ס"ל כותיה זה דעת רבינו הגדול ז"ל.

והא דאקשי' הכא **מה לי היא מ"ל אבוה**. בגדול שטענו ברי היא כדפרש"י בפרקין דלעיל. ואי קשיא הא אבוה דמיחייב משום דרבה הוא דאין אדם מעיז פניו בפני ב"ח אבל בנו מעיז ומעיז דמצי למימר לא פקדני אבא דהא לא ידע בה אידך ואמאי חייב משיב אבדה הוא הניחא למ"ד לא אמרי' מיגו לאפטורי משבועה אלא למ"ד אמרי' מיגו לאפטורי משבועה מאי א"ל.

ל"ק דאנן ה"ק אי א"ל מנה לאבא ביד אביך שהפקיד לו בפני ובפניך או שהודה לו בפנינו מה לי הוא מה לי אבוה ואי בשלא ידע דא"ל מיגו פשיט' דפטור דהא מיגו דאורייתא

הוא דהיינו משיב אבדה ואפילו באבוה נמי היכא דא"ל מיגו פטור והא דלא פריש בגמ' הכי משום דכיון דאמר בברי חמשין אית ליה וחמשין לית ליה ודאי הכי הוה דהאי טוענו בברי בפנינו הלוה מנה לו והלה אומר לא היו אלא חמשין ולא משכחת להו ברי ואיכא מיגו אלא באורחא דחיקא.

עוד יש לומר דכל היכא דטעין ליה ברי מנה לאבא ביד אביך ואמר ליה אידך ברי חמשין אית ליה חמשין לית ליה לעולם חייב דאמרי' מה לי הוא מה לי אבוה דכיון דלית ליה טענה למפטר בה בלא עזות לא פטרינן ליה במיגו דאיני יודע דמאן דידע או כפר או [מודה אבל] לא טעין לא ידענא דאבוה גופיה אי אמר בכלן איני זכור אינו עזו' גמור כיון דאיפשר הוא, תדע דאיתמר בפ' הבית והעליה בהיה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן כגון שיש עסק שבועה ביניהם דאמר הני חמשין ידענא דאינון דידך והני לא ידענא ואמאי ליהמניה במיגו דלא ידענא כלל דהכא ודאי אינו עזות ואין חבירו מכיר ויודע בו אם אבנים שבכותל שבורות ושלמות ונימא לאו מחוייב שבועה הוא אלא שמעי' מינה איני יודע לא הוי מיגו כלל.

אלא לאו כגון דא"ל מנה לאבא ביד אביך. שנתן לו בפניו ולא טענו שהוא יודע וא"ל היאך חמשין ידענא וחמשין לא ידענא דפטור ואפילו היכא דלא מצי כפר בחמשין כגון שטענו חמשין ביום פ' ושניהם שם וחמשים ביום אחר אפ"ה פטור דלא הוה ליה למידע ואיצטריך קרא למפטר יורש ולחיוביה אבוה.

ואי קשיא דילמא משבועה פטרי' שא"צ לישבע שאינו יודע שתי תשובות בדבר חדא דהא לא טענו זה שידע ועוד דשבועה פשיטא לן דלא מיחייב ועוד מה לי הוא מ"ל אבוה אי אבוה חייב שבועה הוא נמי ישבע שמא יודע הוא ועוד שאין הטוען לבן מנה לי ביד אביך מתחייב שבועת התורה במודה מקצת אלא בטוענו מנה זה פקדון או גזילה קיימת זו אבל במנה הלויתיו ואין גזילה קיימת לא כיון דמטלטלי דיתמי לא משעבדי לבע"ח ה"ל כפירת שעבוד קרקעות וה"נ מוכח בפרק הגוזל קמ' (ב"ק קה,א).

דף מז:

שני מלוין ולוה אחד היינו מתני'. פרש"י ז"ל דכי היכי דבמתני' אחד מהם נוטל ממנו שלא כדין ואפ"ה משלם לשניהם ה"נ לא שנא ולפי זה לא למדנו שישבע אא"כ אמר אשתבע ליה כשאר כל השטרות אבל רבינו הגדול ז"ל כתב דהיינו מתניתין לגמרי ונשבעין ונוטלין ולפ"ז אפי' כתוב בו נאמנות.

דף מח.

הא דתנן **כשם שאמרו הפוגמת כתובתה ועד אחד מעידה שהיא פרועה כו' כך היתומים לא יפרעו אלא בשבועה**. ופרש"י בגמ' [מוקי] היתומים מן היתומים. לאו דוקא יתומים מן היתומים בלחוד דא"כ ליתני כשם שאמרו הבא ליפרע [מנכסי יתומים] לא יפרע אלא בשבועה כך היתומים ולמה לי למתני כל הני.

אלא ה"ק, כשם שאמרו הפוגמת כתובתה לא תפרע אלא בשבועה כך היתומים שפגמו שטר אביהם שאמרו אמר לנו אבא פרעתי מקצת או עד אחד מעידן שהן פרועין שנפרע אביהן או באין ליפרע מנכסים משועבדי' לא יפרעו אלא בשבועת היורשין. והא דנקט וכן היתומים מן היתומים משום דקא בעי למימר עלה רב ושמואל לא שנו.

ונ"ל דאפי' לרב ושמואל דאמרי אין אדם מוריש שבועה לבניו ה"מ יתומים מן היתומים אבל בלקוחות גם בשבועת היורשין משו' דליכא למימר כבר נתחייב מלוה שבועה מפני שאיפשר שיפרע מנכסים בני חורין ואע"פ שאין לו לגבות מאותן לקוחות אלא בשבועה מ"מ ליכא למימר כבר נתחייב מלוה שבועה כדאמרי' מעידנא דשכיב לוה הוא דאיחייב מלוה שבועה וה"ל כהעמדה (גבן) [בדין] ואין אדם מוריש שבועה שנתחייב בה לבניו שהרי ממון החוב אי איפשר שיגבהו בלא שבועה אבל האב שפגם שטרו ומת וכ"ש העידו עד אחד בב"ד שהוא נפרע ודאי נתחייב שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו לרב ושמואל הילכך לא שקלי מידי.

ואי ק"ל אי הכי אמאי לא אמרו בה לא שנו אלא שפגם היורש אבל פגם אביו כבר נתחייב שבועה דאין אדם מוריש שבועה לבניו ל"ק דריבותא קמ"ל ולא מיבעיא בשבועת פוגם דהיא משום חשש' דפרעון דהא איכא רגלים לדבר וכעין שבוע' דאורייתא היא אלא אפי' בבא ליפרע מן היתומים דליתא אלא משום תקנת היתומים בעלמא דה"ל למיחש לתקנת דהנך אפ"ה לא שקלי כנ"ל.

ומסתברא נמי דלוקח שלקח שטר חוב ומת לוה אי לאחר שלקחו מת ה"ל מת מלוה בחיי לוה וגבי ולפי מה שפירש רש"י במשנת פרק הכותב נשבע כעין שבועת היורשין שלא א"ל ושלא נודע ששטר זה פרוע והוא שמת מוכר אבל בחייו אף הוא נשבע. ומיהו אין לומר בזה כבר נתחייב דכיון שמכרו אין עליו עיקר חיוב אלא שמשביעין אותו מפני שהוא נאמן לומר פרוע במתוך שיכול למחול ואם קודם שלקחו כבר מת לוה כבר נתחייב מלוה המוכר לבני לוה שבועה ואין אדם מוסר שבועה לאחר ואע"ג דלא מוספי' אדרב ושמואל כל שבא ליפרע מנכסי יתומים היא גופי' דרב ושמואל היא והרב ר' משה ז"ל נראה שסובר כן אלא שלא פי' שכך כתב בספ' נשים שאם מתה האשה קודם שנשבעה

אין לו ללוקח כלום.
וכך אמרו שהחשוד הבא ליפרע מנכסי יתומים אין לו כלום והיינו דרב ושמואל וטעמא דמילתא דאלימא דאלמוה רבנן לתקנת היתומים והחמירו בשבועתן יותר מכל שבועת הנוטלין ומ"ה חיישי' לה ולא מוספי' עלה אבל בכל שבא ליפרע מן היתומים דינן הכי.
ואשכחן לרב הנשיא אל ברגלוני ז"ל דאמר שאם מתו היתומים שהיה להם לישבע שלא פקדנו אבא אין בניהם נשבעין והפסידו כדרב ושמואל ובהא ודאי כיון דלאו עיקר תקנתא היא יורשיהן נשבעין שבועת היורשין ונוטלין דהא תרוייהו חדא טכסיס' היא שלא נפקדנו אלא שהרב ז"ל כתב דהכי אסמכוה כלהו רבוותא ז"ל.
ואם קבלה נקבל ואם לדין זה יש תשובה , אם אמרו אין אדם מוריש שבועה דברי לבניו יאמרו בשבועה דספק ויפקיעו ממון משום שבועה דאיני יודע שנפרע אבא ועוד כיון דמפסדי כשמת לוה בחיי מלוה אלמא שבועה שלא פקדנו לאו שבועה דעיקר היא אלא עילה מצאו לפרוע שטר והרי נולד הבן לאחר מיתת האב שאינו יכול לישבע אותה שבוע' והוא נפרע בחצי השבועה ובנים דיתומים נמי הא מישתבעי שלא אמר אביהם וכלה מטכסיס חד הוא.
ויש שמביאין ראיה במה שהזכרנו בחשוד הבא ליפרע מן היתומים ממה שאמ' דרב לא מגבי כתובה לארמלתא שהיתה בעיניו חשודה שבאה ליפרע מנכסי יתומים ודרב ושמואל הוא ממש וקי"ל כותייהו דסוגיא דהתם אליבא דהך סברא ריהטא.
ומיהו הא דאמר רבא מה לי שלא פקדנו אבא מה לי שלא פקדנו אחא ק"ל דמשמע דס"ד יתומים מן היתומים הוא דאין אדם מוריש שבועה לבניו אבל לאחיו מוריש הוא דלא מוסיפין כלל עליה והדר אמרי' מה לי שלא פקדנו אבא מה לי שלא פקדנו אחא לומר דמתני' יורשין מן היורשין קתני ורב ושמואל נמי יורשין אמרו ואין אדם מוריש שבועה ליורשיו אמרינן וכן פירש הרב ר' יהוסף הלוי ז"ל. ומדקדוק זה משמע דלוקח וחשוד הוא הכי דלא לוסיף עלה הוא.
ושמא נפרש דה"ק וכי שלא פקדנו אבא אינו גובה ושלא פקדנו אחא גוב' מן היתומים וכ"ש שלא פקדנו מוכר וחשוד דודאי לא גבי מינייהו דיתומים לומר דכל שבא ליפרע מן היתומים שבועה משבעי.
אם איתה איתה אלמא מספקא והא אמר רב יוסף בר מניומי עבד רב נחמן עובדא יחלוקו. כבר פירשתי דרב נחמן ודאי לא ס"ל דר' אבא דכל מאן דסבר לה לדר' אבא סבר הכא חזרה שבועה למחוייב לה ולא הוה אמר יחלוקו וכיון דרב נחמן לא ס"ל דר' אבא אס"ד איתא לדרב ושמואל דמי שמחוייב שבועת הנוטלין שאינו יכול לישבע מפסיד

ואפילו במקום הראוי ליטול מן התורה היכי אמר יחלוקו הא ודאי הוה ליה למימר מתוך שאינו יכול לישבע אינו נוטל אלא ש"מ דס"ל בעלמא כל שאינו יכול לישבע וליטול אוקמא אדאורייתא אעיקר דיניה והכא כיון דעקר דיניה נמי שבוע' היא חולקין אלמא דליתיה לרב ושמואל.

דף מט:

כלן פטורין משבועת השומרין וחייבין משום שבועת ביטוי. חוץ מאיני יודע מה אתה סח שבשואל וגנבה ואבדה שבשומר שכר. א"ל ולימא נמי אבד שבשומר חנם דקתני הודה מעצמו משלם קרן וחומש ואשם ואיכא למימר דההיא לא איצטריכא ליה למימר דהא קתני קרן וחומש ואשם דאינו חייב בשבועת השומרין. זה כתב רש"י ז"ל.
ותמי' לי, דהא היכא דקתני חייב סתמא ליכא למימר חייב אלא משבועת השומרין אלא היינו טעמא דאפי' לא קאמר דודאי פטור משבועת ביטוי וחייב קרן וחומש ואשם דהיינו גזל ממש ובלא שומרין נמי משכחת לה.